

Er zijn 5 thema's uitgewerkt waarbinnen investeringsmaatregelen kunnen worden genomen:

- Erfafspoeling (organische- en meststoffen) (*coaching uitgevoerd door LTO*)
- Duurzaam bodemgebruik (chemie, structuur) (*coaching uitgevoerd door WLD*)
- Gewasbeschermingsmiddelen (erf en perceel) (*coaching uitgevoerd door KAVB*)
- Perceel- en oeverinrichting & beheer (o.a. natuurvriendelijke oevers, onderwaterdrainage bodemdaling, ijzerhoudend zanddrainages) (*coaching nvo door collectief ANV, overige door waterschappen zelf*)
- Zoetwatermaatregelen (diverse innovatieve maatregelen: vergroten bovengrondse- en ondergrondse zoetwaterberging, waterbesparende maatregelen, vergroten zoetwaterlenzen, zoet-zout stuw) (*coaching uitgevoerd door HHNK, staat alleen open in HHNK gebied*)

Via dit portaal krijgen alle agrarische bedrijven in Noord Holland dezelfde mogelijkheden geboden op het gebied van advisering, maatwerk coaching en subsidieaanvragen. Het portaal faciliteert onder meer:

- Oriëntatie per thema via informatieverstrekking, maatwerkscans en animaties
- Aanvraag bedrijfsbezoek van een themacoach (ruim 20 coaches geworven en opgeleid door landbouwpartners, gefinancierd via provinciale regeling)
- Aanvraag subsidies investeringsmaatregelen bij het betreffende waterschap
- Helpdesk en controles op aanwezigheid stukken van subsidieaanvragen (belegd bij LTO Noord).
- Registratie en beheer van bedrijfsbezoeken, subsidies, gebiedsgericht het aantal en type afgenomen maatregelen etc.
- Nieuwsberichten en nieuwsbrieven

Structuur

De Samenwerking Bodem & Water kent een structuur van een kernteam van waterschappen, provincie Noord-Holland en de agrarische partners (LTO Noord, KAVB en de vier agrarische collectieven) waarvoor HHNK de regie voert. Het kernteam is verantwoordelijk voor de opzet van het programma en de uitvoering er van en kent een verdeling naar kernteam overheden, kernteam uitvoering en per kwartaal een gezamenlijk kernteam. De agrarische partners binnen dit kernteam brengen vanuit hun expertise kennis in wat betreft de maatregelenlijst, communicatie naar de doelgroep en zijn verantwoordelijk voor de totstandkoming van de projectplannen voor de bedrijfsbezoeken door coaches en de uitvoering daarvan. LTO Noord neemt daarbij het thema Erfafspoeling en mineralen onder haar hoede, de KAVB het thema Gewasbeschermingsmiddelen en Water, Land & Dijken het thema Duurzaam Bodemgebruik.

Jaarlijks legt het kernteam verantwoording af aan de stuurgroep van het programma. De stuurgroep bestaat uit bestuurlijke vertegenwoordigers van de zes betrokken organisaties, voorzitter is de Gedeputeerde van de provincie Noord-Holland voor het thema Water. Bij de stuurgroep is geen ambtelijke vertegenwoordiging aanwezig anders dan vanuit de projectleiding door HHNK en beleidsondersteuning vanuit de provincie.

Voor het Landbouwportaal is de helpdesk een belangrijke factor. De helpdesk wordt via LTO Noord ingezet om voor het Landbouwportaal de helpdesk te bemensen voor alle thema's in alle gebieden van het portaal. De helpdesk is er voor vragen van deelnemers, potentiële deelnemers, coaches, waterschappen van de samenwerking. De helpdesk beantwoordt geen inhoudelijke vragen of vragen van de pers en doet geen uitspraken over subsidieverleningen of vaststellingen.

De inhuur is geregeld via het projectplan van LTO Noord dat is ingediend op de provinciale regeling. Behalve voor het thema Erfafspoeling is levert LTO ook projectleiding voor de helpdesk voor wat betreft de bemensing. Vanuit de samenwerking is de projectleider HHNK de schakel naar de helpdesk (procedures, inhoudelijk, aanspreekpunt). Naast bovenstaande werkzaamheden doet de

helpdesk ook een niet inhoudelijke check binnenkomende aanvragen en vaststellingen om de administratieve last van de subsidiemedewerkers van de waterschappen te verlichten.

De afhandeling van subsidieaanvragen is (de juridische) verantwoordelijkheid van elke waterschap afzonderlijk. Dat betekent dat wanneer een aanvraag aan het waterschap is doorgezet het aan het waterschap is om de afhandeling op te pakken, indien nodig met de aanvrager te communiceren en voor de verslaglegging te zorgen. Ook vastlegging hiervan in het portaal is de verantwoordelijkheid van het waterschap zelf en ligt niet bij de helpdesk.

Financieringsbronnen

1. (alleen voor HHNK) Een alternatief voor POP3

De middelen voor de provinciale regeling en de waterschapsregeling zijn afkomstig uit de cofinanciering van de waterschappen, conform de afspraken gemaakt in de Bestuursovereenkomst 'POP3 niet grondgebonden regelingen voor waterdoelen' tussen provincie en waterschappen uit 2016. De inzet tot en met 2021 van HHNK bedraagt € G. Hiermee wordt voldaan aan de door de Unie van Waterschappen gemaakte landelijke cofinancieringsverplichting afspraken uit 2013. Door de middelen beschikbaar te stellen via regionale subsidieverordeningen zijn ze laagdrempelig beschikbaar voor individuele agrarische bedrijven en losgekoppeld van de risicovolle verantwoording POP3 en de hoge overheadkosten van RVO.

2. Europese subsidie: Life IP Deltanatuur

Om de samenwerking te laten slagen is deelname van de agrarische partners (LTO-Noord en de agrarische collectieven) essentieel. Vanwege de expertise die zij hebben in de landbouw maar zeker zo belangrijk is dat beweging vanuit de landbouw zelf moet komen. Alleen op deze manier krijg je voldoende bereik en draagkracht om wezenlijke veranderingen door te voeren. Door gebrek aan middelen kunnen de partners van LTO-Noord en de agrarische collectieven (vertegenwoordigd door Water, Land & Dijken) momenteel niet op volle kracht (qua capaciteit en deskundigheid) worden ingezet bij het opzetten van een breed gedragen strategie. Mede dankzij de LIFE IP Deltanatuur ondersteuning, kunnen de uitvoeringspartners in de regio worden ingezet in het kernteam Bodem & Water. De inzet van LTO en WLD wordt voor 60% gefinancierd vanuit de subsidie, de overige 40% wordt door HHNK betaald.

Door de toekenning van de subsidie is de samenwerking Bodem en Water ook bekend in het Brusselse circuit.

**Cijfers Samenwerking Bodem & Water/Landbouwportaal
2017 tot en met 31 december 2021***

*muv de cijfers van Rijnland. Deze zijn nog tot eind 2020. Dit in verband met het eigen portaal vanaf januari 2022. Op dit moment zijn er geen gegevens meer van Rijnland beschikbaar in het Landbouwportaal Noord-Holland

	Totaal	HHNK	Rijnland	AGV	Provincie
Deelnemers	1537	HHNK	Rijnland	AGV	
<i>Erfafspoeling en mineralen</i>	458	392	27	39	
<i>Duurzaam Bodembeheer</i>	556	496	19	41	
<i>Gewasbeschermingsmiddelen</i>	191	177	14	-	
<i>Perceel-en oeverinrichting & beheer</i>	246	206	19	21	
<i>Voldoende Zoetwater</i>	86	86	-	-	
Afgelegde bedrijfsbezoeken door coaches	1337	1172	52	113	
<i>Erfafspoeling en mineralen</i>		451	20	61	
<i>Duurzaam Bodembeheer</i>		435	17	47	
<i>Gewasbeschermingsmiddelen</i>		161	12	-	
<i>Perceel-en oeverinrichting & beheer</i>		51	3	5	
<i>Voldoende Zoetwater</i>		74	n.v.t.	n.v.t.	
Waterschapsregeling Bodem & Water					
Beschikbaar gesteld subsidiebudget waterschappen					n.v.t.
Eigen bijdrage agrariërs voor de bovenwettelijke maatregelen					n.v.t.
<i>Erfafspoeling en mineralen</i>					
<i>Duurzaam Bodembeheer</i>					
<i>Gewasbeschermingsmiddelen</i>					
<i>Perceel-en oeverinrichting & beheer</i>					
<i>Voldoende Zoetwater</i>			n.v.t.	n.v.t.	
Provinciale regeling Bodem & Water					
Aantal openstellingen	5	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	5
Inleg waterschappen					n.v.t.
Overig					
Kosten Landbouwportaal Noord-Holland (Bouw, beheer, doorontwikkeling)			Geen bijdrage	Geen bijdrage	
Inzet agrarische partners in het kernteam Bodem & Water			Geen bijdrage	Geen bijdrage	Geen bijdrage
Doelstelling programma (30% van agrarische bedrijven in Noord-Holland neemt deel aan het LBP)	Per 31 december 2020 is 142% van de doelstelling behaald.				

hoogheemraadschap
**Hollands
Noorderkwartier**

Samenwerken aan Bodem & Water / Landbouwportaal Noord-Holland

*Rapportage resultaten Bodem & Water en evaluatie effect
maatregelen Landbouwportaal en ervaringen agrarische
doelgroep*

Auteur

Registratienummer
19.2075352

Datum
10 oktober 2019

Versie

Status
Concept

Afdeling
Watersystemen

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Opzet	4
Rapportage	4
Samenwerking Bodem & Water	4
Samenvatting kerncijfers	6
Doel en opzet	6
Maatregelen Landbouwportaal Noord-Holland	7
Subsidieverlening	9
Financiering	9
Evaluatie effect maatregelen	10
Samenvatting effect maatregelen	10
Evaluatie agrariërs	14
Succesfactoren en aandachtspunten van het programma	17
Doorkijk huidige programmaperiode en vervolg	18
Referenties	19
Bijlagen	19

Inleiding

Voldoende en schoon zoetwater is van levensbelang voor ons allemaal. We staan daarom met elkaar voor de opgave om te werken aan een schone, gezonde natuurlijke omgeving waar de landbouw een significante bijdrage aan kan leveren. De LTO-Noord, de agrarische collectieven, de provincie en de waterbeheerders in Noord-Holland hebben op initiatief van HHNK daarom in 2017 de krachten gebundeld in 'Samenwerken aan Bodem & Water'. Zodoende zetten we gezamenlijk met de agrariërs in Noord-Holland stappen om te komen tot een klimaatrobuust watersysteem en een duurzame bedrijfsvoering zodat de landbouw kan floreren en biodiversiteit de ruimte krijgt.

Met dit programma (looptijd 2017-2021) werken wij aan de volgende opgaven:

- Verbeteren waterkwaliteit
- Voorkomen wateroverlast
- Borgen voldoende zoetwater en voorkomen verziltingsproblemen
- Verbetering bodem- en oeverkwaliteit landbouwgronden

Door samen te werken vergroten we het collectief waterbewustzijn in de agrarische sector. Dit leidt vervolgens tot een veranderde bedrijfsvoering/inrichting bij een zodanig aantal ondernemers dat het substantieel effect sorteert in de bijdrage aan een klimaatbestendig en gezond watersysteem. We bereiken dit door in te zetten op een tweeledig spoor: kennisdeling en maatwerkadvies door middel van coaching op het bedrijf van agrarische ondernemers (gefinancierd via een provinciale regeling) en het subsidiëren van bovenwettelijke investeringsmaatregelen (via een eigen waterschapsregeling) die via het digitale platform 'Landbouwportaal Noord-Holland worden uitgerold.

Voor het programma Bodem & Water is door HHNK € beschikbaar gesteld voor de gehele looptijd (tot en met 2021). Dit budget wordt met name gebruikt voor financiering van de waterschapsregeling en de provinciale regeling. In het vierde kwartaal van 2019 is 80% van dit budget uitgeput. In de CHI-vergadering van mei jl. is toegezegd inzicht te geven in hetgeen is bereikt in de voorgaande periode bij deze uitputtingsgraad. Bij gelijkblijvend tempo van subsidieaanvragen zal het budget in het tweede kwartaal van 2020 volledig zijn uitgeput. Dat maakt dat het nu ook het moment is om te kijken naar de continuering van het programma tot het einde van de looptijd eind 2021. Het is daarbij van belang inzicht in de resultaten en effecten te hebben en de ervaringen van de agrarische doelgroep te kennen. Daartoe is deze 'Rapportage en evaluatie effect en ervaringen doelgroep' opgesteld. Voorliggende evaluatie geeft via een rapportage inzicht in de behaalde (kwantitatieve) resultaten en via extern uitgevoerde onderzoeken inzicht in de (mogelijke) kwalitatieve effecten en de ervaring van de agrarische doelgroep over het gebruik van het Landbouwportaal en over de bekendheid ervan.

Opzet

Om inzicht te krijgen in de behaalde kwantitatieve resultaten en (mogelijke) kwalitatieve effecten en ervaring van de agrarische doelgroep is de informatievoorziening langs drie sporen opgezet:

- Rapportage van kwantitatieve gegevens over de uitvoering, mijlpalen en resultaten aan de hand van de verschillende onderdelen van het programma Bodem & Water;
- Extern onderzoek op het effect van de maatregelen uitgerold via het Landbouwportaal;
- Extern onderzoek onder agrariërs over bekendheid van het Landbouwportaal en ervaringen met het gebruik ervan.

In de rapportage van kwantitatieve gegevens zijn overzichten opgenomen over de behaalde resultaten tot aan het vierde kwartaal 2019. Deze resultaten zijn verkregen uit de gegevens van de subsidie-administratie van HHNK en uit de beheeromgeving van het Landbouwportaal Noord-Holland en worden per onderdeel van het programma weergegeven. Voor deze aanpak is gekozen om via de rapportage inzichtelijkheid in de samenhang van het volledige programma te geven. Bij een aantal onderdelen zijn de volledige uitwerkingen in de daaraan gekoppelde bijlagen opgenomen (zie daarvoor de vermelding bij het onderdeel).

Het externe onderzoek naar de effecten van de maatregelen van het Landbouwportaal is uitgevoerd door MF Water. Het externe onderzoek naar bekendheid van en ervaring met het Landbouwportaal is uitgevoerd door kennis- en adviesbureau BroosWater.

De rapportage kent geen conclusies, de conclusies voortkomend uit de externe onderzoeken zijn samengevat onder het betreffende hoofdstuk en zijn als volledig documenten terug te vinden in de bijlage. Ten slotte zijn de succesfactoren en aandachtspunten die van belang zijn bij het continueren van het programma beschreven.

Eind 2018 hebben alle partners van de stuurgroep Bodem & Water besloten de samenwerking tot het eind van de looptijd in 2021 voort te zetten. In 2021 zal de voortzetting na deze periode aan bod komen waartoe dan ook de samenwerking zal worden geëvalueerd. Vanwege dit eerdere besluit bevat dit document geen evaluatie van de samenwerking.

Rapportage

In onderstaande overzichten zijn aan de hand van de verschillende onderdelen van het programma de kwantitatieve resultaten tot aan het vierde kwartaal 2019 weergegeven. Daarbij zijn waar relevant ook bijkomende effecten benoemd. Het betreft de onderdelen:

- Samenwerking Bodem & Water
- Doel en opzet programma
- Maatregelen Landbouwportaal
- Subsidieverlening
- Financiering

Samenwerking Bodem & Water

De samenwerking Bodem & Water is opgezet met het doel gezamenlijk te werken aan de wateropgaven in Noord-Holland.

De Samenwerking Bodem & Water kent een structuur van een kernteam van waterschappen, provincie Noord-Holland en de agrarische partners (LTO Noord, KAVB en de vier agrarische collectieven) waarvoor HHNK de regie voert. Het kernteam is verantwoordelijk voor de opzet van het programma en de uitvoering er van. Het kernteam bepaalt gezamenlijk de strategie en de communicatie. De agrarische partners binnen dit kernteam brengen vanuit hun expertise kennis in wat betreft de maatregelenlijst, communicatie naar de doelgroep en zijn verantwoordelijk voor de totstandkoming van de projectplannen voor de bedrijfsbezoeken door coaches en de uitvoering daarvan. Jaarlijks legt het kernteam verantwoording af aan de stuurgroep van het programma. De stuurgroep bestaat uit bestuurlijke vertegenwoordigers van de zes betrokken organisaties. Eind 2018 heeft deze stuurgroep op grond van de tot dan toe behaalde resultaten besloten de samenwerking tot het eind van de looptijd tot 2022 voort te zetten.

Om de samenwerking te laten slagen is deelname van de agrarische partners (LTO-Noord en de agrarische collectieven) essentieel. Vanwege de expertise die zij hebben in de landbouw maar zeker zo belangrijk is dat beweging vanuit de landbouw zelf moet komen. Alleen op deze manier krijg je voldoende bereik en draagkracht om wezenlijke veranderingen door te voeren. Door gebrek aan middelen kunnen de partners van LTO-Noord en de agrarische collectieven momenteel niet op volle kracht (qua capaciteit en deskundigheid) worden ingezet bij het opzetten van een breed gedragen strategie. Mede dankzij de LIFE IP ondersteuning, kunnen alle uitvoeringspartners in de regio worden ingezet bij de ontwikkeling, verspreiding en realisatie van effectieve maatregelen.

De Samenwerking Bodem & Water bestaat inmiddels drie jaar. Voor de kwantitatieve resultaten en de effecten van de uitrol van maatregelen verwijzen wij u naar het hoofdstuk 'Rapportage' en 'Evaluatie effect maatregelen'. Daarbij zijn ook een aantal bijkomende effecten te merken:

Vermindering polarisatie landbouw en overheden: De wateropgaven zijn gezamenlijke uitdagingen en daarmee verbindende waarden geworden.

Rolopvatting agrarische partners: De landbouwpartners zetten zich in om alle agrarische ondernemers in Noord-Holland dezelfde kansen te bieden en stappen daarmee in hun rolopvatting over hun eigen schaduw heen wat betreft de belangen van de eigen achterban en/of beheergrenzen.

Stimuleren gedragsverandering: Niet alleen van de agrarische ondernemers maar ook van agrarische partners en overheden onderling wordt gedragsverandering gestimuleerd door kennis- en bewustwording te bevorderen bij alle betrokkenen.

Samenvatting kerncijfers

Onderstaand vindt u een samenvatting van de cijfers uit het beheergebied tot en met het derde kwartaal.

Cijfers beheergebied HHNK tot en met het derde kwartaal 2019*	
Aantal agrarische bedrijven in Noord-Holland (cijfers CBS 2018)	3580
Aantal deelnemers aan het Landbouwportaal	1050
Aantal afgelegde en aangevraagde bedrijfsbezoeken	950
% Doelstelling programma behaald	65%
Aantal afgesproken niet gesubsidieerde maatregelen (A-categorie maatregelen, gericht op bewustwording)	364
Aantal maatregelen waarvoor subsidie is aangevraagd (B-, C- en D-categorie maatregelen)	750
Aantal deelnemers dat subsidie voor maatregelen heeft aangevraagd	600
Aantal deelnemers dat alleen A-categorie maatregelen heeft afgesproken	100
Totaal investeringsbedrag door ondernemers voor bovenwettelijke investeringen voor deze subsidieaanvragen	€ <input type="text"/> G
Totaal aangevraagde subsidie	€ <input type="text"/> G
Aantal controlebezoeken op bedrijven op uitvoering maatregelen (vanaf 1 augustus 2019)	55
Aantal openstellingen provinciale regeling Bodem & Water	4
Beschikte subsidie op kennisontwikkeling en bedrijfsbezoeken door coaches via de Provinciale regeling Bodem & Water	€ <input type="text"/> G

*Voor uitsplitsing van de cijfers per thema zie de aangehechte bijlagen 1.b tot en met 1.f

Doel en opzet

Doel is dat in 2021 ten minste 30% van de bijna 3.600 agrarische ondernemers in Noord-Holland maatregelen implementeert. Door samen te werken vergroten we het collectief waterbewustzijn in de agrarische sector. Dit leidt vervolgens tot een veranderde bedrijfsvoering/inrichting bij een zodanig aantal ondernemers dat het substantieel effect sorteert in de bijdrage aan een klimaatbestendig en gezond watersysteem. Het vergroten van het waterbewustzijn is heel moeilijk te kwantificeren. Wel kan worden gesteld dat niet alleen effect gesorteerd kan worden door de (gesubsidieerde) maatregelen. Tijdens de bedrijfsbezoeken van de coaches maken zij de ondernemers meer bewust, vanuit een andere invalshoek, van de problematiek op het erf en de mogelijkheden om daar eenvoudig op te acteren. Ook hebben zij een signalerende functie naar de ondernemer toe op het gebied van wettelijkheden. Onderstaand een overzicht van de kwantitatieve resultaten.

Resultaten eind derde kwartaal 2019

750 maatregelen zijn halverwege de programmaperiode in het beheergebied van HHNK afgenomen door deelnemers;

700 deelnemers hebben deze maatregelen afgenomen;

65% van de doelstelling is daarmee reeds behaald.

De samenwerking richt zich op twee met elkaar samenhangende sporen: voor het subsidiëren van kennisontwikkeling en bedrijfsbezoeken door coaches aan agrarische bedrijven is een provinciale subsidieregeling ontwikkeld; voor het stimuleren en uitrollen van bovenwettelijke investeringsmaatregelen is het Landbouwportaal Noord Holland ontwikkeld. In het Landbouwportaal zijn subsidieverordeningen van HHNK, AGV en HHRL op maat uitgewerkt:

1. Provinciale subsidieregeling

In de periode oktober 2017 en juni 2021 worden periodiek openstellingen gedaan van deze regeling. De regeling staat alleen open voor agrarische koepelorganisaties en richt zich op de uitrol van kennis- en coachingstrajecten in de agrarische sector. De middelen in deze regeling worden beschikbaar gesteld door de betrokken waterschappen. Aanvragen kunnen alleen worden ingediend met een akkoord van het betreffende waterschap.

Resultaat tot en met september 2019

€ [redacted] G is via de provinciale subsidieregeling op kennis- en coachingstrajecten van 2017 tot en met 2019 door HHNK uitgegeven aan subsidiegeld voor agrarische kennistrajecten die bijdragen aan een klimaatbestendig en gezond watersysteem. Aan deze projecten nemen tientallen agrarische ondernemers deel. Zie de aangehechte bijlage 1.a voor het overzicht van de projecten en de bedragen.

2. Landbouwportaal Noord-Holland

Het Landbouwportaal Noord-Holland is op 28 mei 2018 opengesteld en heeft als doel het stimuleren van betrokkenheid en bewustzijn op maatregelen die positief werken op de wateropgaven en geven van toegang tot subsidies. Via dit portaal krijgen agrarische bedrijven in Noord-Holland gelijke mogelijkheden aangeboden op het gebied van advisering, maatwerk coaching en subsidieaanvragen.

Resultaat tot en met september 2019

1050 deelnemers kent het Landbouwportaal;
950 bedrijfsbezoeken zijn er door coaches afgelegd via het Landbouwportaal.

Maatregelen Landbouwportaal Noord-Holland

Belangrijke pijler van het programma is dat het breed wordt gedragen. Dat betekent dat de maatregelen zijn getoetst bij en worden ondersteund door de agrarische sector. Al in de voorbereidende fase is gebleken dat maatregelen die van achter het bureau leuk leken, in praktijk minder goed werken. Het is daarom een gezamenlijk programma geworden waarbij in samenspraak met de agrarische sector wordt beoordeeld via welke maatregelen het beste de beoogde resultaten kunnen worden gehaald. Alle gesubsidieerde maatregelen betreffen bovenwettelijke investeringsmaatregelen (dit in verband met de regels verbonden aan staatssteun voor agrariërs)

Er zijn vijf thema's uitgewerkt waarbinnen investeringsmaatregelen kunnen worden genomen:

1. Erfafspoeling mineralen en nutriënten (voorkomen afspoeling organische- en meststoffen op erf)

Resultaat tot en met september 2019

Aantal afgelegde bedrijfsbezoeken door coaches in Noord-Holland: 270

Aantal subsidieaanvragen HHNK: 289 aanvragen voor een totaalbedrag van circa € [redacted] G en een totaalinvesteringsbedrag door ondernemers voor € [redacted] G. Zie de aangehechte bijlage 1.b voor het totaaloverzicht.

2. Duurzaam bodemgebruik (verbeteren kwaliteit, voorkomen afspoeling door tegengaan verdichting)

Resultaat tot en met september 2019

Aantal afgelegde bedrijfsbezoeken door coaches in Noord-Holland: 270

Aantal subsidieaanvragen HHNK: 186 voor een totaalbedrag van circa € [redacted] G en een totaalinvesteringsbedrag door ondernemers van circa € [redacted] G. Zie de aangehechte bijlage 1.c voor het totaaloverzicht.

3. Gewasbeschermingsmiddelen (voorkomen afspoeling op erf en perceel)

Resultaat tot en met september 2019

Aantal afgelegde bedrijfsbezoeken door coaches in Noord-Holland: 240

Aantal subsidieaanvragen HHNK: 115 voor een totaalbedrag van circa € [redacted] G en een totaalinvesteringsbedrag door ondernemers van circa € [redacted] G. Zie de aangehechte bijlage 1.d voor het totaaloverzicht.

4. Perceel- en oeverinrichting & beheer (o.a. natuurvriendelijke oevers, onderwaterdrainage bodemdaling, ijzerhoudend zanddrainages)

Resultaat tot en met september 2019

Aantal afgelegde bedrijfsbezoeken door coaches in Noord-Holland: 220

Aantal subsidieaanvragen HHNK: 123 voor een totaalbedrag van circa € [redacted] G en een totaalinvesteringsbedrag door ondernemers van circa € [redacted] G en een totaalinvesteringsbedrag door ondernemers van circa € [redacted] G. Zie de aangehechte bijlage 1.e voor het totaaloverzicht.

5. Voldoende Zoetwater (diverse innovatieve maatregelen: vergroten bovengrondse- en ondergrondse zoetwaterberging, waterbesparende maatregelen, vergroten zoetwaterlenzen, zoet-zout stuw)

Resultaat tot en met september 2019

Aantal afgelegde bedrijfsbezoeken door coaches in Noord-Holland: 50

Aantal subsidieaanvragen HHNK: 35 voor een totaalbedrag van circa € [redacted] G en een totaalinvesteringsbedrag door ondernemers van circa € [redacted] G. Zie de aangehechte bijlage 1.f voor het totaaloverzicht.

Subsidieverlening

Om subsidie te kunnen verlenen heeft HHNK een subsidieverordening ontwikkeld aansluitend op de principes van de werking van het Landbouwportaal. HHNK is verantwoordelijk voor de subsidieverlening binnen het eigen beheergebied zowel wat betreft inhoudelijke toetsing als voor de juiste en tijdige administratieve afhandeling. De eerste stap voor het administratief verwerken van de aanvragen wordt ondersteund door de helpdesk van het Landbouwportaal (bemenst door LTO-projecten). Het verlenen van subsidie aan agrariërs op basis van een eigen verordening is binnen HHNK niet eerder op deze wijze gedaan. Gezien de inzet op ontwikkeling van alle benodigde processen (inhoudelijk, juridisch, administratief) en de benodigde inzet voor de uitvoering van de verordening is de subsidieverlening niet bij het bestaande subsidiebureau ondergebracht. Zij richten zich op het helpen binnenhalen van subsidies voor de organisatie en het opzetten van de administratieve inrichting van subsidies. De subsidieverlening is daarom ontwikkeld en wordt uitgevoerd binnen het programma Gezond Water, vanuit welk effect de samenwerking ook is ontstaan.

Resultaat tot en met september 2019

Aantal afgegeven beschikkingen op subsidieaanvragen	600
Aantal afgegeven vaststellingen voor uitgevoerde maatregelen	350
Aantal controlebezoeken op de bedrijven	50

Financiering

Voor het programma is een budget van € G beschikbaar gesteld (programmaperiode 2017 tot en met 2021). De financiering daarvan is niet verkregen uit middelen ontvangen uit de eigen belastingheffing maar verkregen door toegezegde POP-3 middelen: overeenkomstig de bestuursovereenkomst 'POP3 niet-grondgebonden maatregelen' tussen provincie en de drie waterschappen in Noord Holland uit 2017 is een cofinancieringsverplichting afgesproken voor HHNK van € G om in te zetten in een alternatieve regionale stimuleringsregeling voor de agrarische sector. Om hieraan te voldoen zijn de door HHNK verworven POP-subsidies voor eigen bovenwettelijke infrastructurele werken boekhoudkundig doorgeschoven naar het programma Bodem & Water. Hiermee zijn deze middelen losgekoppeld van de POP-verantwoording en daarmee laagdrempelig beschikbaar gemaakt voor de agrarische sector.

Uitputting budget 2017-2021 tot en met september 2019

Tot en met het derde kwartaal 2019 is circa € G uitgegeven aan de provinciale regeling en de subsidieregeling van HHNK. Hiermee komt het percentage van uitputting van het budget op **78%**

Evaluatie effect maatregelen

Door de aanpak van het programma (het stimuleren van bovenwettelijke maatregelen door middel van subsidies en het vergroten van het waterbewustzijn door maatwerkadvies op het bedrijf en kennisontwikkeling) werken we aan de opgaves die er zijn op het gebied van waterkwaliteit, wateroverlast, watertekort, bodemkwaliteit en het versterken van de biodiversiteit.

Het bepalen van de kwalitatieve effecten van de maatregelen op bovengenoemde opgaves zijn complex. In ieder geval zijn voor het bepalen van de effecten twee factoren van groot belang: tijd en schaalgrootte.

- **Uitvoeringstijd maatregelen:** De uitrol van subsidiemaatregelen is eind mei 2018, na een voorbereidingstijd van twee jaar, van start gegaan en kent nog een te korte looptijd om effecten op de bovengenoemde opgaves meetbaar te maken. Veel maatregelen zijn in 2019 nog in uitvoering (erfaanpassingen, natuurvriendelijke oevers etc.), moeten nog uitgevoerd worden en/of zijn afhankelijk van het teeltseizoen (gewasbeschermingsmiddelen).
- **Schaalgrootte:** Het beheergebied van HHNK heeft 20.000 km aan waterlopen. Om hier meetbaar effect in te sorteren is een langere looptijd nodig om voldoende volume in het aantal deelnemers en genomen maatregelen te bereiken.

De uitvoeringstijd is op dit moment relatief gezien kort. Verwachting is dat hoe dan ook pas aan het einde van de looptijd van het programma in 2021 of daarna effecten zichtbaar worden in het KRW-meetnet. Daarbij aangetekend dat ook dan de veranderingen nooit met zekerheid aan de maatregelen van het portaal zijn te koppelen. In en rond het watersysteem worden namelijk niet alleen via het Landbouwportaal maatregelen genomen door agrariërs.

Alle maatregelen van het Landbouwportaal, zowel de subsidiemaatregelen als de bewustzijnsmaatregelen, zijn bewezen effectief bestempeld door het Bestuurlijk Overleg Open Teelten (BOOT-lijst) in het bijdragen aan verbeteringen van waterkwaliteit, bodemkwaliteit en biodiversiteit. De mate waarin echter is daarbij niet (kwalitatief) vast te stellen. Het effect van de maatregelen is in ieder geval vast te stellen als conditieverbetering.

Inzicht kan wel worden gegeven over het *mogelijke* effect van de maatregelen. Hiertoe is onderzoek uitgevoerd door MF Water. Onderstaand wordt uit dit onderzoek de samenvatting van de effecten weergegeven, in bijlage 19.2240032 is de volledige notitie opgenomen.

Samenvatting effect maatregelen Landbouwportaal

In de tabel wordt een samenvatting gegeven van de mogelijke effecten van de diverse maatregelen binnen het Landbouwportaal. De maatregelen zijn per type weergegeven en komen daardoor niet volledig overeen met de volgorde en indeling van de maatregelenlijst van het Landbouwportaal. Van een aantal type maatregelen is geen bruikbare literatuur bekend wat betreft oorzaak-effect relatie en/of is geen geschikt model beschikbaar waarmee effecten kunnen worden berekend en hebben daarom de vermelding 'nog niet kwantificeerbaar'. In de notitie (zie bijlage 3) zijn deze maatregelen daarom kwalitatief beoordeeld in de uitgebreide maatregelentabel.

In de derde kolom van de tabel is de reductie van de nutriëntenuitspoeling op perceel niveau weergegeven. Dit geeft aan hoeveel minder nutriëntenuitspoeling er (voor een perceel met een bepaalde standaarduitspoeling) als gevolg van de implementatie van de maatregelen verwacht mag worden op basis van beschikbaar onderzoek. In de vierde kolom staat het effect op de biodiversiteit weergegeven. Met het 'effect op de biodiversiteit' wordt hier bedoeld: de verbetering (in procentpunt) van de EKR-scores die wordt verwacht in het lokale watersysteem rondom het perceel waarop de maatregel is geïmplementeerd. In de vijfde kolom staan de overige effecten van de maatregel die positief werken op de opgaven beschreven.

Om deze uitkomsten weergegeven in de tabel beter te kunnen duiden is onderstaand eerst een overzicht gegeven van de oorzaak-effectrelaties waarop het effect van de maatregelen in het Landbouwportaal is gebaseerd. Voor het op waarde schatten van de effecten van maatregelen is het belangrijk te realiseren dat elke individuele maatregel een bescheiden effect heeft op de waterkwaliteit, maar dat juist de grootschalige implementatie over een groot aantal ondernemers zorgt voor een grootschaliger verbetering van de biodiversiteit en waterkwaliteit.

Voorkomen bodemverdichting / verbeteren bodemstructuur

In een verdichte bodem kan water minder goed infiltreren. Dat betekent dat er een groter deel van regenbuien afspoelt naar oppervlaktewater, en met de regen, ook nutriënten, zoals de net opgebrachte mest. Een verdichte bodem is ook minder 'gezond' waardoor er minder organismen in de bodem kunnen leven. Effecten op de ecologische waterkwaliteit grijpen vooral in op de nutriëntenuitspoeling: door het verbeteren van de bodemstructuur kan water beter infiltreren, waardoor er minder nutriënten in het oppervlaktewater terecht komen en dat heeft weer een positief effect op de biodiversiteit in het water. Het voorkomen van bodemverdichting (zoals door gebruik van brede banden) heeft niet direct een positief effect, maar voorkomt dat de kwaliteit verslechtert. De maatregelen onder deze noemer hebben naast effect op de waterkwaliteit, ook effect op de waterhuishouding in de polders. Door de verminderde afspoeling (of het voorkomen van het vergroten van de afspoeling) is de kans op wateroverlast kleiner, terwijl door de verbeterde infiltratie de kans op (te) lage grondwaterstanden vermindert.

Bovenwettelijke mestopslag

Het vergroten van de mestopslag heeft als doel het aanbod van mest beter af te kunnen stemmen op het juiste bemestingsmoment voor opname van het gewas. Is de mestopslag te beperkt, dan kan een agrarisch ondernemer zich genoodzaakt voelen 'alvast' de mest uit te rijden omdat de opslag vol is. Dit wordt voorkomen met een mestopslag met een omvang van tenminste negen maanden. Een vergrote mestopslag heeft daarmee vooral effect op de afspoeling van nutriënten (wordt de mest te vroeg uitgereden, dan is de opname door de gewassen niet optimaal) en daarmee op de biodiversiteit in oppervlaktewater (voedselrijkheid betekent over het algemeen een afname van de biodiversiteit).

Maatregelen beperking gewasbeschermingsmiddelen

Maatregelen die voorkomen dat gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater terecht komen, hebben een positief effect op de chemische waterkwaliteit. Gewasbeschermingsmiddelen in oppervlaktewater kunnen een negatief effect hebben op de ecologische waterkwaliteit. Of en de mate waarin dat speelt, hangt af van het type gewasbeschermingsmiddel en de concentraties in oppervlaktewater.

Maatregelen erfafspoeling

Erfafspoeling is momenteel een belangrijke bron van nutriënten in het oppervlaktewater; en anders dan bemesting levert erfafspoeling géén 'voordeel' voor de agrarische ondernemer. Het gaat om mest en ander organisch materiaal dat op het erf blijft liggen en met een flinke regenbui de sloot inspoelt. Door o.a. de afwatering op het erf anders in te richten kan worden voorkomen dat erfafspoeling optreedt.

Natuurvriendelijke oevers

De aanleg van natuurvriendelijke oevers, het 'vergroenen' van het onderhoud aan de oevervegetatie en het op andere wijze stimuleren van de vegetatieontwikkeling zorgt voor meer planten in de oevers van de sloten. Deze planten zijn belangrijk voor vissen, macrofauna en insecten op het land (biodiversiteit).

IJzerzand rondom drains

Met ijzerzand kan fosfaat worden gebonden. Door rondom drains ijzerzand aan te brengen, vindt er een zuivering plaats van het drainagewater voordat het in grondwater of in de sloot terecht komt. Dit heeft een effect op de voedselrijkheid van het oppervlaktewater en daarmee op de biodiversiteit in oppervlaktewater.

Regelbare onderwaterdrainage

Regelbare drainage is een systeem waarbij niet het grondwater door de drainage automatisch naar de sloot wordt afgevoerd, maar waarbij de agrarisch ondernemer op basis van bijvoorbeeld weersomstandigheden de afvoer kan regelen. Daarmee wordt minder water afgevoerd, en daarmee ook minder nutriënten. Een verminderde nutriëntenafvoer naar oppervlaktewater verbetert de biodiversiteit in oppervlaktewater.

Zoetwatermaatregelen

Zoetwatermaatregelen zijn vooral gericht op het vasthouden van zoet water in de landbouwpercelen. De effecten op de ecologische waterkwaliteit zijn beperkt (tenzij in een gebied zoutgevoelige soorten voorkomen). Als 'meekoppeleffect' kunnen de maatregelen echter wel zorgen voor een verbetering van de waterhuishouding en daarmee indirect ook de ecologische waterkwaliteit. Wanneer in natte perioden water langer wordt vastgehouden, is in de zomer minder inlaat van (zout en eutroof) water nodig. De infiltratie naar grondwater verbetert en de peilfluctuatie (kan) een natuurlijker regime volgen.

Samenvatting effecten maatregelen

Thema en type maatregel	Maatregelen landbouwportaal	Effect reductie nutriënten-uitspoeling (percentage vermindering uitspoeling op perceelniveau P en N)	Effect biodiversiteit water (percentage EKR-verbetering)	Overige positieve effecten
Thema Duurzaam Bodemgebruik	Bodemvochtsensor ten behoeve van sensorgestuurde beregening, drukwisselsystemen	0-20% (afhankelijk bodemtype)	1-3%	Biodiversiteit land en bodem, verminderen wateroverlast, verminderen kans

Voorkomen bodemverdichting / verbeteren bodemstructuur	ten behoeve van brede banden, temperatuursensor bodem, brede banden en velgen, ecoploeg Aanvullende A-maatregelen*			pathogenen, verbeteren Grondwaterhuishouding
Thema Duurzaam Bodemgebruik Bovenwettelijke mestopslag	Bovenwettelijke mestopslag >9 maanden	13-21%	1-5%	Pathogenen
Thema Gewasbeschermingsmiddelen Maatregelen beperking gewasbeschermingsmiddelen	Drift reducerende spuittechnieken, gesloten kistenwassers incl. zuivering, precisie onkruidbestrijding, software optimale technieken spuitmoment, herinrichting erf voor bovenwettelijk tegengaan gewasbeschermingsmiddelen, aanleg vul- en wasplaats spuitmachine, technieken om restwater, spuitwater en dompelvloeistof bovenwettelijk, in te zamelen, zuivering of verdampen, continue reiniging, automatische interne reiniging. Aanvullende A-maatregelen*	0%	Nog niet kwantificeerbaar (beperkingen modelinstrumentarium)	Pathogenen, biodiversiteit land en bodem 75-100% reductie uitspoeling gewasbeschermingsmiddelen ten opzichte van de hoeveelheden die vrijkomen bij alternatieve technieken
Thema erfafspoeling mineralen en nutriënten Maatregelen erfafspoeling	O.a.: veegmachine met opvangbak, herinrichting erf, wasplaats machines en werktuigen, aansluiting op de gierkelder, permanente afdekking mest- en compostopslag, permanente afdekking voeropslag incl. snijvlak. Verbetering van de afwatering van voer, compost en vaste mestopslag, opvangsysteem voor pers- en mestvocht.	Er zijn nog veel onbekendheden in het aandeel van erfafspoeling in de totale nutriëntenbelasting én in de effecten van maatregelen op deze belasting. Hiervoor loopt momenteel onderzoek onder de kennisimpuls waterkwaliteit. Het is wel duidelijk dat erfafspoeling een belangrijke (lokale) bijdrage kan zijn.	Nog niet kwantificeerbaar.	Biodiversiteit land en bodem

	Aanvullende A-maatregelen*			
Thema perceel- en oeverinrichting & beheer Natuurvriendelijke oevers	Natuurvriendelijke oever	Afhankelijk van inrichting	2-4% (uitgaande van 20% natuurvriendelijke oever)	Biodiversiteit (bodem en land), grondwaterhuishouding
Thema perceel- en oeverinrichting & beheer IJzerzand rondom drains	IJzerzand rondom drains	0-25%	2-3%	Biodiversiteit (bodem en land)
Thema Voldoende Zoetwater Regelbare onderwaterdrainage	Regelbare onderwaterdrainage	15-38%	0-9%	Biodiversiteit, verminderen wateroverlast, verbeteren grondwaterhuishouding
Thema Voldoende Zoetwater Overige zoetwatermaatregelen	Ondergrondse en bovengrondse druppelirrigatie en/of fertigatie, peilgestuurde/systeem gerichte drainage, subirrigatie ter vergroting van de zoetwaterlens, sensing- en beslissingsondersteunend systeem, ondergrondse zoetwaterberging, bovengrondse waterbergingsbassins, zoete stuw binnen percelen	0 tot positief	0 tot positief	Biodiversiteit (bodem en land), verzilting, verminderen wateroverlast, verbeteren grondwaterhuishouding

*Naast de benoemde landbouwportaalmaatregelen zijn er maatregelen die niet worden gesubsidieerd, maar wel gestimuleerd via het landbouwportaal: de A-maatregelen. Deze zijn in deze tabel niet uitgeschreven (wel in bijlage maatregelenlijst).

De effecten van de maatregelen lijken, met enkele procentpunten, klein. Het gaat echter op dit moment om kleinschalige maatregelen, welke wanneer grootschaliger geïmplementeerd in het watersysteem, gezamenlijk een forse verbetering van de biodiversiteit in oppervlaktewater kunnen bewerkstelligen.

Evaluatie agrariërs

Om de ervaringen van de agrariërs met het Landbouwportaal en de bekendheid daarvan inzichtelijk te maken zijn drie onderzoeksvragen opgesteld:

1. Is het achterblijven van bezoeken en aanvragen in de beheergebieden van AGV en Rijnland in Noord-Holland te verklaren uit andere oorzaken dan de kleinere omvang van de beheergebieden en dus ook het aantal agrariërs?
2. Hoe kan de bekendheid en het gebruik van het Landbouwportaal worden vergroot?
3. Zijn de gebruikers van het portaal tevreden over de inhoud en de werkwijze van het Landbouwportaal?

Om antwoord te geven op deze vragen is het kennis- en adviesbureau BroosWater gevraagd een onderzoek te houden onder drie groepen agrariërs:

- Aangemeld bij het Landbouwportaal maar nog geen bedrijfsbezoek of subsidieaanvraag;
- Bedrijfsbezoek gehad via het Landbouwportaal maar nog geen subsidieaanvraag ingediend;
- Agrariërs in Noord-Holland die niet tot een van bovenstaande groepen horen.

Onderstaand worden de belangrijkste conclusies en aanbevelingen van dit onderzoek weergegeven. Het volledige onderzoek is te vinden in de bijlage 19.2240034

Conclusies

Algemeen onderzoeksvragen

- Uit de gegevens blijkt niet dat het achterblijven van bezoeken en aanvragen in de beheergebieden van AGV en Rijnland in Noord-Holland te verklaren zijn uit andere oorzaken dan de kleinere omvang van de beheergebieden en dus ook het aantal agrariërs. Statistisch kan dit niet worden aangetoond.
- Het Landbouwportaal ontvangt een voldoende (6,6) tot ruime voldoende (7,1). Verhoudingsgewijs is er geen verschil tussen de waterschappen.
- De deelnemers zijn tevreden tot zeer tevreden over het Landbouwportaal. Ze vinden de inhoud van het Landbouwportaal voldoende en duidelijk en de werkwijze en de stappen binnen een thema duidelijk en goed te volgen. Verhoudingsgewijs is er geen verschil tussen de waterschappen.
- De helft van de ondervraagde niet-deelnemers is geïnteresseerd tot zeer geïnteresseerd in de thema's op het Landbouwportaal en een coachbezoek. Verhoudingsgewijs is de interesse groter bij HHNK.

Deelnemers

- Gemiddeld hebben de deelnemers zich voor 1,9 thema aangemeld. Dit impliceert dat het Landbouwportaal voorziet in een behoefte. De deelnemers zijn geïnteresseerd en maken gebruik van de mogelijkheden die het Landbouwportaal hun biedt.
- In totaal hebben 21 van de 111 deelnemers zonder coachbezoek (19%) en 80 van de 450 deelnemers met coachbezoek (18%) de vragenlijst ingevuld. Bij de niet-deelnemers is dit 9% (280 van de 2.998). De procentuele verdeling van de respondenten per waterschap is bij alle groepen vrijwel gelijk aan de procentuele verdeling van het aantal agrarische bedrijven per waterschap (resp. 88%, 6% en 6%) in Noord Holland. De aantallen zijn te laag om een betrouwbare en representatieve statistische analyse uit te voeren. De respons geeft een goed beeld van wat de (niet)deelnemers van het Landbouwportaal vinden en waar verbeterpunten liggen.

- De niet-deelnemers hebben overwegend een (melk)vee- of akkerbouwbedrijf. De derde sector is bloembollen. Het aandeel van deze bedrijven is bij HHNK verhoudingsgewijs groter.
- Van de ondervraagde niet-deelnemers is de helft geïnteresseerd tot zeer geïnteresseerd in de thema's op het Landbouwportaal en een coachbezoek. Verhoudingsgewijs is de interesse groter bij HHNK.

Communicatie

- De ondervraagde deelnemers vinden LTO-Noord, de agrarische collectieven, collega's, bijeenkomsten en de media (m.n. vakbladen) de belangrijkste communicatiekanalen om te informeren over het Landbouwportaal. Verhoudingsgewijs is er geen verschil tussen de waterschappen.
- Bij de niet-deelnemers blijken de media (m.n. vakbladen), LTO-Noord en de collega's de belangrijkste communicatiekanalen. Verhoudingsgewijs is er geen verschil tussen de waterschappen.
- Communicatie via de landbouwkanalen lijkt het meest effectieve communicatiemiddel.
- Ruim 50% van de niet-deelnemers geeft aan graag meer informatie over het Landbouwportaal te willen ontvangen. Verhoudingsgewijs is de interesse groter bij HHNK.

Inhoud en werkwijze

- Tweederde van de deelnemers met coachbezoek vinden de inhoud van het Landbouwportaal voldoende en duidelijk. Driekwart van hen vindt de werkwijze en de stappen binnen een thema duidelijk en goed te volgen. Daarmee is deze groep gebruikers tevreden tot zeer tevreden over het Landbouwportaal. Verhoudingsgewijs is er geen verschil tussen de waterschappen.
- Van de deelnemers zonder coach liggen deze percentages iets lager (resp. 33% en 52%). Logisch, daar zij minder gebruik hebben gemaakt van de mogelijkheden van het Landbouwportaal. Bijna de helft van hen heeft geen mening omdat ze nog onvoldoende gebruik hebben gemaakt van het portaal. Zij kunnen de inhoud en de werkwijze nog moeilijk op waarde inschatten. Verhoudingsgewijs is er geen verschil tussen de waterschappen.

Thema's

- Bij de deelnemers zonder coachbezoek is 'Duurzaam bodembeheer' (m.n. HHNK) het belangrijkste thema. Daarna volgen resp. 'Perceel- en oeverinrichting & beheer' (m.n. bij HHNK), 'Erfafspoeling mineralen en nutriënten' en 'Gewasbeschermingsmiddelen'. Voldoende zoetwater is het minst in trek. Als reden waarom ze nog geen coachbezoek hebben aangevraagd geven zij aan dat ze er nog niet aan toegekomen zijn. Bijna de helft van hen verwacht binnen een jaar een coachbezoek aan te vragen.
- Bij de deelnemers met coachbezoek gaat de voorkeur uit naar resp. 'Erfafspoeling mineralen en nutriënten' en 'Duurzaam Bodembeheer'. Ten opzichte van AGV en Rijnland hebben de deelnemers in het beheergebied van HHNK verhoudingsgewijs meer coachbezoeken gehad.

Aanbevelingen

1. Er is bij agrariërs van alle drie waterbeheerders in Noord-Holland voldoende belangstelling om gebruik te maken van het Landbouwportaal. Aanbevolen wordt om

- zoveel mogelijk alle agrariërs in Noord-Holland te betrekken door hen persoonlijk te informeren over het Landbouwportaal en de mogelijkheden.
2. Daarbij is het van belang om meer aandacht te geven aan de noodzaak om maatregelen te nemen. Zowel de deelnemers als de niet-deelnemers zijn hier op voorhand niet bekend mee.
 3. De bekendheid van het Landbouwportaal is goed, terwijl het bezoek en het gebruik achterblijft. Om het bezoek en het gebruik te vergroten is meer communicatie gewenst. Bij voorkeur verloopt dit via LTO-Noord, de agrarische collectieven, collega's, bijeenkomsten en de media (m.n. vakbladen). In overleg zal moeten worden bepaald welke communicatiestrategie hier het beste bij past.

Succesfactoren en aandachtspunten van het programma

De ontwikkeling, uitvoering van en regie op het programma Bodem & Water ligt bij het Programma Gezond Water van HHNK. Terugkijkend op de voorbereidingstijd in 2017 en 2018 en de uitvoeringstijd vanaf eind mei 2018 tot en met september 2019 is intern een aantal factoren van belang gebleken om tot resultaten te komen. Daarbij is ook een aantal aandachtspunten te benoemen die bij het voortzetten van het programma tot het einde van de looptijd aandacht behoeven.

Succesfactoren

- **Bestuurlijke consensus:** In de samenwerking is vanaf de start een sterke bestuurlijke consensus en steun geweest om tot een laagdrempelige regeling te komen .
- **Samenwerking agrarische partners** (LTO, agrarische collectieven en KAVB): De rol van deze organisatie is verbreed naar alle agrariërs in Noord-Holland, dus niet alleen de eigen achterban.
- **Gezamenlijke waarde:** In de samenwerking zijn het benoemen van gezamenlijke waarde (o.a. gezamenlijk belang DAW) en het werken aan onderling vertrouwen belangrijk geweest om in de lange voorbereidingstijd de samenwerking bijeen te houden.
- **Verplaatsen in de agrarische sector:** Het Landbouwportaal is op deze manier ontwikkeld; zo veel mogelijk door de bril van de agrariër. Dit door het inzetten van agrariërs en agrarische partners bij ontwikkelen en testen.
- **De inzet van coaches:** Bewustwording. Maatwerkgesprekken per thema en de mogelijke subsidiemaatregelen.
- **Landbouw in gesprek met zichzelf:** In de samenwerking de landbouw zoveel mogelijk zelf het gezicht laten zijn. Ons motto: de landbouw moet met zichzelf in gesprek, als overheden faciliteren wij de regeling en regisseren op de achtergrond.
- **Twee-sporen aanpak subsidie:**
Provinciale kennisregeling; door deze regeling, waar alleen landbouwkoepels projectplannen kunnen indienen, is het mogelijk geworden de coachingstrajecten te organiseren vanuit hun expertise. Ook is het op die manier mogelijk geworden door de landbouw zelf aangedragen thema- of gebiedsgericht plannen die bijdragen aan de doelstelling van het programma tot uitvoering te brengen met hun eigen achterban.
Landbouwportaal Noord-Holland; door het online platform is alles, van informatievoorziening tot het aanvragen van subsidies, digitaal samengekomen en laagdrempelig voor alle agrarische ondernemers in heel Noord-Holland beschikbaar.

Aandachtspunten bij continuering van het programma tot het einde van de looptijd:

- De ontwikkeling en de uitvoering van een dergelijke regeling vraagt om bestuurlijke daadkracht en een sterk stuur op de samenwerking. Het is nodig de 'kickers' bij elkaar of op scherp te houden. Dit vraagt om een duidelijke regierol en daarmee om voldoende personele capaciteit.
- De inzet van de landbouwkoepels in de samenwerking lukt alleen als de uren worden vergoed. Dit vraagt om inhuur/detacheringscontracten met de betrokken overheden en/of financiering via de provinciale kennisregeling.
- Het Landbouwportaal is een mooi digitaal instrument maar het is belangrijk te beseffen dat de samenwerking erachter de stuwende kracht is.
- Achter de samenwerking Bodem & Water en het Landbouwportaal zit een brede organisatiestructuur: naast het ambtelijke kernteam en stuurgroep Bodem & Water onder andere een helpdesk, medewerkers subsidies, subsidiecontroleurs, subsidie-administratie, communicatiemedewerkers, financieel medewerkers, themacoaches. Onze ervaring is dat de benodigde inzet wordt onderschat en het vraagt om uniforme werkprocessen! Continuering van de regeling vraagt om een robuustere bemensing dan in de voorbereidings- en eerste uitvoeringsfase is gedacht.
- Het kunnen omgaan met onzekerheden/pieken/dalen in inzet/financiële prognoses, omdat het succes van de regeling grotendeels buiten de eigen invloedssfeer ligt.
- De maatregelenlijst en subsidieverordening vragen om een doorontwikkeling. Voor wat betreft de maatregelenlijst vindt jaarlijks een evaluatieronde plaats op basis van voortschrijdend inzicht om te toetsen op bovenwettelijkheid van maatregelen, toe te voegen innovatieve maatregelen en het aanscherpen van de voorwaarden (wat wel en niet te subsidiëren). De subsidieverordening Bodem & Water is in 2018 opgesteld. Na bijna twee jaar ervaring blijkt dat een aantal aanscherpingen van de verordening nodig is om de opzet en werking van het Landbouwportaal nog beter te vertalen naar deze verordening.

Doorkijk huidige programmaperiode en vervolg

De lancering van het Landbouwportaal heeft ruim twee jaar aan voorbereiding gekost. Er is veel ervaring opgedaan in dit proces. Landelijk wordt veel druk uitgeoefend op de waterschappen en landbouw om het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) in versnelling te brengen met het oog op het halen van doelen Kaderrichtlijnwater in 2027 en het volgende 7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn. De opgedane kennis, ervaringen en relevante documenten kunnen worden gedeeld met andere regio's in Nederland. Het Landbouwportaal is modulair opgezet en met enkele aanpassingen op maat in te zetten in andere regio's. In dit kader zijn al diverse presentaties gehouden bij onder andere verschillende waterschappen, de Unie van Waterschappen, het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW)

De uitvoeringsfase tot eind september 2019 is succesvol te noemen in de uitrol van bedrijfsbezoeken en (subsidie)maatregelen. De bereikte groep zijn deels 'koplopers' of ondernemers waarvan het momentum om aanpassingen te doen goed samenviel met de opening en het aanbod van het Landbouwportaal. Dit betekent dat nu het moment aanbreekt om het 'peloton', de middengroep, nog meer in actie te krijgen. Hiertoe zal bij het voortzetten van het programma tot het einde van de looptijd extra worden ingezet op communicatie om deze groep te bereiken. Dit kan vorm krijgen door een meer actieve vorm van benadering van agrariërs, bijvoorbeeld via erfbetreders, maar ook via meer gebiedsgerichte aanpak. Ook zal worden ingezet op een geleidelijke verschuiving naar een nog stevigere binding van ondernemers in het netwerk van HHNK waarbij kennis en bewustwording een nog prominentere plek zal gaan innemen.

Referenties

Het externe onderzoek naar de effecten van de maatregelen van het Landbouwportaal is uitgevoerd door MF Water (Notitie Effecten maatregelen Landbouwportaal 19.2240032, bijlage maatregelenlijst (19.2240033)).

Het externe onderzoek naar bekendheid van en ervaring met het Landbouwportaal door de agrarische doelgroep is uitgevoerd door kennis- en adviesbureau BroosWater (Onderzoek ervaringen doelgroep gebruik en bekendheid Landbouwportaal 19.2240034).

Bijlagen

Bijlage 1.a Overzicht van de projecten en de bedragen provinciale regeling Bodem & Water

Project	Indienende organisatie	Bedrag
Coachingsprojecten ten behoeve van de bedrijfsbezoeken via het Landbouwportaal Noord-Holland December 2017 – tot en met februari 2020	LTO projecten, KAVB, Water, Land & Dijken	
Coaching en uitrol maatregel 'Natuurvriendelijke oever'	ANV Hollands Noorden	
Onderzoek nitraatverlies bodem	LTO vollegronds	
Bezem door de Middelenkast (inzamelen niet-toegelaten bestrijdingsmiddelen)	KAVB/CLM	
Extra bezoeken bodemcoaches tot mei 2019	WLD	
Duurzaam bodemgebruik (monitoring en verbeteren organisch stof bodem)	NLG Holland/ KAVB	
Boeren meten Water	LTO/Acacia	
Totaal		C

Bijlage 1.b Overzicht maatregelen en subsidie thema Erfafspoeling mineralen en nutriënten

Maatregel	Aantal aanvragen	Totale investeringsbedrag aanvragers in C	Som van aangevraagde subsidie in C
Aanleg duosystemen	13		
Nieuwe mestopslag aanleggen t.b.v voorkomen erfafspoeling	35		
Plaatsen afvoergoten, dakgoten en bezinkgoten (geen vervanging van bestaande)	21		
Wanden plaatsen om plaat om afstroom perssappen te voorkomen	41		
Veegmachine met opvangbak	31		
Aansluiting opvangpunt op mestkelder	8		
Permanente afdekking van mest-, compostopslag	9		
Permanente afdekking van voeropslag inclusief snijvlak	5		
Maatregelen ter voorkoming erfafspoeling bij vernieuwen erfverharding	32		
Opvangsysteem voor pers- en mestvocht	32		
Verbetering van de afwatering van voer, compost en vaste mestopslag	14		
Koepad verleggen op afschot richting land	7		
(Deel van het) Koepad rioleren en aansluiten op mestkelder	5		
Aansluiting standplaats voor kalveriglo's met aansluiting op de gierkelder	2		
Verbeteren afvoerrichting opvangput	2		
Herinrichting erf voor het bovenwettelijk tegengaan erfafspoeling nutriënten	27		
Aanleg wasplaats machines en werktuigen (niet gebruikt bij toepassen gewasbeschermingsmiddelen)	2		
Rubberschuif voor schuiven erf	3		
TOTAAL	289		

Bijlage 1.c Overzicht maatregelen en subsidie thema Duurzaam Bodemgebruik

Maatregel	Aantal aanvragen	Totale investeringsbedrag aanvragers in €	Som van aangevraagde subsidie in €
Bovenwettelijke mestopslag (>7 mnd < 10 mnd)	23		
Brede banden + velgen	111		
Bodemvocht sensor ten behoeve van sensorgestuurde beregening	8		
Drukwisselsystemen ten behoeve van brede banden	13		
Ekploeg	26		
Temperatuursensor bodem	4		
Bovenwettelijke mestopslag >9 maanden	1		
TOTALEN	186		

Bijlage 1.d Overzicht maatregelen en subsidie thema Gewasbeschermingsmiddelen

Maatregel	Aantal aanvragen	Totale investeringsbedrag aanvragers in €	Som van aangevraagde subsidie in €
Continue reiniging	9		G
Gebruik driftreducerende spuittechnieken	49		
Gebruik precisie onkruidbestrijdingstechnieken	24		
Software optimale technieken spuitmoment	3		
Externe reiniging en aanleg wasplaats	1		
Automatische interne reiniging	7		
Aanleg vul- en of wasplaats spuitmachine	6		
Technieken om restwater, spuitmiddel en dompelvloeistof bovenwettelijk inzamelen en zuiveren (Heliosec)	14		
Herinrichting erf voor het bovenwettelijk tegengaan gewasbeschermingsmiddelen	2		
TOTALEN	115		

Bijlage 1.e Overzicht maatregelen en subsidie thema Perceel- en oeverinrichting & beheer

Maatregel	Aantal aanvragen	Totale investeringsbedrag aanvragers in €	Som van aangevraagde subsidie in €
Veedrinkbak	118		
Infiltratie via (regelbare) onderwaterdrainage in veenweidegebied ter voorkoming van bodemdaling	3		
Natuurvriendelijke oever	5		
TOTAAL	126		

Bijlage 1.f Overzicht maatregelen en subsidie thema Voldoende zoetwater

Maatregel	Aantal aanvragen	Totale investeringsbedrag aanvragers in €	Som van Aangevraagde subsidie in €
Ondergrondse en bovengrondse druppelirrigatie en of -fertigatie	5		G
Sensing-en beslissingsondersteunend systeem	11		
Systeemgerichte drainage ter vergroting van de zoetwaterlens	2		
Bovengrondse waterbergingsbassin	4		
Peilgestuurde drainage/systeemgerichte drainage, sub-irrigatie ter vergroting van de zoetwaterlens	5		
Zoete stuw binnen de eigen percelen	4		
TOTALEN	31		

hoogheemraadschap
**Hollands
Noorderkwartier**

Samenwerken aan Bodem en Water / Landbouwportaal Noord-Holland

Rapportage evaluatie programma Samenwerken aan Bodem en Water 2023

Registratienummer
23.0360166

Datum
30 maart 2023

Versie
1.0

Status
Definitief

Afdeling
Watersystemen

Auteur

Samenvatting

In 2017 hebben LTO-Noord, de agrarische collectieven, de provincie Noord-Holland, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK), waterschap AGV en hoogheemraadschap Rijnland zich verenigd in het programma Samenwerken aan Bodem en Water. Doel van de samenwerking is om, vanuit de gedeelde belangen en ambities, het collectieve waterbewustzijn in de agrarische sector te vergroten, door:

kennisdeling en maatwerkadvies door coaching op het bedrijf van agrarische ondernemers (gefinancierd door de waterschappen via een provinciale regeling), en het subsidiëren van bovenwettelijke investeringsmaatregelen (via een eigen waterschapsregeling) die via het digitale platform 'Landbouwportaal Noord-Holland' (LBP-NH) worden uitgerold.

Vijf jaar na dato is opnieuw een tussenevaluatie van het programma uitgevoerd om inzicht te geven in de doeltreffendheid van de samenwerking en de ingezette sporen (coaching en subsidie via het Landbouwportaal), en in wat er nodig is voor een succesvol vervolg.

Grote deelname en inbreng agrariërs

Meer dan 1.500 van de ruim 3.600 agrarische ondernemers in Noord-Holland nemen nu (begin 2023) deel aan het Landbouwportaal. Er zijn er ruim 1.700 aanvragen gedaan. Het beoogde doel, minimaal 30% van de doelgroep bereiken, is daarmee gehaald.

De waterschappen hebben circa € [redacted] G (waarvan ca € [redacted] G uitgekeerde subsidies) geïnvesteerd in de realisatie van het programma. De eigen bijdrage van de agrarische ondernemers was twee keer zoveel: € [redacted] G

Bestuurlijke samenwerking: enthousiasme, wel aandacht voor continuïteit en financiering

Bestuurders zijn zeer tevreden over de samenwerking, het onderling vertrouwen is gegroeid en zij spreken graag hun steun uit voor een vervolg. Voorwaarde is dat de financiering van de nieuwe programmaperiode en het Landbouwportaal 2.0 voldoende is geregeld en de continuïteit voldoende geborgd. Daarbij vragen ze om blijvende aandacht voor de onderlinge samenwerking, het op peil houden van de kwaliteit van de coaches, en - als het Landbouwportaal zich doorontwikkelt - het vasthouden aan de principes die het Landbouwportaal succesvol maken.

Ambtelijke samenwerking: samenwerken loont

Zowel de agrarische partners als overheden zijn positief over de samenwerking en over het resultaat van het programma tot nu toe. In samenwerking is er meer bereikt, dan ieder voor zich. De agrarische sector en waterschappen versterken elkaar door gebruik te maken van elkaars kennis en kwaliteiten.

In de communicatie en samenwerking weten de partners elkaar steeds beter te vinden, maar dat kan nog verder worden verbeterd. Hierbij is een gelijkwaardige taak- en rolverdeling (geen opdrachtgever/opdrachtnemer) een belangrijk aspect.

Coaches als belangrijke succesfactor

Het succes van het Landbouwportaal is grotendeels te danken aan de inzet van kwalitatief goede coaches. De coaches zijn hét gezicht van het portaal en voelen zich ambassadeur van het Landbouwportaal. Hun maatwerkadviezen blijken van grote waarde om agrariërs te helpen verduurzamen. 75% van de deelnemers aan het Landbouwportaal is tevreden over de coachadviezen. 25% is minder tevreden of heeft geen mening.

Grote klanttevredenheid

Het merendeel van de deelnemers (>80%) is positief over het Landbouwportaal. Men vindt dat de coachbezoeken en/of subsidie bijdragen aan het verduurzamen van hun bedrijf. Gebruikers adviseren onder andere om de adviserende en ondersteunende rol van de coach verder te optimaliseren/verbreden en de maatregelenlijst uit te breiden.

Aanbod aan (subsidie)maatregelen voldoet, kan mogelijk meer flexibel

Via het Landbouwportaal wordt een breed pakket aan maatregelen aangeboden waar advies en/of subsidie voor aangevraagd kan worden. Vanuit het oogpunt van de waterschappen biedt de huidige maatregelenlijst veel ruimte voor maatwerk. Het is wenselijk te onderzoeken hoe partijen een gedeeld beeld kunnen krijgen van de mogelijkheden die de maatregelenlijst biedt, en hoe de maatregelenlijst mogelijk nog beter kan aansluiten bij de behoeften van de agrariër.

Effectiviteit maatregelen nog lastig hard te maken

Over het algemeen zijn de maatregelen die via het Landbouwportaal worden ondersteund, door het Bestuurlijk Overleg Open Teelten (BOOT) bestempeld als bewezen effectief in hun bijdrage aan verbeteringen van de waterkwaliteit, bodemkwaliteit en biodiversiteit. Agrariërs nemen echter in en rond het watersysteem niet alleen maatregelen via het Landbouwportaal. (Positieve) veranderingen in de waterkwaliteit zijn daarom nooit met zekerheid aan de maatregelen van het portaal te koppelen.

Succesfactoren en kansen voor vervolg

Belangrijke succesfactoren en kansen die aandacht verdienen bij de voortzetting van de samenwerking zijn de volgende:

Succesfactoren

- In de samenwerking is er vanaf de start een sterke bestuurlijke consensus en steun geweest om tot een laagdrempelige regeling en een Landbouwportaal te komen.
- De partners werken samen vanuit gezamenlijke waarden en belangen, tonen eigenaarschap en werken aan onderling vertrouwen.
- De agrarische partners vertegenwoordigen alle agrariërs in Noord-Holland, dus niet alleen de eigen achterban. In de samenwerking is de inzet om de landbouw zoveel mogelijk zelf het gezicht van het programma te laten zijn. Het motto: de landbouw gaat met zichzelf in gesprek, de overheden faciliteren de regeling en regisseren op de achtergrond.
- Achter de samenwerking zit een brede organisatiestructuur. Naast het ambtelijke kernteam en de stuurgroep Bodem en Water zijn er onder andere een helpdesk, medewerkers subsidies, subsidiecontroleurs, subsidie-administratie, communicatiemedewerkers, financieel medewerkers, themacoaches. Deze organisatiestructuur is een randvoorwaarde voor het succes van het programma.

Kansen voor het Landbouwportaal

- Het Landbouwportaal inzetten om in de prioritaire KRW-gebieden de agrarische wateropgave te ondersteunen. Dit kan bijvoorbeeld door toegang tot de bodemscans BWW en BBWP¹ te faciliteren, hiermee is inmiddels gestart.
- Via het Landbouwportaal aanbieden van een ondernemerscoach. Dit is een initiatief van de provincie dat nu verkend en voorbereid wordt.
- Coaches effectiever inzetten, bijvoorbeeld tijdens studiegroepen voor agrariërs of loonwerkers, of bij gerichte beurzen.

¹ BedrijfsWaterWijzer (BWW) en het BedrijfsBodemWaterPlan (BBWP)

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1 Inleiding	5
1.1 Uitwerking programma	5
1.2 Samenwerking	6
1.3 Evaluatie	6
2 Resultaten Landbouwportaal	8
2.1 Maatregelen	9
2.2 Financiering subsidieaanvragen en kennisregeling	10
2.3 Subsidieaanvragen	10
2.4 Projectplannen ingediend via de provinciale regeling	11
3 Evaluatie samenwerking partners	12
3.1 Algemene conclusie	12
3.2 Continuering samenwerking	12
3.2 Evaluatie samenwerking ambtelijke partners	13
4 Onderzoek ervaring coaches in Noord-Holland en Rijnland	14
4.1 Algemene conclusie	14
5 Klanttevredenheidsonderzoek deelnemers Landbouwportaal	15
5.1 Coaches	16
5.2 Maatregelen	16
6 Evaluatie aanbod en effectiviteit maatregelen Landbouwportaal Noord-Holland	17
6.1 Aanbod maatregelen	17
6.2 Effectiviteit maatregelen	19
7 Succesfactoren van het programma	20
7.1 Succesfactoren	20
7.2 Kansen Landbouwportaal	20
7.3 Overige aandachtspunten/kansen Landbouwportaal	21
Referenties	22

1 Inleiding

De agrarische sector en de gezamenlijke overheden in Noord Holland hebben gedeelde belangen en ambities op gebied van waterkwaliteit en –kwantiteit. In 2017 hebben LTO-Noord, de agrarische collectieven, de provincie Noord-Holland, HHNK, waterschap AGV en hoogheemraadschap Rijnland zich verenigd in het programma Samenwerken aan Bodem en Water.

De basis voor de samenwerking ligt in de gebiedsgerichte uitwerking van het Nationaal Strategisch Plan (NSP) waarin de Europese afspraken over het gemeenschappelijk landbouwbeleid zijn vastgelegd. Deze afspraken zijn in 2016 op landelijk niveau gebiedsgericht uitgewerkt en vervolgens regionaal vertaald in een provinciale bestuursovereenkomst (POP3 voor niet grondgebonden waterdoelen (16.181520)).

Deze provinciale bestuursovereenkomst legt vast dat HHNK een cofinancieringsverplichting heeft als er POP3-subsidie wordt ontvangen, en dat HHNK daarvoor een alternatieve stimuleringsregeling voor agrariërs in dient te stellen.

Doel van de samenwerking is om het collectieve waterbewustzijn in de agrarische sector te vergroten, door:

- kennisdeling en maatwerkadvies door coaching op het bedrijf van agrarische ondernemers (gefinancierd door de waterschappen via een provinciale regeling), en
- het subsidiëren van bovenwettelijke investeringsmaatregelen (via een eigen waterschapsregeling) die via het digitale platform 'Landbouwportaal Noord-Holland' (LBP-NH) worden uitgerold.

Inzet is dat agrariërs hun bedrijfsvoering en erf- en perceelsinrichting zo organiseren dat de sector bijdraagt aan een gezonder en klimaatbestendiger watersysteem. Inmiddels neemt meer dan de helft van de ruim 3.000 agrarische ondernemers in Noord-Holland deel aan het Landbouwportaal en zijn er ruim 1.700 aanvragen gedaan.

1.1 Uitwerking programma

Het programma Samenwerken aan Bodem en Water bestaat uit twee sporen.

1. Provinciale subsidieregeling Kennisontwikkeling Bodem en Water

De provinciale subsidieregeling Kennisontwikkeling Bodem en Water staat (alleen) open voor agrarische koepelorganisaties en richt zich op de uitrol van kennis- en coachingstrajecten in de agrarische sector. In de periode 2017 - 2023 is de regeling periodiek opengesteld. De betrokken waterschappen stellen de middelen uit de regeling beschikbaar. Aanvragen kunnen alleen worden ingediend met een akkoord van het betreffende waterschap.

2. Landbouwportaal Noord-Holland

Het Landbouwportaal Noord-Holland, ingericht in 2018, wil zorgen dat ondernemers zich meer betrokken voelen bij de wateropgaven, en hen bewust maken van maatregelen die positief werken voor deze wateropgaven. Het Landbouwportaal geeft ook toegang tot subsidies.

Via het Landbouwportaal krijgen agrarische bedrijven in Noord-Holland gelijke mogelijkheden aangeboden voor advies, onder andere door coaches, en subsidieaanvragen. De coaches bespreken met individuele agrariërs wat voor hen passende investeringsmaatregelen zijn binnen vijf thema's:

erfafspoeling, duurzaam bodemgebruik, gewasbeschermingsmiddelen, perceel- en oeverinrichting & beheer, en voldoende zoetwater.

1.2 Samenwerking

De overheden HHNK, Provincie Noord-Holland, Amstel, Gooi en Vecht (AGV) en de agrarische partners werken nauw met elkaar samen om het programma Bodem en Water uit te voeren. Hoogheemraadschap Rijnland heeft in 2021 de samenwerking verlaten om in 2022 een eigen Landbouwportaal te starten voor haar beheergebied naar voorbeeld van het Landbouwportaal Noord-Holland.

Op dit moment zijn de volgende agrarische partners betrokken:

- De Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur (KAVB) op het thema gewasbeschermingsmiddelen,
- Agrarisch collectief Water, Land en Dijken (WLD) op het thema bodem,
- Agrarische Natuurvereniging Hollands Noorden op het thema perceel- en oeverinrichting & beheer,
- Land- en Tuinbouworganisatie Nederland (LTO Noord) op het thema erf, en voor ondersteuning van het portaal.

Communicatiebureau de Lynx ondersteunt bij de communicatie.

De agrarische partners dienen voor hun werkzaamheden aan het begin van elk jaar een projectplan en begroting in bij de kennisregeling Bodem en Water. De waterschappen en provincie beoordelen deze projectplannen dan samen.

Het programma Samenwerken aan Bodem en Water heeft een kernteam (ambtelijk) met vertegenwoordigers vanuit de waterschappen, de provincie en de agrarische partners (LTO Noord, KAVB en de vier agrarische collectieven). Het kernteam is verantwoordelijk voor de opzet van het programma en de uitvoering, en bepaalt de strategie en de communicatie. De agrarische partners in het kernteam brengen vanuit hun expertise kennis in over de maatregelenlijst en de communicatie naar de doelgroep. Ze zijn ook verantwoordelijk voor het opstellen van projectplannen voor de bedrijfsbezoeken door coaches en voor de uitvoering daarvan. Jaarlijks legt het kernteam verantwoording af aan een stuurgroep met bestuurlijke vertegenwoordigers van de betrokken organisaties. Dit waren Cees Loggen (provincie), Sander Mager/Arjan van Rijn (AGV), Siem Jan Schenk (HHNK), Jan Jaap Jantjes (WLD) en Kees Stoop (LTO/KAVB).

1.3 Evaluatie

Om te onderzoeken of het Landbouwportaal aan de verwachtingen voldoet is eind 2022 gestart met een evaluatie. De uitkomsten vormen het uitgangspunt voor de doorontwikkeling van het instrument Landbouwportaal en van de samenwerking tussen lokale waterschap, provincie en agrarische partners in Noord-Holland.

De evaluatie, zowel intern als extern en zowel op bestuurlijk als ambtelijk /uitvoerend niveau, moet inzicht geven in:

- De doeltreffendheid van de samenwerking Bodem & Water,

- De doeltreffendheid van de gekozen sporen (kennisdeling en maatwerkadvies via coaching en het subsidiëren van bovenwettelijke investeringsmaatregelen via het digitale platform 'Landbouwportaal Noord-Holland'),
- Wat er nodig is voor een succesvolle doorontwikkeling en vervolg van het Landbouwportaal.

De volgende onderzoeken zijn uitgevoerd:

1. Evaluatie van de samenwerking tussen partners (ambtelijk en bestuurlijk) in het programma Samenwerken aan Bodem en Water,
2. Extern klanttevredenheidsonderzoek onder agrariërs die zich hebben aangemeld bij het Landbouwportaal,
3. Onderzoek naar de ervaringen van coaches in Noord-Holland en Rijnland,
4. Intern onderzoek naar het effect van maatregelen die zijn uitgerold via het Landbouwportaal, in combinatie met een eerder, extern onderzoek naar de effecten (2019) uitgevoerd door MFWater,
5. Kwantitatieve gegevens over de uitvoering, mijlpalen en resultaten voor elk betrokken waterschap (met de data voor Rijnland tot 2021).

Onderzoeksmethode

De onderzoeksmethoden per onderzoek zijn als volgt.

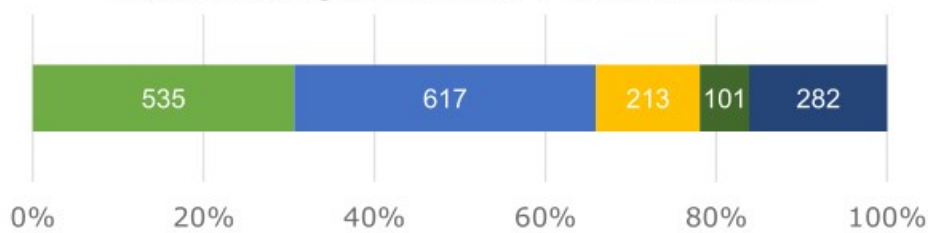
1. Evaluatie samenwerking:
 - Bestuurlijk: evaluatiegesprek tussen portefeuillehouder HHNK en bestuurders LTO Noord en WLD. Evaluatiegesprek tussen portefeuillehouder HHNK en bestuurders Provincie NH en AGV.
 - Ambtelijk: Digitaal vragenlijst in combinatie met een evaluatiegesprek met alle kernteamleden.
2. Klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd door adviesbureau Broos Water B.V. en Custom Pixels onder de gebruikers van het Landbouwportaal via een online vragenlijst. Broos Water is gespecialiseerd in agrarisch waterbeheer en milieu. Broos Water heeft ook in 2019 een onderzoek gedaan naar de bekendheid van het Landbouwportaal Noord Holland.
3. Ervaringen coaches: digitale vragenlijst in combinatie met evaluatiegesprekken met coaches in beheergebied HHNK, Rijnland en AGV.
4. Effect maatregelen:
 - Overleg tussen inhoudelijke deskundigen van HHNK, Rijnland en AGV.
 - Literatuuronderzoek: onderzoek naar de effect van de maatregelen uitgevoerd door MFWater (2019).
5. Kwantitatieve gegevens (uitvoeringsresultaten):
 - Dataverzameling van alle drie de waterschappen uit de database van het Landbouwportaal Noord-Holland.

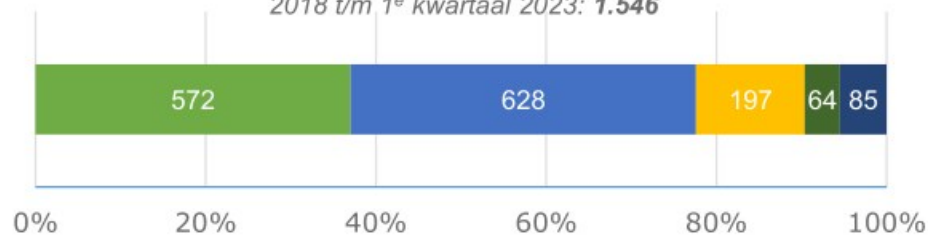
2 Resultaten Landbouwportaal

Er zijn ruim 3.000 agrarische bedrijven in Noord-Holland. Een van de doelen van het programma Samenwerken aan Bodem en Water was om minimaal 30% van deze groep te bereiken. Met ruim 1.551 registraties en 1.750 aanvragen tot heden (begin 2023) is dit doel meer dan bereikt.

Aantal aanmeldingen van 2018 t/m 1^e kwartaal 2023: **1.748**

Afgelegde bedrijfsbezoeken door coaches, 2018 t/m 1^e kwartaal 2023: **1.546**

- Bodem
- Erfafspoeling
- Gewasbescherming
- Perceel en Oeverinrichting
- Voldoende zoetwater

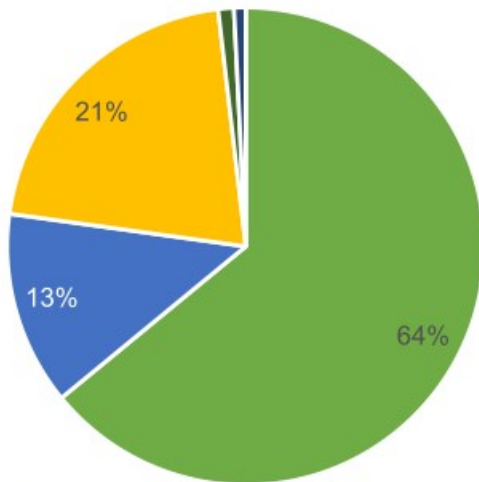

2.1 Maatregelen

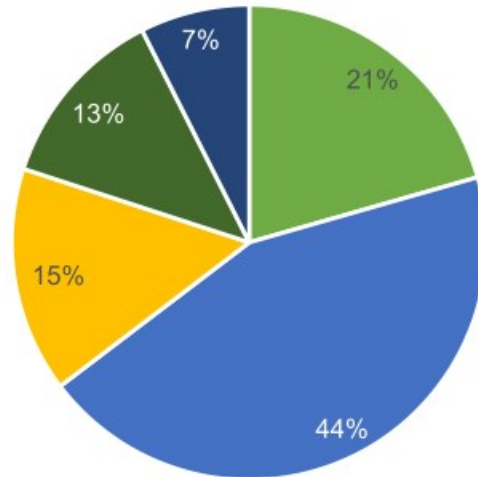
Het Landbouwportaal kent gesubsidieerde en niet-gesubsidieerde maatregelen.

- Categorie A: maatregelen worden gestimuleerd, maar niet gesubsidieerd.
- Categorie B: Kleine maatregelen met een vaste vergoeding van Euro **G** of Euro **G**
- Categorie C: Maatwerkinvestering, vergoeding, bedraagt een percentage van de investering
- Categorie D: Direct aanvraagbare investeringsmaatregelen, vergoeding bedraagt maximaal een percentage van de investering. Bij deze maatregelen is een coachbezoek vooraf niet noodzakelijk.

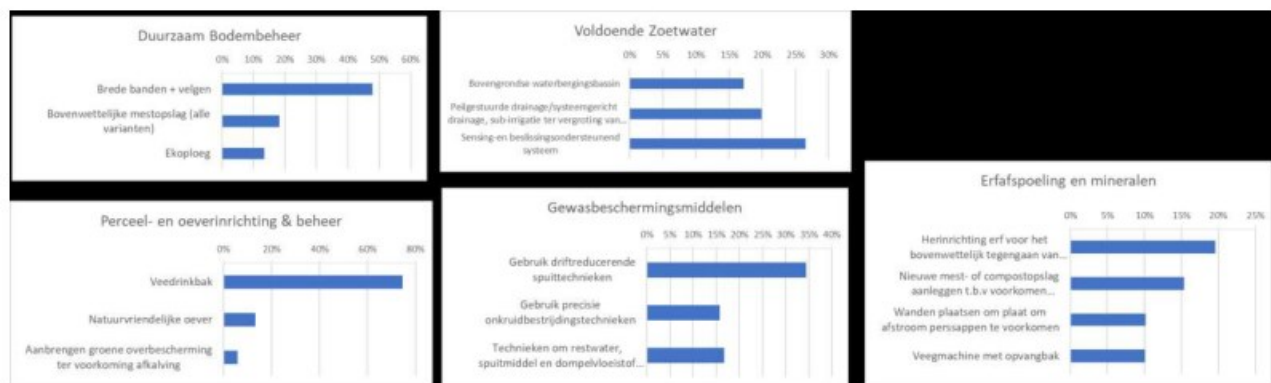
Aantal gesubsidieerde maatregelen (BCD):
2.026

Aantal niet-gesubsidieerde maatregelen (A):
754

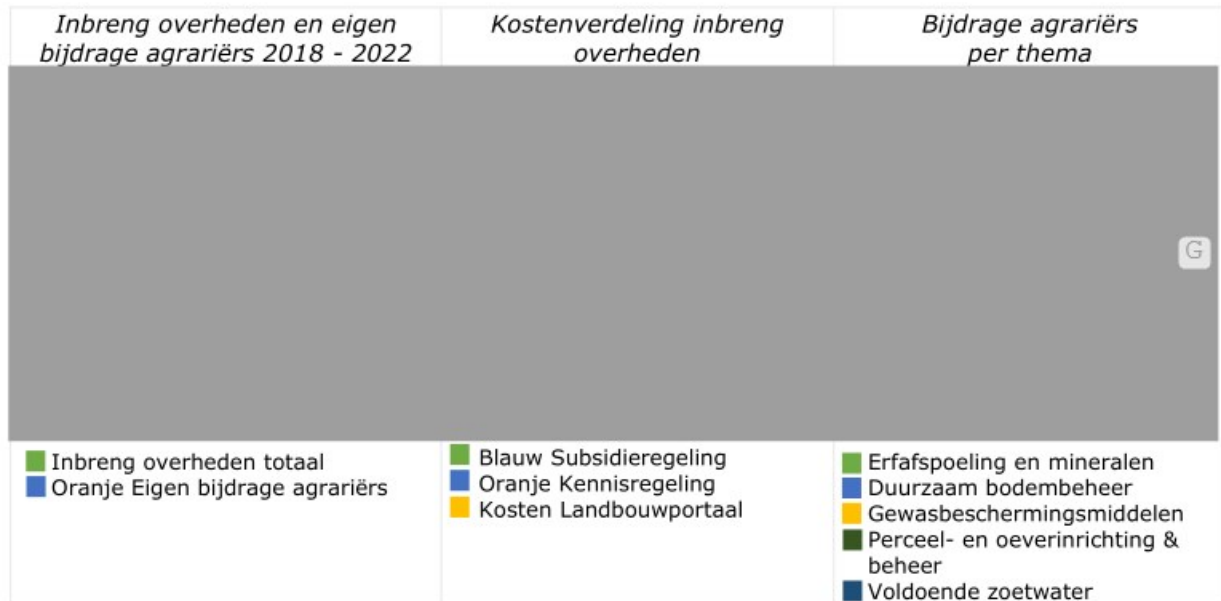
- Bodem
- Erfafspoeling
- Gewasbeschermings
- Perceel- en oeverinrichting
- Voldoende zoetwater

2.2 Financiering subsidieaanvragen en kennisregeling

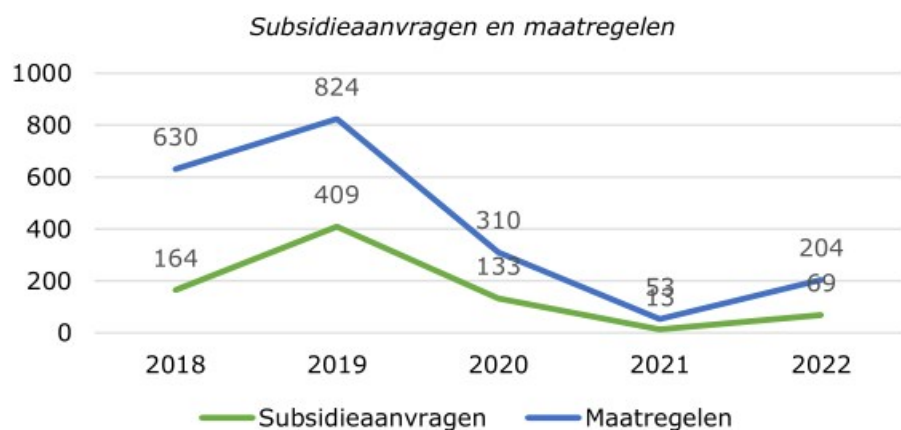
De investering van de waterschappen voor de realisatie van het programma was circa € [redacted] G
De eigen bijdrage van de agrarische ondernemers was twee keer zoveel: [redacted] G

2.3 Subsidieaanvragen

De cijfers laten zien dat het Landbouwportaal in 2018 goed van start ging. Halverwege 2020 tot en met half 2022 nam het aantal aanvragen echter af. Dat had twee oorzaken: door het grote aantal aanvragen was het beschikbare budget al snel niet meer toereikend; voor meerdere thema's kon geen aanvraag meer ingediend worden. Daarnaast waren er door de Coronamaatregelen tijdelijk geen bedrijfsbezoeken van de coaches mogelijk.

In de tweede helft van 2021 was het Landbouwportaal helemaal door het budget heen en moest het van oktober 2021 tot juni 2022 worden gesloten worden. In juli 2022 is de subsidieregeling weer opengesteld. Het aantal aanmeldingen neemt gestaag weer toe. Merkbaar is wel dat de agrarische ondernemers door de turbulente ontwikkelingen terughoudend zijn in het doen van nieuwe investeringen.

2.4 Projectplannen ingediend via de provinciale regeling

De provincie heeft tot het eerste kwartaal van 2023 in totaal 20 coachprojecten (projecten van partners voor inzet van de coaches) en 13 kennisprojecten (eigen projecten van partners voor kennisvergroting) behandeld.

Inleg waterschappen t/m 2022

Waterschap	Inleg
HHNK	G
AGV	
Rijnland	
Totaal	

Aantal aanvragen t/m 2022

	Coachprojecten	Kennisprojecten	Totaal
Aanvragen	20	13	33

Overzicht aanvragen provinciale kennisregeling Bodem en Water

Organisatie	Project	Bedrag	
Aanvragen coachprojecten			
Water, Land en Dijken	Bodemcoaches - Naar een duurzaam bodemgebruik in de landbouw	G	
LTO Noord	Schoon erf Noord-Holland		
KAVB	Aanpak emissies gewasbeschermingsmiddelen open teelten		
Totaal coachprojecten			
Aanvragen kennisprojecten			
Water, Land en Dijken	Kennisontwikkeling en kennisdeling bodemafhankelijk bemesten		
Water, Land en Dijken	Pilot ontwikkeling kringloop beheerpakket		
ANV Hollands Noorden	Natuurvriendelijke oevers		
Coöperatie Natural Living and Growth	Bodem en Water		
KAVB te Hillegom	Bezem in de middenkast		
LTO Vakgroep Vollegrondsgroenten	Nitraat metingen vollegrondsgroenten HHNK		
Vereniging LTO-Noord	Boeren meten water 2.0		
ANV Hollands Noorden	Bloeiende boerensloot		
ANV Hollands Noorden	Vervolg Meer Kennis, minder gewasbeschermingsmiddelen		
ANV Hollands Noorden	Coaching groene oeverbeschoeiing		
ANV Hollands Noorden	Bloeiende boerensloot 2023		
ANV Hollands Noorden	Meer Kennis, minder gewasbeschermingsmiddelen 2023-2024		
Gebiedscoöperatie Noord Holland Zuid	Polderkennis Op Peil Noord Holland		
Totaal kennisprojecten			
Totaal coachprojecten en kennisprojecten			

3 Evaluatie samenwerking partners

De bestuurlijke vertegenwoordigers van de betrokken organisaties Cees Loggen (Provincie), Arjan van Rijn (AGV), Siem Jan Schenk (HHNK), Jan Jaap Jantjes (WLD) en Kees Stoop (LTO/KAVB)) hebben eind 2022 onderling evaluatiegesprekken gevoerd. Tijdens deze gesprekken reflecteerden zij op de afgelopen jaren en keken zij vooruit naar de kansen om het programma Samenwerken aan Bodem en Water/het Landbouwportaal voort te zetten en te verrijken.

3.1 Algemene conclusie

De bestuurders zijn over het algemeen enthousiast en tevreden over de samenwerking tot nu toe. Zij constateren dat de samenwerking, communicatie en het vertrouwen tussen de partners is gegroeid. Het instrument Landbouwportaal heeft, mede door de laagdrempeligheid, zijn meerwaarde bewezen bij het bevorderen van het waterbewustzijn bij agrariërs. Bewustzijn is moeilijk te meten, maar het feit dat het aantal deelnemers blijft stijgen en er nog flink geïnvesteerd wordt in duurzame maatregelen, spreekt voor zich. De waterschappen en de agrarische sector hebben een substantiële bijdrage geleverd aan maatregelen die verliezen van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen naar het watersysteem verminderen. De samenwerking is een win-winsituatie, omdat de ambities van de partners gelijkwaardig zijn.

3.2 Continuering samenwerking

De bestuurders van de samenwerkende partners hebben opnieuw hun steun uitgesproken om de samenwerking te continueren en het Landbouwportaal door te ontwikkelen. Voorwaarde is dat de financiering van de nieuwe programmaperiode en het Landbouwportaal 2.0 voldoende is geregeld en de continuïteit voldoende wordt geborgd. Het sluiten van het Landbouwportaal, zoals de afgelopen twee jaar een aantal keer gebeurde, is niet bevorderlijk voor het vertrouwen van de ondernemers in het Landbouwportaal. Op dit moment verkennen de partners de mogelijkheden voor de financiële constructie voor de komende jaren, zoals de koppeling van GLB-budget² aan het Landbouwportaal en het benutten van budget uit de DAW-impulsregeling³. Afgesproken is dat de waterschappen, provincie en agrarische partners met elkaar in gesprek blijven (samen met de Unie van Waterschappen). Ze houden elkaar geïnformeerd over ontwikkelingen die van invloed zijn op het wel of niet continueren van de samenwerking/het Landbouwportaal, en over het eventueel samen optrekken in de nieuwe financieringsstructuur.

Overige aandachtspunten voor een eventuele nieuwe programmaperiode zijn:

Landbouwportaal

- Zorgdragen voor de continuïteit van het Landbouwportaal. Het af en toe sluiten van het Landbouwportaal, bijvoorbeeld omdat er geen budget meer is, is funest. Deelnemers verliezen het vertrouwen en haken dan af.
- Benutten van de nieuwe thema's uit het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG), maar wel vasthouden aan de huidige principes van het Landbouwportaal.

² Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB)

³ Delta Agrarisch Waterbeheer (DAW)

- Continu aandacht hebben voor de kwaliteit van de coaches. De kennis, ervaring en adviesvaardigheden van de coaches zijn essentieel voor het succes van het Landbouwportaal.
- Verkenning van een andere vorm van samenwerking met de provincie. De rol van de provincie kan meer inhoudelijk worden; bijvoorbeeld door aan het Landbouwportaal nieuwe, voor agrariërs relevante thema's toe te voegen vanuit provinciale doelen. De provincie kan ook een andere rol krijgen in de financieringsstructuur van de samenwerking.

Samenwerking

- Stimuleren dat overheden en agrarische partners meer vanuit gelijkwaardige rollen handelen en allemaal eigenaarschap tonen. Inzet van de capaciteit op ambtelijk niveau verdient betere organisatie; er is nu sprake van relatief hoge overheadskosten, te weinig beschikbare uren van de kernteamleden en een groot verloop van personeel.

3.2 Evaluatie samenwerking ambtelijke partners

Op ambtelijk niveau hebben de kernteamleden de samenwerking en het Landbouwportaal als geheel geëvalueerd via een vragenlijst en een bespreking van de resultaten van deze vragenlijst.

Algemene conclusie

Zowel de agrarische partners als overheden zijn positief over de samenwerking en over het resultaat daarvan voor het vergroten van het waterbewustzijn en het leveren van een bijdrage aan een klimaatbestendig en gezond watersysteem. Samen is er meer bereikt, dan ieder voor zich. De agrarische sector en waterschappen versterken elkaar door gebruik te maken van elkaars kennis en kwaliteiten.

Successen

De volgende successen zijn behaald:

- De doelstelling voor het aantal deelnemers aan het Landbouwportaal is bereikt, en het aantal deelnemers neemt nog toe. Over het algemeen is er een verbeterde relatie (meer vertrouwen) te zien tussen landbouw en overheid.
- De begeleiding van de coaches en de bijdrage die zij hebben geleverd aan het bewustzijn onder agrariërs is groot.
- De kwalitatief goede adviezen van de coaches aan de ondernemers over bedrijfsspecifieke maatregelen die bijdragen aan een betere bodemkwaliteit, waterkwaliteit, waterkwantiteit en daarmee aan een duurzamere agrarische bedrijfsvoering.
- De uitvoering van de projectplannen (organiseren van coachingstrajecten).

Aandachtpunten voor de samenwerking

De aandachtpunten voor de samenwerking zijn de volgende:

- In de communicatie weten de partners elkaar steeds beter te vinden, maar dat kan nog verder worden verbeterd.
- In de communicatie en samenwerking lijkt een opdrachtgever (waterschappen) – opdrachtnemer-verhouding te ontstaan, terwijl het een samenwerking is met als uitgangspunt dat partners vanuit gelijkwaardige rollen handelen en eigenaarschap tonen.

4 Onderzoek ervaring coaches in Noord-Holland en Rijnland

Het succes van het Landbouwportaal is grotendeels te danken aan de inzet van kwalitatief goede coaches. De coaches staan het dichtst bij de doelgroep van het Landbouwportaal en hebben als inhoudelijke deskundigen inzicht in wat er leeft onder de agrariërs. Hun mening/beeld is van belang om het Landbouwportaal verder te optimaliseren. Via een vragenlijst is de mening van de betrokken coaches opgehaald. De resultaten zijn besproken tijdens twee aparte bijeenkomsten met de coaches.

4.1 Algemene conclusie

De coach is het gezicht van het Landbouwportaal en legt de verbinding tussen het portaal en de agrariër. Coaches voelen zich vrij en zijn gemotiveerd om agrariërs van goed advies te voorzien dat is toegespitst op dat specifieke bedrijf. Het maatwerkadvies dat zij vanuit hun kennis en expertise leveren, zien zij als hun meerwaarde om agrariërs verder te helpen in het verduurzamen van hun bedrijf en om verliezen naar het watersysteem te beperken. De coaches voelen zich ambassadeur van het Landbouwportaal en nemen deze rol zeer serieus.

Van de deelnemers van het Landbouwportaal is 75% tevreden tot zeer tevreden over de informatie en het advies van de coaches, 21% is neutraal en slechts 4% is niet tevreden. De deelnemers met een coachadvies en met subsidie zijn nog positiever over de coach (81%).

Meerwaarde van de coaches kan nog vergroot worden door:

- Actievere samenwerking coaches van verschillende thema's onderling. Meer samen optrekken en sparren met name bij ondernemers waar meerdere coaches op het erf komen, of waar de ene coach verwijst naar de ander;
- Uitbreiding van de mogelijkheden om coaches in te zetten, bijvoorbeeld voor studiegroepen, beurzen en voor communicatie (PR).
- Meer verbindingen maken tussen de waterschappen en coaches door een nauwere, directe samenwerking. Elkaar beter op de hoogte houden van actuele ontwikkelingen en standpunten.

5 Klanttevredenheidsonderzoek deelnemers Landbouwportaal

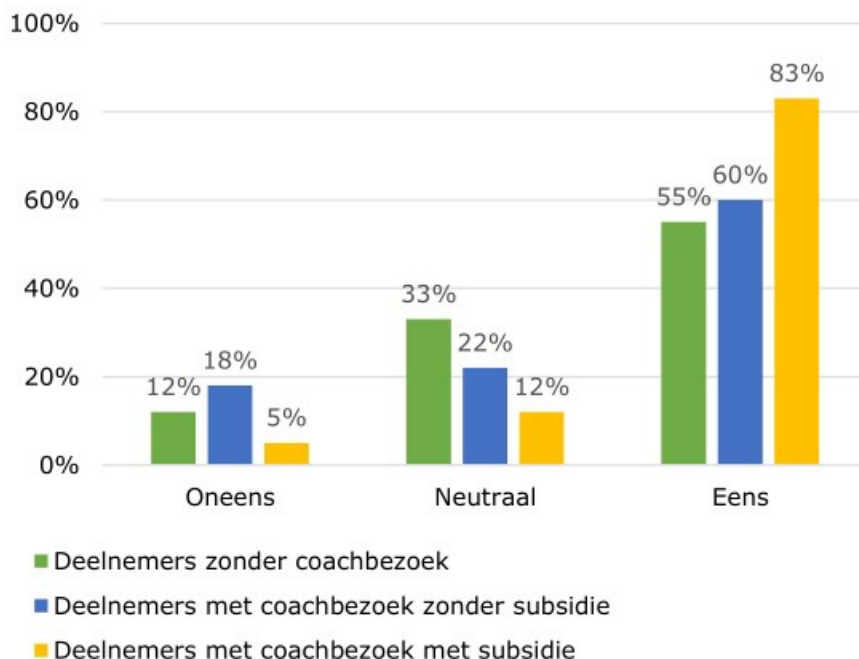
In 2019 is onderzoek gedaan naar de bekendheid en het gebruik van het Landbouwportaal onder de agrariërs in Noord-Holland. Het ging hierbij om zowel deelnemers als niet-deelnemers. De belangrijkste conclusie was dat de bekendheid van het Landbouwportaal goed was maar het bezoek en het gebruik achterbleef. Extra aandacht voor de communicatiestrategie was nodig. Communicatie (bereikbaarheid van de agrariërs in Noord Holland) is daarom in de afgelopen jaren een belangrijke speerpunt van het programma geworden. Het aantal gebruikers en aanvragen is toegenomen. Om inzicht te krijgen in de klanttevredenheid van de gebruikers van het LBP-NH nu is in februari 2023 een nieuw onderzoek uitgevoerd.

Voor dit onderzoek zijn de gebruikers van het portaal onderverdeeld in drie doelgroepen:

1. **Deelnemers portaal zonder coachbezoek.** Dit zijn deelnemers die een account op het LPNH hebben, maar nog geen coachbezoek en of subsidie hebben aangevraagd,
2. **Deelnemers portaal met coachbezoek zonder subsidie.** Dit zijn deelnemers die een account op het LPNH hebben die wel een coachbezoek, maar nog geen subsidie hebben aangevraagd,
3. **Deelnemers portaal met coachbezoek met subsidie.** Dit zijn deelnemers die een account op het LPNH hebben en die wel een coachbezoek en subsidie hebben aangevraagd.

Stelling: Het landbouwportaal draagt bij aan het verduurzamen van mijn bedrijf

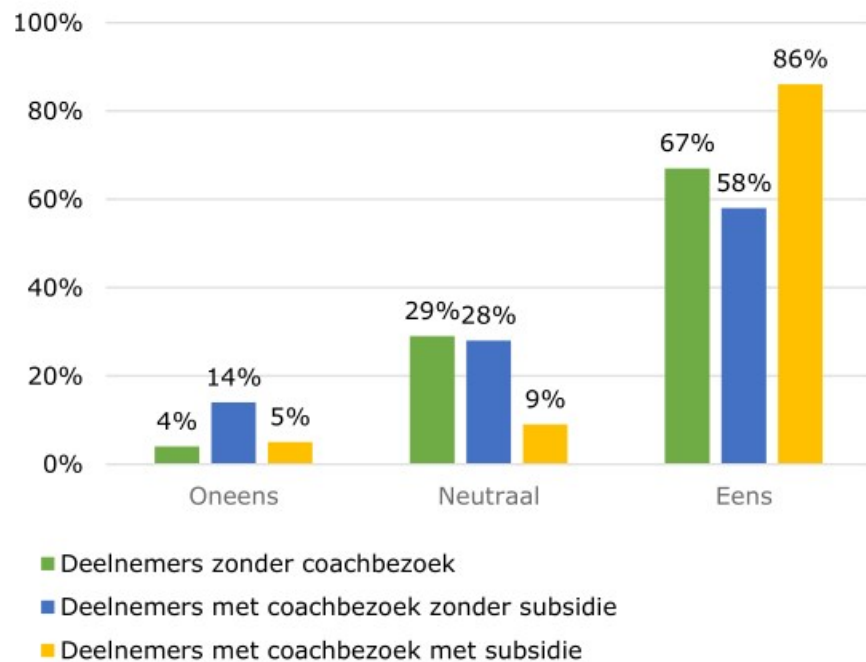
Uit het onderzoek blijkt dat het merendeel van de ondervraagden positief is over het Landbouwportaal en aangeeft dat coachbezoeken en/of subsidie bijdraagt aan het verduurzamen van zijn bedrijf. Deelnemers met coach en subsidie zijn het meest positief (83%).

Stelling: Ik zou het landbouwportaal aanbevelen bij andere agrariërs

Van alle ondervraagden zou een ruime meerderheid het Landbouwportaal NH aanbevelen bij andere agrariërs..

5.1 Coaches

Het merendeel van de deelnemers is tevreden over de informatie en advies van de coach en heeft het advies opgevolgd of gaat dat nog doen. Men vindt dat het coachbezoek geholpen heeft in de keuze voor het doen van (kleine) investeringen. De coach is hierin niet doorslaggevend maar is wel een goede voorwaarde voor het aanvragen van subsidie. Het coachbezoek draagt bij aan het nemen van maatregelen en/of het doen van investeringen. Gebruikers adviseren om de adviserende en ondersteunende rol van de coach verder te optimaliseren/verbreden.

5.2 Maatregelen

Ruim 17% van de ondervraagden geeft aan ontevreden te zijn met het aanbod (kwantitatief) aan maatregelen. De rest is tevreden of heeft geen mening. Er zijn diverse suggesties gedaan voor maatregelen die kunnen bijdragen aan het verduurzamen van de landbouw en het verbeteren van de waterkwaliteit en die nu niet subsidiabel zijn.

6 Evaluatie aanbod en effectiviteit maatregelen Landbouwportaal Noord-Holland

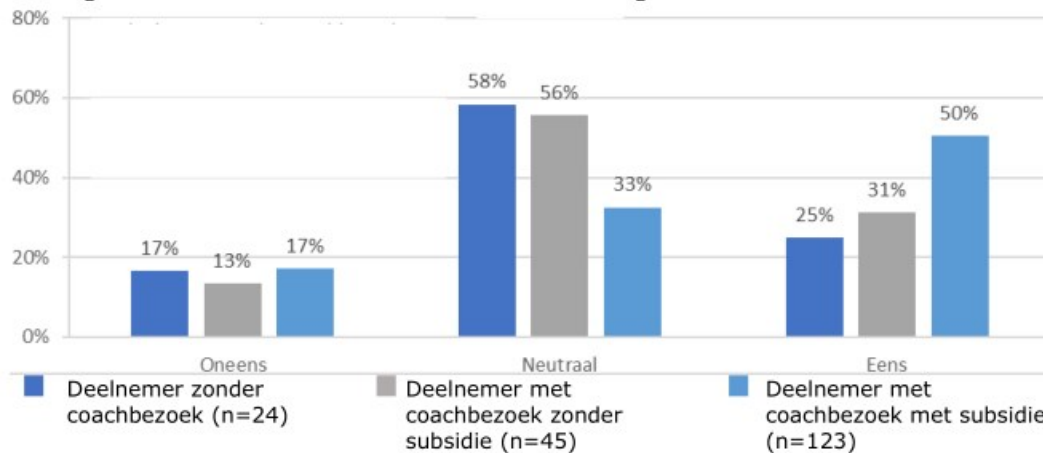
Via het Landbouwportaal kunnen agrariërs een coach aanvragen die hen adviseert over het nemen van maatwerkmaatregelen. In samenspraak met de agrarische sector wordt beoordeeld welke maatregelen het beste bijdragen aan het verbeteren van de bodem- en waterkwaliteit. Er zijn twee typen maatregelen: managementmaatregelen en investeringsmaatregelen. Vooral voor de tweede categorie is subsidie beschikbaar. Alle gesubsidieerde maatregelen zijn bovenwettelijke investeringsmaatregelen.

6.1 Aanbod maatregelen

Beeld deelnemers

Deelnemers aan het Landbouwportaal Noord-Holland zijn neutraal tot positief over het aanbod aan maatregelen waarvoor zij subsidie kunnen aanvragen. Van de ongeveer 200 deelnemers die een enquête hebben ingevuld, is gemiddeld 15% niet tevreden over de keuze aan maatregelen. Deelnemers zonder coachbezoek zijn het minst positief over de maatregelen. Het meest positief zijn deelnemers met coachbezoek én subsidie (83%, waarvan neutraal (33%) en positief (50%)).

Stelling: Ik ben tevreden over de keuze aan maatregelen waar ik subsidie voor kan aanvragen

Beeld coaches

Coaches zijn minder positief over de keuze aan maatregelen. In de enquête geven zij aan dat de maatregelen naar hun mening maar beperkt aansluiten bij de behoefte van agrariërs, en bij de bewustwording over water en bodemkwaliteit.

De coaches ervaren het maatregelenpakket als statisch en geven aan dat verduurzaming en bijbehorende maatregelen breder zijn dan de huidige maatregelenlijst. De bodem-coaches worden veel meer gevraagd ten behoeve van kennis- en bewustwording en minder voor subsidie. Zij verwachten echter dat een breder palet aan gesubsidieerde maatregelen zou bijdragen aan een grotere belangstelling.

De erf- en gewasbeschermingsmiddelen-coaches geven aan dat subsidie op de juiste maatregelen hen zou helpen om bij bedrijven binnen te komen. Juist voor deze thema's is de subsidie een reden om een coach te laten komen. De lijst zou veel uitgebreider en meer sectorspecifiek moeten zijn.

Het gezamenlijke beeld van de inhoudelijke adviseurs van de drie waterschappen is dat de maatregelenlijst zoals die nu wordt gehanteerd veel ruimte biedt voor maatwerk. Omdat dit niet zo wordt ervaren door de coaches, lijkt het dat de coaches zich belemmerd voelen in de ruimte die een maatregel biedt. Het is daarom belangrijk dat waterschappen en coaches per sector in gesprek gaan. Tijdens dit gesprek wordt dan vanuit de verschillende perspectieven nagegaan wat de ruimte is binnen de definitie van de maatregelen. Daarnaast wordt nagegaan welke aanvullende maatregelen wenselijk zouden zijn.

In hoeverre ben je het eens met de volgende maatregelen?

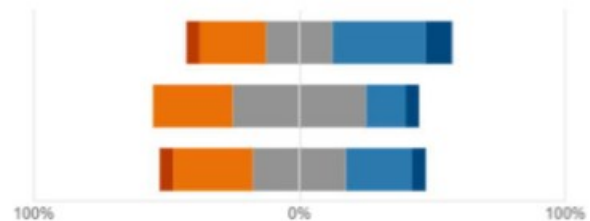
- *De maatregelen zijn toereikend voor het vergroten van bewustwording op mijn thema*
- *Het huidige maatregelenpakket is motiverend om deel te nemen*
- *Er zijn voldoende maatregelen*

■ Helemaal oneens ■ Oneens

■ Neutraal

■ Mee eens

■ Helemaal eens

6.2 Effectiviteit maatregelen

De effectiviteit van de maatregelen die via het Landbouwportaal worden ondersteund, is niet zomaar in een getal te vatten. De effectiviteit hangt sterk af van onder andere deze factoren:

- De uitvoeringstijd en schaalgrootte. Het beheergebied van HHNK heeft 20.000 kilometer aan waterlopen. Pas met een voldoende volume deelnemers die maatregelen nemen is het mogelijk hierin meetbaar effect te zien. De uitvoeringstijd is op dit moment (start 2018/2019) daarvoor te kort. De verwachting is dat effecten pas in de loop van de komende jaren zichtbaar zijn in het KRW-meetnet.
- De manier waarop de individuele agrariër de uitvoering van de maatregel inbedt in zijn of haar dagelijkse bedrijfsvoering.
- De managementkeuzes die de agrariër maakt, bijvoorbeeld over grondbewerking, zorgen voor de juiste bodem pH, bemestingsstrategieën (wanneer, waar, welk product, hoe), gewaskeuze en het opheffen en voorkomen van bodemverdichting. Kennis en bewustwording kunnen in belangrijke mate bijdragen aan deze keuzes.

Agrariërs nemen in en rond het watersysteem niet alleen maatregelen via het Landbouwportaal. (Positieve) veranderingen in de waterkwaliteit zijn daarom nooit met zekerheid aan de maatregelen van het portaal te koppelen.

Zowel de subsidiemaatregelen als de bewustzijnsmaatregelen binnen het Landbouwportaal zijn door het Bestuurlijk Overleg Open Teelten (BOOT) bestempeld als bewezen effectief in hun bijdrage aan verbeteringen van de waterkwaliteit, bodemkwaliteit en biodiversiteit. Om de effecten van maatregelen op waarde te kunnen schatten, is het belangrijk te realiseren dat het effect van elke individuele maatregel bescheiden is, maar dat juist implementatie door veel ondernemers zorgt voor een grootschaliger verbetering van de water- en bodemkwaliteit en de biodiversiteit.

Onderzoek van MF Water (19.2240032) naar de bandbreedte van de effectiviteit van maatregelen in het Landbouwportaal, liet zien dat dat bodemmaatregelen tussen 0% en 20% effect hebben op het reduceren van de nutriëntenuitspoeling (N en P) naar het watersysteem. Dit is vertaald naar een effect op de aquatische ecologie tot 5% (EKR-score). De effecten van de maatregelen op de thema's erf en gewasbeschermingsmiddelen waren (nog) niet te kwantificeren op basis van de literatuur.

7 Succesfactoren van het programma

7.1 Succesfactoren

- Bestuurlijke consensus: In de samenwerking is er vanaf de start een sterke bestuurlijke consensus en steun geweest om tot een laagdrempelige regeling te komen.
- Samenwerking van de agrarische partners (LTO, agrarische collectieven en KAVB):
- De partners vertegenwoordigen alle agrariërs in Noord-Holland, dus niet alleen de eigen achterban.
- Gezamenlijke waarde: Belangrijk in de samenwerking is het blijven benoemen van gezamenlijke waarden en belangen, eigenaarschap tonen en werken aan onderling vertrouwen.
- Verplaatsen in de agrarische sector: Het Landbouwportaal wordt zoveel mogelijk vanuit de agrariër ontwikkeld. Agrariërs en agrarische partners worden steeds betrokken bij het ontwikkelen en testen van het portaal.
- Landbouw in gesprek met zichzelf: In de samenwerking is de inzet om de landbouw zoveel mogelijk zelf het gezicht van het programma te laten zijn. Het motto is: de landbouw gaat met zichzelf in gesprek, de overheden faciliteren de regeling en regisseren op de achtergrond.
- De inzet van coaches: Er is blijvende aandacht voor het begeleiden en trainen van de coaches. Zij zijn ambassadeurs van het Landbouwportaal, met hun kennis, ervaring en adviesvaardigheden vergroten ze de waterbewustwording bij agrariërs.
- Laagdrempeligheid van het Landbouwportaal: Via het Landbouwportaal krijgen agrarische bedrijven in Noord-Holland op een gebruiksvriendelijk manier diensten aangeboden op het gebied van advisering, maatwerk coaching en subsidieaanvragen.
- Provinciale kennisregeling: Deze regeling, waar alleen landbouwkoepels projectplannen kunnen indienen, maakt het mogelijk om de coachingstrajecten te organiseren vanuit hun eigen expertise. Ook kunnen thema- of gebiedsgerichte plannen van de landbouwsector zelf (en die bijdragen aan de doelstelling van het programma) uitgevoerd worden met de eigen achterban.
- Organisatiestructuur programma: Achter de samenwerking Bodem en Water en het Landbouwportaal zit een brede organisatiestructuur. Naast het ambtelijke kernteam en de stuurgroep Bodem en Water zijn er onder andere een helpdesk, medewerkers subsidies, subsidiecontroleurs, subsidie-administratie, communicatiemedewerkers, financieel medewerkers en themacoaches. Deze organisatiestructuur is een randvoorwaarde voor het succes van het programma.

7.2 Kansen van het Landbouwportaal

- Het Landbouwportaal inzetten om in de prioritaire KRW-gebieden de agrarische wateropgave te ondersteunen. Dit door bijvoorbeeld toegang tot de scans te faciliteren. Hier is reeds mee gestart.
- Via het Landbouwportaal aanbieden van een ondernemerscoach. Dit is een initiatief van de provincie.
- Coaches effectiever inzetten, bijvoorbeeld tijdens studiegroepen voor agrariërs of loonwerkers, of bij gerichte beurzen.

7.3 Overige aandachtspunten/kansen Landbouwportaal

- Voldoende flexibiliteit in het administratief systeem van het Landbouwportaal houden om coachbezoeken en maatregelen op een effectieve manier in te kunnen zetten.
- Werken vanuit gezamenlijke doelen en inhoud.
- Actievere communicatie voor werving van nieuwe deelnemers.
- Meer onderlinge afstemming tussen de agrarische partijen, vooral alertheid over kansen en mogelijkheden, voor kruisbestuivingen en waar zaken te combineren zijn. LTO-DAW en de collectieven hebben projecten die beter te koppelen zijn aan het Landbouwportaal.
- Zorgen voor kortere lijnen tussen de waterschappen en de coaches; de huidige inrichting van de samenwerking maakt dat dit nu niet altijd mogelijk is. Een nauwere samenwerking met de coaches geeft waterschappen meer inzicht in wat er leeft in het gebied. Zo kan er gezamenlijk een (nog) betere invulling worden gegeven aan het maatwerk.
- Actievere taak- en rolverdeling voor de provincie.
- Het Landbouwportaal meer promoten binnen de eigen organisatie (vooral bij de overheden).
- Agrariërs beter bereiken door agrariërs proactief op te zoeken, daar waar agrariërs zijn: landbouwbeurzen, opleidingen, licentiebijeenkomsten, (boeren)markten, 'koefeeften', enzovoorts.
- Partijen betrekken die contact hebben met de agrariërs, zoals: mest- en voerleveranciers, accountants, dierenartsen, loonwerkers en andere erfbetreders.
- Beter laten aansluiten van de maatregelenlijst bij de ontwikkelingen en de duurzaamheidseisen uit de sector en bij de behoefte van de agrariërs. Er is behoefte om meer maatwerk te kunnen leveren (zie ook hoofdstuk maatregelen).

Referenties

1. Provinciale bestuursovereenkomst (POP3 voor niet grondgebonden waterdoelen (16.181520)
2. Klanttevredenheidsonderzoek Landbouwportaal 2023 (23.0368045)
3. Notitie Effecten maatregelen Landbouwportaal 19.2240032, bijlage maatregelenlijst (19.2240033).
4. Subsidieverordening Samenwerken aan Bodem & Water HHNK (22.0272160)
5. Maatregelenlijst Bodem & Water HHNK (22.0288335)

Memo

Aan
College van Hoofdingelanden

hoogheemraadschap
**Hollands
Noorderkwartier**

Kopie aan

Van

[Redacted]

Doorkiesnummer

[Redacted]

E-mail

[Redacted]@hhnk.nl

Onderwerp

Evaluatie Landbouwportaal

Registratienummer

19.1714463

Datum

8 augustus 2019

Aanleiding

In 2016 heeft Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) het initiatief genomen om samen met provincie Noord-Holland, Hoogheemraadschap van Rijnland (HHRL), Waterschap Amstel Gooi en Vecht (AGV), LTO-Noord/KAVB en de vier Noord-Hollandse agrarische collectieven het programma 'Samenwerken aan Bodem & Water' op te zetten. Het doel van dit programma is om de wateropgaven in Noord-Holland op te pakken samen met de agrarische sector die hier een substantiële bijdrage aan kan leveren. Door de samenwerking wordt meer waterbewustzijn gecreëerd in de agrarische sector. Dit leidt tot een dusdanige veranderde bedrijfsvoering / inrichting, dat deze bijdraagt aan een veerkrachtig en klimaatrobuust watersysteem. Dit bereiken we door in te zetten op kennisdeling, coaching en het subsidiëren van bovenwettelijke investeringsmaatregelen. Doel is dat 30% van de 3.600 agrarische ondernemers in Noord-Holland maatregelen implementeert, waarmee zij hun bedrijfsvoering verbeteren en tevens een substantiële bijdrage leveren aan de wateropgaven.

Voor het stimuleren en uitrollen van bovenwettelijke investeringsmaatregelen is het Landbouwportaal Noord-Holland ontwikkeld. In het Landbouwportaal is de subsidieverordening van HHNK uitgewerkt. De bedrijfsbezoeken door coaches en subsidie voor maatregelen is via het Landbouwportaal aan te vragen.

Stand van zaken

De aanpak blijkt succesvol, inmiddels zijn er bijna 1000 ondernemers die deelnemen aan het Landbouwportaal door het afnemen van bedrijfsbezoeken door coaches en/of subsidiemaatregelen. Van maart tot juni 2019 is de subsidieregeling gesloten vanwege de voortijdige uitputting van het subsidiebudget van 2019. Gezien het enthousiasme van ondernemers om deel te nemen aan het Landbouwportaal Noord-Holland is in de CHI-vergadering van 8 mei jl. besloten de regeling te continueren in 2019 (CHI-besluit 19.904438). Daarbij heeft het CHI besloten de regeling te evalueren zodra 80% van de uitputting van de totale beschikbare middelen, [Redacted], is bereikt. Deze middelen behelzen de budgetten voor de waterschapsregeling, de provinciale regeling en de verhoging van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer. Ook zal dan de mogelijke continuering van het Landbouwportaal aan de orde komen.

De portefeuillehouder Integraal waterbeheer (landelijk gebied) heeft daarbij op 8 mei jl. het CHI toegezegd in september een evaluatie toe te sturen over de werking en de resultaten van het Landbouwportaal Noord-Holland.

Datum
8 augustus 2019

Ook na de heropening van de subsidieregeling per 1 juni 2019 is er veel enthousiasme van ondernemers om deel te nemen aan het Landbouwportaal. De totale uitputting van het budget van € [REDACTED] G ligt begin augustus rond de 70%. Verwachting is dat een uitputting van 80% in het 4^e kwartaal van 2019 wordt bereikt.

De toegezegde evaluatie over de werking en de resultaten van het Landbouwportaal Noord-Holland voor het CHI van september valt hiermee ongeveer samen met het bereiken van de 80% uitputting van het totale budget en de evaluatie die hierop volgt. Het is daarom wenselijk beide evaluaties te combineren in plaats van twee keer na elkaar te agenderen. Het is niet haalbaar in september de gecombineerde evaluatie te hebben afgerond. Om die reden zal de gecombineerde evaluatie en het bespreken van mogelijke continuering van het Landbouwportaal Noord-Holland voor de CHI-vergadering van november 2019 worden geagendeerd.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED] J

Portefeuillehouder Integraal waterbeheer (landelijk gebied)

Bijlagen:

1. Overzicht aangevraagde maatregelen na heropening (1 juni tot en met 8 augustus 2019) (aangehecht)

Datum
8 augustus 2019

Bijlage 1 Overzicht aangevraagde maatregelen na heropening (1 juni tot en met 8 augustus 2019)

Thema verzameld	Thema	Maatregel	Aantal aanvragen	Som van beschikt subsidie bedr
Duurzaam bodemgebruik	Duurzaam_Bodemgebruik	Brede banden + velgen	30	
Duurzaam bodemgebruik	Duurzaam_Bodemgebruik	Bodemvocht sensor ten behoeve van sensorgestuurde beregening	3	
Duurzaam bodemgebruik	Duurzaam_Bodemgebruik	Drukwisselsystemen ten behoeve van brede banden	3	
Duurzaam bodemgebruik	Duurzaam_Bodemgebruik	Temperatuursensor bodem	2	
Duurzaam bodemgebruik	Duurzaam_Bodemgebruik	Bovenwettelijke mestopslag >9 maanden	1	
Duurzaam bodemgebruik	Duurzaam_Bodemgebruik	Eco ploeg	11	
Duurzaam bodemgebruik	Totaal Duurzaam_Bodemgebruik		50	
Totaal Duurzaam bodemgebruik			50	
Erfafspoeling	Erfafspoeling	Aanleg duo systemen	4	
Erfafspoeling	Erfafspoeling	Plaatsen afvoergoten, dakgoten en bezinkgoten (geen vervanging van bestaande)	3	
Erfafspoeling	Erfafspoeling	Wanden plaatsen om plaat om afstroom perssappen te voorkomen	11	
Erfafspoeling	Erfafspoeling	Veegmachine met opvangbak	9	
Erfafspoeling	Erfafspoeling	Aansluiting opvangpunt op mestkelder	2	
Erfafspoeling	Erfafspoeling	Permanente afdekking van mest-, compostopslag	2	
Erfafspoeling	Erfafspoeling	Permanente afdekking van voeropslag inclusief snijvlak	1	
Erfafspoeling	Erfafspoeling	Opvangsysteem voor pers- en mestvocht	8	
Erfafspoeling	Erfafspoeling	Verbetering van de afwatering van voer, compost en vaste mestopslag	7	
Erfafspoeling	Erfafspoeling	Koepad verleggen op afschot richting land	2	
Erfafspoeling	Erfafspoeling	(deel van het) Koepad rioleren en aansluiten op mestkelder	3	
Erfafspoeling	Erfafspoeling	Aansluiting standplaats voor kalveriglo's met aansluiting op de glierkelder	1	

Datum
8 augustus 2019

Erfafspoeling	Erfafspoeling	Verbeteren afvoerrichting opvangput	1
Erfafspoeling	Erfafspoeling	Herinrichting erf voor het bovenwettelijk tegengaan erfafspoeling nutriënten	17
Erfafspoeling	Erfafspoeling	Nieuwe mest- of compostopslag aanleggen t.b.v voorkomen erfafspoeling	13
Erfafspoeling	Totaal Erfafspoeling		84
Totaal Erfafspoeling			84
Gewasbeschermingsmiddelen	Gewasbeschermingsmiddelen	Gebruik driftreducerende spuittechnieken.	13
Gewasbeschermingsmiddelen	Gewasbeschermingsmiddelen	Gebruik precisie onkruidbestrijdingstechnieken	8
Gewasbeschermingsmiddelen	Gewasbeschermingsmiddelen	Software optimale technieken spuitmoment	1
Gewasbeschermingsmiddelen	Gewasbeschermingsmiddelen	Technieken om restwater, spuitmiddel en dospelvloeistof bov. wett. In te zamelen, te zuiveren of te verdampen	3
Gewasbeschermingsmiddelen	Gewasbeschermingsmiddelen	Aanleg vul- en of wasplaats spuitmachine	1
Gewasbeschermingsmiddelen	Gewasbeschermingsmiddelen	Continue reiniging	3
Gewasbeschermingsmiddelen	Gewasbeschermingsmiddelen	Aanleg vul- en of wasplaats spuitmachine	2
Gewasbeschermingsmiddelen	Totaal Gewasbeschermingsmiddelen		31
Totaal Gewasbeschermingsmiddelen			31
Perceel en oeverinrichting en beheer	Perceel_Oeverinrichting_Be	Veedrinkbak	14
Perceel en oeverinrichting en beheer	Perceel_Oeverinrichting_Be	Natuurvriendelijke oever	2
Perceel en oeverinrichting en beheer	Totaal Perceel_Oeverinrichting_Be		16
Totaal Perceel en oeverinrichting en beheer			16
Voldoende zoetwater	Voldoende_Zoetwater	Ondergrondse en bovengrondse druppelirrigatie en of -fertilisatie	2
Voldoende zoetwater	Voldoende_Zoetwater	Sensing-en beslissingsondersteunend systeem	4
Voldoende zoetwater	Voldoende_Zoetwater	Bovengrondse waterbergingbassin	1
Voldoende zoetwater	Voldoende_Zoetwater	Peilgestuurde drainage/systeemgerichte drainage, sub-irrigatie ter vergroting van de zoetwaterlens	3
Voldoende zoetwater	Voldoende_Zoetwater	Zoete stuw binnen de eigen percelen	1
Voldoende zoetwater	Totaal Voldoende_Zoetwater		11
Totaal Voldoende zoetwater			11
Eindtotaal			192

Oplegnotitie

Aan
College van Hoofdingelanden

Kopie aan
D&H

hoogheemraadschap
**Hollands
Noorderkwartier**

Van

[Redacted]

Doorkiesnummer

+ [Redacted]

E-mail

[Redacted]

Onderwerp

Evaluatie programma Samenwerken
aan Bodem en
Water/Landbouwportaal

Registratienummer

23.0662308

Datum

6 juni 2023

In 2017 hebben LTO-Noord, de agrarische collectieven, de provincie Noord-Holland, HHNK, waterschap AGV en hoogheemraadschap Rijnland zich verenigd in het programma Samenwerken aan Bodem en Water. Doel van de samenwerking is om, vanuit de gedeelde belangen en ambities, het collectieve waterbewustzijn in de agrarische sector te vergroten, door: kennisdeling en maatwerkadvies door coaching op het bedrijf van agrarische ondernemers (gefinancierd door de waterschappen via een provinciale regeling), en het subsidiëren van bovenwettelijke investeringsmaatregelen (via een eigen waterschapsregeling) die via het digitale platform 'Landbouwportaal Noord-Holland' (LBP-NH) worden uitgerold.

Op verzoek van uw college is in 2019 een tussenevaluatie gedaan wat betreft de effecten van de maatregelen en ervaringen van de agrarische doelgroep (19.2075352). De belangrijkste aandachtspunten die toen ook meteen zijn opgepakt waren de aanscherping van de maatregelenlijst, de subsidieverordening en de communicatiestrategie richting de agrariërs.

Met de samenwerkingspartners is in 2021, in een bestuurlijk overleg afgesproken een verlenging van de programmaperiode Bodem & Water aan te gaan tot eind 2022. Tevens is de wens uitgesproken een nieuwe programmaperiode Samenwerken aan Bodem & Water en een doorontwikkeling naar een Landbouwportaal 2.0 te willen verkennen. Hiertoe is met de portefeuillehouder [Redacted] afgesproken een evaluatiemoment te houden, zowel op bestuurlijk als op ambtelijk niveau.

De evaluatie moet inzicht geven in:

- De doeltreffendheid van de samenwerking Bodem & Water,
- De doeltreffendheid van de gekozen sporen (kennisdeling en maatwerkadvies via coaching en het subsidiëren van bovenwettelijke investeringsmaatregelen via het digitale platform 'Landbouwportaal Noord-Holland'),
- Wat er nodig is voor een succesvolle doorontwikkeling/vervolg van het Landbouwportaal.

Vervolg

De verwerking van de conclusies, aanbevelingen en kansen uit de evaluatie wordt op dit moment door het ambtelijk kernteam Bodem & Water opgepakt. De uitkomsten dienen als input voor de doorontwikkeling van het Landbouwportaal waarbij ook de beleidsontwikkelingen van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) meegenomen zullen worden. De doorontwikkeling van het

Datum
6 juni 2023

Landbouwportaal zal daarom zeker leiden tot een aanpassing van de financieringsstructuur, maatregelenlijst en de subsidieverordening. Voor een gedegen voorbereiding is tijd nodig. Zoals eerder genoemd loopt de huidige programmaperiode tot en met 31 december 2023. Uw bestuur wordt daarom in een aansluitend voorstel (23.0390132) gevraagd de programmaperiode voor het programma Samenwerken aan Bodem & Water (waaronder het Landbouwportaal Noord-Holland valt) en de looptijd van de Subsidieverordening Bodem & Water HHNK 2022 te verlengen tot en met 31 december 2024.

Via deze oplegnotitie vraag ik u kennis te nemen van het evaluatierapport Samenwerken aan Bodem en Water/ Landbouwportaal Noord-Holland. In 2024 bieden we het CHI een voorstel aan voor de nieuwe meerjarige programmaperiode en het Landbouwportaal 2.0.

Met vriendelijke groet,

 J
Portefeuillehouder Integraal waterbeheer (landelijk gebied)

Bestuurlijke documenten mbt 'Samenwerken aan Bodem & Water' (Landbouwportaal)

Naam/doel (niet overal is de exacte titel van het document genoemd.	Registratie-nummer
Provinciale bestuursovereenkomst POP3 voor niet grondgebonden waterdoelen Financiële afspraken POP3 Water (bijlage 2b) D&H voorstel Provinciale bestuursovereenkomst POP3 voor niet grondgebonden waterdoelen	16.0181519 16.0181520 16.0180538
Vrijgeven voor tervisielegging subsidieverordening Samenwerken aan Bodem & Water	17.141378 17.0141475 17.0141532
Webapplicatie Landbouwportaal Noord-Holland, afwijking Inkoop- en aanbestedingsbeleid HHNK'	17.094339
Evaluatie Landbouwportaal	19.2031263
'Samenwerken aan Bodem & Water / Landbouwportaal Noord-Holland, Rapportage en evaluatie effect en ervaringen doelgroep'	19.2075352
Memo CHI) Evaluatie Landbouwportaal	19.1714463
Evaluatie Samenwerken aan bodem en Water 2022	22.0920738
Oplegnotitie Evaluatie Samenwerken aan bodem en Water 2023 Evaluatie Samenwerken aan bodem en Water 2023	23.0662308 23.0360166
- De subsidieverordening Samenwerken aan Bodem & Water inclusief maatregelenlijst vast te stellen; - In te stemmen met verdeling van middelen tussen de provinciale subsidieregeling Kennis Bodem & Water, de investeringsmaatregelen zoals benoemd in de maatregelenlijst en beheermaatregelen via het agrarisch natuurbeheer (ANLB) over de periode 1 januari 2018 tot en met 31 december 2021.	18.0130120 17.0141378 17.0141532 17.0142735 18.0131543 17.0141475
De subsidieplafonds van de subsidieverordening Samenwerken aan Bodem & Water voor 2018 vast te stellen.	18.0149433 18.0150091 15.0046408
- De subsidieplafonds van de subsidieverordening Samenwerken aan Bodem & Water voor 2019 vast te stellen; - De gewijzigde maatregelenlijst voor 2019 vast te stellen (bijlage bij de subsidieverordening Samenwerken aan Bodem & Water).	18.0305810 18.0306035 18.0321594
Financiering subsidieverordening Bodem & Water	19.0902590 18.0149963 19.0904438
Vaststellen gewijzigde subsidieplafonds 2019 en maatregelenlijst 2019.	19.1037343 19.1039619 19.1040213
Begrotingswijziging derde kwartaal 2019 Diverse financiële besluiten mbt voorstel 19.2032361	19.2032361 19.2031897 17.0080459 18.0262569 18.0274016 18.0342500 18.0206967 19.0904438 19.0235678 19.0900979 19.1679726 19.2231049
Vaststellen subsidieplafonds 2020 en verlengen maatregelenlijst tot 31 december 2020	20.0006195 20.0006245
De subsidieregeling Bodem & Water te continueren voor de programmaperiode tot en met 2021. De subsidieverordening Bodem & Water inclusief maatregelenlijst te wijzigen.	20.0006742 20.0006743 20.0746093

Bestuurlijke documenten mbt 'Samenwerken aan Bodem & Water' (Landbouwportaal)

Subsidieverordening Samenwerken aan Bodem & Water; verhogen subsidieplafonds 2020 en verlenging subsidietijdvak plafonds tot en met 30 juni 2021	20.0854846 20.0854940
Verlenging programmaperiode Samenwerken aan Bodem & Water/Landbouwportaal	21.0332725
KRW-maatregelenpakket	20.0047670
Meerjarenperspectief 2021-2024	20.0841795
Aanpassen data subsidieverordening Bodem & Water en verlenging programmaperiode tot en met 31 december 2023	22.0272175 22.0273910
Subsidieverordening Bodem & Water HHNK 2022; vaststellen subsidieplafond voor het tijdvak 4 juni 2022 tot en met 31 december 2023	22.0455915 22.0005199 22.0450427 22.0272175 22.0272228 22.0273910 22.0005159
Maatregelenlijst Bodem & Water 2022-2023	22.0288335
Aanpassen data subsidieverordening Bodem & Water en verlenging programmaperiode met 31 december 2024	23.0390132 23.0390139 23.0390134

hoogheemraadschap
**Hollands
Noorderkwartier**

Subsidieverordening Samenwerken aan Bodem & Water (Subsidieverordening Bodem & Water)

Het algemeen bestuur van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier,

gelet op:

- artikel 78, eerste lid, van de Waterschapswet;
- artikel 4:23, eerste lid van de Algemene wet bestuursrecht; en
- artikel 14 van Verordening (EU) nr. 702/2014 van de Commissie van 25 juni 2014 waarbij bepaalde categorieën steun in de landbouw- en de bosbouwsector en in plattelandsgebieden op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie met de interne markt verenigbaar worden verklaard, zoals gepubliceerd in het Publicatieblad van de Europese Unie van 1 juli 2014, L 193/1,

besluit vast te stellen de volgende verordening:

Subsidieverordening Samenwerken aan Bodem & Water

Artikel 1 Begripsbepalingen

- Agrarisch bedrijf: bedrijf dat is gericht op het voortbrengen van producten door middel van het telen van gewassen of het houden van dieren;
- BOOT: Bestuurlijk Overleg Open Teelten en veehouderij dat is ingesteld in opdracht van de Stuurgroep Water van het ministerie van Infrastructuur & Milieu
- BOOT-lijst: lijst van maatregelen die kunnen worden getroffen om de waterkwaliteit, waterkwantiteit of bodemkwaliteit te verbeteren en die is vastgesteld door het Bestuurlijk Overleg Open Teelten en veehouderij;
- Coach: aan het landbouwportaal verbonden adviseur op het gebied van een van de thema's erfafspoeling organische stoffen, duurzaam bodemgebruik,

- gewasbeschermingsmiddelen, perceel- en oeverinrichting & beheer, voldoende zoetwater.
- Dagelijks bestuur: Uit het algemeen bestuur gekozen leden vormen het dagelijks bestuur, het college van dijkgraaf en hoogheemraden (D&H). Het dagelijks bestuur bestaat uit de dijkgraaf (voorzitter) en vijf hoogheemraden.
 - Landbouwportaal: online platform voor communicatie, informatie en subsidieverstrekking met het adres <https://landbouwportaalnoordholland.nl/>;
 - Landbouvvrijstellingsverordening: Verordening (EU) Nr. 702/2014 van de Europese Commissie van 25 juni 2014;
 - Micro-onderneming: er zijn minder dan 10 personen werkzaam en de jaaromzet of het jaarlijkse balanstotaal overschrijdt het bedrag van € [redacted] G niet
 - Kleine onderneming: er zijn minder dan 50 personen werkzaam en de jaaromzet of het jaarlijkse balanstotaal overschrijdt het bedrag van € [redacted] G niet.
 - Middelgrote onderneming: er zijn minder dan 250 personen werkzaam en de jaaromzet overschrijdt het bedrag van € [redacted] G niet of het jaarlijkse balanstotaal overschrijdt het bedrag van € [redacted] G niet. Maatregelenlijst: lijst van de subsidiabele maatregelen die onderdeel uitmaakt van deze verordening en als bijlage bij deze verordening is gevoegd.
 - Meerkosten kosten van een maatregel voor zover die uitstijgen boven de kosten die moeten worden gemaakt om aan een wettelijke verplichting te voldoen.;
 - Productieve maatregel: maatregel welke leidt tot hogere inkomsten van de ondernemer;
 - Niet-productieve maatregel: maatregel welke niet leidt tot hogere inkomsten van de ondernemer.

Artikel 2 Doel

Het doel van deze subsidieverordening is:

- a. het creëren van meer waterbewustzijn in de agrarische sector;
- b. het verbeteren van water- en bodemkwaliteit; en
- c. het tegengaan van verdroging, verzilting en wateroverlast op agrarisch grondgebied.

Artikel 3 Uitvoering verordening

1. Het dagelijks bestuur is belast met de uitvoering van deze verordening.

2. Het dagelijks bestuur is bevoegd de maatregelenlijst te wijzigen, mits die wijzigingen passen binnen de kaders van de BOOT-lijst en de Landbouwwijstellingsverordening.

Artikel 4 Subsidieplafond

1. Het dagelijks bestuur is bevoegd subsidieplafonds vast te stellen.
2. Indien in enig subsidietijdvak een beschikbaar bedrag niet geheel wordt verstrekt, kan het dagelijks bestuur het resterende bedrag toevoegen aan een ander subsidieplafond dat op grond van deze verordening is vastgesteld voor datzelfde of een volgend tijdvak.

Artikel 5 Doelgroep

Subsidie wordt uitsluitend verstrekt aan agrarische ondernemingen mits zij tevens zijn aan te merken als kleine, middelgrote of micro-onderneming als bedoeld in artikel 2 van bijlage 1 bij de Landbouwwijstellingsverordening.

Artikel 6 Subsidiabele maatregelen

Subsidie kan worden verstrekt voor het treffen van maatregelen die zijn opgenomen in de categorieën B, C, of D van de maatregelenlijst en die betrekking hebben op tenminste een van de volgende thema's:

- a. duurzaam bodemgebruik;
- b. gewasbeschermingsmiddelen;
- c. erfafspoeling organische stoffen;
- d. perceel- en oeverinrichting & beheer, voor zover het investeringsmaatregelen betreft;
- e. voldoende zoetwater.

Artikel 7 Coach

1. Wanneer de aanvrager een maatregel wil treffen uit categorie B of C, verzoekt hij voorafgaand aan de indiening van een subsidieaanvraag via het Landbouwportaal om toewijzing van een coach.
2. Wie als coach wordt toegewezen, wordt door het dagelijks bestuur bepaald in onderling overleg met de organisaties waarbij de coaches werkzaam zijn of een werkrelatie hebben.

Artikel 8 Subsidieaanvraag

1. Een subsidieaanvraag wordt ingediend op een door het dagelijks bestuur via het Landbouwportaal beschikbaar gesteld aanvraagformulier.
2. De aanvraag wordt ingediend via het Landbouwportaal.

Artikel 9 Aan te geven, te overleggen of te verklaren gegevens en bescheiden

Bij de indiening van een aanvraag worden de volgende gegevens aangegeven, overlegd of verklaard:

- a. de naam van het bedrijf en of het bedrijf is aan te merken als kleine, middelgrote of micro-onderneming als bedoeld in artikel 2 van bijlage 1 bij de Landbouwwijstellingsverordening;
- b. een beschrijving van de te treffen maatregelen, met inbegrip van de start- en einddatum;
- c. de locatie waar de maatregelen worden uitgevoerd;
- d. een overzicht van de kosten. Wanneer de aanvraag een maatregel uit categorie C betreft, wordt de offerte voor het uitvoeren van de maatregelen overgelegd;
- e. bankrekeningnummer van de subsidieaanvrager;
- f. een verklaring van subsidies of vergoedingen die de aanvrager, het eventuele moederconcern dan wel dochterconcerns van het bedrijf, voor dezelfde activiteiten bij andere bestuursorganen, private organisaties of personen heeft of hebben aangevraagd, onder vermelding van de stand van zaken daarvan;
- g. een verklaring dat de aanvrager geen onderneming in moeilijkheden is als bedoeld in artikel 2, veertiende lid, van de Landbouwwijstellingsverordening

Artikel 10 Beslistermijn

1. Het dagelijks bestuur beslist binnen 6 weken na ontvangst op een aanvraag om subsidie.
2. In afwijking van het eerste lid, beslist het dagelijks bestuur op een aanvraag om subsidie voor een zoetwatermaatregel binnen 18 weken na ontvangst.
3. Wanneer de aanvraag een zoetwatermaatregel betreft, voert het dagelijks bestuur een onderzoek uit naar de haalbaarheid van de maatregel.
4. De subsidieverleningsbeschikking vermeldt de datum waarop de maatregelen uiterlijk moeten zijn getroffen.

Artikel 11 Verdeelregel

1. Het subsidieplafond wordt verdeeld op volgorde van ontvangst van de subsidieaanvragen.
2. De datum van ontvangst is de datum waarop de aanvraag volledig is ingediend.
3. Wanneer meerdere subsidieaanvragen op dezelfde dag zijn ontvangen en verstrekking van subsidie voor deze aanvragen zou leiden tot overschrijding van het subsidieplafond, wordt de volgorde van afhandeling door middel van loting bepaald.

Artikel 12 Subsidiebedrag

1. De te verlenen subsidie voor het treffen van maatregelen bedraagt per aanvrager:
 - a. minimaal € G - en maximaal € G - voor het thema Erfafspoeling organische stoffen;
 - b. minimaal € G - en maximaal € G - voor het thema Duurzaam bodemgebruik;
 - c. minimaal € G - en maximaal € G - voor het thema Gewasbeschermingsmiddelen;
 - d. minimaal € G,- en maximaal € G - voor het thema Voldoende zoetwater;
 - e. minimaal € G - en maximaal € G - voor investeringsmaatregelen inrichting binnen het thema Perceel- en oeverinrichting & beheer.
2. Voor maatregelen uit categorie B bedraagt de subsidie € G - of € G per maatregel, mits dit maximaal 75 % van de subsidiabele kosten betreft.
3. Voor productieve maatregelen uit categorie C bedraagt de subsidie 40% van de kosten van aanschaf van materialen, van aanleg van de maatregel of van de meerkosten, zoals aangegeven in de maatregelenlijst.
4. Voor niet-productieve maatregelen uit categorie C bedraagt de subsidie maximaal 75% van de kosten aanschaf van materialen, van aanleg van de maatregel of van de meerkosten, zoals aangegeven in de maatregelenlijst.
5. Voor maatregelen uit categorie D bedraagt de subsidie per maatregel maximaal het bedrag zoals dat in de maatregelenlijst is opgenomen.
6. De subsidie wordt berekend op basis van de daadwerkelijk gemaakte kosten tot maximaal het bedrag dat in de bij de aanvraag overgelegde offerte is vastgelegd.

Artikel 13 Weigeringsgronden

Onverminderd het bepaalde in de artikelen 4:25, tweede lid, en 4:35 van de Algemene wet bestuursrecht wordt een subsidie geweigerd indien:

- a. de aanvrager een onderneming in moeilijkheden betreft, zoals bedoeld in artikel 2, veertiende lid, van de Landbouwwijstellingsverordening;
- b. voor dezelfde activiteiten op grond van enige regeling reeds subsidie is vertrekt tot de op grond van de in de Landbouwwijstellingsverordening toegestane maximale steunintensiteit;
- c. met het uitvoeren van de maatregel is gestart voordat deze is beschikt;
- d. tegen de onderneming van de aanvrager een bevel tot terugvordering uitstaat ingevolge een eerder besluit van de Europese Commissie waarin steun onrechtmatig en onverenigbaar met de interne markt is verklaard;
- e. de subsidieverstrekking anderszins in strijd zou zijn met de Landbouwwijstellingsverordening;
- f. er voor dezelfde activiteiten al subsidie is verstrekt op grond van deze verordening;
- g. uit het onderzoek blijkt dat de uitvoering van een zoetwatermaatregel niet haalbaar is;
- h. de activiteit niet ten goede komt aan de landbouwsector in het beheergebied van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier;
- i. de activiteit niet bijdraagt aan de verwezenlijking van de doelstelling van deze subsidieverordening zoals omschreven in artikel 2.

Artikel 14 Verplichtingen

Aan de subsidie zijn de volgende verplichtingen verbonden:

- a. de subsidieontvanger levert minimaal driemaandelijks een overzicht in van maatregelen die gereed zijn, tenzij de gesubsidieerde maatregelen binnen drie maanden na de verlening zijn uitgevoerd. Daarbij wordt gebruik gemaakt van het door het dagelijks bestuur via het digitale Landbouwportaal vastgestelde gereedmeldingsformulier. .
- b. in communicatie-uitingen over het gesubsidieerde project vermeldt de subsidieontvanger de logo's van Samenwerken aan Bodem & Water zoals geplaatst op het Landbouwportaal.

Artikel 15 Vaststelling van de subsidie

1. De gereedmelding van de laatste te treffen maatregel wordt beschouwd als een aanvraag tot vaststelling van de subsidie.
2. Voorafgaand aan de vaststelling van de subsidie vindt een eindcontrole plaats door een aan het Landbouwportaal gelieerde medewerker.
3. Wanneer geen gereedmelding van de laatste te treffen maatregel is ontvangen voor de uiterste datum waarop deze getroffen had moeten worden, stelt het dagelijks bestuur de subsidieontvanger in de gelegenheid alsnog binnen een bepaalde termijn een gereedmelding te doen.
4. Indien de subsidieontvanger geen gebruik maakt van de mogelijkheid de gereedmelding alsnog te doen, stelt het dagelijks bestuur de subsidie ambtshalve vast binnen 6 weken na het verstrijken van de hersteltermijn.
5. De gereedmelding wordt gedaan op een via het Landbouwportaal door het dagelijks bestuur beschikbaar gesteld aanvraagformulier.
6. De gereedmelding wordt ingediend via het Landbouwportaal.
7. Bij de gereedmelding worden de facturen overgelegd waaruit blijkt welke maatregel en welke kosten het betreft.

Artikel 16 Beslistermijn vaststelling

Het dagelijks bestuur stelt de subsidie binnen 6 weken na ontvangst van de aanvraag vast.

Artikel 17 Voorschotten

Het dagelijks bestuur kan op aanvraag een voorschot verstrekken wanneer subsidieverlening meerdere maatregelen betreft en deze niet gelijktijdig worden uitgevoerd.

1. Een voorschot wordt alleen verstrekt wanneer de maatregel waarvoor het voorschot wordt aangevraagd, is uitgevoerd.
2. Een aanvraag wordt ingediend door middel van het door het dagelijks bestuur beschikbaar gestelde formulier via het Landbouwportaal.
3. Het voorschot komt overeen met het subsidiebedrag dat voor de betreffende maatregel is verleend.

Artikel 18 Inwerkingtreding

1. Deze verordening treedt in werking op 28 mei 2018 en vervalt met ingang van 30 juni 2021.
2. Deze verordening blijft van toepassing op de subsidies die voor 30 juni 2021 zijn verleend.

Artikel 19 Citeertitel

Deze verordening wordt aangehaald als: Subsidieverordening Bodem & Water

Aldus vastgesteld in de vergadering van het Algemeen Bestuur op 9 mei 2018,

de dijkgraaf,

de secretaris,

Toelichting

Algemene toelichting

Aanleiding

In 2016 sloten de waterbeheerders van Noord-Holland – het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK), het Hoogheemraadschap van Rijnland en het Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht – en de provincie Noord-Holland de Bestuursovereenkomst 'POP3 niet-grondgebonden regelingen voor waterdoelen'. In deze overeenkomst is onder andere de afspraak vastgelegd dat HHNK aanvullende financiering beschikbaar stelt voor de uitvoering van een laagdrempelige stimuleringsregeling voor de landbouw op de thema's Erfspoeling, Duurzaam bodemgebruik, gewasbeschermingsmiddelen, Perceel- en oeverinrichting & beheer en Voldoende zoetwater. De subsidieverordening Samenwerken aan Bodem & Water is het resultaat van deze afspraak.

Doel

Het doel van de subsidieverordening is:

- a. het creëren van meer waterbewustzijn in de agrarische sector;
- b. het verbeteren van water- en bodemkwaliteit; en
- c. het tegengaan van verdroging, verzilting en wateroverlast op agrarisch grondgebied.

Dit draagt bij aan een veerkrachtig en klimaatrobuust watersysteem.

Voor wat betreft het verbeteren van de waterkwaliteit wordt met name gestreefd naar een afname van de uitspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen vanuit de landbouw naar het water. Voor wat betreft het tegengaan van verdroging, verzilting en wateroverlast, wordt onder andere gestreefd naar een voor zoetwater meer zelfvoorzienende landbouw, waardoor deze minder afhankelijk wordt van het watersysteem.

Werkwijze

Er is voor gekozen het subsidieproces te laten plaatsvinden via het Landbouwportaal.

Het Landbouwportaal is een online platform dat zich primair richt op de boeren en tuinders in de Provincie Noord Holland en daarnaast op medewerkers van bedrijven en organisaties uit de periferie van de landbouw (onder andere erfbetreders, adviseurs, accountants). Het Landbouwportaal heeft als doel agrarische bedrijven bewust te maken van het belang van voldoende en schoon water voor henzelf en anderen. Het portaal bevat informatie over de maatregelen die de agrarische bedrijven zelf kunnen treffen en is het medium waarlangs de subsidies op grond van de Subsidieverordening Samenwerken aan Bodem & Water kunnen worden aangevraagd.

Via het Landbouwportaal dient voor de meeste maatregelen te worden verzocht om toewijzing van een coach. De coaches zijn medewerkers van organisaties als LTO, voor de inzet waarvan subsidie is verstrekt door de provincie op grond van de subsidieregeling Kennisontwikkeling Bodem en Water Noord-Holland 2017. De coaches bespreken met de bedrijven de mogelijkheden, helpen een keuze te maken bij het bepalen van de maatregelen waarvoor een subsidie zal worden aangevraagd en ondersteunen bij het indienen van een subsidieaanvraag. Ook de indiening van de gereedmeldingen en de aanvraag tot vaststelling van de subsidie nadat alle maatregelen zijn getroffen (de gereedmelding van de laatst te treffen maatregel, artikel 15, eerste lid), loopt via het Landbouwportaal.

Staatssteun

Voorafgaand aan de vaststelling van de subsidieverordening is onderzocht of de subsidieverlening past binnen de Europese regels omtrent staatssteun. Op grond van de analyse is geconcludeerd dat subsidieverlening is toegestaan, mits daarbij voldaan wordt aan de Landbouwwijstellingsverordening (Verordening (EU) Nr. 702/2014 van de Europese Commissie van 25 juni 2014). Hieronder hebben wij de analyse opgenomen.

I. Is er sprake van staatssteun?

Ingevolge artikel 107, lid 1 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (WVEU) is het lidstaten niet toegestaan staatssteun te verlenen wanneer dit de interne markt verstoort.

Om te beoordelen of hiervan sprake is worden de volgende criteria gehanteerd:

1. De steun wordt door de staat verleend of met staatsmiddelen bekostigd;

2. Hij komt ten goede aan bepaalde ondernemingen of producties;
3. Hij verschaft aan de onderneming(en) een niet marktconform voordeel;
4. De steun leidt tot (dreigende) vervalsing van de mededinging op de interne markt;
5. De steun leidt tot ongunstige beïnvloeding van de tussenstaatse handel.

Een steunmaatregel, ad-hoc steun of subsidieverordening, moet worden aangemeld wanneer aan alle vijf criteria is voldaan.

Ad 1.

Het Hoogheemraadschap stelt middelen beschikbaar voor deze subsidie. Deze (overheids)middelen moeten worden aangemerkt als staatsmiddelen.

Ad 2.

Alleen de ondernemingen die voldoen aan de subsidievoorwaarden kunnen aanspraak maken op de subsidie van deze regeling. Zij genieten daardoor voordeel ten opzichte van andere bedrijven.

Ad 3.

Alle entiteiten (ongeacht rechtsvorm of wijze van financiering) die een economische activiteit uitoefenen, vallen onder het begrip onderneming. Onder economische activiteit wordt verstaan iedere activiteit bestaande in het aanbieden van goederen en/of diensten op een bepaalde markt.

De maatregelen die zijn opgenomen in de maatregelenlijst, zijn overgenomen of afgeleid van de zogenaamde BOOT-lijst. Het betreft maatregelen die met name zijn gericht op de primaire landbouwproductie, de verwerking van landbouwproducten en de afzet van landbouwproducten (inclusief advisering en voorlichting ter zake). Dat zijn veelal economische activiteiten, en de subsidie levert dus een voordeel op aan een onderneming. Dit voordeel kan alleen via subsidiëring worden verkregen.

Ad 4 en 5.

De mededinging in de landbouwsector is intens. In die omstandigheid moet worden aangenomen dat subsidie het handelsverkeer beïnvloedt.

Conclusie: Aan alle criteria is voldaan. Er is dus sprake van staatssteun en de subsidieverordening moet in beginsel worden aangemeld bij de Europese Commissie.

II. Kan deze staatssteun vallen onder een vrijstelling, zodat het geoorloofde staatssteun betreft?

De Vrijstellingsverordening 702/2014 voor steun in de landbouw- en bosbouwsector en in plattelandsgebieden (hierna: LVV), bieden overheden de mogelijkheid om te voorkomen dat bijna al hun steunmaatregelen moeten worden aangemeld.

Het verstrekken van subsidies voor maatregelen uit de categorieën B, C en D van de maatregelenlijst is vanuit het oogpunt van de staatssteunregels toegestaan, voor zover de verstrekking voldoet aan de eisen die de Landbouwvrijstellingsverordening (Verordening (EU) Nr. 702/2014 van de Commissie), daaraan stelt.

Deze subsidieverordening biedt steun aan kleine, middelgrote en micro ondernemingen (kmo's) voor zover zij actief zijn in de primaire landbouwproductie, hetgeen valt onder de voorwaarden van de LVV.

Tot de categorie kleine, middelgrote en micro-ondernemingen (kmo's) behoren ondernemingen waar minder dan 250 personen werkzaam zijn en waarvan de jaaromzet € of het jaarlijkse balanstotaal € niet overschrijdt. De te subsidiëren activiteiten vallen onder artikel 14.

Dit betekent dat staatssteun aan kmo's voor de activiteiten uit de subsidieverordening geoorloofd is, mits wordt voldaan aan de specifieke en de algemene bepalingen van de LVV (artikel 3 LVV).

III. Wat zijn de algemene bepalingen uit de LVV waaraan voldaan moet worden?

Hoofdstuk I van de LVV bevat de algemene voorwaarden die in acht moeten worden genomen.

- De steun mag niet worden verleend aan "ondernemingen in moeilijkheden" (art 1 LVV).

- De steun moet transparant zijn (artikel 5 LVV). Dat wordt geacht het geval te zijn wanneer wordt gekozen voor het geven van subsidies (artikel 5, lid 2, onder a LVV).
- De subsidie moet een stimulerend effect hebben. Dit is het geval als de begunstigde een schriftelijke steunaanvraag moet indienen voordat de werkzaamheden zijn gestart (artikel 6 LVV).
- De bedragen die voor de berekening van de steunintensiteit en de in aanmerking komende kosten worden gebruikt, zijn bedragen voor aftrek van belastingen of anderen heffingen. De kosten moeten deugdelijk worden onderbouwd. Btw wordt niet gesubsidieerd, tenzij deze niet terugvorderbaar is (bij de Belastingdienst) (artikel 7 LVV).
- Steun over hetzelfde project over dezelfde kosten (door verschillende steunverleners) mag worden gecumuleerd tot de steunintensiteit of het maximum steunbedrag die het betreffende artikel aangeeft (artikel 8 LVV). Dit geldt alleen voor nationale bijdragen, niet voor bijdragen vanuit de EU. Er mag slechts gebruik gemaakt worden van steun uit één Europees fonds.
- Steun over hetzelfde project maar over andere kosten mag worden gecumuleerd voor zover ook die andere kosten vrijgesteld kunnen worden van het verbod op staatssteun (artikel 8 en overweging 30 LVV).

IV. Welke specifieke bepalingen uit de LVV zijn van toepassing?

In Hoofdstuk III van de LVV staan de categorieën steun die verleend kunnen worden op grond van de LVV. Voor de subsidieverordening is enkel Afdeling 1 (Steun voor kmo's die actief zijn in de primaire landbouwproductie, de verwerking van landbouwproducten en de afzet van landbouwproducten) relevant en dan met name artikel 14.

Artikel 14 (steun voor met de primaire landbouwproductie, de verwerking van landbouwproducten en de afzet van landbouwproducten).

De te subsidiëren activiteiten (categorieën B, C en D van de maatregelenlijst) vallen onder artikel 14 van de LVV. Dit artikel biedt de mogelijkheid om steun te verlenen voor met de primaire landbouwproductie verband houdende investeringen in materiële activa of immateriële activa op landbouwbedrijven.

De investering moet ten minste gericht zijn op een van de volgende *doelstellingen*:

- a) de verbetering van de algehele prestatie en duurzaamheid van het landbouwbedrijf, met name door een verlaging van de productiekosten of de verbetering en omschakeling van de productie; of
- b) de verbetering van het natuurlijke milieu, de hygiëneomstandigheden of de normen inzake dierenwelzijn, voor zover de investering verder gaat dan de geldende Unienormen; of
- c) de aanleg en verbetering van infrastructuur in verband met de ontwikkeling, aanpassing en modernisering van de landbouw, inclusief op het gebied van de toegankelijkheid van landbouwgrond, ruilverkaveling en verbetering van land en de voorziening en besparing van energie en water; of
- d) de verwezenlijking van agromilieuklimaatdoelstellingen, waaronder die in verband met de staat van instandhouding van de biodiversiteit van soorten en habitats, en de vergroting van de maatschappelijke belevingswaarde van een Natura 2000-gebied of van andere systemen met hoge natuurwaarde, als bepaald in de nationale of regionale plattelandsontwikkelingsprogramma's van de lidstaten, voor zover het om niet-productieve investeringen gaat; of
- e) het herstel van het productiepotentieel dat schade heeft opgelopen door een natuurramp, ongunstige weersomstandigheden die met een natuurramp kunnen worden gelijkgesteld, dierziekten en plantenplagen en de preventie van schade als gevolg van deze gebeurtenissen.

De steun mag de volgende *in aanmerking komende kosten* dekken:

- a) de kosten van de bouw, verwerving, inclusief leasing, of verbetering van onroerende goederen, waarbij grond alleen in aanmerking komt voor zover de kosten daarvan niet hoger zijn dan 10 % van de totale in aanmerking komende kosten van de betrokken concrete actie;
- b) de kosten van de koop of huurkoop van machines en uitrusting, tot maximaal de marktwaarde van de activa;
- c) de algemene kosten in verband met de onder (a) en (b) bedoelde uitgaven, zoals voor het inschakelen van architecten, ingenieurs en adviseurs en voor advies over ecologische en economische duurzaamheid, met inbegrip van haalbaarheidsstudies; haalbaarheidsstudies blijven in aanmerking komen, zelfs wanneer op basis van de

- resultaten daarvan geen uitgaven uit hoofde van het bepaalde onder (a) en (b) worden gemaakt;
- d) de aankoop of ontwikkeling van computersoftware en de verwerving van octrooien, licenties, auteursrechten en handelsmerken;
 - e) uitgaven voor niet-productieve investeringen in verband met de in lid 3, onder (d), bedoelde doelstellingen;
 - f) als het gaat om irrigatie: de kosten van investeringen die aan de volgende voorwaarden voldoen:
 - i) voor het hele gebied waarin de investering wordt uitgevoerd en andere gebieden waarin deze investering gevolgen voor het milieu kan hebben, wordt een stroomgebiedbeheerplan als vereist in artikel 13 van Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad (33) aan de Commissie toegezonden. De maatregelen die in het kader van het stroomgebiedbeheerplan overeenkomstig artikel 11 van die richtlijn worden uitgevoerd en voor de landbouwsector van belang zijn, worden in het betrokken maatregelenprogramma omschreven. Een watermetingssysteem voor de meting van het waterverbruik op het niveau van de gesteunde investering is beschikbaar of wordt beschikbaar gesteld als onderdeel van de investering;
 - ii) de investering leidt tot een daling van het voorafgaande waterverbruik met ten minste 25 %;

Wat het bepaalde onder (f) betreft, komen zowel investeringen die betrekking hebben op grond- of oppervlaktewaterlichamen waarvan de toestand, om redenen in verband met de waterhoeveelheid, in het betrokken stroomgebiedbeheerplan is aangemerkt als minder dan goed, als investeringen die leiden tot een netto-uitbreiding van het geïrrigeerde areaal met gevolgen voor een bepaald grond- of oppervlaktewaterlichaam, echter niet in aanmerking voor steun op grond van dit artikel.

De in de bovenstaande punten (f), (i) en (ii) vermelde voorwaarden zijn niet van toepassing op een investering in een bestaande installatie die enkel gevolgen heeft voor de energie-efficiëntie, op een investering voor het aanleggen van een reservoir of op een investering in het gebruik van gerecycleerd water die geen gevolgen heeft voor een bepaald grond- of oppervlaktewaterlichaam;

- g) als het gaat om investeringen met het oog op het herstel van agrarisch productiepotentieel dat beschadigd is door een natuurramp, ongunstige

- weersomstandigheden die met een natuurramp kunnen worden gelijkgesteld, dierziekten of plantenplagen: kosten om het agrarisch productiepotentieel te herstellen tot op het niveau van vóór de betrokken gebeurtenis;
- h) als het gaat om investeringen ter preventie van schade als gevolg van natuurrampen, ongunstige weersomstandigheden die met een natuurramp kunnen worden gelijkgesteld, dierziekten of plantenplagen: kosten van specifieke preventieve acties.

De *steunintensiteit* bedraagt ten hoogste 40% van de in aanmerking komende kosten (artikel 14, lid 12, onder d LVV). Dit percentage kan met 20 procentpunten worden verhoogd voor onder meer jonge landbouwers en ingeval van collectieve investeringen (artikel 14, lid 13 LVV).

Voor niet-productieve investeringen als bedoeld artikel 14, lid 3 onder d LVV (de verwezenlijking van agromilieuklimaatdoelstellingen) bedraagt de steunintensiteit ten hoogste 100% en voor investeringen in verband met preventieve maatregelen voor schade door natuurrampen bedraagt de steunintensiteit ten hoogste 80%. Dit percentage kan tot 100% worden verhoogd als de investering collectief wordt uitgevoerd door meer dan 1 begunstigde (artikel 14, lid 14 LVV).

De steun op grond van artikel 14 LVV mag maximaal € G per onderneming per project bedragen (art 4, lid 1 onder a LVV).

V. Welke procedurele eisen gelden er?

De procedurele eisen zijn opgenomen in Hoofdstuk II van de LVV. De belangrijkste vereisten zijn de publicatie van en informatie over de subsidieregeling (artikel 9 LVV) en de verslaglegging (artikel 12 LVV)

Uiterlijk 10 werkdagen vóór inwerkingtreding van de regionale subsidieregeling moet een kennisgeving worden gegeven aan de Europese Commissie (artikel 9, lid 1 LVV). De Europese commissie verstrekt dan binnen 10 dagen na ontvangst een ontvangstbewijs en een identificatienummer. Hierna kan de subsidieregeling in uitvoering worden genomen.

Datum
20 december 2017

De kennisgeving aan de Europese commissie en de volledige tekst van de regionale subsidieregeling moeten worden gepubliceerd op een uitgebreide staatsteunwebsite, op nationaal of regionaal niveau (artikel 9, lid 2 LVV).

In de regionale subsidieregeling zelf moet uitdrukkelijk worden verwezen naar de LVV en naar de specifieke bepalingen die hierop betrekking hebben (artikel 9, lid 5 LVV). De verwijzing naar de LVV en de vindplaats en het artikel dat betrekking heeft op de categorie steun die op grond van deze verordening wordt verstrekt, is opgenomen in de aanhef. Daarbij wordt ook verwezen naar artikel 14 van de LVV dat de categorie steun betreft die op grond van deze verordening wordt verstrekt: steun voor met de primaire landbouwproductie verband houdende investeringen in materiële activa of immateriële activa op landbouwbedrijven.

De lidstaten moeten de Europese Commissie jaarlijks een jaarverslag toesturen over de toepassing van de LVV (artikel 12, lid 1 LVV).

Voor steun die wordt verleend onder de LVV aan begunstigen actief in de primaire landbouwproductie, geldt de transparantieverplichting voor iedere individuele steunverlening van meer dan € G - (artikel 9, lid 2 onder c LVV). Binnen zes maanden na de datum van het besluit tot toekenning van de steun moet de vereiste informatie worden gepubliceerd op de website van de Europese Commissie (artikel 9, lid 4 LVV). Hiervoor is de Transparency Aid Module (TAM) door de Commissie ontwikkeld. Om een staatssteunregel te publiceren via de TAM, moet een decentrale overheid beschikken over een werkend TAM-account. Deze kan worden aangevraagd via het Coördinatiepunt Staatssteun Decentrale Overheden (CSDO) van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Webaanmelding en Publicatie

Overeenkomstig artikel 9 van de Landbouwwijstellingsverordening is informatie over de subsidieverordening gezonden aan de Europese Commissie via de daarvoor bestemde webaanmeldingstoepassing.

Overeenkomstig artikel 9, lid 2, van de Landbouwwijstellingsverordening is (een link naar) deze informatie en (een link naar) de subsidieverordening ook geplaatst op

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/staatssteun/documenten>. Op deze site is een link naar de website van de EC opgenomen (<http://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/>), waar de betreffende informatie openbaar is gemaakt. De verordening zelf is eveneens gepubliceerd in het digitale publicatieblad van HHNK en vindbaar via overheid.nl.

Voor zover de individuele steunverlening aan agrarische bedrijven die actief zijn in de primaire landbouwproductie boven het bedrag van € G - uitkomt, wordt hierover op deze website eveneens informatie gepubliceerd (het betreft de informatie die is opgesomd in bijlage III van de Landbouwwijzigingsverordening).

Algemene wet bestuursrecht

Op de verlening van subsidies is de Algemene wet bestuursrecht (Awb) van toepassing. Titel 4.2 van deze wet gaat specifiek over het verstrekken van subsidie.

Het uitgangspunt is dat in een wettelijk voorschrift wordt vastgelegd voor welke activiteiten subsidies worden verleend (artikel 4:23, eerste lid, Awb). Vandaar dat de mogelijkheid om maatregelen op het gebied van bodem en water te subsidiëren in deze Subsidieverordening Samenwerken aan Bodem & Water is vastgelegd. Naast de bepalingen uit deze verordening, gelden voor de subsidieaanvragers ook de subsidiebepalingen (en andere bepalingen) uit de Awb.

Gevolgde procedure

Het concept van de subsidieverordening is vastgesteld in de vergadering van het Dagelijks Bestuur van 23 januari 2018. Vervolgens heeft het concept ter inzage gelegen in de periode van 29 januari tot en met 9 maart 2018. Zienswijzen konden worden ingediend tot en met 9 maart 2018. Er zijn geen zienswijzen ingediend die hebben geleid tot aanpassingen.

Vervolgens heeft het Algemeen Bestuur de verordening op **9 mei 2018** vastgesteld.

Artikelsgewijze toelichting

Voor zover nodig is hierna per artikel een toelichting opgenomen.

Datum
20 december 2017

Artikel 3 Uitvoering verordening

Het Dagelijks Bestuur is belast met de uitvoering van de verordening. Het is bevoegd alle besluiten te nemen die nodig zijn. De bevoegdheid strekt zich dus ook uit tot bijvoorbeeld het intrekken van een subsidieverlening of een voorschotverlening of het lager vaststellen en terugvorderen van subsidies en zo nodig het intrekken van de vaststelling.

De subsidiabele maatregelen zijn opgenomen in een maatregelenlijst. Daarbij worden verschillende categorieën van maatregelen onderscheiden. Aan de hand van de categorie waarin de maatregel valt en eventueel de vraag of het om een productieve of niet-productieve maatregel gaat, wordt het subsidiebedrag of de wijze waarop dat bedrag wordt berekend, bepaald. Ook de subsidiebedragen of het percentage van de investeringen dat wordt gesubsidieerd zijn in de lijst opgenomen.

De maatregelenlijst valt binnen de kaders van de zogenaamde BOOT-lijst die door het Bestuurlijk Overleg Open Teelten en veehouderij (BOOT) is vastgesteld. Het BOOT kan deze lijst wijzigen. Wanneer het wenselijk is dat nieuw opgenomen maatregelen op deze lijst ook in het kader van deze Subsidieverordening Samenwerken aan Bodem & Water subsidiabel zijn of andere aanpassingen in de BOOT-lijst aan de orde zijn, kan het Dagelijks Bestuur de maatregelenlijst in die zin aanpassen. Het Dagelijks Bestuur is niet bevoegd maatregelen in de lijst op te nemen die niet vallen onder de maatregelen die in de BOOT-lijst zijn opgenomen of niet passen binnen de kaders van de Landbouwwijstellingsverordening.

Artikel 4 Subsidieplafond

Het dagelijks bestuur is bevoegd om per thema en tijdvak subsidieplafonds vast te stellen, zodat tot en met het einde van de werkingsduur (tot en met 31 december 2021) subsidies kunnen worden verstrekt.

De omvang van de plafonds kan verschillen en hangt af van de omvang van de investeringen die gemoeid zijn met het treffen van de maatregelen, maar kan ook afhangen van de prioriteit dat een bepaald thema heeft.

Het dagelijks bestuur is bevoegd de subsidieplafonds vast te stellen, maar moet daarbij vanzelfsprekend blijven binnen het door het Algemeen Bestuur beschikbaar gestelde bedrag. Voor zover er geld resteert binnen een bepaald plafond, kan dat geld worden overgeheveld naar een ander plafond op een ander thema voor hetzelfde of een ander

Datum
20 december 2017

tijdvak. In dat geval moet het plafond waarbinnen geld resteert op een lager bedrag worden vastgesteld en het plafond waar het geld aan wordt toegevoegd, op een hoger bedrag worden vastgesteld. Zowel het besluit tot verlaging als tot verhoging moet bekend worden gemaakt. Een verlaging heeft geen gevolgen voor subsidieaanvragen die voor de bekendmaking van de verlaging zijn ingediend (artikel 4:27 Awb).

Artikel 5 Doelgroep

Subsidie wordt uitsluitend verstrekt aan landbouwers, eigenaren van gronden met bestemming landbouw, grondgebruikers, en agrarische bedrijven. De doelgroep kan zich in allerlei vormen voordoen zoals eenmanszaken, vennootschappen onder firma en besloten vennootschappen.

Aangezien de subsidie alleen kan worden verleend, wanneer dit past binnen de kaders van de Landbouwwijstellingsverordening, moeten de aanvragers ook kunnen worden aangemerkt als kleine, middelgrote of micro-onderneming als bedoeld in artikel 2 van bijlage 1 bij de Landbouwwijstellingsverordening. Dit artikel luidt als volgt:

Artikel 2 Aantal werkzame personen en financiële drempels ter bepaling van de categorieën ondernemingen

1. Tot de categorie kleine, middelgrote en micro-ondernemingen („kmo's”) behoren ondernemingen waar minder dan 250 personen werkzaam zijn en waarvan de jaaromzet G EUR of het jaarlijkse balanstotaal G EUR niet overschrijdt.
2. Binnen de categorie kmo's is een „kleine onderneming” een onderneming waar minder dan 50 personen werkzaam zijn en waarvan de jaaromzet of het jaarlijkse balanstotaal G EUR niet overschrijdt.
3. Binnen de categorie kmo's is een „micro-onderneming” een onderneming waar minder dan 10 personen werkzaam zijn en waarvan de jaaromzet of het jaarlijkse balanstotaal G EUR niet overschrijdt.

Artikel 6 Subsidiabele maatregelen

Alleen de maatregelen die zijn opgenomen op de maatregelenlijst in de categorieën B, C en D zijn subsidiabel. Deze maatregelen moeten bovendien betrekking hebben op een van de genoemde thema's. De maatregelen uit categorie A zijn niet subsidiabel.

Artikel 7 Coach

Voor het treffen van maatregelen in de categorieën B en C is het een voorwaarde daarbij een coach te betrekken. De coach kan de aanvrager adviseren en toegevoegd inzicht geven in zijn eigen bedrijfssituatie. Ook bespreekt hij de mogelijkheden van de te treffen maatregelen en biedt de coach hulp bij het aanvragen van de subsidie. De ondersteuning van een coach kan gemakkelijk worden aangevraagd via het Landbouwportaal. De coach zal vervolgens met de aanvrager afspraken maken over de verdere aanpak. Wie als coach wordt toegewezen, wordt in onderling overleg bepaald door de organisaties waarbij de coaches werkzaam zijn. De aanvrager heeft hier geen invloed op.

Artikel 8 Subsidieaanvraag

Het aanvraagformulier is te vinden op het Landbouwportaal. Het kan digitaal worden ingevuld en ondertekend. Indien gewenst kan de ondertekening fysiek plaatsvinden. Na ondertekening door de aanvrager en de coach (bij een maatregel uit de B- of C-categorie), kan een scan gemaakt worden die via het Landbouwportaal wordt gestuurd naar het Dagelijks Bestuur.

Artikel 9 Over te leggen gegevens en bescheiden

Bij het indienen van de aanvraag moeten diverse gegevens en bescheiden worden overgelegd. Een deel hiervan vloeit voort uit de eisen die de Landbouwwijstellingsverordening stelt.

Artikel 10 Beslistermijn

In de meeste gevallen kan binnen zes weken op een aanvraag worden beslist. Dit ligt alleen anders wanneer de maatregel wordt getroffen binnen het thema zoetwater. In dat geval is het noodzakelijk dat wordt onderzocht of de maatregel daadwerkelijk uitvoerbaar is. Het onderzoek plaatsvinden door een medewerker van het HHNK of een door hem aangewezen partij.

Artikel 11 Verdeelregel

Aanvragen kunnen het hele jaar door worden aangevraagd, tot en met 31 december 2021. De aanvragen worden behandeld op volgorde van ontvangst. Als datum van ontvangst geldt de datum waarop de aanvraag compleet is ingediend, met alle bijbehorende

Datum
20 december 2017

gegevens en bescheiden. Worden meerdere aanvragen op een dag ingediend en zou de verlening van subsidies voor deze aanvragen leiden tot overschrijding van het subsidieplafond, dan wordt de volgorde van afhandeling door middel van loting bepaald. Dit om te voorkomen dat een subsidieplafond moet worden overschreden.

Artikel 12 Subsidiebedrag

Op grond van de Landbouwwijstellingsverordening geldt dat de steun maximaal 40% van de voor subsidie in aanmerking komende kosten mag bedragen, tenzij het steun voor niet-productieve investeringen als bedoeld in artikel 14, derde lid, onder d van de Landbouwwijstellingsverordening betreft. In dat geval mag de steun binnen deze regeling maximaal 100% van de investering bedragen met inachtneming van het voor die maatregel geldende maximum. Op grond van deze subsidieverordening geldt echter een maximumpercentage van 75%.

De subsidiabele kosten kunnen zijn:

- de kosten van aanschaf van de materialen die nodig zijn om de maatregel te treffen;
- de kosten van aanleg van de maatregel; of
- de meerkosten ten opzichte van de kosten die de aanvrager moet maken om te voldoen aan zijn wettelijke verplichtingen.

De maatregelenlijst geeft per maatregel aan welke kosten subsidiabel zijn. Bij diverse maatregelen komen zowel de kosten van aanschaf als de kosten van aanleg voor subsidie in aanmerking. Voor andere maatregelen geldt dat uitsluitend de kosten van aanleg of de kosten van aanschaf dan wel de meerkosten subsidiabel zijn.

De subsidie wordt berekend op basis van de werkelijke kosten voor zover deze de kosten als opgegeven in de offerte niet overschrijden.

Artikel 13 Weigeringsgronden

De weigeringsgronden onder a tot en met e zijn gebaseerd op de Landbouwwijstellingsverordening. Op grond van deze verordening mag geen steun worden verleend:

- aan een onderneming in moeilijkheden;
- wanneer de maximaal toegestane steun al is verleend;
- wanneer met het uitvoeren van de maatregel is gestart voordat de subsidie is aangevraagd. Nadat de aanvraag is ingediend, mag met de uitvoering worden gestart.

Datum
20 december 2017

De aanvrager loopt dan wel het risico dat de subsidie toch niet (geheel) wordt verleend;

- tegen de onderneming van de aanvrager een bevel tot terugvordering uitstaat ingevolge een eerder besluit van de Europese Commissie waarin steun onrechtmatig en onverenigbaar met de interne markt is verklaard;
- wanneer op een ander punt niet aan de vereisten van de Landbouvvrijstellingsverordening is voldaan.

Activiteiten worden één keer gesubsidieerd (onderdeel f). Mocht een maatregel niet goed zijn uitgevoerd en wil de aanvrager deze nog een keer uitvoeren, dan wordt daar geen subsidie meer voor beschikbaar gesteld. Ook als die uitvoering 2 jaar later plaatsvindt. Wordt een maatregel door dezelfde aanvrager meerdere malen maar op verschillende locaties uitgevoerd, dan is sprake van verschillende activiteiten en kunnen meerdere subsidies worden verstrekt. Wordt voor eenzelfde maatregel op dezelfde locatie subsidie aangevraagd door verschillende aanvragers, dan zal een van de aanvragen – de laatst ingediende - worden afgewezen.

Als het gaat om een zoetwatermaatregel en het dagelijks bestuur is op basis van het uitgevoerde onderzoek van mening dat de maatregel niet uitvoerbaar is, wordt de subsidie eveneens geweigerd (onderdeel g).

De weigeringsgrond onder h benadrukt dat de maatregelen ten goede moeten komen aan de bedrijven in het beheergebied van HHNK en dat de subsidie niet bestemd is voor agrarische bedrijven buiten dit gebied. De aanvraag voor een maatregel in het beheergebied van een ander waterschap door een ondernemer wiens bedrijf in twee beheergebieden is gelegen, wordt op deze grond afgewezen.

De grond onder i zorgt ervoor dat aanvragen die aan de vereisten van de subsidieregeling voldoen, toch kunnen worden geweigerd wanneer zij niet bijdragen aan de verwezenlijking van de doelstelling van deze verordening.

Artikel 14 Verplichtingen

De verplichtingen waaraan tijdens de uitvoering van de activiteiten moet zijn voldaan betreffen het leveren van voortgangsrapportages en het plaatsen van de logo's van

Datum
20 december 2017

Samenwerken aan Bodem & Water in alle communicatie-uitingen over het gesubsidieerde project.

De gereedmeldingsformulieren worden driemaandelijks en automatisch toegestuurd naar de subsidieontvangers. Zijn de maatregelen binnen drie maanden na verlening uitgevoerd, dan blijft een tussenrapportage vanzelfsprekend achterwege.

Artikel 15 Vaststelling van de subsidie

Uit de Awb volgt dat na afronding van de activiteiten een aanvraag tot vaststelling van de subsidie wordt ingediend. Op dat moment legt de subsidieontvanger rekening en verantwoording af: er wordt aangetoond dat de gesubsidieerde maatregelen zijn uitgevoerd en wat deze hebben gekost. Op basis van de aanvraag tot vaststelling, wordt het subsidiebedrag berekend waar de ontvanger uiteindelijk recht op heeft. Is slechts een deel van de maatregelen uitgevoerd, dan wordt de subsidie op een lager bedrag vastgesteld. Zijn voorschotten uitbetaald voor een bedrag dat hoger is dan het bedrag waarop de subsidie is vastgesteld, dan kan het dagelijks bestuur het teveel betaalde terugvorderen.

De redenen op grond waarvan een subsidie lager kan worden vastgesteld zijn vastgelegd in artikel 4:46, tweede lid, van de Awb.

De subsidie kan lager worden vastgesteld indien:

- a. de activiteiten waarvoor subsidie is verleend niet of niet geheel hebben plaatsgevonden;
- b. de subsidie-ontvanger niet heeft voldaan aan de aan de subsidie verbonden verplichtingen;
- c. de subsidie-ontvanger onjuiste of onvolledige gegevens heeft verstrekt en de verstrekking van juiste of volledige gegevens tot een andere beschikking op de aanvraag tot subsidieverlening zou hebben geleid, of
- d. de subsidieverlening anderszins onjuist was en de subsidie-ontvanger dit wist of behoorde te weten.

Zoals aangegeven in de toelichting bij artikel 13, is het subsidiebedrag afhankelijk van de werkelijke kosten van de maatregelen waarvoor subsidie is verleend. Dit kan er toe leiden

dat een subsidie (voor een maatregel) op nul of een lager bedrag wordt vastgesteld. Het betekent ook dat kosten die in redelijkheid niet als noodzakelijk kunnen worden beschouwd bij de vaststelling van de subsidie, niet in aanmerking worden genomen (artikel 4:46, derde lid, Awb).

Een subsidie kan nooit hoger worden vastgesteld. Wanneer de subsidie niet een vast bedrag per maatregel bedraagt, maar een percentage van de subsidiabele kosten, wordt in de verleningsbeschikking het maximumbedrag vermeld waarop de subsidie kan worden vastgesteld.

Artikel 17 Voorschotten

In principe vindt betaling van de subsidie pas plaats nadat alle maatregelen waarvoor de subsidie is verleend, zijn uitgevoerd. Een subsidieverlening kan meerdere maatregelen omvatten, die gefaseerd worden uitgevoerd. In zo'n geval kan het lange tijd duren voordat de subsidieontvanger een deel van zijn investeringen terugkrijgt en een groot bedrag moet voorschieten. Voor die vervallen bestaat de mogelijkheid een voorschot op de betaling aan te vragen, nadat een maatregel is uitgevoerd. De aanvraagformulieren hiervoor zijn beschikbaar via het Landbouwportaal.

Artikel 18

De subsidieverordening is een regeling die werkt tot en met 30 juni 2021. Daarna vervalt de verordening en kunnen geen subsidies meer worden verleend.

Onderwerp Webapplicatie Landbouwportaal Noord-Holland, afwijking Inkoop- en aanbestedingsbeleid HHNK			Registratienummer 17.94339
Voorstel 1. In te stemmen met het afwijken van het Inkoop- en aanbestedingsbeleid van HHNK ten behoeve van de opdracht voor het ontwerpen, bouwen en onderhouden van de Webapplicatie Landbouwportaal Noord-Holland. 2. Deze opdracht één-op-één te gunnen aan Brooswater B.V. uit Emmeloord gelieerde Agro IT Services Tools in plaats van meervoudig onderhands aan te besteden.			Infocentrum Nee
Routing	Paraaf	Besluitvormingstraject	Besluit
Steller [Redacted] J		Datum vergadering D&H 19 september 2017	
Programmamanager [Redacted] J		Agendapunt	
Afdeling Watersystemen		Commissie Water & Wegen	
Hoofd afdeling [Redacted] J		Commissie Bestuur, Middelen & Waterketen	
Secretaris-directeur M.J. Kuipers		Ter kennisname	
Portefeuillehouder [Redacted] J		Datum vergadering CHI	
Voorstel leidt tot begrotingswijziging	Nee	Codering:	
Voorstel leidt tot investeringsbesluit	Nee	Codering:	
Subsidie	Nee	Codering:	
Opmerkingen			

Voorstel D&H

(college van dijkgraaf en hoogheemraden)

Registratienummer
17.94339

Steller
[Redacted]

Datum voorstel
10 augustus 2017

Afdeling
Watersystemen

Datum vergadering D&H
19 september 2017

Doorkiesnummer
[Redacted]

Agendapunt

Portefeuillehouder
[Redacted]

Onderwerp

Webapplicatie Landbouwportaal Noord-Holland, afwijking Inkoop- en aanbestedingsbeleid HHNK

Voorstel

1. In te stemmen met het afwijken van het Inkoop- en aanbestedingsbeleid van HHNK ten behoeve van de opdracht voor het ontwerpen, bouwen en onderhouden van de Webapplicatie Landbouwportaal Noord-Holland.
2. Deze opdracht één-op-één te gunnen aan Brooswater B.V. uit Emmeloord gelieerde Agro IT Services Tools in plaats van meervoudig onderhands aanbesteden.

Kern van de zaak

In het kader van de bestuursovereenkomst POP3 niet-grondgebonden regelingen voor waterdoelen wordt via de samenwerking Bodem en Water gewerkt aan een alternatieve stimuleringsregeling voor de landbouw in Noord-Holland. Om de beschikbare middelen te kanaliseren en zo laagdrempelig mogelijk beschikbaar te maken voor alle agrarische ondernemingen is er voor gekozen een landbouwportaal te ontwikkelen.

Wij volgen hiermee het voorbeeld van Friesland waar met een landbouwportaal voor het thema erfafspoeling ervaring wordt opgedaan in het uitrollen van maatregelen in de agrarische sector. Wij zijn in contact getreden met de ontwikkelaar van dit Friese portaal, de holding Brooswater B.V. uit Emmeloord, om het landbouwportaal Friesland door te ontwikkelen in de geest van de Noord-Hollandse aanpak. Dit landbouwportaal is een uniek en innovatief instrument voor stimulering van maatregelen in de landbouw. Uniek omdat er geen vergelijkbare of gelijkwaardige alternatieven van dit portaal bestaan en innovatief omdat de meest actuele maatregelen op het gebied van landbouwinnovaties (zoals uitrol van ijzerhoudend zand voorzieningen en zoetwater maatregelen) hierin verwerkt zijn.

Dit portaal kan rekenen op landelijke belangstelling voor navolging in andere provincies en bij andere waterschappen. Er is landelijk veel druk op met name de waterschappen om op deze thema's intensief met de landbouwsector samen te werken. Brooswater B.V. is een agrarisch adviesbureau met unieke expertise op het gebied van landbouwwetgeving en ervaringen in het opzetten en doorvertalen hiervan in landbouwportalen en digitale bedrijfsscans.

Er zijn meer bedrijven die een webportaal kunnen bouwen, maar Brooswater B.V. combineert hierin kennis en deskundigheid die aansluit bij de agrarische sector.

Hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier
Postbus 250, 1700 AG Heerhugowaard
Stationsplein 136, 1703 WC Heerhugowaard

T 072-582 8282
F 072-582 7010
post@hhnk.nl
www.hhnk.nl

Registratienummer
17.94339

Na de eerste verkenning naar de principes en inhoud van het portaal zijn we nu op het punt aangekomen dat de opdracht voor de bouw hiervan verstrekt moet worden. Gezien de geraamde waarde van deze opdracht ter hoogte van maximaal € [redacted] G zijn we op grond van ons Inkoop- en aanbestedingsbeleid gehouden deze opdracht meervoudig onderhands op de markt uit te zetten. We vragen toestemming hiervan af te wijken en de opdracht rechtstreeks aan Agro IT Services Tools te gunnen, omdat:

- de noodzakelijke kennis en expertise voor realisatie van de webapplicatie alleen bij deze marktpartij aanwezig is;
- inzet van een ander IT-bedrijf risico's met zich meebrengen voor de gewenste kwaliteit van het eindproduct waardoor het instrument niet voldoet aan de eisen en verwachtingen zoals met de samenwerkingspartners is overeengekomen;
- de gewenste openstelling van het portaal op 1 januari 2018 niet gehaald wordt, waarmee de overeengekomen afspraak met de samenwerkingspartners niet wordt nagekomen.

Onderhavig voorstel is afgestemd met cluster Inkoop.

Deltavisie

De Kaderrichtlijn Water (KRW) gaat uit van een goede chemische en ecologische toestand van de watersystemen. Het succesvol uitrollen van maatregelen in de agrarische sector draagt bij aan het behalen van doelstellingen van de KRW. De webapplicatie van Brooswater past hier in.

Eerdere besluiten

- 17/02/2016 (CHI) Tweede planperiode Kaderrichtlijn Water (KRW), aanvraag programmakrediet (15.54774)
- 13/09/2016 (D&H) Bestuursovereenkomst POP3 niet-grondgebonden regelingen voor waterdoelen (16.182257)

Risico's

Indien u instemt met dit voorstel:

Er worden geen risico's voorzien, omdat er bij afwezigheid van volwaardige alternatieven geen marktpartijen benadeeld worden als de opdracht rechtstreeks, zonder nadere concurrentiestelling, wordt gegund aan Brooswater.

Indien u niet instemt met dit voorstel:

Niet instemmen dwingt ons marktwerking te zoeken voor een opdracht waarvoor geen volwaardige alternatieven voorhanden zijn. Dit leidt tot vertraging, onnodige transactiekosten en kans op kwaliteitsverlies.

Financiële consequenties

De totale opdrachtwaarde past binnen het investeringskrediet voor de KRW tweede planperiode. De totale opdrachtwaarde inclusief twee jaar onderhoud zal het Europese drempelbedrag voor Europees aanbesteden, zijnde € [redacted] G exclusief BTW, niet overschrijden.

Een deel van de kosten is subsidiabel binnen de Life IP-subsidie voor de samenwerking Bodem en Water.

Communicatieaspecten

Geen

Maatschappelijk verantwoorde overheid (MVO)

Daar waar de waterkwaliteit negatief wordt beïnvloed door menselijk handelen, wordt ingezet op de bewustwording en gedragsverandering van betrokkenen en op de bestrijding van de

verontreiniging aan de bron. Door het Landbouwportaal faciliteert het Hoogheemraadschap waar mogelijk initiatieven vanuit de sector. Wij werken daarmee samen met onze omgeving (People). Via het Landbouwportaal delen wij onze kennis over water, fysieke leefomgeving en innovaties. (Planet). Via het Landbouwportaal spelen wij in op gedeelde belangen (Profit).

Overige consequenties en vervolg

Er zal een overeenkomst met Brooswater B.V. worden aangegaan volgens onze standaard inkoopvoorwaarden en contractmodellen.

Hoofd afdeling Watersystemen

Memo

Aan
Leden van de commissie W&W - HHNK

Kopie aan

hoogheemraadschap
**Hollands
Noorderkwartier**

Van

Doorkiesnummer

E-mail

Onderwerp

KRW- watersysteemanalyses

Registratienummer

20.0803311

Datum

20 augustus 2020

Beste leden van de commissie Water & Wegen,

In de commissie Water & Wegen van 27 mei jl. heb ik u toegezegd bijgaande systeemanalyses te doen toekomen waarin onderzoek is gedaan naar onze waterlichamen. Uw interesse ging specifiek uit naar informatie over fosfor en stikstof in ons oppervlaktewater.

In het beheergebied van HHNK bestaan 51 waterlichamen. In de rapporten, afgerond op 13 augustus 2020, worden eigenschappen van deze waterlichamen en bijbehorende KRW-gebieden in beeld gebracht. Het doel is te begrijpen hoe het gebied en de ecologie daarbinnen tot stand is gekomen en nu functioneert. Naast de historie zijn voor ieder gebied de volgende zaken in de analyse betrokken: ondergrond (geologie, bodem), grondgebruik, het watersysteem, morfologie (afmetingen wateren), waterbalans, nutriënten, waterkwaliteit, maaibeheer en ecologie. Als vervolg op de onderzoeksresultaten stellen we onze KRW-doelen bij en hebben we de te nemen maatregelen verder uitgewerkt. Deze uitwerking wordt u in september 2020 voorgelegd bij de bespreking van het Ontwerpmaatregelenpakket Kaderrichtlijn Water / Gezond water 2022 – 2027 (20.0047670).

Het onderzoeksproject is uitgevoerd in opdracht van HHNK door de externe deskundigen. Er zijn in totaal ongeveer 120 mensen bij betrokken. Ook zijn zeer veel bronnen (ca. 800 referenties) geraadpleegd om zo volledig mogelijk te zijn.

De rapportage bestaat uit het hoofdrapport, het typologierapport, een rapport over de gebruikte methoden voor systeemanalyses en zeven gebiedsrapporten. Onderstaand vindt u een lijst met de titels van alle tien rapporten en tevens van de rapporten van de eerste drie fasen, die dienden als voorbereiding.

Met vriendelijke groet,

Hoogheemraad

Datum
20 augustus 2020

H. van Dam, N.G. Jaarsma & S. van Dam (2020). Doelen op maat. 4.1 - Systeemanalyses (hoofdrapport) . Herman van Dam, Adviseur Water en Natuur, Amsterdam. Rapport 1308-4-1. / Nico Jaarsma, Aquatische Ecologie & Fotografie, Den Hoorn. Rapport HvD-01-1. 169p.
<https://edepot.wur.nl/527677>

H. van Dam & N.G. Jaarsma (2020). Doelen op maat 4.2 - Typologie. Herman van Dam, Adviseur Water en Natuur, Amsterdam. Rapport 1308-4-2 / Nico Jaarsma, Aquatische Ecologie & Fotografie, Den Hoorn. Rapport HvD 01-2. 263p. + digitale bijlagen. <https://edepot.wur.nl/527684>

N.G. Jaarsma & H. van Dam (2020). Doelen op maat 4.3 - Aanpak systeemanalyses volgens ESF-methodiek. Herman van Dam, Adviseur Water en Natuur, Amsterdam. Rapport 1308-4-3. / Nico Jaarsma, Aquatische Ecologie & Fotografie, Den Hoorn. Rapport HvD 01-3.
<https://edepot.wur.nl/527685>

H. van Dam, N.G. Jaarsma & S. van Dam (2020). Doelen op maat. 4.4 - Systeemanalyses boezemwateren. Herman van Dam, Adviseur Water en Natuur, Amsterdam. Rapport 1308-4-4. / Nico Jaarsma, Aquatische Ecologie & Fotografie, Den Hoorn. Rapport HvD 01-4. 183p.
<https://edepot.wur.nl/527678>

H. van Dam, N.G. Jaarsma & S. van Dam (2020). Doelen op maat 4.5 – Systeemanalyses Polders Texel. Herman van Dam, Adviseur Water en Natuur, Amsterdam. Rapport 1308-4-5. / Nico Jaarsma, Aquatische Ecologie & Fotografie, Den Hoorn. Rapport HvD 01-5. 84p. <https://edepot.wur.nl/527682>

H. van Dam, N.G. Jaarsma & S. van Dam (2020). Doelen op maat. 4.6 - Systeemanalyses Wieringerland. Herman van Dam, Adviseur Water en Natuur, Amsterdam. Rapport 1308-4-6 / Nico Jaarsma, Aquatische Ecologie & Fotografie, Den Hoorn. Rapport HvD 01.6. 126p.
<https://edepot.wur.nl/527687>

H. van Dam, N.G. Jaarsma & S. van Dam (2020). Doelen op maat.4.7 – Systeemanalyses Westfriesland. Herman van Dam, Adviseur Water en Natuur, Amsterdam. Rapport 1308-4-7./ Nico Jaarsma, Aquatische Ecologie & Fotografie, Den Hoorn. Rapport HvD 01.7. 303p.
<https://edepot.wur.nl/527686>

H. van Dam, N. Jaarsma & S. van Dam (2020). Doelen op maat. 4.8 Systeemanalyses Kennemerland. Herman van Dam, Adviseur Water en Natuur, Amsterdam. Rapport 1308-4-8. / Nico Jaarsma, Aquatische Ecologie & Fotografie, Den Hoorn. Rapport HvD 01-8. 161p.
<https://edepot.wur.nl/527680>

H. van Dam, N.G. Jaarsma & S. van Dam (2020). Doelen op maat. 4.9 - Systeemanalyses Laag Holland. Herman van Dam, Adviseur Water en Natuur, Amsterdam. Rapport 1308-4-9 / Nico Jaarsma, Aquatische Ecologie & Fotografie, Den Hoorn, Rapport HvD 01-9. 308p.
<https://edepot.wur.nl/527681>

H. van Dam, N.G. Jaarsma & S. van Dam (2020). Doelen op maat 4.10 - Systeemanalyses Duingebied. Herman van Dam, Adviseur Water en Natuur, Amsterdam. Rapport 1308-4-10 / Nico Jaarsma, Aquatische Ecologie & Fotografie, Den Hoorn. Rapport HvD 01-10. 256p.
<https://edepot.wur.nl/527679>

Eerder verschenen:

Bijkerk R & van Dam H (2014). Doelen op maat. 1. Exploratieve analyse van lichtklimaat en nutriëntenbeschikbaarheid. KenB rapport 2014-059. Koeman en Bijkerk bv, Haren.
<https://edepot.wur.nl/418270>

Bijkerk R, Jaarsma N & van Dam H (2015). Doelen op maat. 2. Analyse ESF Lichtklimaat, Productiviteit water en Habitatgeschiktheid. KenB rapport 2015-009. Koeman en Bijkerk bv, Haren/Nico Jaarsma Aquatische Ecologie & Fotografie, Den Hoorn/Adviseur Water en Natuur, Amsterdam. <https://edepot.wur.nl/418271>

Jaarsma N, van Dam H & Bijkerk R (2016). Doelen op maat. 3. Uitwerking KRW-doelen voorbeeldsystemen. KenB rapport 2016-114. Koeman en Bijkerk bv, Haren / Nico Jaarsma

Datum
20 augustus 2020

Aquatische Ecologie & Fotografie, Den Hoorn / Herman van Dam, Adviseur Water en Natuur,
Amsterdam. <https://edepot.wur.nl/418272>

Memo

Aan

[Redacted]

Kopie aan

[Redacted]
[Redacted]

hoogheemraadschap
**Hollands
Noorderkwartier**

Van

[Redacted]

Doorkiesnummer

[Redacted]

E-mail

[Redacted]@hhnk.nl

Onderwerp

Normen/doelen KRW

Registratienummer

22.0487757

Datum

3 juni 2022

Beste

[Redacted]

In het portefeuillehoudersoverleg vroeg je mij om een toelichting over normen en doelen van de KRW. In deze memo zet ik een en ander voor je op een rij.

Binnen de KRW wordt onderscheid gemaakt tussen de ecologische en chemische toestand en deze zijn opgebouwd uit verschillende niveau's, zie het schema op de laatste pagina. Om als eindoordeel een goede toestand te hebben in een KRW-waterlichaam moet elk individueel niveau goed scoren (one out-all out). Omdat we verwachten dat de chemische toestand van onze KRW-waterlichamen in 2027 op veel plekken niet (volledig) zal voldoen zal het eindoordeel in die gebieden net als nu 'voldoet niet' blijven.

Als we zeggen dat we de doelen gaan halen hebben we het eigenlijk vooral over de doelen voor biologie. Dit zijn de doelen die we per waterlichaam hebben afgeleid én dit is ook het KRW-onderdeel waarop we het meeste invloed kunnen uitoefenen met maatregelen.

De **ecologische toestand** (donkergroene cirkel) bestaat uit drie onderdelen:

- Biologie (groene cirkels)
- Algemeen fysische toestand (gele cirkels)
- Specifiek verontreinigende stoffen (oranje cirkel)

Binnen de biologie (groene cirkels) worden vier soortgroepen onderscheiden: overige flora, macrofauna, fytoplankton (algen) en vis. Doel is het bereiken van een goede ecologische toestand (GET, natuurlijke wateren) of een goed ecologisch potentieel (GEP, sterk veranderde of kunstmatige wateren). Deze GET en GEP-waarden verschillen per watertype (zout/brak/zoet en meren, rivieren, kanalen, sloten e.d.). Voor het bepalen van de toestand van de biologie wordt een schaal gebruikt die uit vier niveau's bestaat: goed, matig, ontoereikend of slecht. De toestand van de biologie is gelijk aan de laagste toestandswaarde van de vier soortgroepen.

De KRW-waterlichamen in het gebied van HHNK zijn kunstmatig (50 stuks) of sterk veranderd (1 stuks). Op basis van de laatste kennis en inzichten kunnen de GEP-waarden voorafgaand aan elke KRW-periode per KRW-waterlichaam opnieuw worden afgeleid (door de waterbeheerder) en vastgesteld (door de provincie). HHNK heeft voor alle 51 KRW-waterlichamen de doelen voor biologie opnieuw afgeleid voorafgaand aan de planperiode 2022-2027. Hierbij is uitgegaan van de huidige toestand plus het te verwachten effect van het Maatregelenpakket KRW/Gezond Water

Datum
3 juni 2022

2022-2027. Daarom geldt hiervoor dat we via uitvoering van het maatregelenpakket verwachten de biologische doelen te halen. Let op: biologie reageert vaak met enige vertraging op ingrepen. Het kan dus zo zijn dat de gewenste toestand pas enkele jaren na 2027 bereikt wordt! We gaan er vanuit dat het in 2027 mogelijk is om dit vertraagde effect van maatregelen (daar waar dit speelt) te motiveren.

De algemeen fysische toestand (gele cirkels) bestaat uit diverse parameters: totaal-stikstof, totaal-fosfor, zuurstofverzadiging, temperatuur, zuurgraad, zoutgehalte en doorzicht. Voor het bepalen van de toestand van de algemeen fysische toestand wordt net als bij biologie een schaal gebruikt die uit vier niveau's bestaat: goed, matig, ontoereikend of slecht. Op landelijk niveau zijn voor elk watertype per parameter grenswaarden bepaald voor deze niveau's. De algemeen fysische toestand voor een KRW-waterlichaam is gelijk aan de laagste toestandwaarde van alle parameters. HHNK heeft vooruitlopend op de planperiode 2016-2021 voor totaal-fosfor in een deel van de KRW-waterlichamen deze grenswaarden aangepast door deze te corrigeren voor niet-beïnvloedbare natuurlijke achtergrondbelasting. Met de uitvoering van het KRW-maatregelenpakket zal de algemeen fysische toestand niet in alle gebieden voldoen aan de doelen. Dit heeft vooral de volgende oorzaken, waarbij ik per oorzaak een voorstel doe hoe hiermee om te gaan:

- Bij de boezem en diepe plassen is voor totaal-fosfor geen correctie op de achtergrondbelasting gedaan. Huidige gehalten van totaal-fosfor liggen in deze gebieden ver boven de doelwaarde en zullen door uitvoering van maatregelen mogelijk wel iets dalen, maar niet voldoende. Mijn voorstel is om te onderzoeken of we deze doelen alsnog opnieuw kunnen afleiden vóór de eindbeoordeling in 2027.
- De uitvoering van het maatregelenpakket en de landelijke maatregelen zorgen voor een flinke reductie van de beïnvloedbare belasting van het water met stikstof en fosfor, maar deze worden niet teruggebracht tot nul. Dit geldt zowel voor de emissie maatregelen die we zelf uit gaan voeren (defosfatering van inlaatwater en emissieaanpak RWZI Everstekeoog) als voor maatregelen door anderen (verminderen landbouwemissies). Mijn voorstel is om te onderzoeken of we deze doelwaarden gemotiveerd kunnen verhogen in 2027 op basis van de verlaging van de concentraties die we wel verwachten na uitvoering van de maatregelen.
- Sommige waterlichamen zijn deels zoet en deels brak en dit kan variëren gedurende het jaar. Hierdoor worden doelen voor zoutwaarden soms niet gehaald. We hebben echter qua zoutwaarde gekozen voor een watertype wat het beste aansluit bij de in het gebied aanwezige soorten planten, dieren en vissen. Mijn voorstel is om het niet halen van doelen van zoutwaarden te motiveren in 2027 op basis van de natuurlijke situatie en na te gaan wat dit betekent voor het behalen van de ecologische doelen in deze gebieden.
- De aanwezige gemiddelde waterdiepte is soms kleiner dan de doelwaarde voor doorzicht. Waar dit kan passen we waterdieptes aan, maar dit is niet overal mogelijk/wenselijk. We hebben verschillende mogelijkheden om dit op te lossen, waarvan de eerste op korte termijn de voorkeur heeft:
 - Toepassen van een beheerdersoordeel in de toetsing;
 - Het niet halen van doelwaarden voor doorzicht motiveren in 2027;
 - Onderzoeken of aanpassing van de doelwaarden onder voorwaarden mogelijk is;
 - Nagaan of we doorzicht kunnen uitdrukken als percentage van de waterdiepte.

De specifiek verontreinigende stoffen (oranje cirkels) zijn een groep van momenteel 91 chemische stoffen die Nederland heeft aangewezen bovenop de prioritaire stoffen (zie hieronder). De specifiek verontreinigende stoffen worden getoetst aan wettelijke (Nederlandse) normen. De stof voldoet (blauw) of voldoet niet (rood).

Datum
3 juni 2022

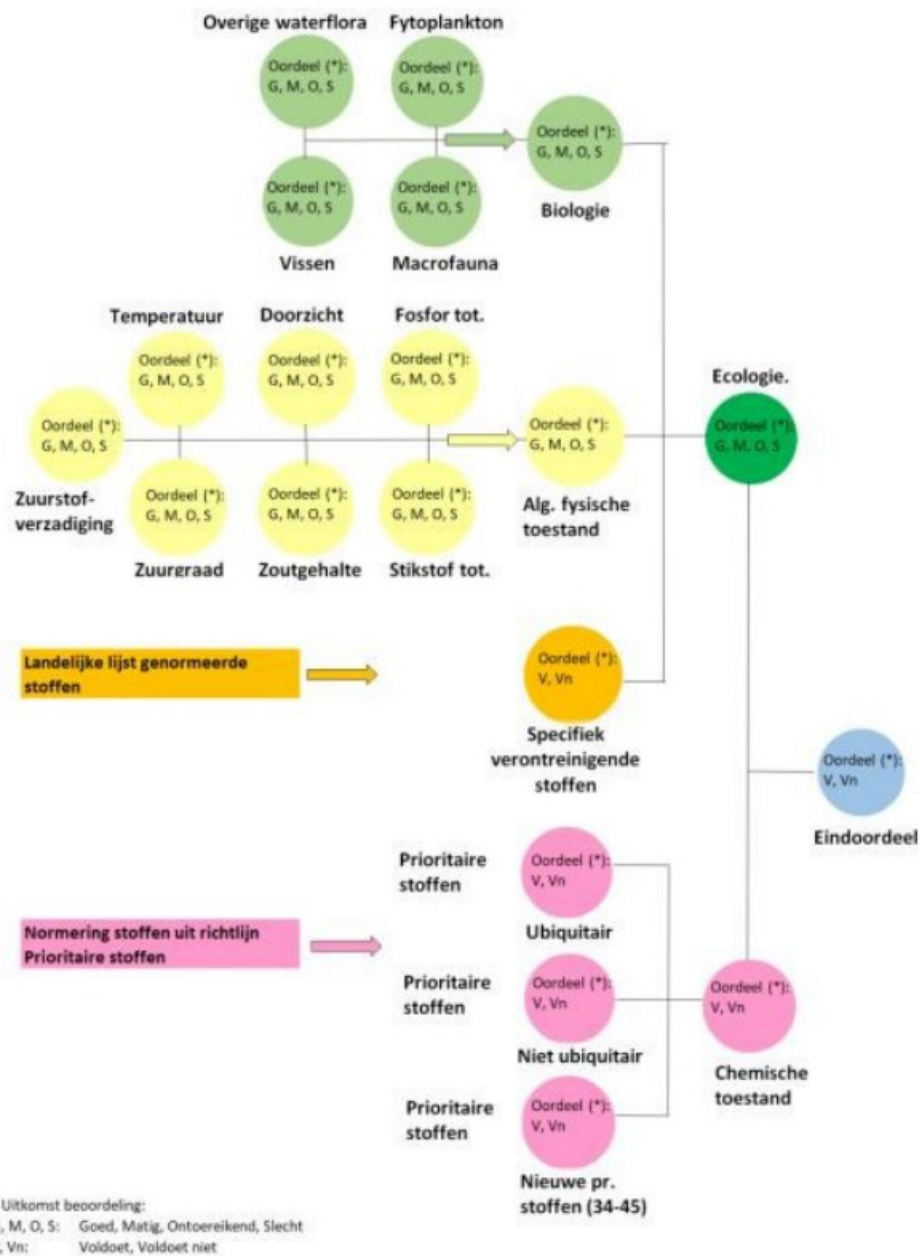
In het gebied van HHNK zijn er geen gebieden waarin alle specifiek verontreinigende stoffen voldoen aan de normen. Door uitvoering van het maatregelenpakket KRW/Gezond Water 2022-2027 en de landelijke maatregelen zal het aantal normoverschrijdingen afnemen. In deze groep zijn echter ook sommige zware metalen opgenomen, die in ons gebied van nature in verhoogde concentraties voorkomen of die verspreid in het milieu en het water voorkomen en niet goed te saneren zijn. In 2027 zullen naar verwachting niet alle specifiek verontreinigende stoffen aan de normen voldoen.

Mogelijke relevante ontwikkelingen:

- Gewerkt wordt aan nader onderzoek naar zware metalen in ons beheergebied, om meer zicht te krijgen op natuurlijke achtergrondwaarden. Hiervoor vindt tot en met 2024 monitoring van metalen plaats in alle KRW-gebieden. Na 2024 volgt de analyse van de meetresultaten en kunnen we inschatten in hoeverre normoverschrijdingen beïnvloedbaar zijn en wat dit betekent voor de toetsing/beoordeling van deze metalen binnen de KRW. In 2023 gaan we na of het aan de hand van de voorlopige resultaten mogelijk is om een tussentijdse analyse te maken. Ook gaan we na of het onderzoek versneld kan worden, zodat de conclusies beschikbaar zijn voor de landelijke evaluatie van de KRW in 2024.
- Landelijk is aandacht voor de normering van ammonium. Opties die worden overwogen zijn afleiden van een nieuwe minder strenge norm of verplaatsen van ammonium naar de algemeen fysische toestand, waarbij waterbeheerder per gebied een norm kunnen afleiden, rekening houdend met achtergrondbelasting. Dit laatste heeft mijn voorkeur.
- In de Kennisimpuls Waterkwaliteit is gediscussieerd over de vraag of voor chemische stoffen een schaal kan komen met vier niveau's net als bij biologie en de algemeen fysische toestand. In dat geval krijg je een beter beeld hoever het waterlichaam van de norm zit (liefst met terugwerkende kracht) en kan verbetering in stappen zichtbaar worden gemaakt. Onduidelijk is of op termijn gekozen gaat worden voor deze nieuwe systematiek. Vooralsnog gaan we daarom uit van de huidige werkwijze.

De **chemische toestand** (roze cirkels) bestaat uit drie groepen van momenteel in totaal 45 prioritaire stoffen. De Europese Unie bepaalt welke stoffen in deze groepen vallen en bepaalt de normen waaraan wordt getoetst. De stof voldoet (blauw) of voldoet niet (rood) aan deze normen. In het gebied van HHNK zijn er geen gebieden waarin alle prioritaire stoffen voldoen aan de normen. We meten niet alle stoffen in alle waterlichamen en maken voor sommige stoffen gebruik van extrapolatie van meetgegevens. Voorstel is om nog eens goed te kijken of dit in alle gebieden leidt tot het juiste oordeel en of hier aanpassingen in gewenst/mogelijk zijn, via het beheerdersoordeel of aanvullende monitoring.

Bij maatregelen voor chemische stoffen zijn we vooral afhankelijk van Rijksbeleid. Daarom was hier tot voor kort bij waterschappen minder aandacht voor. Binnen Rijn-west verkennen we of een werkgroep stoffen kan worden opgericht om onze kennis te vergroten en de aanpak onderling af te stemmen. Doordat sommige stoffen persistent zijn en wijdverspreid in het milieu en dus ook in het water voorkomen is het niet mogelijk om alle normoverschrijdingen op te lossen in de periode van 2022-2027. Consequentie is dat de chemische toestand bij veel waterlichamen in 2027 op 'voldoet niet' zal blijven staan. En om het KRW eindoordeel op voldoet te krijgen is het nodig dat alle drie de categorieën voldoen.

Schema KRW-beoordeling oppervlaktewaterlichamen (beoordeling toestand in relatie tot KRW-doelen) (bron: feitenrapport KRW Rijn-West).

Met vriendelijke groet,

Memo

Aan
College van Hoofdingelanden

Kopie aan

Van

[Redacted]

Doorkiesnummer

[Redacted]

E-mail

[Redacted]@hhnk.nl

Onderwerp

Aanbieding juridische quickscan KRW-
aanpak HHNK

Registratienummer

23.0907691

Datum

29 september 2023

Eind 2021 heeft het College van Hoofdingelanden het maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water / Gezond Water 2022-2027 vastgesteld (21.0938905). Hierin is de bijdrage van HHNK vastgelegd om de waterkwaliteitsdoelen in ons beheersgebied uiterlijk in 2027 te realiseren. De bijbehorende KRW-doelen zijn door de provincie geformaliseerd en via het Rijk opgegeven aan Brussel. De besluitvorming is de resultante van meer dan twintig jaar watersysteemanalyses, monitoring, uitvoering van maatregelen en regionale en landelijke afstemming.

In de zomer van 2022 heeft HHNK - als een van de eerste waterschappen in Nederland - ambtelijk besloten om de eigen aanpak extern juridisch te laten toetsen, om zo nodig het eigen handelen verder aan te scherpen in het behalen van het doelbereik in 2027. De opdracht is in samenspraak met de provincie Noord-Holland geformuleerd en is uitgevoerd door juridische specialisten van de Universiteit Utrecht. De eindrapportage is eind september 2023 definitief opgeleverd. Deze juridische quickscan helpt ons in de aanpak naar 2027. Hierbij bieden wij u de eindrapportage aan, zodat u hiervan kennis kunt nemen.

In de juridische quickscan staat de volgende hoofdvraag centraal:

Is de gekozen aanpak van HHNK en de provincie Noord-Holland ten aanzien van het vaststellen en bereiken van de KRW-doelstellingen voor oppervlaktewaterlichamen juridisch houdbaar onder het huidige recht en de Omgevingswet?

In algemene zin luidt het antwoord op deze vraag dat de gekozen aanpak een aantal juridische risico's kent, die worden toegelicht in de beantwoording van de zeven deelvragen van dit onderzoek. Door invulling te geven aan de daarbij genoemde aandachtspunten en aanbevelingen kunnen deze risico's worden geminimaliseerd. Voor een uitgebreidere analyse en beantwoording van deze vragen verwijzen wij naar het onderliggende rapport.

Aan de hand van de adviezen en suggesties in deze deelvragen hebben wij een aantal acties op hoofdlijnen geformuleerd (bijlage 2). Na de uitvoering van de acties is aantoonbaar vastgelegd dat HHNK alle maatregelen heeft genomen die mogelijk zijn voor het halen van de KRW-doelen. Wij zullen de acties verder verdiepen voor wat betreft onze rol, verantwoordelijkheid en handelingsperspectief en uitwerken in een actieprogramma aanvullend op het maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water(KRW)/Gezond Water 2022-2027. Naar verwachting wordt het actieprogramma, inclusief benodigde middelen, rond de jaarwisseling 2023-2024 ter besluitvorming aan het Algemeen Bestuur voorgelegd.

Datum
29 september 2023

Als D&H hebben wij op 19 september kennis genomen van de quickscan. Op dinsdagmiddag 17 oktober a.s. geeft een juridisch specialist van de Universiteit Utrecht bij HHNK een toelichting op de resultaten van de juridische quickscan en is er de mogelijkheid om vragen te stellen. Een uitnodiging met het programma en een mogelijkheid voor aanmelden volgt later. De themasessie op 11 oktober is niet bedoeld voor vragen over dit onderwerp.

Met vriendelijke groet,

 J

Portefeuillehouder Integraal Waterbeheer (landelijk gebied)

Bijlage(n)

1. Juridische quickscan KRW-aanpak HHNK (23.0944251)
2. Actielijst op hoofdlijnen nav bevindingen juridische quickscan (aangehecht)

Bijlage 2: Actielijst op hoofdlijnen naar aanleiding van juridische quickscan

	Actie	Relatie met deelvraag	Toelichting
1	Aanscherpen onderbouwing classificatie waterlichamen keuze Sterk Veranderd of Kunstmatig Water	1B	Betreft de juridische verantwoording van de status van onze waterlichamen.
2	Verkennen probleemstoffen/-parameters	2B, 5	Binnen KRW geldt het principe one out-all out. We willen in beeld brengen op welke stoffen we de toestand en het oordeel nog verder kunnen verbeteren.
2a	Samenstellen feitendocument per probleemstof/-parameter voor bronnen, monitoring en handelingsperspectief restopgave		
2b	Programmeren en uitvoeren (eigen) maatregelen op basis van handelingsperspectief		
2c	Eventuele technische doelaanpassing (bijvoorbeeld fosfor in diepe plassen)		
2d	Zo nodig voorbereiden doelverlaging in 2027 ¹	4	
3	Extra inzet op juridische instrumenten:	2A, 2B, 5	Duidelijke aanbeveling uit de juridische quickscan is om het juridische instrumentarium meer in te gaan zetten (naast uitvoering huidige maatregelenprogramma's).
3a	Checken lozingsvergunningen op KRW-stoffen		
3b	Checken indirecte lozingen op KRW-stoffen		
3c	Agenderen benodigde aanvullende wettelijke maatregelen voor eventuele restopgave verantwoordelijke overheden		Gaat voor HHNK onder andere om maatwerkvoorschriften in de Waterschapsverordening.
3d	Afstemmen prioritering toezicht & handhaving naar aanleiding van risicoanalyse VTH		Betreft interne prioritering van en personele capaciteit voor toezicht en handhaving op lozingen en emissies.
3e	Verkennen mogelijkheden om emissies door pachters (ook van terreinbeheerders) te reguleren ²		Zowel via privaatrecht (pachtcontracten aanpassen) als via bestuursrecht (wettelijke maatregelen).
4	Op orde brengen KRW-dossier HHNK voor eventuele juridische procedures/schadevergoedingsclaims	3	
5	Nader onderzoeken wat wordt bedoeld met operationeel zijn van maatregelen (binnen drie jaar)	1A	Dit betreft een landelijk vraagstuk.

¹ Een technische doelaanpassing kan tussentijds plaatsvinden op basis van nieuwe technische inzichten over de huidige toestand en effectiviteit van maatregelen. Doelverlaging is mogelijk in 2027 als KRW-doelen vanwege natuurlijke omstandigheden of menselijke activiteiten niet (tijdig) of alleen tegen disproportionele kosten kunnen worden bereikt.

² Als gevolg van langlopende pachtcontracten lijkt het moeilijker om voorwaarden te stellen aan pachters om emissies te reduceren. Dit kan risico's opleveren voor het behalen van KRW-doelen voor stoffen, vanwege de one out-all out systematiek in het doelbereik.

Quick scan juridische houdbaarheid KRW-aanpak Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

CONTACTPERSOON UCWOSL (UU)

  @UU.NL

CONTACTPERSOON OPDRACHTGEVER

  @HHNK.NL)

Quick scan juridische houdbaarheid KRW-aanpak HHNK

1. Aanleiding onderzoek en onderzoeksvraag

HHNK zet zich in voor schoon en gezond water en draagt zo bij aan een gezonde leefomgeving. Er zijn in de afgelopen decennia al veel maatregelen getroffen om de waterkwaliteit te verbeteren, op het gebied van bronaanpak, zuivering, inrichting en beheer. Dit heeft geleid tot (lokale) verbeteringen. Desondanks voldoet de waterkwaliteit op veel plekken nog niet aan de KRW-doelstellingen. HHNK heeft in de afgelopen jaren uitgebreide watersysteemanalyses van de waterkwaliteit van KRW-oppervlaktewateren uitgevoerd om het inzicht in de waterkwaliteit te vergroten. Hierbij is gebruikt gemaakt van de ecologische sleutelfactoren van Stowa om oorzaken van knelpunten in beeld te brengen, evenals mogelijke maatregelen en hun verwachte effect. Vanwege de aard van het beheergebied (hoge natuurlijke achtergrondbelasting) heeft HHNK minder mogelijkheden om de waterkwaliteit in het beheergebied te verbeteren dan de meeste andere regio's in Nederland. In 14 van de 51 KRW-gebieden liggen kansen om de waterkwaliteit aanzienlijk te verbeteren tot helder soortenrijk water. In de overige gebieden blijft het water troebel en is nauwelijks verbetering mogelijk van de ecologische toestand. De doelen voor de KRW-waterlichamen (en de bijbehorende overige wateren) zijn op basis van deze inzichten aangepast.

Vanuit de Kaderrichtlijn Water (KRW) is het doel in 2027 een goede chemische en ecologische toestand (KRW-doelen) voor de KRW-oppervlaktewateren te bereiken. Dat is een grote opgave waarvoor HHNK niet alleen aan de lat staat, maar waar HHNK samen met andere partijen aan werkt. Ook deze andere partijen zijn nodig om die opgave te realiseren. Onder meer via samenwerking, kennisdeling en subsidies wordt de inzet van andere partijen gestimuleerd.

De KRW-doelen en maatregelen voor het beheergebied van HHNK voor de planperiode 2022-2027 zijn afgeleid en gekozen volgens de landelijke systematiek voor doelafleiding. HHNK gaat er daarom vanuit dat deze aanpak goed past binnen de uitgangspunten van de KRW. Met de einddatum van 2027 in zicht is er maatschappelijke en bestuurlijke zorg dat HHNK de doelstellingen voor de KRW-oppervlaktewateren - samen met andere partijen – niet zal halen. Op de uitvoering van de eigen KRW-maatregelen kan HHNK zelf sturen. Ten aanzien van de inzet van andere partijen is dit echter lastig(er). De kans bestaat dat andere partijen rechtszaken zullen aanspannen om HHNK of de provincie aan te sporen om meer te doen of om vergunningen en plannen aan te vechten. Zie bijvoorbeeld de studie 'Gaat Nederland de KRW-doelen halen?' in opdracht van Natuurmonumenten (W+B e.a., 2022) en het artikel in H2O (okt. 2022) 'Waterkwaliteitsbeleid: juridische procedures worden onontkoombaar'.

HHNK wil meer duidelijkheid over de juridische risico's van de huidige aanpak om de doelstellingen voor de KRW-oppervlaktewateren van HHNK te bereiken. Daarom heeft HHNK UCWOSL verzocht om een *quick scan* uit te voeren naar deze KRW-aanpak. In overleg met de provincie Noord-Holland is afgesproken dat ook de rol en het risico van de provincie in de vraagstelling wordt betrokken.

Hoofdvraag:

Is de gekozen aanpak van HHNK en de provincie Noord-Holland ten aanzien van het vaststellen en bereiken van de KRW-doelstellingen voor oppervlaktewaterlichamen juridisch houdbaar onder het huidige recht en de Omgevingswet?

Deelvragen:

1. A) Welke overheden zijn in juridisch opzicht verantwoordelijk voor het *vaststellen van de KRW-doelstellingen* voor oppervlaktewaterlichamen?
B) Zijn de ecologische doelen voor de KRW-oppervlaktewateren die HHNK beheert in juridische zin op een juiste wijze vastgesteld (afgeleid)?
2. A) Welke overheden of andere partijen zijn in juridisch opzicht verantwoordelijk voor het *bereiken van de KRW-doelstellingen* voor de KRW-oppervlaktewateren in beheer bij HHNK?
B) In hoeverre zijn overheden verplicht om degenen die verantwoordelijk zijn voor het bereiken van de KRW-doelstellingen op die verantwoordelijkheden aan te spreken?
3. Wat zijn de *juridische risico's* voor HHNK en de provincie Noord-Holland, indien de KRW-doelstellingen voor oppervlaktewaterlichamen in beheer bij HHNK niet tijdig worden bereikt (2027)? En hoe kunnen die risico's door HHNK en/of de provincie worden beperkt?
4. Onder welke voorwaarden kan een *beroep worden gedaan op de KRW-uitzonderingsgrond 'doelverlaging'* voor de KRW-oppervlaktewaterlichamen in beheer bij HHNK?
5. In hoeverre leidt inwerkingtreding van de Omgevingswet tot een andere beantwoording van bovenstaande vragen?

2. Plan van aanpak

Over het onderzoek heeft reeds overleg plaatsgevonden met de opdrachtgevers. De opdrachtgever heeft documenten verzonden waarin de KRW-aanpak van HHNK is beschreven.

De *quick scan* zal worden verricht aan de hand van bestudering van wetgeving, parlementaire geschiedenis, jurisprudentie en literatuur. Opdrachtgever noemde zelf:

- Gaat Nederland de KRW-doelen halen? Een analyse op KRW-doelbereik en inzicht in mogelijke consequenties, Witteveen + Bos, i.o.v. Natuurmonumenten, Utrecht 31 mei 2022
- Doelrealisatie Kaderrichtlijn water. Het spanningsveld tussen de ambitie doelen op tijd te halen of bij voorbaat te kiezen voor doelverlaging (Freriks & Van Rijswijk, 2021);
- Kamerbrief Ex-ante analyse waterkwaliteit - 16 nov. 2021 (IENW/BSK-2021/281252);
- Juridisch kader doelfasering, doelverlaging en afwenteling KRW-verkenningfase (STOWA, 2018).

Een eerste concept van de *quick scan* zal met de opdrachtgever worden besproken. Naar aanleiding daarvan zal de second opinion, voor zover nodig, worden verduidelijkt, aangevuld of aangepast. Indien opdrachtgever naar aanleiding van de second opinion nadere onderzoeksvragen heeft, kan zij daarvoor een nieuwe offerte aanvragen.

3. Resultaten en producten

De *quick scan* zal worden neergelegd in een kort en bondig onderzoeksrapport. De resultaten van het onderzoek zullen in beginsel openbaar worden gemaakt, o.m. op de website van het UCWOSL, en kunnen worden gebruikt ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek, publicaties en het academisch onderwijs. Over de vorm en het tijdstip van openbaarmaking en/of gebruikmaking van de onderzoeksresultaten zal nader overleg met de opdrachtgevers plaatsvinden.

4. Planning onderzoek

Tijd	Actie
Begin december 2022	Start <i>quick scan</i>
Eind januari 2022	Aanleveren en bespreken concept <i>quick scan</i>
1 maart 2023	Oplevering definitieve <i>quick scan</i>

Indien onderzoekers en/of opdrachtgevers dat met het oog op de uitvoering van het onderzoek noodzakelijk of wenselijk achten, kunnen in overleg ook tussentijds overleggen worden georganiseerd.

5. Begroting

Functie	Tarief per uur ex BTW	Aantal uren	Totaal ex BTW
Hoogleraar	€ [G]	20	€ [G]
Senior-Onderzoeker	€ [G]	24	€ [G]
Junior onderzoeker	€ [G]	40	€ [G]
		84 uur	€ [G] ex BTW

De universiteit stuurt na oplevering van het onderzoek een factuur. Graag ontvangen wij bij acceptatie van de offerte de factuurgegevens.

Financiële gegevens Universiteit Utrecht

IBAN: NL89 ABNA 0417 2727 82

Universiteit Utrecht

Faculteit REBO

Janskerkhof 3, 3512 BK Utrecht

BTW-nummer NL001798650B01

KvK-nummer 30275924

6. Onderzoeksteam

- **Prof. mr. dr. Frank Groothuijse**, als hoogleraar Europees en Nationaal Omgevingsrecht verbonden aan de Universiteit Utrecht.
- **Prof. mr. dr. Marleen van Rijswick**, als hoogleraar Europees en Nationaal Waterrecht verbonden aan de Universiteit Utrecht.
- **Mr. dr. Herman Kasper Gilissen**, als universitair hoofddocent-senior onderzoeker Omgevingsrecht
- **Junior onderzoeker**

7. Geldigheid offerte

Deze offerte is geldig tot twee maanden na datering.

Definitieve versie 25 september 2023

Quick scan juridische houdbaarheid KRW-aanpak HHNK

AUTEURS: MR. DR. H.K. GILISSEN, PROF. MR. F.A.G. GROOTHUIJSE EN PROF. MR. H.F.M.W. VAN RIJSWICK

CONTACTPERSOON OPDRACHTNEMER

  @UU.NL)

CONTACTPERSOON OPDRACHTGEVER

  @HHNK.NL)

Inhoudsopgave

AFKORTINGEN	3
SAMENVATTING	5
1. INLEIDING	14
1.1 AANLEIDING ONDERZOEK	14
1.2 VRAAGSTELLING	14
2. VERANTWOORDELIJKHEID VOOR HET VASTSTELLEN KRW-DOELEN	16
2.1 VERANTWOORDELIJKHEIDSVERDELING DOELVASTSTELLING	16
2.2 JURIDISCHE JUISTHEID VASTSTELLING ECOLOGISCHE KRW-DOELEN	18
2.2.1 <i>Aanwijzing waterlichamen als sterk veranderd of kunstmatig</i>	18
2.2.2 <i>Watersysteemanalyse en vaststelling GEP</i>	19
2.2.3 <i>Juridisch-bestuurlijke aandachtspunten bij vaststelling van het GEP</i>	20
2.2.4 <i>Vrijwillige of juridisch bindende maatregelen?</i>	24
2.3 TUSSENCONCLUSIES	24
3. VERANTWOORDELIJKHEID VOOR HET BEREIKEN VAN DE KRW-DOELEN	26
3.1 VERANTWOORDELIJKHEID VOOR DOELBEREIK	26
3.1.1 <i>Gedeelde verantwoordelijkheid</i>	26
3.1.2 <i>Relatie tussen verantwoordelijkheid beheerders en andere overheden</i>	27
3.1.3 <i>Overleg en 'restopgave'</i>	29
3.2 AANSPREKEN OP VERANTWOORDELIJKHEDEN	30
4. MOGELIJKE JURIDISCHE GEVOLGEN VAN HET NIET BEREIKEN VAN DE DOELSTELLINGEN	32
4.1 INLEIDING	32
4.2 INTERBESTUURLIJKE GEVOLGEN	32
4.3 CIVIELRECHTELIJKE AANSPRAKELIJKHEID	34
4.4 GEVOLGEN VOOR VERGUNNINGVERLENING	35
4.5 GEVOLGEN VOOR BESTAANDE RECHTEN	37
5. DOELVERLAGING	41
5.1 INLEIDING	41
5.2 REDENEN VOOR DOELVERLAGING: TOEPASSINGSBEREIK UITZONDERINGSGROND	41
5.3 FEITELIJK ONMOGELIJK OF ONEVENREDIG KOSTBAAR	42
5.4 VOORWAARDEN VOOR DOELVERLAGING	44
5.5 CONCLUSIES EN TOEPASSING OP DE SITUATIE IN HET BEHEERGEBIED VAN HHNK	45
6. WIJZIGINGEN ALS GEVOLG VAN DE INWERKINGTREDDING VAN DE OMGEVINGSWET	47
6.1 ALGEMEEN	47
6.2 SAMENWERKINGSVERPLICHTING	47
6.3 DECENTRALISATIE REGULERING LOZINGSACTIVITEITEN ONDER DE OMGEVINGSWET	48
6.4 ROL PROVINCIE	51
6.4.1 <i>Provinciale sturing en kaderstelling in het waterspoor</i>	51
6.4.2 <i>De provincie als regionale gebiedsregisseur</i>	51

AFKORTINGEN

AB	AB Rechtspraak Bestuursrecht
Abm	Activiteitenbesluit milieubeheer
ABRvS	Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State
A-G	advocaat-generaal
art.	artikel
Awb	Algemene wet bestuursrecht
Bal	Besluit activiteiten leefomgeving
BBT	Beste Beschikbare Technieken
Bkmw	Besluit kwaliteitseisen en monitoring water
Bkl	Besluit kwaliteit leefomgeving
Blbi	Besluit lozen buiten inrichtingen
Bor	Besluit omgevingsrecht
BW	Burgerlijk Wetboek
e.v.	en volgende
EU	Europese Unie
EZK	Economische Zaken en Klimaat
GCT	Goede chemische toestand
GEP	Goed ecologisch potentieel
GET	Goede ecologische toestand
GS	Gedeputeerde Staten
GWR	Grondwaterrichtlijn
HHNK	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
HvJ EU	Hof van Justitie van de EU
I en W	Infrastructuur en Waterstaat
IPO	Interprovinciaal overleg
jo.	juncto
KRW	Kaderrichtlijn Water
LNV	Landbouw, Natuur en Visserij
M en R	Tijdschrift voor Milieu en Recht

MEP	Maximaal ecologisch potentieel
m.nt.	met noot
MvT	Memorie van Toelichting
nr.	nummer
NvT	Nota van Toelichting
NGO	non-gouvernementele organisatie
Ow	Omgevingswet
p.	pagina
Par.	paragraaf
PbEU	Publicatieblad van de Europese Unie
PS	Provinciale Staten
r.o.	rechtsoverweging
RPS	Richtlijn prioritaire stoffen
RWZI	Rioolwaterzuiveringsinstallatie
STOWA	Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer
TBR	Tijdschrift voor Bouwrecht
TO	Tijdschrift voor Omgevingsrecht
UCWOSL	Utrecht Centre for Water, Oceans & Sustainability Law
UvW	Unie van Waterschappen
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
Wet Nerpe	Wet naleving Europese regelgeving publiekrechtelijke entiteiten
WFD	Water Framework Directive
Wm	Wet milieubeheer
Wnb	Wet natuurbescherming
Wro	Wet ruimtelijke ordening
Wtb	Waterbesluit
Wtr	Waterregeling

SAMENVATTING

Aanleiding onderzoek

Vanuit de Kaderrichtlijn Water (KRW) is het doel in 2027 een goede chemische en ecologische toestand (KRW-doelen) voor de KRW-oppervlaktewateren te bereiken. Dat is een grote opgave waarvoor HHNK niet alleen aan de lat staat, maar waar HHNK samen met andere partijen aan werkt. Met de einddatum van 2027 in zicht is er maatschappelijke en bestuurlijke zorg dat de doelstellingen voor de KRW-oppervlaktewateren - samen met andere partijen – niet zullen worden gehaald. Daarbij is van belang dat HHNK op de uitvoering van de eigen KRW-maatregelen zelf kan sturen, maar op de inzet van andere partijen is dit lastig(er).

De KRW-doelen en maatregelen voor het beheergebied van HHNK voor de planperiode 2022-2027 zijn afgeleid en gekozen volgens de landelijke systematiek voor doelafleiding. Vanwege de aard van het beheergebied (hoge natuurlijke achtergrondbelasting en circulatie nutriëntrijk water) heeft HHNK minder mogelijkheden om de waterkwaliteit in het beheergebied te verbeteren dan de meeste andere regio's in Nederland. Op basis daarvan zijn de ecologische doelen voor de KRW-waterlichamen (en de bijbehorende overige wateren) aangepast.

HHNK wil meer duidelijkheid over de juridische houdbaarheid van de huidige aanpak om de doelstellingen voor de KRW-oppervlaktewateren van HHNK te bereiken. Daarom heeft HHNK UCWOSL verzocht om een *quick scan* uit te voeren naar deze KRW-aanpak, waarbij ook de rol en het risico van de provincie in de vraagstelling wordt betrokken.

Onderzoeksvraag

In het onderliggende rapport staat de volgende vraag centraal:

‘Is de gekozen aanpak van HHNK en de provincie Noord-Holland ten aanzien van het vaststellen en bereiken van de KRW-doelstellingen voor oppervlaktewaterlichamen juridisch houdbaar onder het huidige recht en de Omgevingswet?’

In algemene zin luidt het antwoord op deze vraag dat de gekozen aanpak een aantal juridische risico's kent, die worden toegelicht in de beantwoording van de deelvragen van dit onderzoek, waarvan hieronder een samenvatting is gegeven. Door invulling te geven aan de daarbij genoemde aandachtspunten en aanbevelingen kunnen deze risico's worden geminimaliseerd. Voor een uitgebreidere analyse en beantwoording van deze vragen verwijzen wij naar het onderliggende rapport.

Deelvraag 1A) Welke overheden zijn in juridisch opzicht verantwoordelijk voor het vaststellen van de KRW-doelstellingen voor oppervlaktewaterlichamen?

De juridische verantwoordelijkheid voor het vaststellen van KRW-doelen is verdeeld over meerdere overheidslagen. Voor de ‘prioritaire stoffen’ zijn de doelen vastgesteld op EU-niveau (GCT). Voor de zogenoemde ‘andere verontreinigende stoffen’ zijn de doelen op rijksniveau vastgesteld in het Bkmw 2009. Voor de natuurlijke wateren¹ zijn de ecologische doelen (GET) eveneens vastgesteld op rijksniveau.² Datzelfde geldt voor de ecologische doelen voor sterk veranderde en kunstmatige wateren (GEP) in beheer bij en als zodanig aangewezen door het Rijk (Rijkswaterstaat). De juridische verantwoordelijkheid voor zowel de aanwijzing van sterk

¹ Dat kunnen ook regionale wateren zijn.

² STOWA-Referenties en maatlatten voor natuurlijke watertypen voor de Kaderrichtlijn water, 2018, rapportnummer 2018-49

veranderende en kunstmatige regionale KRW-wateren als het afleiden en vaststellen van de bijbehorende ecologische doelen (GEP) is belegd op provinciaal niveau, onder meer omdat daarbij ook afwegingen moeten worden gemaakt ten aanzien maatschappelijke gebruiksfuncties. De doelen worden formeel vastgesteld in het regionale waterprogramma. Op HNNK rust dus formeel géén juridische verantwoordelijkheid voor het vaststellen van de ecologische KRW-doelen zelf, maar HHNK is vanuit de expertise en kennis van de werking van het watersysteem wel de aangewezen partij om de relevante informatie en gegevens aan te leveren die het provinciebestuur nodig heeft voor het afleiden van de doelen. In zoverre is het afleiden en vaststellen van de ecologische doelen dus een gezamenlijke inspanning van HHNK en de provincie. Om het afleiden van de ecologische doelen op uniforme wijze te laten plaatsvinden is de ‘Handreiking KRW-doelen’ (STOWA) vastgesteld die wordt gebruikt bij het afleiden van de ecologische doelen voor kunstmatig en sterk veranderende oppervlaktewaterlichamen.

Deelvraag 1B) Zijn de ecologische doelen voor de KRW-oppervlaktewateren die HHNK beheert in juridische zin op een juiste wijze vastgesteld (afgeleid)?

Bij de beantwoording van de vraag of KRW-doelen terecht en op een juiste wijze zijn afgeleid en vastgesteld, is het in de eerste plaats van belang of de betreffende waterlichamen op goede gronden zijn aangemerkt als ‘sterk veranderd’ of ‘kunstmatig’. Een dergelijke aanwijzing en de deugdelijke motivering daarvan dienen voor regionale KRW-wateren elke planperiode opnieuw plaats te vinden in het regionale waterprogramma. In het regionale waterprogramma van de provincie Noord-Holland zijn inderdaad een groot aantal waterlichamen als kunstmatig of sterk veranderd aangewezen, maar een (uitgebreide) onderbouwing van de redenen voor die aanwijzing conform art. 4 lid 3 KRW of een expliciete verwijzing naar een document waarin die onderbouwing is gegeven³, ontbreekt. Hier rijst de vraag of dit in lijn is met de verplichting van het provinciebestuur ex art. 4.10 sub a Wtb om een dergelijke aanwijzing in het regionaal waterprogramma te motiveren. Het verdient aanbeveling de aanwijzingen uitgebreider te motiveren in het regionaal waterprogramma, dan wel duidelijke verwijzingen op te nemen naar de in dat verband relevante documenten.

Ervan uitgaande dat aanwijzing inderdaad op goede gronden is gebeurd, dan is het voorts van belang of de afleiding en vaststelling van het GEP voor de betreffende KRW-waterlichamen op een juridisch juiste wijze heeft plaatsgevonden. Het juridisch kader hiervoor volgt uit art. 6 lid 2 en 3 Bkwm 2009 en de genoemde ‘Handreiking KRW-doelen’. Ook hierbij staat voorop dat provinciebesturen beoordelingsruimte hebben bij het vaststellen van het GEP en dat zij hun beslissingen in dat verband deugdelijk dienen te motiveren. Bij de vaststelling van het GEP moeten in beginsel alle mogelijke relevante maatregelen om de best haalbare ecologische toestand te bereiken worden betrokken. Maatregelen mogen slechts buiten beschouwing blijven, indien zij aantoonbaar een gering ecologisch effect hebben of significante negatieve gevolgen hebben voor gebruiksfuncties (waaronder waterhuishouding of ontwatering ten behoeve van agrarische functies) of het milieu in brede zin. Het kan daarbij in onze ogen alleen gaan om significantie negatieve effecten op gebruiksfuncties of milieubelangen die aanleiding waren voor de aanwijzing van het oppervlaktewaterlichaam als kunstmatig of sterk veranderd. Bij het vaststellen van het GEP mag rekening worden gehouden met de *natuurlijke* locatie-

³ Zoals de KRW-factsheets voor deze wateren, waarin per waterlichaam een korte motivering is opgenomen.

specifieke achtergrondbelasting. Antropogene achtergrondbelasting en historische belastingen mogen daarentegen niet in het GEP worden verdisconteerd.

De Handreiking KRW-doelen schrijft voor het verdisconteren van de natuurlijke achtergrondbelasting in het GEP een stappenplan voor. De methode die HHNK en de Provincie Noord-Holland als formele vaststellend orgaan van het GEP op basis van dit stappenplan hebben gebruikt om de achtergrondbelasting in het GEP te verdisconteren is in overeenstemming met de Handreiking. Sterker nog, deze aanpak wordt in de Handreiking expliciet als voorbeeld genoemd.⁴ De juridische risico's voor het provinciebestuur voor het afleiden en vaststellen van het GEP voor de regionale oppervlaktewaterlichamen zijn in onze ogen dan ook beperkt, voor zover daarbij overeenkomstig de Handreiking wordt gewerkt. De juridische risico's voor HHNK zijn nog beperkter, omdat HHNK het GEP formeel niet vaststelt en daar in juridische zin, met uitzondering van de daarvoor benodigde informatieverstrekking, niet voor verantwoordelijk is (zie hierboven).

Hierbij dient wel te worden bedacht dat dit vooral *de wijze van* normvaststelling betreft. Zoals gezegd, hebben provinciebesturen beoordelingsruimte om te bepalen welke maatregelen zij betrekken bij het vaststellen van het GEP en welke zij buiten beschouwing laten. In beginsel dienen bij de vaststelling van het GEP *alle mogelijke relevante maatregelen* te worden betrokken, tenzij deze aantoonbaar gering ecologisch effect hebben of significante negatieve gevolgen hebben voor gebruiksfuncties of het milieu in brede zin. Provinciebesturen dienen met andere woorden goed te motiveren waarom bepaalde maatregelen in een bepaald geval vanwege geringe ecologisch effect of significante negatieve gevolgen voor gebruiksfuncties en het milieu in brede zin buiten beschouwing zijn gelaten.⁵ Wat in algemene zin opvalt in het beheergebied van HHNK is dat er voor het bereiken van de ecologische KRW-doelen tamelijk veel wordt ingezet op vrijwillige maatregelen, waarbij de ecologische effectiviteit in belangrijke mate afhankelijk is van de medewerking van derden (i.h.b. agrariërs). Kennelijk is de inzet van verdergaande juridische instrumenten, zoals het aanscherpen van watervergunningen of het stellen van maatwerkvoorschriften voor in het Activiteitenbesluit milieubeheer gereguleerde lozingen, bij de afleiding en vaststelling van het GEP buiten beschouwing gelaten, terwijl HHNK (of de provincie zelf als het om grote grondwateronttrekkingen gaat) deze instrumenten wel degelijk voorhanden hebben en zouden kunnen worden overwogen. Een duidelijke motivering voor het provinciebestuur om de inzet van het juridisch instrumentarium niet mee te nemen bij de vaststelling van het GEP, bijvoorbeeld vanwege significante negatieve nadelige gevolgen voor de landbouw of positieve verwachtingen van vrijwillige maatregelen, ontbreekt. Daar ligt dus een zeker juridisch risico voor wat betreft de afleiding en vaststelling van het GEP. Daarbij is nog van belang dat het onduidelijk is of *emissiebeperkende* maatregelen buiten beschouwing kunnen worden gelaten bij het vaststellen van het GEP. Oppervlaktewaterlichamen kunnen immers enkel als kunstmatige en sterk veranderend worden aangewezen, indien het treffen van *hydromorfologische* maatregelen die noodzakelijk zijn voor het bereiken van een GET significante negatieve effecten zou hebben op de gebruiksfuncties. Dat lijkt te impliceren dat alleen deze *hydromorfologische* maatregelen bij de vaststelling van het GEP voor kunstmatige en sterk veranderende oppervlaktewaterlichamen buiten beschouwing kunnen worden gelaten.

⁴ Handreiking KRW-doelen, p. 42.

⁵ Deze onderbouwing is voor ieder KRW-waterlichaam opgenomen in de KRW-factsheets.

Ten slotte moet worden bedacht dat zich situaties kunnen voordoen waarin het GEP dient te worden bijgesteld op basis van nieuwe inzichten of veranderende omstandigheden; men spreekt dan van technische doelaanpassing. Dat kan het geval zijn wanneer er nieuwe kennis en inzichten worden opgedaan over maatregel-effectrelaties, wanneer gebruiksfuncties in een gebied wijzigen, of wanneer de inzichten over significante negatieve gevolgen van maatregelen voor gebruiksfuncties of het milieu in brede zin wijzigen. Dit kan leiden tot een behoefte aan aanscherping of juist versoepeling van het GEP. Het GEP moet overeenkomstig de KRW-cyclus iedere zes jaar worden geactualiseerd, maar kan op grond van art 4.8 lid 1 Wtw ook tussentijds (gedeeltelijk) worden herzien. Indien er in het huidige maatregelenpakket dus maatregelen zijn opgenomen die bij nader inzien naar het oordeel van het provinciebestuur toch of juist niet langer significante negatieve gevolgen hebben voor gebruiksfuncties of het milieu in brede zin, dan kan het GEP alsnog worden aangepast. Elke technische doelaanpassing dient vanzelfsprekend wel goed te worden gemotiveerd. Dat wil zeggen dat moet worden gemotiveerd waarom de toepassing van de hierboven beschreven systematiek voor doelafleiding leidt tot een ander GEP voor het desbetreffende kunstmatig of sterk veranderend oppervlaktewater.

Deelvraag 2A) Welke overheden of andere partijen zijn in juridisch opzicht verantwoordelijk voor het bereiken van de KRW-doelstellingen voor de KRW-oppervlaktewateren in beheer bij HHNK?

De KRW-doelen gelden als resultaatsverplichtingen. De verantwoordelijkheid voor het bereiken van deze doelen wordt beschouwd als een gedeelde verantwoordelijkheid, waarbij zowel het Rijk als decentrale overheden (in het bijzonder provincies en waterschappen) bepaalde taken en bevoegdheden hebben en op grond daarvan ook maatregelen kunnen nemen. Daarbij geldt dat de verantwoordelijkheid voor het treffen van maatregelen niet verder kan gaan dan dat de taken en bevoegdheden van een overheid reiken. De waterschappen hebben bijvoorbeeld geen bevoegdheden om generiek beleid ten aanzien van diffuse bronnen, zoals het gebruik van meststoffen en de toelating en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op landbouwgronden, aan te pakken,⁶ zodat zij in zoverre geen maatregelen kunnen treffen om deze diffuse bronnen aan te pakken. Het Rijk heeft die bevoegdheid wel. In algemene zin geldt dat iedere betrokken overheid in de afzonderlijke water(beheer)programma's maatregelen opneemt die er in samenhang met de op andere niveaus te treffen maatregelen toe zullen leiden dat de doelen worden bereikt.⁷ Daarbij geldt de verplichting dat de in een programma opgenomen maatregelen ook daadwerkelijk binnen 3 jaar na vaststelling operationeel zijn.⁸ Mocht dat niet het geval zijn, dan schiet de betreffende overheid tekort in de uitoefening van haar taken. Wanneer onvoldoende maatregelen zijn geprogrammeerd of uit monitoringsresultaten blijkt dat geprogrammeerde maatregelen niet het gewenste effect dreigen of blijken te hebben, dan zullen er andere en/of aanvullende maatregelen moeten

⁶ Voor zover uit ervaringsregels blijkt dat het opbrengen van mest of gewasbeschermingsmiddelen op de bodem emissies veroorzaakt in het oppervlaktewaterlichaam moeten deze emissies als lozingen – en niet als diffuse bronnen - worden beschouwd, zodat de waterschappen in zoverre wel taken en bevoegdheden hebben om deze emissies te reguleren.

⁷ Zie voor de mogelijke maatregelen die iedere overheid kan nemen de matrix die als bijlage is opgenomen. Zie ook art. 11 leden 1 t/m 3 (basismaatregelen) en lid 4 jo. Bijlage VI onder B KRW.

⁸ Zie art. 11 lid 7 en 8 KRW (art. 4.11 lid 4 jo. art. 4.6 lid 4 Wtb en t.z.t. art. 3.12 Ow jo. art. 10.16 Omgevingsbesluit) op grond waarvan de maatregelen 3 jaar na vaststelling in het maatregelenprogramma operationeel moeten zijn.

worden geprogrammeerd en uitgevoerd om de doelstellingen alsnog te bereiken,⁹ tenzij voor kunstmatige en sterk veranderde oppervlaktewaterlichaam een technische doelaanpassing van het GEP mogelijk is.¹⁰ In dat geval rijst de vraag welke overheid welke aanvullende maatregelen dient te treffen om de KRW-doelen ter bereiking. Daarbij is enerzijds relevant in hoeverre redelijkerwijs viel te verwachten dat de geprogrammeerde maatregelen te weinig effectief zouden zijn. Anderzijds is het van belang in onderling overleg en nadere afstemming te bepalen op welke niveau het meest efficiënt aanvullende maatregelen kunnen worden getroffen.

Private actoren hebben geen juridische verantwoordelijkheid voor het bereiken van de KRW-doelen. Vanzelfsprekend dienen zij zich wel te houden aan algemene regels en eventuele vergunningvoorschriften, evenals aan juridisch afdwingbare afspraken waarbij zij partij zijn (bijvoorbeeld neergelegd in overeenkomsten). Tegen de schending van algemene regels of de vergunningvoorschriften moet door het bevoegd gezag in beginsel worden opgetreden. Het niet-nakomen van niet-juridisch bindende (vrijblijvende) afspraken komt in beginsel voor risico van de overheid/overheden die bij die afspraken betrokken is/zijn. Hierboven merkten wij reeds op dat in het beheergebied van HHNK voor het bereiken van de ecologische KRW-doelen tamelijk veel wordt ingezet op vrijwillige maatregelen, waarbij de ecologische effectiviteit in belangrijke mate afhankelijk is van de medewerking van derden (i.h.b. agrariërs). Indien blijkt dat vrijwillige maatregelen niet het gewenste resultaat opleveren, rijst de vraag waarom de inzet van juridisch bindend instrumentarium niet is overwogen. Daar ligt dus een zeker risico voor de betrokken overheden. Waar het gaat om de het niet bereiken van het GEP bestaat dat risico met name voor het provinciebestuur. Het provinciebestuur diende immers bij de afleiding van het GEP deugdelijk te motiveren waarom deze maatregelen vanwege gering ecologisch effect of significante negatieve gevolgen voor gebruiksfuncties of het milieu in brede zin buiten beschouwing konden worden gelaten.

Deelvraag 2B) In hoeverre zijn overheden verplicht om degenen die verantwoordelijk zijn voor het bereiken van de KRW-doelstellingen op die verantwoordelijkheden aan te spreken?

Zoals gezegd, wordt het bereiken van de KRW-doelen beschouwd als een gedeelde verantwoordelijkheid. Elke betrokken overheid heeft daarbij eigen specifieke taken, bevoegdheden en instrumenten. Vanuit deze gedeelde verantwoordelijkheid volgt dat op elk van de betrokken overheden een verantwoordelijkheid rust om medeoverheden aan te spreken op enig niet-uitvoeren van geprogrammeerde maatregelen. Ook bij het ontstaan van een restopgave rust een verantwoordelijkheid op elk van de betrokken overheden om het initiatief te nemen om aanvullende maatregelen en de rolverdeling te bespreken. Dit is geen sterke juridische (in rechte afdwingbare) verplichting, maar ligt in het verlengde van de gedeelde verantwoordelijkheid. Het verdient aanbeveling om op korte termijn overleg tussen de betrokken partijen te initiëren. Als andere overheden daartoe geen initiatief nemen, ligt het voor de hand dat HHNK dat doet, omdat HHNK waarschijnlijk bij de uitoefening van zijn taken en bevoegdheden, zoals de verlening, aanscherping en intrekking watervergunningen, het stellen van maatwerkvoorschriften en handhaving van waterregelgeving, de grootste (juridische) gevolgen zal ondervinden van het niet voldoen aan de KRW-verplichtingen. Bovendien kan het vroegtijdig anticiperen op het mogelijk niet bereiken van de KRW-doelen

⁹ Zie ook art. 11 lid 5 KRW.

¹⁰ Voor de GCT en de GET is een technische doelaanpassing niet mogelijk.

en het tonen van initiatief voor het gezamenlijk opstellen van een ‘Plan B’ door HHNK om die doelen alsnog zo snel mogelijk te bereiken in dit stadium het risico op succesvolle juridische procedures over te nemen (aanvullende) maatregelen of aansprakelijkstellingen in de toekomst verkleinen.

Deelvraag 3) Wat zijn de juridische risico’s voor HHNK en de provincie Noord-Holland, indien de KRW-doelstellingen voor oppervlaktewaterlichamen in beheer bij HHNK niet tijdig worden bereikt (2027)? En hoe kunnen die risico’s door HHNK en/of de provincie worden beperkt?

Het niet bereiken van de KRW-doelen kan nadelige gevolgen hebben voor alle betrokken overheidsinstanties. De Staat der Nederlanden kan worden geconfronteerd met officiële waarschuwingen, dwangsommen en boetes vanuit de EU. Hoewel decentrale overheden niet rechtstreeks kunnen worden geconfronteerd met dergelijke handhavingsacties, kunnen de kosten daarvan – wanneer er sprake is van verzuim – wel worden doorberekend via de Wet naleving Europese regelgeving publiekrechtelijke entiteiten (hierna: Wet NERpe). Dat verzuim kan bestaan uit het niet tijdig of onvoldoende programmeren en/of uitvoeren van maatregelen om de KRW-doelen te bereiken, maar ook uit het in strijd met de KRW aanwijzen van regionale oppervlaktewaterlichamen als kunstmatig of sterk veranderd, het op een onjuiste wijze afleiden en vaststellen van het GEP voor die waterlichamen, het ten onrechte invoeren van KRW-uitzonderingen en het in strijd met de KRW vaststellen en uitvoeren van het monitoringsprogramma. Ook kunnen decentrale overheden op grond van de Waterwet en/of de Wet NERpe worden geconfronteerd met juridisch bindende aanwijzingen vanuit het Rijk om passende maatregelen te treffen om de KRW-doelen te verwezenlijken.¹¹ Daarnaast kunnen ook burgers en/of belangenorganisaties proberen om effectieve maatregelen via juridische weg af te dwingen en kunnen zij schadevergoedingsclaims¹² indienen wegens schending van het (EU) recht. De kans dat dergelijke acties succesvol zullen zijn, neemt af naarmate een beheerder aannemelijk kan maken alles te hebben gedaan wat in zijn macht lag om de KRW-doelen te verwezenlijken en hem ook overigens geen verwijten vallen te maken (bijvoorbeeld door initiatief te hebben getoond om medeoverheden in beweging te krijgen).

Van een andere orde zijn de mogelijke gevolgen voor de vergunningverlening en voor bestaande rechten. Het niet bereiken van de KRW-doelen in 2027 leidt tot strijd met EU-recht. Hoewel aanvragen voor watervergunningen voor activiteiten die een achteruitgang van de toestand van een kwaliteitselement tot gevolg hebben ook nu al moeten worden geweigerd, is het niet uitgesloten dat de rechter bij een (dreigende) overschrijding van de KRW-doelen na 2027 geen enkele achteruitgang (ook niet binnen de toestandsklasse van het kwaliteitselement) zal accepteren. In dat geval zullen vergunningaanvragen voor activiteiten in watersystemen die leiden tot een meetbare achteruitgang van een kwaliteitselement die het GCT/GET/GEP van KRW-waterlichaam bepalen, moeten worden geweigerd. Worden voor deze activiteiten toch vergunningen verleend, dan staan deze bloot aan vernietiging door de bestuursrechter.

Bovendien kan er door de (dreigende) overschrijding van de KRW-doelen in 2027 voor de het waterschapsbestuur een verplichting ontstaan om verleende onherroepelijke vergunningen voor activiteiten in watersystemen, zoals lozingsvergunningen, aan te scherpen of zelfs in te trekken. Wanneer het waterschapsbestuur daartoe niet uit eigen beweging overgaat, kunnen

¹¹ Zie art. 3.13 Wtw en art. 2 Wet NERpe.

¹² Zij moeten dan wel schade lijden of dreigen te lijden ten gevolge van het toerekenbaar niet bereiken van KRW-doelstellingen (causaliteit en toerekenbaarheid). Zie art. 6:162 BW.

belanghebbenden daarom verzoeken. Een eventuele afwijzing daarvan kunnen zij bij de rechter aanvechten. Als het waterschapsbestuur niet kan aangeven welke andere passende maatregelen er zullen worden getroffen om op zo kort mogelijke termijn alsnog aan KRW-doelen te voldoen, dan is de kans groot dat de rechter een afwijzing van een dergelijk verzoek zal vernietigen. Hetzelfde geldt voor verzoeken tot het stellen van strengere maatwerkvoorschriften met het oog op het bereiken van de KRW-doelen voor de activiteiten in het watersysteem die op grond van algemene regels zijn gereguleerd.

Waterbeheerders kunnen ook met de beschreven gevolgen voor vergunningverlening en bestaande rechten worden geconfronteerd wanneer het niet bereiken van de KRW-doelen niet aan hen valt te wijten en zij alle geprogrammeerde maatregelen hebben uitgevoerd. Zij hebben dit dus slechts gedeeltelijk zelf in de hand en zijn in belangrijke mate afhankelijk van de inspanningen van medeoverheden. Dit wijst eens te meer op het belang van afstemming en samenwerking.

Deelvraag 4) Onder welke voorwaarden kan een beroep worden gedaan op de KRW-uitzonderingsgrond ‘doelverlaging’ voor de KRW-oppervlaktewaterlichamen in beheer bij HHNK?

Van de uitzonderingsgrond ‘doelverlaging’ kan gebruik worden gemaakt indien aannemelijk kan worden gemaakt dat de KRW-doelen wegens natuurlijke omstandigheden of menselijke activiteiten niet (tijdig) of slechts tegen disproportionele kosten kunnen worden bereikt. In dat geval kunnen voor specifieke waterlichamen en voor specifieke kwaliteitselementen lagere doelen worden vastgesteld, waarbij dient te worden bedacht dat de lagere doelen de best mogelijke toestand vertegenwoordigen die haalbaar is en dat geen (verdere) achteruitgang optreedt. Bij een beroep op doelverlaging is het doel dus niet langer het GEP. Een beroep op de uitzonderingsgrond ‘doelverlaging’ is iets anders dan een technische doelaanpassing. Bij een technische doelaanpassing wordt het GEP opnieuw afgeleid volgens de systematiek van de Handreiking. Nieuwe inzichten over maatregel-effect-relaties, mogelijke maatregelen of de mate van aantasting van gebruiksfuncties kunnen ertoe leiden dat maatregelen die waren meegenomen bij de vaststelling van het vorige GEP buiten beschouwing blijven bij het opnieuw vaststellen van het GEP. Ook kan het betekenen dat maatregelen die buiten beschouwing waren gelaten bij de vaststelling van het vorige GEP of überhaupt niet waren betrokken, nu wel moeten worden betrokken bij de vaststelling van het GEP. De kosten van de mogelijke maatregelen moeten daarbij steeds buiten beschouwing worden gelaten. Bij een beroep op de uitzonderingsgrond ‘doelverlaging’ kunnen (disproportionele) kosten van de maatregelen juist nadrukkelijk wel worden meegenomen.

De noodzaak tot en het feitelijke gebruik van doelverlaging dienen per waterlichaam deugdelijk te worden gemotiveerd in het regionale waterprogramma en het SGBP. Hieraan worden strenge eisen gesteld; doelverlaging wordt beschouwd als laatste redmiddel en is alleen toegelaten als er geen proportionele alternatieven bestaan. Desalniettemin is niet uitgesloten dat voor bepaalde waterlichamen in beheer bij HHNK, vooral die waarin sprake is van een aanzienlijke achtergrondbelasting, een succesvol beroep op deze uitzonderingsgrond kan worden gedaan. Bedacht dient te worden dat HHNK niet zelfstandig kan overgaan tot doelverlaging; dit is een provinciale bevoegdheid. Het verdient daarom aanbeveling dat de provincie Noord-Holland en HHNK reeds nu in onderling overleg (al dan niet op initiatief van HHNK) onderzoeken voor welke waterlichamen doelverlaging op termijn noodzakelijk is en strategieën bepalen over de in dit kader vanaf 2027 te volgen beleid. Daarbij dient voor de betreffende waterlichamen ook

te worden onderzocht in hoeverre deze kunnen worden aangewezen in een andere categorie, zodat daarvoor een ander GEP dient te worden vastgesteld dat wellicht wel haalbaar is, althans beter aansluit bij de feitelijke situatie.

Deelvraag 5) In hoeverre leidt de inwerkingtreding van de Omgevingswet tot een andere beantwoording van bovenstaande vragen?

Het waterschapsbestuur krijgt op grond van de Omgevingswet ruime bevoegdheden om lozingen op regionale oppervlaktewaterlichamen te reguleren in de waterschapsverordening. Lozingen op oppervlaktewaterlichamen, die thans nog op grond van de Waterwet en het Activiteitenbesluit milieubeheer zijn gereguleerd, worden in beginsel in waterschapsverordening gereguleerd, voor zover het waterschapsbestuur dat ter behartiging van zijn waterschapstaken¹³ noodzakelijk acht. Een deel van de lozingen op regionale oppervlaktewaterlichamen blijft echter op rijksniveau gereguleerd. Het betreft lozingen die afkomstig zijn van een milieubelastende activiteiten die op rijksniveau op grond van het Besluit activiteiten leefomgeving (hierna: Bal) zijn gereguleerd. Hoewel deze lozingen op rijksniveau gereguleerd blijven, krijgen waterschapsbesturen zeer ruime bevoegdheden om in aanvulling en afwijking van de rijksregels in het Bal maatwerkregels in hun waterschapsverordeningen te stellen, inclusief de mogelijkheid om daarin aanvullende meldplichten of vergunningplichten te stellen. Voor afzonderlijke lozingen krijgen waterschapsbesturen bovendien ruimere bevoegdheden om in aanvulling en afwijking van de rijksregels maatwerkvoorschriften te stellen.

Bij het stellen van (maatwerk)regels moeten waterschapsbesturen op grond van hoofdstuk 6 Bkl (rijksinstructieregels) ervoor zorgdragen dat alle lozingsactiviteiten overeenkomstig de KRW voorafgaand worden gereguleerd.¹⁴ Indien in de waterschapsverordening een vergunningplicht wordt opgenomen voor een lozingsactiviteit op een regionaal oppervlaktewaterlichaam dan moet in de toepasselijke beoordelingsregels worden opgenomen dat deze vergunning moet worden geweigerd als de aangevraagde lozingsactiviteit in strijd is met de KRW-doelen of een achteruitgang van de toestand van het oppervlaktewaterlichaam tot gevolg heeft.¹⁵

Dat het waterschapsbestuur onder de Omgevingswet bevoegdheden krijgt om lozingen op regionale oppervlaktewaterlichamen te reguleren, betekent dat het provinciebestuur bij het vaststellen van het GEP per oppervlaktewaterlichaam zal moeten beoordelen in hoeverre het waterschapsbestuur van deze bevoegdheden gebruik moet maken om de waterkwaliteit van kunstmatig en sterk veranderde KRW-waterlichamen te verbeteren. Alleen voor zover dat significante gevolgen heeft voor gebruiksfuncties of het milieu in brede zin of voor zover dat slechts een gering ecologisch effect heeft, zal de uitoefening van deze bevoegdheden bij de afleiding en vaststelling van het GEP buiten beschouwing kunnen blijven. Voor zover het provinciebestuur de inzet van nieuwe bevoegdheden van het waterschapsbestuur om lozingsactiviteiten op regionale oppervlaktewaterlichamen te reguleren bij de vaststelling van het GEP buiten beschouwing wil laten, zal dat de motivering van het GEP verzwaren. Voor zover het provinciebestuur de inzet van deze bevoegdheden door het waterschapsbestuur wel

¹³ Daarbij gaat het om de zorg voor het watersysteem en de zuivering van stedelijk afvalwater gericht op de doelstellingen van het waterbeheer, waaronder de bescherming en verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen. Zie art. 2.17 lid 1 sub a jo. art. 2.18 lid 2 Ow jo. art. 2 lid 2 jo. 78 lid 1 Wsw jo. art. 2.5 jo. 4.1 lid 1 Ow.

¹⁴ Art. 10 art. 11 lid 3 onder g KRW.

¹⁵ Art. 6.2 Bkl.

betreft bij de vaststelling van het GEP, zal het waterschapsbestuur dit ook moeten opnemen in hun waterbeheerprogramma en deze bevoegdheden daadwerkelijk moeten inzetten om het GEP in 2027 te bereiken. Doet het waterschapsbestuur dat niet, dan kan het provinciebestuur (of de minister van IenW) door middel van instructies of instructieregels daartoe juridisch verplichten.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding onderzoek

HHNK zet zich in voor schoon en gezond water en draagt zo bij aan een gezonde leefomgeving. Er zijn in de afgelopen decennia al veel maatregelen getroffen om de waterkwaliteit te verbeteren, op het gebied van bronaanpak, zuivering, inrichting en beheer. Dit heeft geleid tot (lokale) verbeteringen. Desondanks voldoet de waterkwaliteit op veel plekken nog niet aan de KRW-doelstellingen. HHNK heeft in de afgelopen jaren uitgebreide watersysteemanalyses van de waterkwaliteit van KRW-oppervlaktewateren uitgevoerd om het inzicht in de waterkwaliteit te vergroten. Hierbij is gebruikt gemaakt van de ecologische sleutelfactoren van Stowa om oorzaken van knelpunten in beeld te brengen, evenals mogelijke maatregelen en hun verwachte effect. Vanwege de aard van het beheergebied (hoge natuurlijke achtergrondbelasting en circulatie nutriëntrijk water) heeft HHNK minder mogelijkheden om de waterkwaliteit in het beheergebied te verbeteren dan de meeste andere regio's in Nederland. In 14 van de 51 KRW-gebieden liggen kansen om de waterkwaliteit aanzienlijk te verbeteren tot helder soortenrijk water. In de overige gebieden blijft het water troebel en is nauwelijks verbetering mogelijk van de ecologische toestand. De doelen voor de KRW-waterlichamen (en de bijbehorende overige wateren) zijn op basis van deze inzichten aangepast.

Vanuit de Kaderrichtlijn Water (KRW) is het doel in 2027 een goede chemische en ecologische toestand (KRW-doelen) voor de KRW-oppervlaktewateren te bereiken. Dat is een grote opgave waarvoor HHNK niet alleen aan de lat staat, maar waar HHNK samen met andere partijen aan werkt. Ook deze andere partijen zijn nodig om die opgave te realiseren. Onder meer via samenwerking, kennisdeling en subsidies wordt de inzet van andere partijen gestimuleerd.

De KRW-doelen en maatregelen voor het beheergebied van HHNK voor de planperiode 2022-2027 zijn afgeleid en gekozen volgens de landelijke systematiek voor doelafleiding. HHNK gaat er daarom vanuit dat deze aanpak goed past binnen de uitgangspunten van de KRW. Met de einddatum van 2027 in zicht is er maatschappelijke en bestuurlijke zorg dat HHNK de doelstellingen voor de KRW-oppervlaktewateren - samen met andere partijen – niet zal halen. Op de uitvoering van de eigen KRW-maatregelen kan HHNK zelf sturen. Ten aanzien van de inzet van andere partijen is dit echter lastig(er).

HHNK wil meer duidelijkheid over de juridische houdbaarheid van de huidige aanpak om de doelstellingen voor de KRW-oppervlaktewateren van HHNK te bereiken. Daarom heeft HHNK UCWOSL verzocht om een quick scan uit te voeren naar deze KRW-aanpak. In overleg met de provincie Noord-Holland is afgesproken dat ook de rol en het risico van de provincie in de vraagstelling wordt betrokken.

1.2 Vraagstelling

In deze opdracht stond de volgende vraag centraal:

Is de gekozen aanpak van HHNK en de provincie Noord-Holland ten aanzien van het vaststellen en bereiken van de KRW-doelstellingen voor oppervlaktewaterlichamen juridisch houdbaar onder het huidige recht en de Omgevingswet?

In algemene zin luidt het antwoord op deze vraag dat de gekozen aanpak een aantal juridische risico's kent, die worden toegelicht in de beantwoording van de onderstaande deelvragen van dit onderzoek. Door invulling te geven aan de daarbij genoemde aandachtspunten en aanbevelingen kunnen deze risico's worden geminimaliseerd.

Deze vraag viel uiteen in een aantal deelvragen:

1A) Welke overheden zijn in juridisch opzicht verantwoordelijk voor het vaststellen van de KRW-doelstellingen voor oppervlaktewaterlichamen?

1B) Zijn de ecologische doelen voor de KRW-oppervlaktewateren die HHNK beheert in juridische zin op een juiste wijze vastgesteld (afgeleid)?

2A) Welke overheden of andere partijen zijn in juridisch opzicht verantwoordelijk voor het bereiken van de KRW-doelstellingen voor de KRW-oppervlaktewateren in beheer bij HHNK?

2B) In hoeverre zijn overheden verplicht om degenen die verantwoordelijk zijn voor het bereiken van de KRW-doelstellingen op die verantwoordelijkheden aan te spreken?

3) Wat zijn de juridische risico's voor HHNK en de provincie Noord-Holland, indien de KRW-doelstellingen voor oppervlaktewaterlichamen in beheer bij HHNK niet tijdig worden bereikt (2027)? En hoe kunnen die risico's door HHNK en/of de provincie worden beperkt?

4) Onder welke voorwaarden kan een beroep worden gedaan op de KRW-uitzonderingsgrond 'doelverlaging' voor de KRW-oppervlaktewaterlichamen in beheer bij HHNK?

5) In hoeverre leidt inwerkingtreding van de Omgevingswet tot een andere beantwoording van bovenstaande vragen?

Deze deelvragen worden in de opeenvolgende hoofdstukken van dit rapport beantwoord. Bij het rapport is ook een (management)samenvatting gevoegd. Het onderzoek werd afgerond en opgeleverd op 2 augustus 2023; met ontwikkelingen na die datum kon geen rekening meer worden gehouden.

2. Verantwoordelijkheid voor het vaststellen KRW-doelen

De vragen van HHNK betreffen in de eerste plaats de verdeling van verantwoordelijkheden voor het vaststellen van de KRW-doelstellingen voor oppervlaktewaterlichamen binnen het beheergebied. De onderzoeksvragen luiden als volgt:

A) Welke overheden zijn in juridisch opzicht verantwoordelijk voor het vaststellen van de KRW-doelstellingen voor oppervlaktewaterlichamen?

B) Zijn de ecologische doelen voor de KRW-oppervlaktewateren die HHNK beheert in juridische zin op een juiste wijze vastgesteld (afgeleid)?

De eerste vraag wordt beantwoord in paragraaf 2.1; de tweede vraag komt aan bod in paragraaf 2.2.

2.1 Verantwoordelijkheidsverdeling doelvaststelling

Bij de verantwoordelijkheidsverdeling voor het vaststellen van KRW-doelen dient in de eerste plaats onderscheid te worden gemaakt tussen chemische en ecologische doelstellingen. De chemische doelstellingen betreffen in hoofdzaak de zogenoemde ‘prioritaire stoffen’. De milieukwaliteitsnormen voor deze 45 stoffen zijn vastgesteld op EU-niveau.¹⁶ Er bestaat momenteel met betrekking tot deze stoffen geen bevoegdheid voor (de)centrale overheden om de bijbehorende doelstellingen eenzijdig te wijzigen of om voor bepaalde gebieden (afwijkende, minder strenge) doelen te bepalen.¹⁷ Voorts worden de zogenoemde ‘overige stoffen’ onderscheiden (bijvoorbeeld koper, zink, barium, kobalt, ammonium). Dit zijn stoffen waarvoor op EU-niveau geen milieukwaliteitsnormen zijn vastgesteld, maar die desondanks een effect (kunnen) hebben op de (ecologische) kwaliteit van watersystemen.¹⁸ Voor dergelijke stoffen (ook wel aangeduid als ‘andere verontreinigende stoffen’) zijn op rijksniveau chemische doelstellingen vastgesteld.¹⁹

Bij het bepalen van de ecologische toestand en het vaststellen van de ecologische doelen zijn drie kwaliteitselementen relevant. Het betreft in de eerste plaats de biologische elementen van oppervlaktewateren (fytoplankton, waterplanten, macrofauna en vissen). Voorts gaat het om een aantal ondersteunende fysisch-chemische kwaliteitselementen (concentraties fosfaat, stikstof, zuurstof en chloride in het water, en de temperatuur, zuurtegraad en troebelheid van het water). De eerdergenoemde op rijksniveau genormeerde ‘overige verontreinigende stoffen’ vormen een derde kwaliteitselement. Voor de normering is in de

¹⁶ Zie Bijlage I en II van de Richtlijn Prioritaire Stoffen, Richtlijn 2013/39/EU.

¹⁷ Uiteraard behoudens de aan strenge voorwaarden verbonden bevoegdheid tot doelverlaging op grond van art. 4 lid 5 KWR en art. 2 lid 4 Bkmw 2009. Zie daarover hoofdstuk 5.

¹⁸ Hoewel het strikt genomen chemische kwaliteitselementen betreft, zijn deze stoffen van invloed op de ecologische kwaliteit van waterlichamen en vormen zij – naast het biologische en het fysisch-chemische element – één van de drie kwaliteitselementen die bepalend zijn voor de vraag of een waterlichaam voldoet aan de in verband met de GET dan wel het GEP vastgestelde doelen. Voor de ‘overige verontreinigende stoffen’ zijn generieke normen vastgesteld op rijksniveau; voor de andere twee kwaliteitselementen worden voor de afzonderlijke waterlichamen doelen afgeleid en vastgesteld op regionaal (i.e. provinciaal) niveau (zie hieronder).

¹⁹ Zie Bijlage I van het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009.

eerste plaats het onderscheid tussen zogenoemde ‘KRW-wateren’²⁰ en ‘overige wateren’ van belang, een onderscheid dat Nederland heeft gemaakt en niet volgt uit de KRW. Voor de KRW-wateren gelden de KRW-doelstellingen rechtstreeks, terwijl deze voor overige wateren slechts indirect van belang zijn. Wel kunnen voor de overige wateren ecologische doelstellingen worden vastgesteld, zoals de provincie Noord-Holland in zijn regionale waterprogramma heeft gedaan.²¹ Voorts is het onderscheid tussen ‘natuurlijke wateren’ en ‘sterk veranderde’ of ‘kunstmatige’²² wateren van belang. Voor natuurlijke wateren – in Nederland zeer gering in aantal – zijn de ecologische doelen (GET) vastgesteld op rijksniveau, ook wanneer het regionale wateren betreft.²³ Voor sterk veranderde of kunstmatige wateren – verreweg de meeste waterlichamen in Nederland – worden de ecologische doelen (GEP) regionaal afgeleid en vastgesteld, tenzij het rijkswateren betreft. Voor rijkswateren ligt de verantwoordelijkheid voor het afleiden en vaststellen van ecologische doelen op rijksniveau.²⁴

De vaststelling van ecologische doelen voor regionale sterk veranderde of kunstmatige oppervlaktewaterlichamen vindt wat betreft het biologische en fysisch-chemische element dus plaats op regionaal niveau. Zowel het *afleiden* als het *vaststellen* van deze doelen is primair een provinciale verantwoordelijkheid. De vaststelling gebeurt in de regionale waterplannen, in aanloop op de Omgevingswet tegenwoordig meestal aangeduid als waterprogramma’s.²⁵ Ondanks dat het afleiden van de doelen formeel een provinciale verantwoordelijkheid is, leveren de waterschappen – vanwege hun kennis van het gebied en het watersysteem – als beheerders van de regionale oppervlaktewaterlichamen binnen de provincie daar een belangrijke input. Dit betekent niet dat de juridische verantwoordelijkheid voor het afleiden (of vaststellen) van de doelen daarmee bij de betreffende beheerder is komen te liggen. De juridische verantwoordelijkheid ligt formeel bij het provinciebestuur. Om het afleiden van de ecologische doelen landelijk op uniforme wijze te laten plaatsvinden is de ‘Handreiking KRW-doelen’ vastgesteld.²⁶ De uitkomsten van de toepassing van de Handreiking (het feitelijke ‘afleiden’) vormen input voor de uiteindelijke vaststelling van het GEP voor de regionale wateren op provinciaal niveau.²⁷

De KRW-doelstellingen, waaronder ook de ecologische doelstellingen, worden in de jurisprudentie het Hof van Justitie EU aangemerkt als resultaatsverplichtingen voor zover het KRW-waterlichamen betreft, tenzij een beroep kan worden gedaan op een KRW-

²⁰ De KRW definieert de term ‘oppervlaktewaterlichaam’ als “een onderscheiden oppervlaktewater van aanzienlijke omvang, zoals een meer, een waterbekken, een stroom, een rivier, een kanaal, een deel van een stroom, rivier of kanaal, een overgangswater of een strook kustwater” (art. 2 lid 10 KRW). KRW-wateren zijn de oppervlaktewaterlichamen die gemonitord worden. In overige wateren vindt geen KRW-monitoring plaats, maar de kwaliteit van deze wateren kunnen de waterkwaliteit van KRW-waterlichamen wel beïnvloeden.

²¹ Deze ecologische doelstellingen zijn geformuleerd als inspanningsverplichting. Zie Regionaal waterbeheerprogramma Noord-Holland 2022-2027, par. 2.3.

²² Een ‘kunstmatig waterlichaam’ is “een door menselijke activiteiten tot stand gekomen oppervlaktewaterlichaam” (art. 2 lid 8 KRW). Een ‘sterk veranderd’ waterlichaam is “een oppervlaktewaterlichaam dat door fysische wijzigingen ingevolge menselijke activiteiten wezenlijk is veranderd van aard zoals door de lidstaten aangeduid overeenkomstig de bepalingen van bijlage II” (art. 2 lid 9 KRW).

²³ STOWA-Referenties en maatlatten voor natuurlijke watertypen voor de Kaderrichtlijn water, 2018, rapportnummer 2018-49.

²⁴ Zie art 6 lid 2 en 3 Bkmw.

²⁵ Zie art. 4.4 Waterwet; voortvloeiend op Omgevingswet (art. 3.8 lid 2 Omgevingswet).

²⁶ Zie <https://www.stowa.nl/sites/default/files/assets/PUBLICATIES/Publicaties%202018/STOWA%202018-15%20handreiking%20defdefversie.pdf>.

²⁷ De provincie Noord-Holland heeft onlangs de ecologische doelen vastgesteld in het regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022-2027 (zie https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Water_Bodem/Regionaal_Waterprogramma_Noord_Holland_2022_2027).

uitzondering.²⁸ De doelstellingen gelden in het Nederlandse recht niet zonder meer voor de ‘overige wateren’. Toch hebben veel provincies in samenspraak met de betrokken waterschappen ook voor overige wateren ecologische doelen vastgesteld of is afgesproken dat de doelen voor de KRW-wateren ook (vaak als inspanningsverplichtingen) gelden voor de overige wateren die daarop afwateren.²⁹ Overigens hebben provincies doorgaans ook bepaald dat de chemische doelen voor prioritair en overige relevante stoffen ook gelden voor overige wateren.³⁰

Naast het bereiken van de GCT en GET/GEP voor KRW-oppervlaktewaterlichamen mogen deze waterlichamen ook niet in toestandsklasse achteruitgaan. Daarvan is kort gezegd sprake als een stof of een kwaliteitselement in een lagere toestandsklasse terecht komt. De water(beheer)plannen moeten ook daarop gericht zijn.³¹

2.2 Juridische juistheid vaststelling ecologische KRW-doelen³²

2.2.1 Aanwijzing waterlichamen als sterk veranderd of kunstmatig

Voor een beoordeling van de juridische juistheid van de vaststelling van de ecologische KRW-doelen (GEP) is het primair van belang om te weten of de betreffende waterlichamen terecht zijn aangewezen als sterk veranderd of kunstmatig. Oppervlaktewaterlichamen kunnen op grond van art. 4 lid 3 KRW als sterk veranderd of kunstmatig worden aangewezen, indien de voor het bereiken van een goede ecologische toestand noodzakelijke wijzigingen van de hydromorfologische kenmerken van het waterlichaam significante negatieve effecten zouden hebben op:

- het milieu in brede zin;
- de scheepvaart of recreatie;
- de wateropslag ten behoeve van o.m. drinkwatervoorziening, energieopwekking of irrigatie;
- de waterhuishouding, bescherming tegen overstromingen en afwatering; of
- andere belangrijke duurzame activiteiten voor de menselijke ontwikkeling.³³

Daarnaast is vereist dat het doel of de doelen met het oog waarop een waterlichaam als sterk veranderd of kunstmatig is aangewezen vanwege technische haalbaarheid of onevenredige kosten redelijkerwijs niet bereikt kan worden met ‘andere voor het milieu aanmerkelijk

²⁸ Zie bijv. HvJ EU 24 juni 2021, C-559/19, ECLI:EU:C:2021:512, r.o. 43 en HvJ EU 28 mei 2020, C-335/18, ECLI:EU:C:2020:391, r.o. 73 en HvJ EU 1 juli 2015, C-461/13, ECLI:EU:C:2015:433, r.o. 43.

²⁹ Dat laatste is het geval bij HHNK; zie Regionaal Waterprogramma 2022-2027, p. 12. Zie ook de STOWA Handleiding doelafleiding overige wateren (geen KRW-waterlichamen) 2013, <https://www.stowa.nl/publicaties/handleiding-doelafleiding-overige-wateren-geen-krw-waterlichamen>.

³⁰ De provincie Noord-Holland heeft dat (voornitlopend op de inwerkingtreding van de Omgevingswet) gedaan in het Regionaal Waterprogramma 2022-2027, p. 13: “Voor zowel de KRW-waterlichamen als overige wateren kunnen de in het BKL opgenomen stoffen en de betreffende getalswaarden als vertrekpunt dienen voor afwegingen. De provincie verwacht dat de waterschappen deze normen net als in de periode 2016-2021 als uitgangspunt voor afwegingen zullen toepassen op alle oppervlaktewateren in de provincie Noord-Holland.”

³¹ Art. 5.2b lid 4 Wm jo. art. 16 lid 2 Bkpw 2009.

³² Mede gebaseerd op een advies voor Waterschap De Dommel

³³ Art. 4 lid 3 sub a KRW.

gunstigere middelen'.³⁴ Bij de aanwijzing van een oppervlaktewaterlichaam als kunstmatig of sterk veranderd in het nationale onderscheidenlijk de regionale waterplannen hebben het Rijk onderscheidenlijk de provinciebesturen beoordelingsruimte. Het gaat dan met name om de uitleg van andere belangrijke duurzame activiteiten voor de menselijke ontwikkeling en om de beoordeling of de doelen met het oog waarop de hydromorfologische kenmerken van het oppervlaktewaterlichaam zijn gewijzigd inderdaad vanwege technische of financiële haalbaarheid redelijkerwijs niet kunnen worden bereikt met andere voor het milieu aanmerkelijk gunstigere middelen. Een provinciebestuur dient de aanwijzing van oppervlaktewaterlichamen te motiveren in het regionale waterplan.³⁵ Uiteindelijk dient dit ook te gebeuren in het stroomgebiedbeheerplan; de aanwijzing dient om de zes jaar te worden herzien.³⁶

De motivering van de aanwijzing van kunstmatig en sterk veranderende oppervlaktewaterlichamen in het regionaal waterprogramma Noord-Holland 2022-2027 voldoet naar ons oordeel niet aan de eisen die KRW en de Waterwet daaraan stellen. In het regionaal waterprogramma wordt gesteld dat vijf KRW-oppervlaktewaterlichamen als sterk veranderd zijn aangewezen, omdat herstel in de natuurlijke toestand niet meer mogelijk is doordat in het verleden ingrepen zijn gepleegd waarvan het onwenselijk of onmogelijk is dat ze ongedaan worden gemaakt.³⁷ Daarmee wordt echter niet duidelijk waarom het bereiken van de GET significante negatieve effecten zou hebben voor de in de KRW genoemde limitatieve doelen. De aanwijzing van KRW-oppervlaktewaterlichamen als kunstmatig wordt slechts onderbouwd met het feit dat deze waterlichamen door de mens gegraven zijn. Voor de aanwijzing van kunstmatige oppervlaktewaterlichamen gelden echter eveneens de eisen van art. 4 lid 3 KRW. Wellicht dat de motivering per waterlichaam in het SGBP (of bijbehorende factsheets) is gegeven, maar deze blijkt niet uit het regionaal waterplan, terwijl art. 4.10 sub a Wtb dat wel eist. Het verdient daarom aanbeveling de aanwijzingen uitgebreider te motiveren in het waterprogramma, dan wel duidelijke verwijzingen op te nemen naar de relevante documenten waarin die motivering is terug te vinden.³⁸

2.2.2 Watersysteemanalyse en vaststelling GEP

Ervan uitgaande dat de *aanwijzing* inderdaad op goede gronden heeft plaatsgevonden, dan is het voorts van belang of de *afleiding en vaststelling* van het GEP voor de betreffende KRW-waterlichamen op een juridisch juiste wijze heeft plaatsgevonden. Het (juridische) kader hiervoor volgt uit art. 6 lid 2 en 3 Bkwm 2009 en de genoemde 'Handreiking KRW-doelen'. Het GEP moet worden gebaseerd op een gedegen ecologische watersysteemanalyse op basis waarvan kan worden vastgesteld wat begrenzing, typering en status van een KRW-waterlichaam is, wat de huidige toestand van een waterlichaam is en wat daarvoor bepalend is. Op basis van deze analyse kan worden bepaald met welke maatregelen binnen welke periode kan worden gekomen tot een betere toestand. Doel is de vaststelling van het GEP, dat wordt bepaald door de toestand die ontstaat door het treffen van *alle mogelijke relevante maatregelen* om de best mogelijke ecologische toestand te bereiken (MEP). Maatregelen die aantoonbaar significante negatieve gevolgen hebben voor gebruiksfuncties en het milieu in brede zin mogen daarbij buiten beschouwing worden gelaten (GEP). Het is van belang op te merken dat het

³⁴ Art. 4 lid 3 sub b KRW.

³⁵ Art. 4.10 sub a Wtb jo. art. 4 lid 3 sub b KRW.

³⁶ Art. 4 lid 3 sub b KRW.

³⁷ Regionaal waterprogramma Noord-Holland 2022-2027, p. 8.

³⁸ Zoals de KRW-factsheets voor deze wateren, waarin per waterlichaam een korte motivering is opgenomen.

daarbij gaat om significant nadelige gevolgen voor de gebruiksfuncties en het milieu in brede zin die reden waren voor de aanwijzing van het KRW-lichaam als sterk veranderd of kunstmatig, te weten:

- Milieu in brede zin;
- Scheepvaart of recreatie;
- Wateropslag ten behoeve van o.m. drinkwatervoorziening, energieopwekking of irrigatie;
- De waterhuishouding, bescherming tegen wateroverlast en overstromingen en afwatering; of
- Andere belangrijke duurzame activiteiten voor de menselijke ontwikkeling.

Hoewel landbouw in dit rijtje niet uitdrukkelijk als gebruiksfunctie wordt genoemd, wordt er in het Guidance document en de Handreiking KRW-doelen wel degelijk van uitgegaan dat dit bij de vaststelling van het GEP ook een gebruiksfunctie is waarvoor verbetermaatregelen buiten beschouwing mogen worden gelaten, indien deze daar aantoonbaar significante negatieve gevolgen voor hebben. Voor zover de waterhuishouding of afwatering ten dienste staat van agrarische gebruiksfuncties is dit verdedigbaar, omdat waterhuishouding en afwatering wel uitdrukkelijk in art. 4 lid 3 sub a onder iv KRW als redenen worden genoemd voor de aanwijzing van een oppervlaktewaterlichaam als sterk veranderd of kunstmatig. Ook maatregelen die slechts een gering ecologisch effect hebben, kunnen zoals gezegd buiten beschouwing worden gelaten bij de vaststelling van het GEP.

Dat de maatregelen die significante gevolgen hebben voor de gebruiksfuncties die de reden waren voor aanwijzing van een oppervlaktewater als kunstmatig en sterk veranderend impliceert dat alleen hydromorfologische inrichtingsmaatregelen buiten beschouwing kunnen worden gelaten bij de vaststelling van het GEP. Oppervlaktewaterlichamen kunnen namelijk alleen als kunstmatig of sterk veranderend worden aangewezen indien de voor het bereiken van de GET noodzakelijke wijzigingen van de hydromorfologische kenmerken significante effecten zouden hebben op in art. 4 lid 3 sub a KRW genoemde gebruiksfuncties. Volgens de STOWA-Handreiking³⁹ kunnen ook emissiebeperkende maatregelen buiten beschouwing worden gelaten bij de vaststelling van het GEP als die maatregelen significante effecten kunnen hebben op gebruiksfuncties. Onduidelijk is of dat in overeenstemming is met KRW en of emissiebeperkende maatregelen niet sowieso zouden moeten worden getroffen om het desbetreffende KRW-waterlichaam te laten voldoen aan fysisch-chemische kwaliteitselementen.

De kosten voor de maatregelen mogen bij de vaststelling van het GEP geen rol spelen. Deze kosten kunnen wel aanleiding geven voor een beroep op de KRW-uitzonderingen ‘fasering’ (op grond waarvan het bereiken van het GEP kan worden gefaseerd in tijd) of ‘doelverlaging’ (op grond waarvan het GEP zelf kan worden verlaagd).

2.2.3 Juridisch-bestuurlijke aandachtspunten bij vaststelling van het GEP

Waar de watersysteemanalyse vooral een technische aangelegenheid is, waarop in dit onderzoek niet wordt ingegaan, zijn bij de vaststelling van het GEP en in het bijzonder het buiten beschouwing laten van maatregelen ook juridisch-bestuurlijke afwegingen gemoeid. Daarbij is een aantal aspecten in het bijzonder van belang. Deze worden hieronder nader uitgewerkt en toegepast op de situatie van HHNK.

³⁹ STOWA-Handreiking KRW-doelen, 2018-5, p. 39.

Beoordelingsruimte bij vaststelling GEP

Ten eerste geldt dat het provinciebestuur, dat het GEP moet vaststellen, bij het buiten beschouwing laten van mogelijke maatregelen vanwege *geringe ecologische effecten of significante negatieve gevolgen* voor gebruiksfuncties of het milieu in brede zin⁴⁰ beoordelingsruimte heeft.⁴¹ In zoverre bestaat er voor het provinciebestuur dus bestuurlijke afwegingsruimte bij het vaststellen van het GEP voor kunstmatige en sterk veranderde KRW-waterlichamen. Vanwege deze beoordelingsruimte zal een rechter de rechtmatigheid van de vaststelling van het GEP terughoudend toetsen, als dit in beroep tegen een besluit van het waterschapsbestuur dat daarop (mede) is gebaseerd⁴² aan de orde wordt gesteld.⁴³ Wel zal de bestuursrechter beoordelen of de in het kader van de beoordelingsruimte gemaakte afwegingen en keuzes deugdelijk zijn gemotiveerd. Daarbij geldt dat de motiveringsplicht zwaarder zal zijn als wordt afgeweken van algemeen aanvaarde principes bij doelafleiding en -vaststelling.

Aandachtspunt bij het buiten beschouwing laten van maatregelen vanwege significante negatieve gevolgen voor gebruiksfuncties en het milieu in brede zin is dat het in onze ogen alleen kan gaan om negatieve gevolgen die reeds eerder aanleiding waren om een KRW-lichaam aan te wijzen als een kunstmatig of sterk veranderend waterlichaam. In zoverre moet de motivering van de *aanwijzing* van KRW-waterlichamen als kunstmatig of sterk veranderend dus corresponderen met de motivering van de *vaststelling* van het GEP voor zover het gaat om het buiten beschouwing laten van maatregelen vanwege significante negatieve gevolgen voor gebruiksfuncties en het milieu in brede zin.

Verdisconteren van achtergrondbelasting bij vaststelling GEP

Bij de vaststelling van het GEP mag volgens de Handreiking KRW-doelen rekening worden gehouden met de *natuurlijke* locatiespecifieke achtergrondbelasting, zoals atmosferische depositie, kwel⁴⁴, uitspoeling van eerder geïnfiltrerd oppervlaktewater, natuurlijke nalevering (mineralisatie, uitloging) vanuit de bodem en uit- en afspoeling vanuit natuurgebieden. *Antropogene* achtergrondbelasting, zoals emissies vanuit rwzi's, riooloverstorten, huishoudelijke niet gerioleerde lozingen, industriële lozingen, emissies vanuit de landbouw, actuele en historische bemesting, verkeer en vervoer, mogen niet zonder meer in het GEP worden verdisconteerd (zie onderstaande tabel). In beginsel moeten maatregelen die deze antropogene achtergrondbelasting mitigeren dan ook worden betrokken bij de vaststelling van het GEP, tenzij deze maatregelen aantoonbaar significante negatieve gevolgen hebben voor gebruiksfuncties of het milieu in brede zin.

⁴⁰ Het milieu in brede zin omvat het natuurlijke milieu en het menselijke milieu, inclusief archeologische waarden, erfgoed, landschappelijke waarden en geomorfologie.

⁴¹ Een gering of nauwelijks merkbaar negatief effect op de gebruiksfunctie van de maatregel is in ieder geval niet significant, de maatregel moet een duidelijk verschil maken voor desbetreffende gebruiksfunctie.

⁴² Zoals een watervergunning of verzoek tot intrekking of aanscherping van een watervergunning.

⁴³ Tegen de vaststelling van het GEP in het regionale waterprogramma staat geen rechtstreeks beroep open bij de bestuursrechter. De rechtmatigheid van het GEP kan dan ook alleen bij wijze van exceptieve toetsing aan de bestuursrechter worden voorgelegd.

⁴⁴ Direct naar openwater en indirect via uit- en afspoeling.

Tabel 1 Onderverdeling in antropogene en natuurlijke nutriëntenbronnen

Categorie	Informatie	Bronnen/emissieroutes
Antropogeen	Emissieregistratie (ER)	RWZI's
		Industriële lozingen
		Landbouw direct ¹⁾
		Overige bronnen ²⁾
		STONE 2.4
Natuurlijk	ER + STONE 2.4	Bemesting (actueel en historisch)
	STONE 2.4	Atmosferische depositie ³⁾
		Kwel ³⁾
		Uitspoeling van eerder geïnfiltreerd oppervlaktewater
		Natuurlijke nalevering (mineralisatie, uitloging) bodemcomplex
		Natuurgebieden

¹⁾ Meemesten sloten, glastuinbouw, erfafspoeling

²⁾ Huishoudelijke ongerioleerde lozingen, verkeer en vervoer, overstorten e.a.

³⁾ Direct naar openwater en indirect via uit- en afspoeling

Bron tabel: Schipper, P.N.M., O. Schoumans, P. Groenendijk en E. van Boekel, Nutriëntenbelasting oppervlaktewater; Herkomst en bijdrage landelijke gebied. Notitie ter ondersteuning van de KRW-aanpak voor nutriënten in Rijn-West, Alterra mei 2012.

Ook historische belastingen mogen niet in het GEP worden verdisconteerd. Wel kunnen historische belastingen gelden als een natuurlijke omstandigheid, zodat dit aanleiding kan zijn om een beroep te doen op de KRW-uitzondering 'doelfasering' om de GEP voor een KRW-waterlichaam later dan in 2027 te bereiken. Actuele bemesting, inlaat en nalevering vanuit de landbouwbodems die in de meeste deelgebieden binnen HHNK een hoge bijdrage leveren⁴⁵, kunnen dus niet (zonder meer) worden verdisconteerd in het GEP.

Bij het verwerken van de natuurlijke achtergrondbelasting in het GEP voor de KRW-wateren in beheer van HHNK is het stappenplan gevolgd dat door de Handreiking KRW-doelen is voorgeschreven. Daarbij is per KRW-waterlichaam eerst de *natuurlijke* achtergrondbelasting vastgesteld (stap 1). Daarna is op basis van ecologische modellen de kritische belasting voor het KRW-waterlichaam vastgesteld. Dat is de belasting waarbij een oppervlaktewater van heldere planrijke toestand behorend bij het GEP omslaat in een troebele door algen gedomineerde toestand (stap 2). Tot slot is de achtergrondbelasting verwerkt in het GEP (stap 3). Naarmate de verwachte omvang van achtergrondbelasting of de verwachte effectiviteit van de maatregelen kleiner is, kan de mate van detail van de uitwerking minder diepgaand zijn.

HHNK heeft de natuurlijke achtergrondbelasting vertaald in minimaal mogelijke concentraties die op basis van deze achtergrondbelasting mogelijk zijn. Deze concentraties zijn vervolgens doorgerekend voor het effect op de ecologie. Daarbij zijn drie situaties onderscheiden:

1. Indien de *natuurlijke* achtergrondconcentratie **hoger is dan de kritische belasting**, dan worden emissie-reducerende maatregelen niet effectief geacht, omdat het oppervlaktewater dan, ondanks het treffen van deze maatregelen, door natuurlijke omstandigheden troebel zal blijven. Maatregelen die geen of een gering ecologisch effect hebben, hoeven niet in het GEP te worden meegenomen en kunnen dus buiten beschouwing blijven.

⁴⁵ Van Boekel et al. (2015) Achtergrondconcentraties in het oppervlaktewater van HHNK: Hoofdrapport: analyse achtergrondconcentraties voor stikstof en fosfor op basis van water- en nutriëntenbalansen voor het beheergebied van HHNK, p. 12. <https://edepot.wur.nl/355056>.

2. Indien de *natuurlijke* achtergrondconcentratie **minder dan de helft is van de kritische belasting**, dan wordt ervan uitgegaan dat de heldere plantrijke toestand met behulp van emissie-reducerende maatregelen op termijn kan worden bereikt. Deze maatregelen dienen dan ook te worden betrokken bij de vaststelling van het GEP.
3. Indien de *natuurlijke* achtergrondconcentratie **meer is dan de helft van de kritische belasting, maar niet hoger is dan de kritische belasting**, dan is per KRW-waterlichaam een afweging gemaakt of maatregelen ecologisch effectief zijn. Indien die effectiviteit niet gering blijkt, dan dienen deze maatregelen te worden meegenomen bij de vaststelling van het GEP. Door deze maatregelen te treffen, worden deze waterlichamen niet ‘afgeschreven’, zodat er op termijn wellicht wel mogelijkheden zijn om de belasting onder de kritische waarde te krijgen.

De methode die HHNK heeft gebruik om de achtergrondbelasting in het GEP te verdisconteren is in overeenstemming met de Handreiking KRW-doelen. Sterker nog, de aanpak van HHNK wordt in de Handreiking KRW-doelen expliciet als voorbeeld genoemd.⁴⁶ Hoewel de Handreiking geen wet- en regelgeving is en niet uitgesloten is dat de toepassing van de Handreiking naar het oordeel van de rechter (of Europese Commissie) kan leiden tot strijd met de KRW, zijn de juridische risico's voor het provinciebestuur in onze ogen beperkt. De juridische risico's voor HHNK zijn nog beperkter, omdat HHNK het GEP niet vaststelt en daar in juridische zin ook niet verantwoordelijk voor is.

De 'Praagmatische methode' en (tussentijdse) technische doelaanpassingen

Omdat Nederland de zogenoemde '*Praagmatische methode*' gebruikt voor doelaflleiding,⁴⁷ kunnen de effecten van maatregelen beter of slechter zijn dan van tevoren ingeschat. Nieuwe kennis over maatregel-effectrelaties kan een reden zijn voor een technische doelaanpassing. Daarmee wordt het GEP in technische zin geactualiseerd (verhoogd of verlaagd) op basis van verbeterde kennis en inzichten, terwijl het maatregelenpakket gelijk blijft. Ook andere omstandigheden kunnen aanleiding geven tot een technische aanpassing van het GEP. Een technische aanpassing van het GEP kan bijvoorbeeld ook noodzakelijk zijn als het provinciebestuur van oordeel is dat een maatregel achteraf toch wel significante negatieve gevolgen heeft voor een gebruiksfunctie of het milieu in brede zin. In dergelijke gevallen kan het GEP naar beneden worden bijgesteld, dus minder streng worden. Ook kan een gebruiksfunctie wijzigen, waardoor een maatregel niet langer significante gevolgen heeft en daardoor toch haalbaar wordt.⁴⁸ In dat geval zal het GEP naar boven moeten worden bijgesteld en dus strenger worden. Het GEP moet overeenkomstig de KRW-cyclus iedere 6 jaar worden geactualiseerd, maar kan ook tussentijds (partieel) worden herzien.⁴⁹ Indien er in het huidige

⁴⁶ Over de juistheid van de technische toepassing van het stappenplan uit de Handreiking kunnen wij geen uitspraak doen.

⁴⁷ Daarbij wordt uitgegaan van de volgende 'formule': het doel (GEP) = huidige ecologische toestand + verwachte effecten van relevante maatregelen (minus maatregelen met gering effect en maatregelen met significante negatieve effecten op gebruiksfuncties of het milieu in brede zin).

⁴⁸ Indien bijvoorbeeld ten gevolge van de landbouwtransitie landbouwfuncties op den duur wijzigen in natuur of minder intensieve landbouw, kunnen maatregelen die nu niet haalbaar worden geacht vanwege significante negatieve gevolgen op de huidige landbouwfunctie, mogelijk wel als haalbaar worden beschouwd, waardoor het GEP naar boven kan worden bijgesteld.

⁴⁹ Ingevolge art. 4.8 lid 1 Wtw is tussentijdse (partiele) herziening van waterplannen, waarin het GEP voor KRW-waterlichamen worden vastgesteld mogelijk. Ook onder de Omgevingswet blijft dit mogelijk indien de omstandigheden daar aanleiding toe geven. Zie art. 10.16 lid 2 Omgevingsbesluit en de toelichting daarbij in *Stb.* 2018, 290, p. 337.

maatregelenpakket dus nog maatregelen zijn opgenomen ter verbetering van de waterkwaliteit van een of meer kunstmatig of sterk veranderende KRW-waterlichamen die bij nader inzien naar het oordeel van het provinciebestuur toch significante gevolgen hebben voor gebruiksfuncties of het bredere milieu, dan kan het GEP daarop nog worden aangepast. Dat oordeel zal dan wel goed moeten worden gemotiveerd (zie hierboven).

2.2.4 Vrijwillige of juridisch bindende maatregelen?

Wat in algemene zin opvalt is dat er voor het bereiken van de ecologische KRW-doelen tamelijk veel wordt ingezet op vrijwillige maatregelen, waarbij de ecologische effectiviteit in belangrijke mate afhankelijk is van de medewerking van derden (i.h.b. agrariërs). De vraag rijst in hoeverre juridisch bindende maatregelen zijn overwogen en waarom deze vooralsnog niet zijn ingezet. Daarbij valt te denken aan juridisch bindende afspraken met derden over het treffen van bepaalde maatregelen of aan het verbreden van teeltvrije zones door het stellen van maatwerkvoorschriften (of onder de Omgevingswet (maat)werkregels in de waterschapsverordening), waarmee emissies van mest en gewasbeschermingsmiddelen naar oppervlaktewaterlichamen worden voorkomen of beperkt. Het is van belang te bedenken dat bij de vaststelling van het GEP *alle relevante en mogelijke (inrichtings)maatregelen* moeten worden meegenomen en getroffen die de toestand van een kunstmatig of sterk veranderend KRW-lichaam verbeteren, tenzij deze aantoonbaar gering ecologisch effect hebben of significante negatieve gevolgen hebben voor gebruiksfuncties of het milieu in brede zin (zie hierboven). In dit kader is voorts nog van belang dat het waterschapsbestuur onder de Omgevingswet meer bevoegdheden krijgt om lozingen op oppervlaktewaterlichamen te reguleren en dus in beginsel wordt geacht gebruik te maken van deze bevoegdheden. Het provinciebestuur zal dan ook moeten motiveren waarom juridische maatregelen, zoals aanscherping van wet- en regelgeving ter reducering van de belasting van KRW-waterlichamen, significante negatieve gevolgen hebben voor de gebruiksfuncties of het milieu in brede zin (of een gering ecologisch effect hebben) en daarom buiten beschouwing zijn of kunnen worden gelaten bij de vaststelling van het GEP. Die motivering hebben wij niet aangetroffen in de beschikbare documenten. Hierbij dient overigens nog te worden opgemerkt dat onduidelijk is of dergelijke maatregelen überhaupt wel buiten beschouwing mogen worden gelaten. Oppervlaktewaterlichamen kunnen immers enkel als kunstmatige en sterk veranderend worden aangewezen, indien het treffen van *hydromorfologische* maatregelen die noodzakelijk zijn voor het bereiken van een GET significante negatieve effecten zou hebben op de gebruiksfuncties. Dat lijkt te impliceren dat alleen deze *hydromorfologische* maatregelen bij de vaststelling van het GEP voor kunstmatige en sterk veranderende oppervlaktewaterlichamen buiten beschouwing kunnen worden gelaten.

2.3 Tussenconclusies

Om de juridische juistheid van de vaststelling van de ecologische KRW-doelen te kunnen beoordelen dient eerst beoordeeld te worden of de betreffende waterlichamen op juiste gronden zijn aangewezen als kunstmatig of sterk veranderd door de provincie. Wij zijn daar in onze analyse van uitgegaan, maar doen daarbij wel de aanbeveling om de aanwijzingen uitgebreider te motiveren in het regionaal waterprogramma, dan wel duidelijke verwijzingen op te nemen naar de in dat verband relevante documenten. Voorts richtte het onderzoek zich op de juistheid van de doelvaststelling, in het bijzonder met het oog op het verdisconteren van natuurlijke achtergrondbelasting in het GEP en het buiten beschouwing laten van bepaalde maatregelen.

De Handreiking KRW-doelen schrijft voor het verdisconteren van de natuurlijke achtergrondbelasting in het GEP een stappenplan voor. De methode die HHNK en de Provincie Noord-Holland (als bevoegd orgaan tot vaststelling van het GEP) op basis van dit stappenplan hebben gebruikt om de achtergrondbelasting in het GEP te verdisconteren is in overeenstemming met de Handreiking. Sterker nog, deze aanpak wordt in de Handreiking expliciet als voorbeeld genoemd.⁵⁰ Hoewel de Handreiking geen juridisch bindend document is en niet is uitgesloten dat de toepassing daarvan naar het oordeel van de rechter of de Europese Commissie kan leiden tot strijd met de KRW, zijn de juridische risico's voor het provinciebestuur, dat het GEP voor de regionale oppervlaktwaterlichamen afleidt en vaststelt, in onze ogen beperkt. De juridische risico's voor HHNK zijn nog beperkter, omdat HHNK het GEP niet vaststelt en daar in juridische zin niet verantwoordelijk voor is.

Provinciebesturen hebben beoordelingsruimte om te bepalen welke maatregelen zij betrekken bij het vaststellen van het GEP en welke zij buiten beschouwing laten. In beginsel dienen bij de vaststelling van het GEP *alle mogelijke relevante maatregelen* te worden betrokken, tenzij deze aantoonbaar gering ecologisch effect hebben of significante negatieve gevolgen hebben voor gebruiksfuncties of het milieu in brede zin. Beslissingen in dit verband dienen deugdelijk te worden gemotiveerd in het waterprogramma. Wat in dit verband opvalt in het beheergebied van HHNK is dat er voor het bereiken van de ecologische KRW-doelen tamelijk veel wordt ingezet op vrijwillige maatregelen, waarbij de ecologische effectiviteit in belangrijke mate afhankelijk is van de medewerking van derden (i.h.b. agrariërs). Kennelijk is de inzet van verdergaande juridische instrumenten, zoals het aanscherpen van watervergunningen of het stellen van maatwerkvoorschriften voor in het Abm gereguleerde lozingen, bij de afleiding en vaststelling van het GEP buiten beschouwing gelaten, terwijl HHNK (of de provincie zelf als het om grote grondwateronttrekkingen gaat) deze instrumenten wel degelijk voorhanden hebben en zouden kunnen inzetten. Een duidelijke motivering door het provinciebestuur om de inzet van het juridisch instrumentarium niet mee te nemen bij de vaststelling van het GEP, bijvoorbeeld vanwege significante negatieve nadelige gevolgen voor de landbouw, ontbreekt. Daar ligt dus wel een zeker juridisch risico voor wat betreft de inhoudelijke juistheid van de afleiding en vaststelling van het GEP.

Ten slotte moet worden bedacht dat zich situaties kunnen voordoen waarin het GEP dient te worden bijgesteld op basis van nieuwe inzichten of veranderende omstandigheden; men spreekt dan van technische doelaanpassing. Dat kan het geval zijn wanneer er nieuwe kennis en inzichten worden opgedaan over maatregel-effectrelaties, wanneer gebruiksfuncties in een gebied wijzigen, of wanneer de inzichten over significante negatieve gevolgen van maatregelen voor gebruiksfuncties of het milieu in brede zin wijzigen. Dit kan leiden tot een behoefte aan aanscherping of juist versoepeling van het GEP. Het GEP moet overeenkomstig de KRW-cyclus iedere zes jaar worden geactualiseerd, maar kan op grond van art 4.8 lid 1 Wtw ook tussentijds (gedeeltelijk) worden herzien. Indien er in het huidige maatregelenpakket dus maatregelen zijn opgenomen die bij nader inzien naar het oordeel van het provinciebestuur toch of juist niet langer significante negatieve gevolgen hebben voor gebruiksfuncties of het milieu in brede zin, dan kan het GEP alsnog worden aangepast. Elke technische doelaanpassing dient vanzelfsprekend wel goed te worden gemotiveerd.

⁵⁰ Handreiking KRW-doelen, pp. 41-42.

3. Verantwoordelijkheid voor het bereiken van de KRW-doelen

Een tweede vraag van HHNK betreft de juridische verantwoordelijkheid voor het bereiken van de KRW-doelen voor de wateren in beheer bij dat waterschap. De onderzoeksvragen luiden als volgt:

A) Welke overheden of andere partijen zijn in juridisch opzicht verantwoordelijk voor het bereiken van de KRW-doelstellingen voor de KRW-oppervlaktewateren in beheer bij HHNK?

B) In hoeverre zijn overheden verplicht om degenen die verantwoordelijk zijn voor het bereiken van de KRW-doelstellingen op die verantwoordelijkheden aan te spreken?

De eerste vraag wordt behandeld in paragraaf 3.1; de tweede vraag komt aan bod in paragraaf 3.2.

3.1 Verantwoordelijkheid voor doelbereik

Hierboven is reeds uiteengezet welke KRW-doelen gelden voor welke typen wateren (zie paragraaf 3.1). In het kort gelden voor alle KRW-wateren de chemische doelstellingen voor prioritare en andere verontreinigende stoffen, zoals die voortvloeien uit de EU-richtlijnen respectievelijk het Bkwm 2009 (Bijlage I). Daarnaast gelden voor alle regionale KRW-wateren de op provinciaal niveau vastgestelde ecologische doelen.⁵¹ Deze kwaliteitsnormen gelden als resultaatsverplichtingen, ongeacht het niveau waarop ze zijn vastgesteld, tenzij een beroep kan worden gedaan op een KRW-uitzonderingsgrond.⁵² Voor de overige wateren hoeven in beginsel geen ecologische KRW-doelen te worden vastgesteld. Toch is dit in veel gevallen wel gebeurd, althans zijn ecologische doelen voor KRW-wateren waarop zij afwateren van overeenkomstige toepassing verklaard. In dergelijke gevallen gelden deze normen als inspanningsverplichtingen.⁵³ Hieronder beperken wij ons tot een bespreking van de doelstellingen voor de regionale KRW-oppervlaktewaterlichamen, in het bijzonder die in beheer bij HHNK.

3.1.1 Gedeelde verantwoordelijkheid

De verplichtingen uit de KRW rusten op de lidstaat Nederland. De KRW regelt niet hoe de verantwoordelijkheden intern moeten zijn belegd.⁵⁴ In Nederland kan de verantwoordelijkheid voor het bereiken van de KRW-doelen worden aangemerkt als een gedeelde verantwoordelijkheid. Verantwoordelijkheden en bevoegdheden voor het bereiken van de KRW-doelen vindt men op verschillende overheidsniveaus. In de eerste plaats richten de KRW-doelen zich tot de beheerders van de waterlichamen waarvoor zij zijn vastgesteld.⁵⁵ Zij

⁵¹ Ook voor Rijkswateren zijn ecologische doelen vastgesteld, maar die vallen buiten het bestek van dit onderzoek.

⁵² Zie HvJ EU 1 juli 2015, ECLI:EU:C:2015:433 en bijvoorbeeld ook ABRvS 30 november 2022, ECLI:NL:RVS:2022:3522.

⁵³ Zie bijvoorbeeld Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022-2027, p. 13.

⁵⁴ Art. 3 lid 2 KRW eist slechts dat de lidstaten zorgen voor passende administratieve regelingen, met inbegrip van de aanwijzing van de passende bevoegde autoriteit, voor de toepassing van de bepalingen van de KRW binnen ieder stroomgebiedsdistrict op hun grondgebied.

⁵⁵ De toedeling van beheertaken vindt plaats op grond van de Waterwet. Zo zijn op grond van art. 3.1 Waterwet oppervlaktewaterlichamen aangewezen die in beheer zijn bij het Rijk. Bij provinciale verordening worden overheidslichamen aangewezen die geheel of gedeeltelijk zijn belast met het beheer van de regionale wateren (art. 3.2 lid 1 Waterwet). Wat betreft het beheer van oppervlaktewaterlichamen zijn dit – indachtig art. 2 lid 2 Waterschapswet – doorgaans waterschappen. De verdeling van beheertaken voor oppervlaktewateren in de provincie Noord-Holland is weergegeven op een kaart als bijlage bij het Regionaal Waterprogramma 2022-2027

zijn verantwoordelijk voor het in hun waterbeheerprogramma's uitwerken en daadwerkelijk uitvoeren van maatregelen om de KRW-doelen te bereiken.

Ook op nationaal niveau rusten, naast de verantwoordelijkheden van Rijkswaterstaat als de beheerder van de rijksoppervlaktewateren, diverse taken en bevoegdheden die van belang zijn voor de verwezenlijking van de KRW-doelen, óók in regionale watersystemen. Zo valt te denken aan algemene normstelling over activiteiten in de nabijheid van oppervlaktewaterlichamen, regulerende bevoegdheden, bijvoorbeeld rondom het gebruik van bestrijdings- en gewasbeschermingsmiddelen, en taken en bevoegdheden in het kader van het meststoffenbeleid. Op provinciaal niveau liggen belangrijke taken tot het vaststellen van de ecologische KRW-doelstellingen (zie hierboven) en het formuleren van strategisch waterbeleid. Bovendien hebben provinciebesturen taken in het kader van het interbestuurlijke toezicht op de waterschappen en zijn zij verantwoordelijk voor het opstellen van beheerplannen voor Natura2000-gebieden op land en in regionale wateren.

Er bestaat een onderlinge afhankelijkheid tussen de betrokken overheden: wanneer maatregelen op het ene niveau tekortschieten, kan dit ook van invloed zijn op de effectiviteit van maatregelen op het andere niveau en uiteindelijk op de vraag of de KRW-doelen worden bereikt. Het is dus van belang dat beleid en maatregelen door de betrokken overheden goed op elkaar worden afgestemd. Uiteindelijk zullen de maatregelen van alle overheden tezamen ervoor moeten zorgen dat de KRW-doelen worden bereikt. In zoverre is dat dus een gedeelde verantwoordelijkheid. Volgens de juridische systematiek zouden de KRW-doelen moeten worden bereikt als alle overheden de door hen in hun waterplannen en beheerplannen opgenomen maatregelen tijdig uitvoeren (rekening houdend met de tijd die de maatregelen nodig hebben om hun volledige effectiviteit te hebben). Al deze maatregelen tezamen moeten uiteindelijk worden opgenomen in het stroomgebiedbeheersplan (SGBP) dat door de ministers van IenW en LNV wordt vastgesteld. De juridische fictie is dat als alle maatregelen uit de SGBP worden uitgevoerd, de KRW-doelen voor de oppervlaktewaterlichamen binnen het desbetreffende stroomgebied (tijdig) worden bereikt. De Lidstaten hadden daar vanaf december 2009, de tijd dat de eerste stroomgebiedbeheerplannen en provinciale/regionale en waterbeheerplannen werden vastgesteld de tijd voor. Veel maatregelen beruisten echter al op oudere richtlijnen, zoals de lozingen van gevaarlijke stoffen (1976) en de aanpak van nitraatverontreiniging (1991).

3.1.2 Relatie tussen verantwoordelijkheid beheerders en andere overheden

Op de beheerders⁵⁶ van oppervlaktewaterlichamen rust een belangrijke taak en verplichting om maatregelen waarvoor zij verantwoordelijk en bevoegd zijn te programmeren en daadwerkelijk uit te voeren teneinde de KRW-doelen te verwezenlijken. Dit is een publiekrechtelijke verplichting waarop een beheerder in rechte kan worden aangesproken en afgerekend. Volgens de KRW en de implementatieregelgeving moeten de in de waterplannen en beheerplannen

https://bestanden.noord-holland.nl/internet/downloads/20210121_Waterlichamen_PNH_def. Op die kaart zijn ook de oppervlaktewaterlichamen aangegeven die in beheer zijn bij HHNK.

⁵⁶ Onder 'beheerder' wordt verstaan: "bevoegd bestuursorgaan van het overheidslichaam dat belast is met beheer". Onder 'beheer' wordt verstaan: "overheidszorg met betrekking tot een of meer afzonderlijke watersystemen of onderdelen daarvan, gericht op de in artikel 2.1 genoemde doelstellingen". Zie art. 1.1 lid 1 Waterwet.

opgenomen KRW-maatregelen namelijk operationeel zijn binnen drie jaar nadat ze zijn vastgesteld.⁵⁷

Bij de uitoefening van zijn taken dient de beheerder gebruik te maken van het hem ter beschikking staande instrumentarium. Daarbij kan globaal onderscheid worden gemaakt tussen instrumenten voor actief en passief beheer.⁵⁸ Onder actief beheer verstaat men het zelf (laten) treffen van maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren met het oogmerk om te voldoen aan de KRW-doelen. Men kan dan denken aan inrichtingsmaatregelen (bijvoorbeeld het aanleggen van natuurvriendelijke oevers, vispassages en beekherstel, de zogenaamde hydromorfologische maatregelen), maar ook maatregelen in het kader van waterkwantiteits- en peilbeheer kunnen van invloed zijn op de chemische en ecologische waterkwaliteit, evenals maatregelen in het kader van de zuivering van stedelijk afvalwater.⁵⁹ Onder passief beheer wordt hoofdzakelijk gedoeld op regulering van gedragingen van derden (particulieren, ondernemers) via algemene regels of vergunningen, alsmede de handhaving daarvan. Zo valt te denken aan de handhaving van vergunningvoorschriften voor lozings- of onttrekkingsactiviteiten of van de regels over activiteiten in teeltvrije zones op grond van art. 3.79 Abm.

Beheerders hebben discretionaire ruimte om te bepalen met welke maatregelen en instrumenten zij de gestelde doelen zullen gaan verwezenlijken. Daartoe dienen zij per planperiode uitvoeringsgericht beleid vast te stellen in hun waterbeheerprogramma's.⁶⁰ Daarbij moeten zij rekening houden met (strategisch) waterkwaliteitsbeleid op nationaal en provinciaal niveau. Dat betekent ook dat de maatregelen van de beheerder moeten worden afgestemd op de (voorgenomen) maatregelen op andere overheidsniveaus. Aangezien de KRW eist dat de kwaliteitsdoelstellingen uiterlijk 2027 zijn behaald, dienen de maatregelen in de huidige generatie programma's (2022-2027) erop te zijn gericht de KRW-doelen daadwerkelijk te bereiken. Hierbij dient wel te worden bedacht dat van beheerders alleen kan worden verwacht dat zij de maatregelen nemen die op basis van het hen ter beschikking staande instrumentarium redelijkerwijs van hen kunnen worden gevergd; zij kunnen en mogen niet buiten de grenzen van hun bevoegdheden treden. Voor sommige maatregelen hebben beheerders simpelweg niet de bevoegdheid (bijvoorbeeld rondom het toelatingsbeleid voor bestrijdingsmiddelen) of is het de vraag of de inzet van bevoegdheden op andere overheidsniveaus niet efficiënter is (bijvoorbeeld de aanscherping van het meststoffenbeleid op nationaal niveau (generiek) in plaats van het stellen van maatwerkvoorschriften door waterschapsbesturen in individuele gevallen). In dergelijke gevallen ligt het voor de hand dat maatregelen worden genomen op

⁵⁷ Art. 11 lid 7 en 8 KRW en art. 4.8 lid 2 Wtw jo. 4.6 lid 4 Wtb en art. 4.11 Wtb. Zie ook NvT Bkmw 2009, *Stb.* 2010, 15, p. 22, 25 en 30. In de NvT (p. 30) wordt vermeld: 'Door de koppeling van de waterkwaliteitscisen aan de waterplannen en het vereiste dat de daarin opgenomen maatregelen binnen 3 jaar operationeel moeten zijn, wordt verzekerd dat de effectgerichte milieudoelstellingen van de KRW, GWR en RPS tijdig worden verwezenlijkt. Het beoogde resultaat houdt in dat stroomgebiedbeheersplannen en maatregelenprogramma's worden opgesteld en uitgevoerd, waarmee voor alle waterlichamen de milieukwaliteitsnormen worden verwezenlijkt.' Zie ook *Stb.* 2015, 394, waarin wordt vermeld: 'Het is op grond van de artikelen 4.6, derde lid, 4.11, tweede lid, en 4.16, tweede lid, van het Waterbesluit verplicht de maatregelen die in een waterplan zijn opgenomen, ook binnen drie jaar operationeel te maken, zodat de uitvoering van de maatregelen juridisch verplicht is.'

⁵⁸ Zie hoofdstuk 5 en 6 Waterwet.

⁵⁹ Voor concrete voorbeelden van verbetermaatregelen verwijzen wij naar het Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022-2027 (p. 10) en het Waterplan (Waterbeheerprogramma) HHNK 2022-2027 (te raadplegen via <https://www.waterplanhlnk.nl/>).

⁶⁰ Zie art. 4.6 Waterwet en art. 3.7 Omgevingswet.

andere overheidsniveaus. Het geheel aan maatregelen dient er uiteindelijk toe te leiden dat de KRW-doelen worden bereikt.

Wanneer de doelen niet (dreigen te) worden bereikt, rijst de vraag in hoeverre dit aan een beheerder valt toe te rekenen en wat de (juridische) gevolgen daarvan zijn. Over het algemeen geldt dat een beheerder vanuit juridische optiek weinig valt te verwijten, indien hij aannemelijk kan maken dat zijn beheerprogramma voldoende passende maatregelen omvat(te) om de KRW-doelen (voor zover dat in zijn macht ligt; zie hierboven) te bereiken en dat deze maatregelen ook daadwerkelijk tijdig zijn of zullen worden uitgevoerd. Dat kan anders zijn wanneer een beheerder er niet in slaagt de geprogrammeerde maatregelen (tijdig) uit te voeren, niet alle (juridische) instrumenten heeft weten in te zetten om doelbereik te realiseren of wanneer de uitgevoerde maatregelen niet het gewenste effect blijken te hebben en daardoor de KRW-doelen niet (zullen) worden bereikt. In dergelijke gevallen kunnen van de beheerder in beginsel aanvullende maatregelen worden verwacht (en mogelijk ook via interbestuurlijke weg of via de rechter worden afgedwongen).⁶¹ Het feit dat op andere overheidsniveaus onvoldoende of ineffectieve maatregelen worden genomen, kan een beheerder niet worden verweten. Van hem kan ook niet zonder meer worden verwacht dat hij de daardoor ontstane leemte uit eigen beweging en onder eigen verantwoordelijkheid opvult. Het zijn primair de overheidsorganen die in hun water(beheer)programma hebben aangegeven dat zij de betreffende maatregelen zouden uitvoeren, die op enig tekortschieten daarin kunnen worden aangesproken.

3.1.3 Overleg en ‘restopgave’

Toch zal in de praktijk niet altijd duidelijk zijn wie precies verantwoordelijk is voor welk aandeel in het niet-bereiken van de KRW-doelen. De wet geeft daarover ook geen uitsluitel, hetgeen wijst op een gebrek in de wetgeving, die daarmee onvoldoende duidelijk is in de toedeling en afbakening van verantwoordelijkheden. Vanuit de gedeelde verantwoordelijkheid voor het bereiken van de KRW-doelen ligt het voor de hand om in onderling overleg (bijvoorbeeld in de landelijke stuurgroep water en/of regionale equivalenten) af te spreken wie welke maatregelen neemt (of wie welke (financiële) bijdrage levert) om deze ‘restopgave’ op te lossen. Daarbij is van belang dat uit een maatschappelijke kosten-batenanalyse kan blijken dat een mogelijke restopgave efficiënter of effectiever door een bepaalde overheid kan worden opgelost. Het alsmaar efficiënter maken van rwzi's kan bijvoorbeeld minder kosteneffectief zijn dan het terugbrengen van de hoeveelheid meststoffen die op grond van de Meststoffenwet op agrarisch land mag worden opgebracht en past ook beter bij het in het EU-recht geldende beginsel dat milieuvervuiling bij voorkeur aan de bron moet worden aangepakt in plaats van te investeren in end-of-pipe technieken. Hoewel geen juridische verplichting, ligt vanuit het oogpunt van de efficiëntie de voorkeur dan dus bij laatstgenoemde maatregel.

Indien een restopgave ontstaat doordat een uitgevoerde KRW-maatregel minder effectief blijkt dan redelijkerwijs kon worden verwacht – bijvoorbeeld op basis van wetenschappelijk onderzoek - bij het opnemen van die maatregel in een water(beheer)programma,⁶² dan is het vraag of de overheid die deze maatregel had opgenomen verantwoordelijk is voor de realisering van de restopgave die door de ineffectiviteit van die maatregel is ontstaan. Hierbij is van belang

⁶¹ Er ontstaat dan onder de systematiek van de Omgevingswet een programmaplicht (art. 3.10 lid 2 sub a Omgevingswet) of een verplichting om een bestaand programma aan te passen (art. 3.11 Omgevingswet).

⁶² De effecten van maatregelen zijn lang niet altijd goed in te schatten. De onzekerheden in de berekeningen zijn groot, zo blijkt uit ‘KRW-maatregelen en doelen hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier 2022-2027’, Update april 2021, hoofdstuk 5, p. 27-30.

dat de waterbeheerprogramma's niet worden goedgekeurd door provincie of de Minister van I&W en de waterbeheerders dus geen zekerheid hebben of de door hen gekozen maatregelen in overeenstemming zijn met het landelijke beleid en geschikt en voldoende worden geacht om hun aandeel in de gezamenlijke verantwoordelijkheid waar te maken/te realiseren. Of zou in dergelijke gevallen moeten worden bezien welke overheid de ontstane restopgave het meest effectief en/of efficiënt kan oplossen? Zoals reeds is opgemerkt, bepaalt de wet niet welke overheid een dergelijke restopgave moet oplossen. In beginsel ligt het voor de hand dat de overheid die de ineffectieve maatregelen heeft genomen aanvullende maatregelen neemt, zeker als de onzekerheden over de effectiviteit van de maatregelen al groot waren. Het opnemen van maatregelen in maatregelenprogramma's waarvan grote onzekerheid bestaat over de effectiviteit ervan is een groot risico, zeker in de huidige generatie maatregelenprogramma's in water(beheer)plannen, omdat daarmee de KRW-doelen in 2027 moeten zijn bereikt. Als de maatregelen niet effectief blijken en er worden onvoldoende andere maatregelen uitgevoerd die deze onzekerheid kunnen opvangen, dan ligt de verantwoordelijkheid voor het niet bereiken van de KRW-doelen in 2027 in beginsel bij de overheid die deze maatregel in zijn (beheer)plan heeft opgenomen. Het verdient dan ook aanbeveling om in de huidige generaties maatregelprogramma's zoveel mogelijk maatregelen op te nemen waarvan de effectiviteit zeker mogelijk is. Naarmate er meer maatregelen zijn opgenomen waarvan de effectiviteit onzeker is, zoals voorlichtingscampagnes en vrijwillige (gesubsidieerde) maatregelen van derden, zullen er extra maatregelen in het maatregelenprogramma moeten worden opgenomen (en uitgevoerd) om eventueel tegenvallende resultaten te compenseren. Voor het niet bereiken van het GEP ligt dit anders, omdat bij een gebleken ineffectiviteit van KRW-maatregelen het GEP onder voorwaarden naar beneden kan worden bijgesteld, indien een technische doelaanpassing mogelijk is.⁶³

In overleg en op basis van nader onderzoek kan evenwel tot een andere verantwoordelijkheidsverdeling worden besloten om de restopgave te realiseren. De overheid die een aanvullende maatregel zal treffen om de restopgave op te lossen, zal deze maatregel ook in zijn waterplan of beheerplan moeten opnemen. Deze plannen moeten immers gericht zijn en blijven op het bereiken van de KRW-doelen. Uiteindelijk is de lidstaat Nederland eindverantwoordelijk het bereiken van de KRW-doelen, zodat het Rijk gelet op deze eindverantwoordelijkheid een knoop zal moeten doorhakken over wie welke maatregelen neemt als andere decentrale overheden dat nalaten. Het Rijk beschikt daarvoor over het benodigde juridisch instrumentarium: instructieregels en instructies (zie daarover uitgebreider par. 4.2) en zou de regie kunnen nemen door een oordeel te geven over de adequaatheid om de doelen te halen van alle maatregelenprogramma's tezamen.

3.2 Aanspreken op verantwoordelijkheden

Zoals gezegd, is het bereiken van de KRW-doelen voor oppervlaktewaterlichamen in beheer bij waterschappen een gezamenlijke verantwoordelijkheid van verschillende overheden die invloed kunnen hebben op het bereiken van die doelen. Het bereiken van de KRW-doelen is dus geen exclusieve verantwoordelijkheid van de beheerders van regionale watersystemen. Ook andere overheden hebben daarvoor verantwoordelijkheden, zoals het Rijk voor generieke maatregelen ten aanzien van de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden en het gebruik van meststoffen. Ook provincies kunnen, naast hun verantwoordelijkheid voor het vaststellen van ecologische doelen, verantwoordelijk zijn voor het treffen van maatregelen,

⁶³ Zie par. 2.2.3.

bijvoorbeeld maatregelen in het kader van het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen van de Natura 2000-gebieden die eveneens een positieve invloed hebben op de waterkwaliteit (en de KRW-doelen) en de grotere grondwateronttrekkingen waarvoor zij bevoegd gezag zijn. Ook het ruimtelijk beleid kan van invloed zijn op de waterkwaliteit.

Naast beheerders kunnen dus ook Rijk en provincies door particulieren en/of belangenorganisaties in rechte worden aangesproken op de uitoefening van hun verantwoordelijkheden. Ook overheden onderling kunnen elkaar via interbestuurlijke weg aanspreken op de uitoefening van hun verantwoordelijkheden. De Nederlandse staat kan vanuit de EU worden aangesproken op het niet halen van de KRW-doelen in algemene zin, ook wanneer het regionale doelen betreft.⁶⁴ Voorts bestaan op grond van art. 3.12 en 3.13 Waterwet bevoegdheden voor provinciebesturen onderscheidenlijk de minister van IenW om bindende aanwijzingen te geven aan de besturen van waterschappen (en provincies) omtrent de uitoefening van hun taken, en desnoods om maatregelen in naam en ten laste van lagere overheden te laten uitvoeren (zie hieronder). Gesteld kan worden dat hogere overheidsorganen (minister, GS) gebruik moeten maken van deze bevoegdheden, indien het bereiken van de KRW-doelen in gevaar komt door taakverwaarlozing aan de zijde van lagere overheden (beheerders). Deze bevoegdheden werken *top-down*; er bestaan geen instrumenten voor lagere overheden om hogere overheden (*bottom-up*) juridisch bindende aanwijzingen te geven of anderszins tot actie te dwingen.

Ten slotte kan worden beargumenteerd dat de gedeelde verantwoordelijkheid voor het bereiken van de KRW-doelen voor elke betrokken overheden ook een verantwoordelijkheid omvat om medeoverheden aan te spreken op hun verantwoordelijkheden en om initiatief te nemen tot afstemming en overleg, bijvoorbeeld over het oplossen van een restopgave. Dit is niet wettelijk geregeld en is op zichzelf ook geen juridische verplichting. Toch dienen betrokken overheden, juist óók beheerders zoals HHNK, zich hier goed van bewust te zijn en het initiatief te nemen zodra zij daartoe aanleiding zien. Onder de systematiek van de Omgevingswet komt overigens wel een wettelijke samenwerkingsverplichting te gelden waarop overheden elkaar kunnen aanspreken (zie paragraaf 6.2).⁶⁵

⁶⁴ Zie Ecorys 2021, pp. 73 e.v. De Staat kan worden geconfronteerd met (officiële) waarschuwingen, maar ook met dwangsommen of boetes die fors kunnen oplopen. In geval van verzuim aan de zijde van een beheerder (of provincie) kan de Staat de kosten daarvan op grond van art. 7 Wet Naleving Europese regelgeving publieke entiteiten (gedeeltelijk) afwentelen op decentrale overheden.

⁶⁵ Art. 2.2 Omgevingswet.

4. Mogelijke juridische gevolgen van het niet bereiken van de doelstellingen⁶⁶

Wat zijn de juridische risico's voor HHNK en de provincie Noord-Holland, indien de KRW-doelstellingen voor oppervlaktewaterlichamen in beheer bij HHNK niet tijdig worden bereikt (2027)? En hoe kunnen die risico's door HHNK en/of de provincie worden beperkt?

4.1 Inleiding

Hierboven werd reeds gesteld dat het bereiken van de KRW-doelen een gedeelde verantwoordelijkheid is, waarbij alle betrokken overheidsinstanties de maatregelen moeten nemen die in hun macht liggen. Naast het Rijk en de provincies hebben ook beheerders (waterschappen) een belangrijke juridisch verantwoordelijk voor het bereiken van de KRW-doelen voor de oppervlaktewaterlichamen in hun beheer. Nu rijst de vraag wat de mogelijke juridische gevolgen en risico's voor beheerders zijn wanneer de gestelde KRW-doelen niet tijdig (uiterlijk in 2027) worden bereikt en hoe die risico's kunnen worden beperkt. Daarbij is het van belang om onderscheid te maken tussen situaties waarin het niet-bereiken van de KRW-doelen het gevolg is van het tekortschieten van een beheerder zelf en situaties waarin de doelen niet worden bereikt los van de vraag wie daarvoor verantwoordelijk is.

Wanneer een beheerder zelf tekortschiet in de uitoefening van zijn taken, dan kan hij daar in beginsel door burgers en organisaties in rechte op worden aangesproken (en afgerekend). Dat kan betekenen dat van hem verbeterings- of handhavingsmaatregelen kunnen worden afgedwongen, vergunningen moeten worden aangescherpt of niet kunnen verleend, maatwerkvoorschriften moeten worden opgelegd of dat hij wordt geconfronteerd met instructies in het kader van het interbestuurlijke toezicht, civielrechtelijke aansprakelijkheidsclaims op grond van art. 6:162 BW en/of kostenafwenteling op grond van art. 7 Wet Nerpe. Er zijn echter ook juridische gevolgen waarmee een beheerder kan worden geconfronteerd los van de vraag of hij al dan niet tekort is geschoten in de uitvoering van zijn taken. Zo kan worden gedacht aan problemen in verband met de vergunningverlening voor activiteiten die gevolgen hebben voor de toestand van oppervlaktewaterlichamen. Daarbij valt te denken aan situaties waarin (lozings- of onttrekkings)vergunningen niet (meer) mogen worden verleend (art. 6.21 Waterwet) en waarin desondanks verleende vergunningen het risico lopen te worden vernietigd wegens strijd met het (EU-)recht. Ook voor bestaande rechten kan het niet verwezenlijken van de KRW-doelen nadelige gevolgen hebben. Het is bijvoorbeeld niet uitgesloten dat het niet bereiken van de doelen beheerders ertoe noopt om bestaande vergunningvoorschriften aan te scherpen of zelfs om bestaande vergunningen in te trekken (art. 6.22 lid 3 Waterwet).

Hieronder worden de gevolgen van het niet voldoen aan de KRW-verplichtingen geschetst. Wij bespreken achtereenvolgens de mogelijke interbestuurlijke gevolgen voor het waterschap (paragraaf 4.2), de mogelijke gevolgen voor de civielrechtelijke aansprakelijkheid (paragraaf 4.3), de mogelijke gevolgen voor de bevoegdheid tot vergunningverlening (paragraaf 4.4) en de bevoegdheid tot de aanscherping en de intrekking van onherroepelijke vergunningen (paragraaf 4.5).

4.2 Interbestuurlijke gevolgen

Indien HHNK niet voldoet aan zijn deel van de verplichting om de KRW-doelstellingen te bereiken en de doelstellingen worden daardoor niet gehaald, dan kan het Hof van Justitie van

⁶⁶ De inhoud van dit hoofdstuk is mede ontleend aan advies voor De Dommel.

de EU de Nederlandse Staat uiteindelijk een boete of een dwangsom opleggen wegens schending van de KRW-verplichtingen (art. 260 Werkingsverdrag EU). De hoogte van een dwangsom of boete is afhankelijk van de ernst en duur van de inbreuk, de benodigde afschrikwerkende werking om verdere inbreuken te voorkomen en de financiële draagkracht van een lidstaat. Het opleggen van dwangsom of boete kan de einduitkomst zijn van een langdurig traject dat start met een ingebrekestellingsprocedure door de Europese Commissie (art. 258 Werkingsverdrag EU). De ingebrekestellingsprocedure en ook de oplegging van een eventuele boete of dwangsom is gericht tot de lidstaat en niet tot het waterschap of de provincie.⁶⁷

Het Rijk heeft juridische instrumenten om het waterschapsbestuur en provinciebestuur te dwingen om te handelen overeenkomstig EU-verplichtingen. De minister van IenW kan het waterschapsbestuur en het provinciebestuur, indien internationale verplichtingen of bovenregionale belangen dat noodzakelijk maken, een bindende aanwijzing geven omtrent de uitoefening van taken en bevoegdheden in het kader van het waterbeheer (art. 3.13 Wtw). Als de in het beheerprogramma opgenomen KRW-maatregelen bijvoorbeeld niet (tijdig) worden getroffen zoals de KRW vereist,⁶⁸ kan die aanwijzing inhouden dat deze KRW-maatregelen alsnog binnen een bepaalde termijn (of zo spoedig mogelijk) worden getroffen. Indien het waterschapsbestuur geen gevolg geeft aan de aanwijzing, dan kan de minister daar zelf op kosten van het waterschap toe overgaan.⁶⁹ Indien het provinciebestuur de aan hem opgedragen taken en bevoegdheden ter implementatie van de KRW niet, niet tijdig of niet juist uitoefent, kan de minister van IenW ook het provinciebestuur bindende aanwijzingen geven. Indien het provinciebestuur bijvoorbeeld de waterkwaliteitsnormen voor het GEP niet overeenkomstig de KRW en de implementatieregelgeving heeft afgeleid, dan kan de minister van IenW het provinciebestuur daarover een bindende aanwijzing geven.

Ook het kan door middel van het stellen van instructieregels⁷⁰ of het geven van instructies (aanwijzingen)⁷¹ de uitoefening van de taken en bevoegdheden door het waterschapsbestuur het oog op een doelmatig en doeltreffend regionaal waterbeheer sturen of inkaderen. Als dat het provinciebestuur dat met een oog op een doelmatige en doeltreffende uitvoering van de KRW-verplichtingen het waterschap volgens het nationale recht heeft nodig acht, dan kan het instructies en instructieregels stellen over de uitoefening van de taken en bevoegdheden van de waterschappen. Indien het waterschap bijvoorbeeld een KRW-maatregel uit het beheerprogramma niet of niet tijdig heeft uitgevoerd, dan kunnen gedeputeerde staten het waterschap een aanwijzing (instructie) geven om die maatregel (alsnog) zo snel mogelijk uit te voeren.

Omdat de minister aanwijzingen kan geven over de uitoefening van taken en bevoegdheden van het provinciebestuur, kan een dergelijke aanwijzing ook zien op de

⁶⁷ Zie voor een uitgebreide beschrijving van deze procedure en de mogelijke gevolgen Ecorys 2021, pp. 61-67. Zie ook D.R.G van Wieringen e.a., 'Gaat Nederland de KRW-doelen halen? Een analyse op KRW-doelbereik en inzicht in mogelijke consequenties' Witteveen+Bos Deventer 2022, in opdracht van Natuurmonumenten.

⁶⁸ In het beheerprogramma opgenomen maatregelen, die uiteindelijk ook in het stroomgebiedbeheerplan zijn opgenomen moeten immers binnen 3 jaar naar vaststelling operationeel zijn.

⁶⁹ Art. 3.13 lid 3 Wtw. De minister heeft op grond van art. 2 Wet Naleving Europese regelgeving publieke entiteiten eveneens een aanwijzingsbevoegdheid om het waterschap te dwingen tot voldoen aan Europeesrechtelijke verplichtingen, maar het specifieke aanwijzingsinstrumentarium uit de Waterwet heeft voorrang. Het aanwijzingsinstrumentarium in de Wet Nerpe heeft in zoverre een vangnetfunctie.

⁷⁰ Art. 3.11 lid 1 Wtw.

⁷¹ Art. 3.12 Wtw.

aanwijzingsbevoegdheid die gedeputeerde staten heeft ten aanzien van de uitoefening van taken en bevoegdheden van het waterschapsbestuur. Op die manier zijn ook zogenaamde getrapte aanwijzingen mogelijk.

Als de Staat aansprakelijk wordt gesteld voor schendingen van het EU-recht (i.c. de KRW) die het gevolg zijn van het verzuim van het waterschap of de provincie, zoals het niet tijdig treffen van KRW-maatregelen of op onjuiste uitvoering KRW-verplichtingen, dan kan de Staat eventuele betalingsverplichtingen die daaruit voortvloeien op het waterschap respectievelijk de provincie verhalen (art. 7 Wet Naleving Europese regelgeving publieke entiteiten). Een eventuele door het Hof van Justitie EU opgelegde boete of dwangsom wegens schending van de KRW kan dan ook worden verhaald op het waterschap onderscheidenlijk de provincie, voor zover die schending het gevolg is van een verzuim van het waterschap onderscheidenlijk de provincie. Daarbij zal ook de benodigde inzet in het nemen van maatregelen op Rijksniveau een rol spelen.

Het is overigens niet aannemelijk dat de Nederlandse Staat in gebreke wordt gesteld enkel vanwege het feit dat in een specifiek geval de KRW-doelen niet worden bereikt. Het ligt meer voor de hand dat de EC een ingebrekestelling start vanwege het stelselmatig en grootschalig niet voldoen aan de KRW-verplichtingen door de Nederlandse Staat. Een eventuele daaruit voortvloeiende boete of dwangsom kan (in theorie) evenwel (deels) op het waterschap of de provincie worden verhaald, voor zover die boete of dwangsom het gevolg is van het verzuim van het waterschap respectievelijk de provincie.

4.3 Civielrechtelijke aansprakelijkheid

Indien de KRW-doelstellingen niet tijdig worden bereikt doordat het waterschap onderscheidenlijk de provincie niet (tijdig) de KRW-maatregelen of -verplichtingen heeft uitgevoerd, kan het waterschap onderscheidenlijk de provincie op grond van art. 6:162 BW aansprakelijk worden gesteld voor schade die een benadeelde daardoor lijdt.⁷² Het waterschap onderscheidenlijk de provincie heeft in dat geval immers niet voldaan aan de op hen rustende wettelijke plicht om de KRW-maatregelen en/of -verplichtingen tijdig uit te voeren en daarmee gehandeld in strijd met een wettelijke plicht.⁷³ Voor de provincie kan het ook gaan om het op onjuiste wijze afleiden van het GEP voor sterk veranderde of kunstmatige wateren of het in strijd met art. 4 lid 3 KRW⁷⁴ aanwijzen van kunstmatig of sterk veranderende oppervlaktewaterlichamen. Daarbij wordt opgemerkt dat het provinciebestuur bij de uitoefening van deze bevoegdheden wel een zekere mate van afwegingsruimte heeft. Zolang de grenzen van die afwegingsruimte niet worden overschreden, is er van onrechtmatige daad in zoverre geen sprake.

Als het veronachtzamen van deze wettelijke plicht ook aan het waterschap of de provincie is toe te rekenen, dan is het waterschap onderscheidenlijk de provincie in beginsel aansprakelijk voor deze schade. Ook kan de civiele rechter het waterschap onderscheidenlijk de provincie op grond van art. 3:296 BW verplichten alsnog maatregelen te nemen om dreigende schade te

⁷² Voor de daadwerkelijke vestiging van aansprakelijkheid geldt een aantal criteria, te weten schade, onrechtmatigheid, toerekenbaarheid, causaliteit en relativiteit. Hieronder stippen wij deze criteria slechts aan; voor een inhoudelijke bespreking zij verwezen naar de omvangrijke literatuur op dit terrein.

⁷³ Zie art. 11 lid 7 en 8 KRW (art. 4.11 lid 4 jo. art. 4.6 lid 4 Wtb en t.z.t. art. 3.12 Ow jo. art. 10.16 Omgevingsbesluit) op grond waarvan de maatregelen 3 jaar na vaststelling in het maatregelenprogramma operationeel moeten zijn.

⁷⁴ Art. 4.4 lid 2 sub a Bkl.

voorkomen. Het spreekt voor zich dat de eisende partij aan zal moeten tonen wat de schade dan precies is, en dat de schade het gevolg is van het niet tijdig treffen van KRW-maatregelen of het niet overeenkomstig de KRW en het Bkmw 2009 aanwijzen van kunstmatig of sterk veranderende oppervlaktewaterlichamen en het afleiden van het GEP voor kunstmatig of sterk veranderende wateren. Er moet met andere woorden een causaal verband zijn tussen het niet nakomen van de KRW-verplichtingen en de geleden schade. Op grond van het civielrechtelijke relativiteitsvereiste zal de eiser ook moeten aantonen dat de wettelijke regeling (in casu de KRW en de Nederlandse wet- en regelgeving waarin deze KRW-verplichtingen zijn geïmplementeerd), waarmee het waterschap of de provincie in strijd hebben gehandeld, daadwerkelijk de belangen van de betreffende partij beoogt te beschermen.⁷⁵

4.4 Gevolgen voor vergunningverlening

Als een oppervlaktewaterlichaam niet aan de KRW-doelstellingen (GCT en GET/GEP) voldoet of het gevaar dreigt dat daaraan niet (tijdig) zal worden voldaan, omdat de KRW-maatregelen niet (tijdig) zijn uitgevoerd, dan kan dat ook beperkingen opleveren voor de vergunningverlening.⁷⁶ In dat geval zal de verlening van vergunningen voor handelingen in watersystemen die leiden tot een verdere verslechtering van de toestand (van een kwaliteitselement) immers al snel onverenigbaar zijn met de bescherming en verbetering van de ecologische kwaliteit van watersystemen.⁷⁷ Wanneer de nutriëntenconcentratie in een oppervlaktewaterlichaam bijvoorbeeld de norm die ter bepaling van het GEP voor dat waterlichaam voor nutriënten overschrijdt, dan zal aan een vergunningaanvraag die extra nutriëntenimmissies voor het oppervlaktewaterlichaam tot gevolg heeft strengere voorschriften moeten worden verbonden of zal deze moeten worden geweigerd.⁷⁸ Verlening van de vergunning zou in dat geval immers leiden tot een verdere verslechtering ten opzichte van het GEP. De vergunning voor deze handeling zou dan ook wegens onverenigbaarheid met de bescherming en verbetering van de ecologische kwaliteit van het watersysteem moeten worden geweigerd. Bovendien kan de verlening van een dergelijke vergunning leiden tot een verboden achteruitgang in de toestandsklasse van het oppervlaktewaterlichaam. De volgende passage uit een eerder uitgebracht advies aan Waterschap De Dommel over het Toetsingskader Lozingsvergunningen is daarbij van belang:

“Hoewel de kwaliteitseisen voor oppervlaktewaterlichamen (GET/GEP) geen rechtstreeks toetsingskader zijn voor lozingsvergunningen, zal het bevoegd gezag bij het beslissen op een aanvraag voor een lozingsvergunning moeten beoordelen welke gevolgen de aangevraagde lozing heeft voor het ontvangende oppervlaktewaterlichaam en voor het tijdig bereiken van de daarvoor geldende kwaliteitseisen. Dat vloeit in de eerste plaats voort uit art. 6.21 Wtw op grond waarvan een aanvraag om een lozingsvergunning *moet* worden geweigerd als deze onverenigbaar is met de bescherming en verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van het watersysteem. Naar het oordeel van het Hof van Justitie van de EU verplicht ook de KRW⁷⁹ tot een individuele beoordeling van lozingsvergunningen. Daarbij moet het bevoegd gezag beoordelen of de aangevraagde lozing leidt tot een achteruitgang van de toestand van het ontvangende oppervlaktewaterlichaam of dat de lozing het tijdig bereiken van de goede

⁷⁵ Art. 6:163 BW

⁷⁶ Voor het verlenen van vergunningen voor het lozen van nieuwe stoffen die nog niet genormeerd zijn op grond van de KRW of de nationale wet- en regelgeving ligt dit anders.

⁷⁷ Art. 6.21 jo. art. 2.1 lid 1 sub b Wtw.

⁷⁸ Zie voor een uitgebreide uitwerking van het toetsingskader voor lozingsvergunningen: het Toetsingskader voor lozingsvergunningen (zie bijlage).

⁷⁹ Meer specifiek art. 4 lid 1 onder a) KRW.

chemische toestand of een goede ecologische toestand respectievelijk een goed ecologisch potentieel⁸⁰ van het ontvangende oppervlaktewaterlichaam in gevaar brengt.

Beoordeeld zal moeten worden of de aangevraagde lozing het tijdig bereiken van de chemische waterkwaliteitseisen ten aanzien van prioritaire stoffen opgenomen in Bijlage I van de Bkwm 2009⁸¹ in gevaar brengt.⁸² Deze chemische kwaliteitseisen bepalen immers of het ontvangende oppervlaktewaterlichaam zich in een goede chemische toestand bevindt.⁸³ De ecologische toestand van een oppervlaktewaterlichaam (GET of GEP) wordt mede bepaald door de aanwezigheid van bepaalde maximale concentraties van bepaalde specifieke stoffen in het oppervlaktewater, waaronder nutriënten.⁸⁴ Het bevoegd gezag zal dan ook moeten toetsen of de aangevraagde lozing het tijdig bereiken van de voor het ontvangende oppervlaktewaterlichaam geldende ecologische kwaliteitseisen voor deze stoffen in gevaar brengt. Indien uit de beoordeling blijkt dat het ontvangende oppervlaktewaterlichaam in chemische of ecologische toestand achteruitgaat of het tijdig bereiken van de vereiste chemische of ecologische toestand in gevaar komt, zal het bevoegd gezag de lozingsvergunning *moeten* weigeren.

Het bevoegd gezag zal bij de beoordeling van de aanvraag om een lozingsvergunning op grond van art. 6.1a Wtb moeten toetsen aan het beheerprogramma en het regionale waterplan. Hij zal moeten beoordelen of de gevolgen van de aangevraagde lozing in het licht van deze plannen niet onverenigbaar zijn met chemische en ecologische de bescherming en verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van het watersysteem. Anders gezegd, het bevoegd gezag zal aan de hand van geldende water- en beheerplannen moeten beoordelen of de aangevraagde lozing het (tijdig) bereiken van de voor het ontvangende oppervlaktewaterlichaam geldende kwaliteitseisen in gevaar brengt.

Het bevoegd gezag zal daarnaast moeten beoordelen of een aanvraag voor een lozingsvergunning leidt tot een achteruitgang van toestand van de een oppervlaktewaterlichaam. Op grond van de KRW mag de toestand van een oppervlaktewaterlichaam immers niet achteruitgaan. Het verbod van achteruitgang geldt ook als er voor het ontvangende oppervlaktewaterlichaam een (rechtmatig) beroep is gedaan op de faserings- of de doelverlagingsuitsondering. Het bevoegd gezag zal op grond van het Wezer-arrest per kwaliteitselement als bedoeld in bijlage V van de KRW moeten beoordelen of een aangevraagde lozing zal leiden tot een achteruitgang in toestandsklasse. Indien er sprake is van een achteruitgang in toestandsklasse van één van de kwaliteitselementen, dan zal de lozingsvergunning moeten worden geweigerd, omdat de aangevraagde lozing in strijd komt met het verbod van achteruitgang van de toestand van het ontvangende oppervlaktewaterlichaam. Als een kwaliteitselement reeds in de laagste klasse bevindt, dan betekent iedere achteruitgang van dat element een achteruitgang van de toestand van een oppervlaktewaterlichaam, zodat het bevoegd gezag de lozingsvergunning in dat geval zal moeten weigeren.⁸⁵

Voor de chemische kwaliteit gaat het om prioritaire stoffen waarvoor de waterkwaliteitseis uitgedrukt wordt in een maximale concentratie van de stof die op representatieve monitoringspunten niet mag worden overschreden. Voor de chemische kwaliteit bestaan dus maar twee toestandsklasse: voldoet wel aan de waterkwaliteitseis of voldoet daar niet aan. Als

⁸⁰ Het GEP geldt voor oppervlaktewaterlichamen die als kunstmatig of sterk veranderd zijn aangewezen.

⁸¹ De milieukwaliteitseisen voor prioritaire stoffen zijn overgenomen van bijlage X KRW.

⁸² Voor de meeste prioritaire stoffen geldt dat op 22 december 2015 aan de daarvoor gestelde kwaliteitseis moet zijn voldaan. Voor een aantal andere prioritaire stoffen die later aan de lijst zijn toegevoegd geldt dat op 22 december 2021 aan de daarvoor gestelde kwaliteitseis moet zijn voldaan.

⁸³ Art. 5 Bkwm 2009.

⁸⁴ Art. 6 Bkwm 2009. Het gaat dan om de fysisch-chemische kwaliteitselementen.

⁸⁵ HvJ EU 1 juli 2015, ECLI:EU:C:2015:433, AB 2015/262, m.nt. Van Rijswick.

een waterlichaam niet aan een chemische kwaliteitseis voor een prioritaire stof voldoet, is dus geen enkele (meetbare) achteruitgang toegestaan.

Voor de ecologische waterkwaliteit gaat het om de fysisch chemische kwaliteitselementen en specifieke verontreinigende stoffen die de ecologische toestand van een waterlichaam mede bepalen. Het gaat daarbij niet alleen om toxische stoffen, maar ook om nutriënten. De waterkwaliteitseisen voor specifieke verontreinigende stoffen zijn opgenomen in de bijlage bij de Regeling monitoring kaderrichtlijn water en in de KRW-maatlatten.⁸⁶ Voor wateren die zijn aangewezen als sterk veranderd of kunstmatig, is het ecologische potentieel zijn vastgesteld in het regionale waterplan.⁸⁷

4.5 Gevolgen voor bestaande rechten⁸⁸

In een (dreigende) overbelaste situatie kan het waterschapsbestuur, wanneer het nalaat dat op eigen initiatief te doen, ook worden geconfronteerd met verzoeken tot intrekking of aanscherping van reeds onherroepelijke watervergunningen of verzoeken tot het vaststellen van strengere maatwerkvoorschriften. Het bevoegd gezag is op grond van art. 6.22 lid 3 Wtw *verplicht* een lozingsvergunning geheel of gedeeltelijke in te trekken indien zich omstandigheden of feiten voordoen waardoor de handelingen waarvoor de vergunning is verleend (lozing), niet langer toelaatbaar worden geacht met het oog op de doelstellingen van de Waterwet (art. 6.22 lid 3 sub b Wtw), of indien een verdrag of besluit van een volkenrechtelijke organisatie daartoe verplicht, waaronder Europeesrechtelijke verplichtingen die voortvloeien uit de KRW (art. 6.22 lid 3 sub c Wtw).

Indien een lozing door veranderende omstandigheden of feiten niet langer toelaatbaar wordt geacht met het oog op de doelstellingen van de Waterwet, dan moet het bevoegd gezag de lozingsvergunning intrekken. Het gaat in dit geval dan in het bijzonder om de bescherming en verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen of de vervulling van maatschappelijk functies van watersystemen die (mede) afhankelijk zijn van de waterkwaliteit.⁸⁹

Het derde lid van art. 6.22 lid 4 Wtw voorziet in een subsidiariteitsvereiste. Voor zover kan worden volstaan met een wijziging of aanvulling van de aan een vergunning verbonden voorschriften en beperkingen, moet het bevoegd gezag daarvoor kiezen en kan de vergunning niet worden ingetrokken. Indien een lozingsvergunning bijvoorbeeld door middel van een aanscherping van de vergunningvoorschriften niet langer onverenigbaar is met de bescherming en verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van het ontvangende oppervlaktewaterlichaam (GCT en GET/GEP), dan volstaat wijziging van de vergunning en kan deze dus niet worden ingetrokken. In dat geval geldt er dus wel een wettelijke wijzigingsplicht.

Of een lozing nog toelaatbaar kan worden geacht met het oog op de bescherming en verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen of de vervulling van maatschappelijk functies van watersystemen die (mede) afhankelijk zijn van de waterkwaliteit, zal het bevoegd gezag moeten beoordelen aan de hand van de resultaten van de monitoring van de chemische en ecologische waterkwaliteit in relatie tot het geldende

⁸⁶ <https://www.stowa.nl/>.

⁸⁷ Art. 6 lid 2 Bkmw 2009.

⁸⁸ Het navolgende over de intrekking van de lozingsvergunning is grotendeels overgenomen van een eerder uitgebracht advies aan Waterschap de Dommel over het Toetsingskader voor lozingsvergunningen in maart 2022.

⁸⁹ Denk aan zwemwater of drinkwaterwinning.

beheerplan/beheerprogramma en de geldende waterplannen die onder meer gericht zijn op het bereiken van de chemische en ecologische waterkwaliteitseisen die op grond art. 2.10 Wtw zijn vastgesteld. Als blijkt dat een vergunde lozing het tijdig bereiken van de GCT of de GET of het GEP van het oppervlaktewaterlichaam in gevaar brengt, zal het bevoegd gezag de aan de lozingsvergunning verbonden voorschriften – bijvoorbeeld de daarin gestelde emissiegrenswaarden – moeten aanscherpen. Indien aanscherping onvoldoende soelaas biedt, dan zal het bevoegd gezag de lozingsvergunning moeten intrekken.

Naarmate de (uiterste) termijn om aan de Europese waterkwaliteitseisen in zicht komt en duidelijk is dat een oppervlaktewaterlichaam zonder ingrijpen van de beheerder niet aan de vereiste kwaliteitseisen (GCT of GET/GEP) voldoet, kan de vraag aan de orde komen welke lozingen op een oppervlaktewaterlichaam moeten worden beperkt of gesaneerd om tijdig de daarvoor geldende milieukwaliteitseisen te bereiken. Dat kunnen bijvoorbeeld puntlozingen zijn die door de algemene regels van het Activiteitenbesluit milieubeheer of lozingen die door een lozingsvergunning worden gereguleerd, maar kunnen ook maatregelen zijn om verontreiniging vanuit diffuse bronnen te beperken. Het is zaak dat het bevoegd gezag in dat geval gedegen beleid heeft vastgesteld op grond waarvan deugdelijk wordt gemotiveerd welke lozing of lozingen met het oog op de doelstelling van de Waterwet worden beperkt of gesaneerd of welke andere maatregelen worden getroffen om tijdig de toepasselijke milieukwaliteitseisen voor het oppervlaktewaterlichaam (GEP/GET en GCT) te bereiken. Omdat ook andere overheden verontreinigingsbronnen kunnen aanpakken met het oog op het bereiken van het GET/GEP of GCT, kan het waterschapsbestuur in overleg met deze andere overheden trachten om (ook) hen te bewegen tot het treffen van maatregelen om het GEP/GET of GCT te bereiken en deze ook in hun (herziene) plannen (of programma's) op te nemen (zie hierboven, paragraaf 3.2).

Naar onze mening kan in zoverre een vergelijking worden getrokken met de criteria die de Afdeling in de Logtsebaan-uitspraak heeft ontwikkeld voor de wettelijke wijzigings- en intrekingsplicht ten aanzien van natuurbeschermingsvergunningen in verband met het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden waartoe de Habitatrictlijn verplicht. Hoewel het in die zaak niet gaat om een lozings- of watervergunning, maar om een natuurbeschermingswetvergunning, is de juridische problematiek ten aanzien van de intrekingsplicht vergelijkbaar. In beide gevallen geldt voor het bevoegd gezag namelijk een verplichting om een vergunning in te trekken met het oog op het bereiken van Europeesrechtelijke doelstellingen of verplichtingen. In beide gevallen is het dan ook de vraag welke vergunningen voor handelingen die van (negatieve) invloed zijn op het bereiken van die doelstellingen het bevoegd gezag moet intrekken als de doelstellingen niet zijn bereikt of als het gevaar bestaat dat die doelstellingen niet worden bereikt.⁹⁰ Ten aanzien van het te hanteren toetsingskader voor de wijzigings- en intrekingsplicht ten aanzien van de natuurbeschermingswetvergunning in verband met de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden vat de Afdeling in haar uitspraak als volgt samen:

“1.1. De uitleg van artikel 5.4, tweede lid, van de Wet natuurbescherming (hierna: Wnb) staat centraal in deze uitspraak. Daarin is bepaald dat een natuurvergunning wordt ingetrokken of gewijzigd indien dat nodig is ter uitvoering van artikel 6, tweede lid, van de Habitatrictlijn. In deze bepaling ligt naar het oordeel van de Afdeling besloten dat een grond voor intrekking of

⁹⁰ Instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden onderscheidenlijk de chemische en ecologische kwaliteitsdoelstellingen voor oppervlaktewateren.

wijziging van een natuurvergunning aanwezig is als een verslechtering of significante verstoring van natuurwaarden in een Natura 2000-gebied dreigt en de activiteit waarvoor de natuurvergunning is verleend effecten heeft op die natuurwaarden.

Als deze grond zich voordoet dan staat vast dat ter uitvoering van artikel 6, tweede lid, van de Habitatrictlijn, passende maatregelen getroffen moeten worden om verslechtering of significante verstoring van natuurwaarden te voorkomen. Daarmee staat echter nog niet vast dat de natuurvergunning als passende maatregel moet worden ingetrokken of gewijzigd. Het college heeft namelijk beoordelingsruimte bij de keuze van de te treffen nodige passende maatregelen. Dat betekent dat het college moet beoordelen of de intrekking of wijziging van de natuurvergunning als passende maatregel wordt ingezet, dan wel dat andere passende maatregelen (zullen) worden getroffen. Als de intrekking of wijziging van de natuurvergunning de enige te treffen passende maatregel is, dan moet de vergunning worden ingetrokken of gewijzigd.

Kiest het college niet voor de intrekking of wijziging van de natuurvergunning dan moet het college in het besluit tot afwijzing van een verzoek daartoe inzichtelijk maken op welke wijze het invulling heeft gegeven aan de beoordelingsruimte die het heeft bij de keuze van de te treffen passende maatregelen. Het college kan dat naar het oordeel van de Afdeling doen door uit te leggen welke andere maatregelen zijn of zullen worden getroffen, binnen welk tijdpad de maatregelen worden uitgevoerd en wanneer verwacht wordt dat deze effectief zijn.

1.2. Voor activiteiten die stikstofdepositie veroorzaken op natuurwaarden die door een overbelasting van stikstof dreigen te verslechteren betekent het voorgaande naar het oordeel van de Afdeling het volgende. Het college kan, als het niet voor de intrekking of wijziging van de natuurvergunning kiest, niet volstaan met de enkele constatering dat andere passende maatregelen kunnen, zullen of al worden getroffen. Het college dient inzichtelijk te maken met welke maatregelen uitvoering wordt of zal worden gegeven aan de noodzakelijke daling van stikstofdepositie binnen een afzienbare termijn. Als er een pakket van maatregelen of een programma in uitvoering is dat gericht is op de daling van stikstofdepositie dan kan het college daarnaar verwijzen. Is er geen zicht op de uitvoering van andere stikstof reducerende maatregelen binnen afzienbare termijn, dan komt de intrekking of wijziging van de natuurvergunning, al dan niet in samenhang met de intrekking of wijziging van één of meer andere natuurvergunningen, nadrukkelijk in beeld, met name als die intrekking(en) of wijziging(en) wel binnen afzienbare termijn tot relevante verbetering kan of kunnen leiden.

1.3. De Afdeling stelt in deze zaak vast dat de grond voor intrekking of wijziging van een natuurvergunning als bedoeld in artikel 5.4, tweede lid, van de Wnb aanwezig is. Het besluit tot afwijzing van het verzoek om intrekking van de natuurvergunning is gebrekkig gemotiveerd, omdat het college niet inzichtelijk heeft gemaakt welke andere passende maatregelen getroffen zullen worden. De rechtbank is terecht tot dat oordeel gekomen en heeft het besluit tot afwijzing van het verzoek terecht vernietigd.⁹¹

In onze ogen is het niet onaannemelijk dat de Afdeling voor de intrekkingplicht voor lozingsvergunningen in verband met de ontoelaatbaarheid van een lozing vanwege de eisen die aan de chemische en ecologische kwaliteit van het ontvangende oppervlaktewaterlichaam zijn gesteld een vergelijkbare redenering zal volgen. In dat geval gaat het niet om de verplichting op grond van art. 5.4 Wnb om een Wnb-vergunning voor het bevoegd gezag in te trekken als een verslechtering of significante verstoring van natuurwaarden in een Natura 2000-gebied dreigt en de activiteit waarvoor de Wnb-vergunning is verleend effecten heeft op die natuurwaarden, maar om de verplichting voor de beheerder om op grond van art. 6.22 lid 3 sub

⁹¹ ABRvS 20 januari 2021, ECLI:NL:RVS:2021:71, AB 2021/264, m.nt. R. Frins.

b (of c) Wtw een lozingsvergunning geheel of gedeeltelijk in te trekken,⁹² indien de vergunde lozing niet langer toelaatbaar is vanwege de overschrijding van de chemische of ecologische kwaliteitseisen die de KRW stelt. In beide gevallen gaat het om een verplichting tot intrekking van de vergunning voor een activiteit, omdat een door het EU-recht voorgeschreven kwaliteit waarop die activiteit een negatief effect heeft niet wordt bereikt.

Beheerders van oppervlaktewaterlichamen hebben – in afstemming met andere overheden die relevante verontreinigingsbronnen kunnen reguleren – beoordelingsruimte bij de keuze van de maatregelen die zij treffen om de waterkwaliteitseisen voor oppervlaktewaterlichamen in hun beheer tijdig te bereiken. Dat betekent dat van belang is dat beheerders van oppervlaktewaterlichamen in hun beheerplannen – en andere overheden die verontreinigingsbronnen kunnen reguleren – inzichtelijk maken op welke wijze zij invulling geven aan de beoordelingsruimte die zij hebben bij de keuze van de maatregelen, waarmee zij de geldende waterkwaliteitseisen (GET/GEP en GCT) willen bereiken. In het beheerplan onderscheidenlijk het nationale of regionale waterplan zal moeten worden gemotiveerd welke maatregelen met dat doel zijn of zullen worden getroffen door het waterschapsbestuur en/of door een ander bestuursorgaan⁹³, binnen welke termijn de maatregelen worden uitgevoerd en wanneer verwacht wordt dat deze effectief zijn. Hoewel de Waterwet de beheerder daartoe al verplicht,⁹⁴ is dit in het kader van de intrekkingplicht dus nog belangrijker. Daarbij is ook nog van belang dat goed zal moeten worden gemotiveerd waarom bepaalde verontreinigingsbronnen (extra) worden aangepakt en andere verontreinigingsbronnen niet. Voor die motivering kan een maatschappelijke kosten-batenanalyse nuttig zijn.

⁹² Intrekking is alleen mogelijk als de wijziging van de aan de watervergunning verbonden voorschriften onvoldoende soelaas biedt (art. 6.22 lid 4 Wtw).

⁹³ Voor zover wordt verwezen naar maatregelen van andere overheden, zullen die maatregelen ook de maatregelenprogramma's van die overheden moeten zijn opgenomen.

⁹⁴ Art. 4.6 Wtw jo. 4.16 jo. 4.6 lid 1, en 4 Wtb.

5. Doelverlaging

Onder welke voorwaarden kan een beroep worden gedaan op de KRW-uitzonderingsgrond 'doelverlaging' voor de KRW-oppervlaktewaterlichamen in beheer bij HHNK?

5.1 Inleiding

Art. 4 lid 5 van de KRW biedt de generieke (óók na 2027 nog te benutten) mogelijkheid om voor specifieke waterlichamen minder strenge milieudoelstellingen vast te stellen. Deze uitzonderingsgrond is in Nederland geïmplementeerd in art. 2 lid 4 Bkmw en onder de systematiek van de Omgevingswet in art. 2.17 lid 2 Bkl. De bevoegdheid tot doelverlaging kan toepassing vinden in twee typen situaties, te weten 1) situaties waarin sprake is van *aantasting door menselijke activiteiten* en 2) situaties waarin de *natuurlijke gesteldheid* van waterlichamen een belemmering vormen voor verbetering. Voor beide situaties geldt als algemeen vereiste dat de aantasting/gesteldheid *van dien aard is* dat het bereiken van de doelstellingen *niet haalbaar of onevenredig kostbaar zou zijn*.⁹⁵ De KRW geeft dus een limitatief aantal *redenen* waarom gebruik zou kunnen worden gemaakt van doelverlaging (aantasting door de mens en de natuurlijke gesteldheid) en daaraan gekoppelde *argumenten* die kunnen worden aangevoerd om de noodzaak daarvan aannemelijk te maken (feitelijke onhaalbaarheid of onevenredige kostbaarheid). Daarnaast gelden nog een aantal specifieke *voorwaarden* waaraan moet worden voldaan voor een gerechtvaardigd beroep op deze uitzonderingsgrond (zie art. 4 lid 5 sub a-d KRW; art. 2 lid 4 sub a-d Bkmw; art. 2.17 lid 2 sub a-d Bkl). Hieronder worden de redenen, argumenten en voorwaarden afzonderlijk besproken, met daarbij de opmerking dat zij cumulatief zijn en in onderlinge samenhang moeten worden toegepast.⁹⁶

5.2 Redenen voor doelverlaging: toepassingsbereik uitzonderingsgrond

Zoals gezegd, bestaat de bevoegdheid tot doelverlaging alléén wanneer een waterlichaam in zodanige mate door menselijke activiteiten is aangetast of wanneer de natuurlijke gesteldheid van dien aard is dat het bereiken van de KRW-doelen niet haalbaar of onevenredig kostbaar zou zijn. Op deze manier wordt het toepassingsbereik van deze uitzonderingsgrond danig ingeperkt. Langdurige politieke crises, bestuurlijke impasses, juridische procedures of enkel economische redenen kunnen bijvoorbeeld niet als zelfstandige reden worden aangevoerd om tot doelverlaging over te gaan. Daarnaast moet worden bedacht dat deze bevoegdheid niet is bedoeld om chemische of ecologische doelen in algemene zin en voor onbepaalde tijd te verlagen; het moet gaan om specifieke kwaliteitselementen voor specifieke waterlichamen.

Toepassing van doelverlaging is dus altijd maatwerk. Bovendien moet worden opgemerkt dat gebruik van deze bevoegdheid slechts toelaatbaar is wanneer alle alternatieve mogelijkheden blijken te zijn uitgeput en dat dit moet worden gemotiveerd. Dat moet in elk geval in het SGBP (art. 4 lid 5 sub d KRW), maar wanneer het verlaging van regionale normen betreft moet dat óók door het overheidsorgaan dat de betreffende normen heeft vastgesteld, dus door provinciale staten in hun regionale waterplannen (art. 2 lid 4 sub d Bkmw en art. 2.17 lid 2 sub d Bkl). Aan

⁹⁵ Hierin ligt een verschil met een beroep op de 'natuurlijke omstandigheden' als bedoeld in art. 4 lid 4 sub a onder iii KRW. Daar kunnen de natuurlijke omstandigheden als zodanig worden ingeroepen om een beroep te kunnen doen op doelfasering, terwijl een beroep op de 'natuurlijk gesteldheid' als bedoeld in art. 4 lid 5 KRW altijd moeten worden ondersteund met nadere argumenten (onhaalbaar/onevenredig kostbaar). Zie CIS 2017.

⁹⁶ Deze paragraaf is goeddeels gebaseerd op Freriks en Van Rijswijk 2021 en Ecorys 2021, pp. 61-88. Zie ook Guidance Document 20 (2009) en CIS 2017.

de onderbouwing worden strenge eisen gesteld; voor de noodzaak tot het gebruik van deze bevoegdheid dient een ‘bijzonder solide bewijsbasis’ te bestaan.⁹⁷

Nu rijst de vraag wat moet worden verstaan onder ‘aantasting door menselijke activiteiten’ en ‘natuurlijke gesteldheid’. Beide categorieën zijn noch in de richtlijn, noch in de nationale regelingen nader gespecificeerd. Bij aantasting door ‘menselijke activiteiten’ kan worden gedacht aan alle door de mens ontwikkelde (intensieve) vormen van grondgebruik die van invloed zijn of zijn geweest op de chemische of ecologische waterkwaliteit. Te denken valt aan (verontreinigingen door) intensieve landbouw of industrie, maar ook aan waterstaatkundige ingrepen, peilbeheer, onttrekkingen of andere vormen van gebruik van waterlichamen. Bij de ‘natuurlijke gesteldheid’ dient vooral te worden gedacht aan de natuurlijke aanwezigheid van bepaalde stoffen (achtergrondbelasting), historische verontreinigingen of verstoringen of de grootschalige aanwezigheid van exoten, een en ander in samenhang met de capaciteit van het systeem om met dergelijke aantastingen om te gaan.⁹⁸ Met andere woorden: binnen deze twee categorieën is het aantal situaties die aanleiding kunnen geven voor een gerechtvaardigd beroep op deze uitzonderingsgrond in beginsel onbegrensd. Van belang is vooral dat de reden (noodzaak) tot gebruikmaking van dit instrument in een specifiek geval zo nauwkeurig mogelijk wordt beschreven.

5.3 Feitelijk onmogelijk of onevenredig kostbaar

Er kan voorts alleen een gerechtvaardigd beroep op doelverlaging worden gedaan wanneer aannemelijk kan worden gemaakt dat (de tijdsige) verwezenlijking van de KRW-doelen door *de mate van aantasting of de aard van de gesteldheid* 1) feitelijk onmogelijk of 2) onevenredig kostbaar zou zijn. Voor een geslaagd beroep op feitelijk onmogelijkheid moet overtuigend vast komen te staan dat er geen maatregelen bestaan waarmee de doelstellingen binnen de gestelde termijn alsnog kunnen worden bereikt. Hierbij kan worden gedacht aan technische onhaalbaarheid, maar ook aan (andere) situaties waarover een beheerder feitelijk geen controle heeft en die het treffen van effectieve maatregelen in de weg staan.⁹⁹ In dergelijke gevallen is het nog de vraag of verbetering of herstel überhaupt, ook op de langere termijn, onmogelijk wordt geacht. Is dat het geval, dan kunnen doelen worden bijgesteld en dienen de inspanningen van de beheerder zich hoofdzakelijk te richten op het voorkomen van verdere achteruitgang (art. 4 lid 5 sub c KRW).¹⁰⁰ Mocht blijken dat enige verbetering op termijn wel mogelijk is, dan kunnen de doelen (tijdelijk) worden bijgesteld en dienen (alternatieve) herstel mogelijkheden in kaart te worden gebracht. De inspanningen richten zich dan naast het voorkomen van (verdere) achteruitgang op het bereiken van de minder strenge doelen.¹⁰¹ Tijdens tussentijdse monitoring en evaluatie en in (de aanloop op) een volgende planperiode dient vervolgens steeds te worden beoordeeld of ambitieuzere doelen kunnen worden vastgesteld of dat zelfs de eigenlijke KRW-normen als uitgangspunt van beheer kunnen worden genomen (art. 4 lid 5 sub d KRW).

Voor een succesvol beroep op onevenredige kostbaarheid dient aannemelijk te worden gemaakt dat het bereiken van de doelstellingen weliswaar niet feitelijk onmogelijk is, maar slechts mogelijk is door onevenredig kostbare maatregelen te treffen (die reeds daarom niet toelaatbaar

⁹⁷ Zie CIS 2017, p. 6.

⁹⁸ Zie CIS 2017, p. 6.

⁹⁹ Zie CIS 2017, pp. 12-13 en Guidance Document 20 (2009), pp. 20-22.

¹⁰⁰ De doelverlaging krijgt dan met andere woorden een min of meer permanent karakter. Zie Guidance Document 20 (2009), p. 21.

¹⁰¹ Zie CIS 2017, p. 21.

zijn met het oog op andere belangen). Dit betekent niet dat maatregelen niet kostbaar mogen zijn en evenmin dat dit argument gemakkelijk in stelling kan worden gebracht om ingrijpende en politiek gevoelige maatregelen uit de weg te gaan. Het is vooral de vraag wanneer kosten als onevenredig hoog kunnen worden aangemerkt. De KRW geeft geen nadere invulling aan dit criterium en ook het HvJ EU is hiertoe vooralsnog niet in de gelegenheid geweest. Er bestaat dus nog de nodige ruimte voor interpretatie en er kunnen verschillende benaderingen worden toegepast bij het bepalen van de grenzen van de evenredigheid.¹⁰² Wel is in verschillende handreikingen (*guidance documents*) van de Europese Commissie de nodige richting gegeven aan de invulling van dit criterium.¹⁰³ Zo wordt gewezen op verschillende typen analyses om kosten en baten tegen elkaar af te wegen. Ook wordt een aantal randvoorwaarden gegeven. Freriks en Van Rijswick concluderen te dien aanzien:

“Uit het vorenstaande volgt dat noch in de KRW noch in jurisprudentie van het HvJ EU een definitie wordt gegeven van hetgeen onder disproportionele kosten moet worden verstaan. Wel zijn in handreikingen van de Europese Commissie factoren aangegeven die een rol spelen bij de verantwoording van een besluit tot doelverlaging vanwege disproportionele kosten. Het gaat daarbij om: Cost-benefit analysis, Benefits assessment, Assessment of the consequences of non-action, Distribution of costs, Social and sectoral impacts, Affordability, Cost-effectiveness analysis. Verder worden door de Europese Commissie een aantal randvoorwaarden aangegeven. Allereerst is van belang dat het enkele feit dat de kosten de te kwantificeren baten overstijgen niet impliceert dat daarmee sprake is van onevenredigheid. Bovendien is een kosten-baten analyse niet beperkt tot kwantitatieve kosten en baten, maar moeten ook kwalitatieve aspecten daarbij worden betrokken. De wijze waarop wordt omgegaan met de uitvoering van een kosten-baten analyse en de weging die daarbij plaatsvindt moet inzichtelijk zijn.

Bij beantwoording van de vraag of de kosten van de maatregelen die moeten worden getroffen kunnen worden gekwalificeerd als disproportionele kosten speelt ook een rol of als gevolg van het uitblijven van maatregelen in het verleden in die tijd kosten zijn bespaard c.q. voordelen zijn genoten. Met andere woorden: indien in het verleden niet of slechts beperkt is geïnvesteerd in het treffen van de noodzakelijke maatregelen en daardoor nu in een korte tijd grote investeringen in maatregelen noodzakelijk zijn, dan is het de vraag of de conclusie dat sprake is van onevenredige kosten, gerechtvaardigd kan zijn. Daarbij speelt ook een rol dat kosten van maatregelen die reeds moeten worden of hadden moeten worden genomen op basis van EU-regelgeving die reeds van kracht was ten tijde van de inwerkingtreding van de KRW, niet in aanmerking kunnen worden genomen bij een beoordeling of sprake is van disproportionele kosten. Verder moet worden aangegeven of kosten voor maatregelen als bedoeld in art. 11, 3e lid, onder a KRW zijn uitgezonderd van het onderzoek naar de (on)evenredigheid van kosten. Het gaat daarbij om een deel van de basismaatregelen namelijk de maatregelen die voor de toepassing van de communautaire wetgeving voor de waterbescherming nodig zijn, met inbegrip van maatregelen die krachtens de in artikel 10 en deel A van bijlage VI bij de richtlijn genoemde wetgeving vereist zijn. Dit betreft de gecombineerde aanpak voor puntbronnen en diffuse bronnen, en onder andere maatregelen uit hoofde van de Nitraatrichtlijn en de natuurregelgeving (Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn).”

¹⁰² Zie CIS 2017, p. 13.

¹⁰³ Zie Guidance Document 20 (2009); WFD Reporting Guidance 2016. Zie uitgebreider over dit criterium: Freriks & Van Rijswick 2021, pp. 5-11.

5.4 Voorwaarden voor doelverlaging

Naast een deugdelijke uiteenzetting van de noodzaak tot doelverlaging zoals hierboven besproken, dient voor een gerechtvaardigd beroep op deze uitzonderingsgrond aan een aantal (andere) randvoorwaarden te zijn voldaan. Zo mag er geen verdere achteruitgang in de toestand van het aangetaste waterlichaam optreden (art. 4 lid 5 sub c KRW) en dienen de minder strenge doelstellingen om de zes jaar te worden getoetst (art. 4 lid 5 sub d KRW). Voorts kunnen chemische en ecologische doelen niet zomaar worden bijgesteld naar een willekeurig lager niveau, maar dient (voor oppervlaktewateren) de *best mogelijke ecologische en chemische toestand te worden bereikt die haalbaar is*, gezien de redelijkerwijs niet te vermijden effecten vanwege de aard van de menselijke activiteiten of verontreiniging (art. 4 lid 5 sub b KRW). Wat die best mogelijke toestand is, dient aannemelijk te worden gemaakt op basis van gebiedsgericht onderzoek. Ten slotte geldt als voorwaarde dat aan de ecologische en sociaal-economische behoeften die door de in de aanhef van lid 5 bedoelde menselijke activiteiten worden gediend, niet kan worden voldaan met andere, voor het milieu aanmerkelijk gunstigere middelen die geen onevenredig hoge kosten met zich brengen (art. 4 lid 5 sub a KRW).

Vooraf deze laatstgenoemde voorwaarde verdient nadere bespreking. Op basis van de formulering van art. 4 lid 5 KRW dient te worden vastgesteld dat deze voorwaarde specifiek ziet op situaties waarin een beroep wordt gedaan op aantasting door menselijke activiteiten als reden voor doelverlaging ('*zulke* menselijke activiteiten'). Deze voorwaarde ziet dus niet op situaties waarin een beroep wordt gedaan op de natuurlijke gesteldheid als reden voor doelverlaging. De voorwaarde stelt een bijkomende eis aan de motivering van de noodzaak tot doelverlaging in relatie tot andere mogelijkerwijs te treffen maatregelen. In de eerste plaats dient duidelijk in kaart te worden gebracht welke ecologische en/of sociaal-economische behoeften in een concreet geval worden gediend met de menselijke activiteiten in een bepaald gebied. Voorts dienen alternatieven in kaart te worden gebracht om dergelijke behoeften te dienen, waarbij dient te worden beoordeeld in hoeverre deze een voor het milieu gunstigere uitwerking hebben. Daarbij kan naast innovaties in bepaald industriële of agrarische processen ook worden gedacht aan het veranderen, verplaatsen of deconcentreren van bepaalde vormen van grondgebruik. Mocht overtuigend komen vast te staan dat er geen (realistische) alternatieven bestaan om de betreffende behoeften te bedienen, dan kan een gerechtvaardigd beroep worden gedaan op doelverlaging. Mochten er wel alternatieven bestaan, dan dient nog te worden beoordeeld in hoeverre deze onevenredig hoge kosten met zich zouden brengen. Bij de beoordeling van de proportionaliteit gelden dezelfde handvatten en randvoorwaarden als hierboven besproken (paragraaf 5.3). Mocht aannemelijk kunnen worden gemaakt dat de maatschappelijke behoeften niet zonder disproportionele kosten kunnen worden gediend met alternatieve middelen, dan kan een gerechtvaardigd beroep worden gedaan op doelverlaging. Mochten er alternatieven beschikbaar zijn die niet onevenredig kostbaar blijken, dan moet voor dergelijke alternatieven worden gekozen en kan dus géén gerechtvaardigd beroep worden gedaan op doelverlaging.

Een laatste voorwaarde voor toepassing van de bevoegdheid tot doelverlaging vindt men in art. 4 lid 8 KRW. Op basis van dat artikellid dient er bij gebruikmaking van de uitzonderingsmogelijkheden uit art. 4 KRW voor te worden gewaakt dat zulks het bereiken van de KRW-doelstellingen in andere waterlichamen in hetzelfde stroomgebiedsdistrict niet blijvend verhindert of in gevaar brengt en verenigbaar is met de andere EU-voorschriften op milieugebied. Met andere woorden: bij de beoordeling van de toelaatbaarheid van doelverlaging en de motivering van de noodzaak daarvan dienen ook de mogelijke effecten

daarvan op de waterkwaliteit en andere milieuterreinen (bijvoorbeeld met betrekking tot natuur) elders in het stroomgebieddistrict in kaart te worden gebracht en betrokken. Mocht blijken dat doelverlaging ertoe zou leiden dat de waterkwaliteit stroomop- of -afwaarts in ernstige mate verslechtert of dat daardoor bepaalde Natura2000-doelen niet (langer) worden bereikt, dan dienen er mitigerende maatregelen te worden genomen om deze te ondervangen (of dient te worden afgezien van doelverlaging). Doelverlaging voor het ene waterlichaam kan het nemen van aanvullende maatregelen voor andere waterlichamen dus noodzakelijk maken. Hiermee dient naar onze mening ook rekening te worden gehouden bij de proportionaliteitsbeoordeling.

5.5 Conclusies en toepassing op de situatie in het beheergebied van HHNK

Uit bovenstaande volgt dat voor een geslaagd beroep op doelverlaging de noodzaak daarvan aannemelijk dient te worden gemaakt en voorts dat moet worden aangetoond dat aan de overige voorwaarden wordt voldaan. Het is dus eerst van belang dat duidelijk wordt welke KRW-doelen in welke mate niet zullen worden bereikt en wat de oorzaak daarvan is. Mocht de oorzaak daarvan zijn gelegen in de aantasting door bestaande menselijk activiteiten, dan dient duidelijk te worden gemaakt welke activiteiten het betreft en welke maatschappelijke doelen daarmee worden gediend. Is de oorzaak gelegen in de natuurlijke gesteldheid van het systeem, dan dient daar afdoende inzicht in te worden gegeven op basis van gebiedsgericht onderzoek. Vervolgens moet aannemelijk worden gemaakt dat het door de gegeven omstandigheden onmogelijk is om de doelen (tijdig) te bereiken of dat de maatregelen die nodig zijn om deze doelen te bereiken onevenredig kostbaar zijn. Indien dit is komen vast te staan, dan kan er in beginsel gerechtvaardigd gebruik worden gemaakt van de bevoegdheid tot doelverlaging, mits aan de overige voorwaarden wordt voldaan.

Indien de noodzaak tot doelverlaging vaststaat kunnen lagere doelen worden vastgesteld, tenzij ook aan de maatschappelijke behoeften kan worden voldaan met alternatieve middelen die niet onevenredig kostbaar zijn. Het is dus aan het tot doelverlaging bevoegde overheidsorgaan om op basis van een alternatievenanalyse te beargumenteren dat dergelijke alternatieve middelen niet bestaan, dan wel qua kosten niet in verhouding staan tot de daarmee te dienen doelen. Bestaan er wel qua kosten proportionele alternatieven, dan moet worden afgezien van doelverlaging en dienen die alternatieven te worden geïmplementeerd. Indien wordt overgegaan tot doelverlaging, dan moet op basis van gebiedsgericht onderzoek aannemelijk worden gemaakt dat de lagere doelen de best mogelijke toestand vertegenwoordigen die onder de gegeven omstandigheden haalbaar is. Daarnaast moet duidelijk worden gemaakt aan de hand van welke maatregelen deze bijgestelde doelen zullen worden nagestreefd en hoe (verdere) achteruitgang zal worden voorkomen. Voorts zal inzicht moeten worden gegeven over de wijze waarop monitoring en evaluatie van de verlaagde doelen plaatsvinden. Ten slotte moet worden onderzocht wat de gevolgen van doelverlaging zijn binnen het stroomgebieddistrict en moet worden beschreven welke maatregelen zullen worden genomen om te voorkomen dat de waterkwaliteit in andere oppervlaktewateren of andere milieudoelen in het betreffende gebied in gevaar komen.

De beslissing tot doelverlaging is geen appellabel besluit in de zin van de Algemene wet bestuursrecht. Dat betekent dat hiertegen geen rechtstreeks beroep kan worden ingesteld bij de bestuursrechter. Wel kan de burgerlijke rechter worden verzocht de rechtmatigheid van de doelverlaging te beoordelen, bijvoorbeeld in het kader van een onrechtmatige daadsactie. Ook de bestuursrechter kan dat overigens over de band van een wel appellabel besluit dat is

gebaseerd op de verlaagde doelen (exceptieve toetsing). Beide rechters zullen zich terughoudend opstellen en zich beperken tot de vraag of het betrokken overheidsorgaan in redelijkheid tot de betreffende beslissing tot doelverlaging heeft kunnen komen. Daarbij zal een groot gewicht toekomen aan de kwaliteit van de motivering die aan de doelverlaging ten grondslag wordt gelegd.

Uit bovenstaande volgt dat de vraag of gerechtvaardigd gebruik kan worden gemaakt van de bevoegdheid tot doelverlaging hoofdzakelijk afhangt van de motivering die daaraan ten grondslag wordt gelegd. In de situatie van HHNK is het niet het waterschap, maar de provincie die bevoegd is tot doelverlaging, althans voor zover het ecologische doelen (GEP) betreft. Het hoogheemraadschap kan daar wel om verzoeken en zal een belangrijke rol spelen bij het aanleveren van de benodigde gegevens ter onderbouwing daarvan, net als bij het afleiden en vaststellen van de oorspronkelijke doelen. Beheerders (HHNK) dienen in hun waterbeheerprogramma's uiteraard wel passend operationeel beleid op te nemen om de bijgestelde doelen te verwezenlijken en achteruitgang te voorkomen. De noodzaak tot doelverlaging dient voor elk concreet geval (i.e. voor elk kwaliteitskenmerk per waterlichaam) aannemelijk te worden gemaakt in het regionale waterprogramma en bovendien te worden vermeld in het SGBP. Aangezien de KRW-doelen pas in 2027 hoeven te zijn bereikt, is het niet noodzakelijk om reeds in de huidige planperiode over te gaan tot doelverlaging. Het verdient wel sterke aanbeveling om nu reeds te onderzoeken voor welke waterlichamen en kwaliteitselementen een beroep op doelverlaging na 2027 noodzakelijk zal zijn, omdat het besluit tot doelverlaging goed gemotiveerd moet worden en er mogelijk onderzoeken moeten worden gedaan om tot die goede motivatie te komen. Het is overigens niet verboden om in de huidige planperiode al over te gaan tot doelverlaging voor waterlichamen waarvan vaststaat of op termijn komt vast te staan dat doelverlaging noodzakelijk is. Dit is ter beoordeling aan provinciale staten en vergt een aanpassing van het huidige waterprogramma.

6. Wijzigingen als gevolg van de inwerkingtreding van de Omgevingswet¹⁰⁴

In hoeverre leidt inwerkingtreding van de Omgevingswet tot een andere beantwoording van bovenstaande vragen?

6.1 Algemeen

Op het terrein van implementatie van de KRW-doelen zullen ten gevolge van de inwerkingtreding van de Omgevingswet geen wezenlijke wijzigingen optreden. De KRW-doelen zijn vertaald in omgevingswaarden die bij de vaststelling van de waterbeheerprogramma's en regionale en nationale waterprogramma's in acht moet worden genomen, tenzij een beroep wordt gedaan op een KRW-uitzonderingsgrond.¹⁰⁵ Een dergelijk beroep moet in het desbetreffende programma worden gemotiveerd. In die programma's¹⁰⁶ moeten maatregelen worden opgenomen gericht op te bereiken van de KRW-doelen. De onderdelen van een regionaal waterprogramma die uitvoering geven aan de KRW, waaronder de KRW-maatregelen als bedoeld in art. 11 KRW, vormen afzonderlijke delen van dat programma.¹⁰⁷

Onder de Omgevingswet krijgt het provinciebestuur de bevoegdheid om in hun omgevingsverordeningen strengere of aanvullende omgevingswaarden vast te stellen ten opzichte van de omgevingswaarden die in Bkl zijn vastgesteld.¹⁰⁸

De aanwijzing van sterk veranderende of kunstmatige oppervlaktewaterlichamen en de vaststelling van het daarmee corresponderende GEP geschiedt voor de regionale oppervlaktewaterlichamen in het regionale waterprogramma.¹⁰⁹ Het stroomgebiedbeheerplan maakt niet langer formeel onderdeel uit van een rijksplan of -programma, maar moet los daarvan worden vastgesteld.

6.2 Samenwerkingsverplichting

In art. 2.2 Omgevingswet is een aantal algemene samenwerkingsverplichtingen opgenomen. Bij de uitoefening van hun taken en bevoegdheden moeten bestuursorganen op grond van de Omgevingswet rekening houden met de taken en bevoegdheden van andere bestuursorganen. Zij moeten zo nodig hun taken afstemmen. Bestuursorganen kunnen taken en bevoegdheden gezamenlijk uitoefenen, maar zonder dat wordt voorzien in overdracht van taken en bevoegdheden. Bestuursorganen mogen bij de uitoefening van taken en bevoegdheden niet treden in de taken en bevoegdheden van andere bestuursorganen, tenzij dat nodig is voor de uitoefening van hun eigen taken en bevoegdheden.

Deze samenwerkingsverplichting is ook relevant voor het bereiken van de KRW-doelen. Zoals reeds is opgemerkt, is het bereiken van die doelen immers een gezamenlijke opgave. Met deze wettelijke samenwerkingsverplichting wordt het belang van samenwerking bij de formulering van doelstellingen en maatregelen om te voldoen aan de KRW nog eens extra benadrukt. Op basis van het huidige recht bestaat een dergelijke wettelijke samenwerkingsverplichting niet,

¹⁰⁴ Dit hoofdstuk is deels gebaseerd op een onderzoek naar het terugbrengen van de concentraties gewasbeschermingsmiddelen.

¹⁰⁵ Zie paragraaf 2.2.2 jo. afdeling 4.2 jo. afd. 4.2.2 Bkl. In het bijzonder art. 4.13 lid 1 Bkl.

¹⁰⁶ Art. 4.3 lid 1 Bkl (waterbeheerprogramma) en art. 4.4 lid 3 Bkl (regionaal waterprogramma) en art. 4.10 lid 3 Bkl (nationaal waterprogramma).

¹⁰⁷ Art. 4.4 lid 4 Bkl.

¹⁰⁸ Art. 2.12 Ow.

¹⁰⁹ Art. 4.4a Bkl.

behoudens de verplichting van het waterschapsbestuur om bij de vaststelling van het waterbeheerprogramma rekening te houden met het regionale waterbeheerprogramma.¹¹⁰ Daar wordt een (niet-juridische) verantwoordelijkheid tot samenwerking, afstemming en overleg afgeleid uit de gedeelde verantwoordelijkheid voor het bereiken van de KRW-doelen.

6.3 Decentralisatie regulering lozingsactiviteiten onder de Omgevingswet

Lozingen op oppervlaktewaterlichamen, die thans op grond van hoofdstuk 6 Wtw zijn gereguleerd, zullen onder de Omgevingswet op een andere manier worden gereguleerd. Thans zijn alle lozingen op oppervlaktewaterlichamen op rijksniveau gereguleerd, ofwel door middel van een vergunningplicht ex art. 6.2 lid 1 Wtw, dan wel door middel van algemene regels in het Activiteitenbesluit milieubeheer en het Besluit lozen buiten inrichtingen.¹¹¹ Het waterschapsbestuur is bevoegd gezag voor de verlening van lozingsvergunningen en de handhaving van deze vergunningen en de algemene regels die in het Abm zijn gesteld voor lozingen.

Een groot deel van de lozingen (de Ow spreekt van lozingsactiviteiten) op regionale oppervlaktewaterlichamen die thans op rijksniveau (hoofdstuk 6 Wtw, Abm en Blbi) zijn gereguleerd, worden onder de Omgevingswet gedecentraliseerd. Dat wil zeggen dat het waterschapsbestuur de bevoegdheid krijgt om lozingsactiviteiten op regionale oppervlaktewaterlichamen die niet langer op rijksniveau (in het Bal) worden gereguleerd, zelfstandig in de waterschapsverordening te reguleren.

De lozingsactiviteiten op regionale oppervlaktewaterlichamen die op rijksniveau worden gereguleerd zijn aangewezen in het Bal. Het gaat uitsluitend om lozingsactiviteiten op regionale oppervlaktewaterlichamen die afkomstig zijn van in het Bal aangewezen milieubelastende activiteiten. Dit betreft relatief zwaar milieubelastende activiteiten, zoals zwaardere industrie en agrarische activiteiten.¹¹²

Lozingsactiviteiten op oppervlaktewaterlichamen vanuit deze milieubelastende activiteiten kunnen zijn aangewezen als vergunningplichtig, maar zij kunnen ook vallen onder algemene regels. Voor specifieke lozingsactiviteiten afkomstig van deze milieubelastende activiteiten gelden de algemene regels van hoofdstuk 4 Bal, voor zover daarnaar in de afdeling over de desbetreffende milieubelastende activiteit wordt verwezen.

Ook onder de Omgevingswet beschikt het waterschapsbestuur over de bevoegdheid om maatwerkvoorschriften te stellen. Met een maatwerkvoorschrift kan worden afgeweken van de regels die het Bal worden gesteld voor lozingsactiviteiten op een regionaal oppervlaktewaterlichaam. De bevoegdheid om maatwerkvoorschriften te stellen worden dan ook verruimd ten opzichte van het huidige recht. Op grond van het huidige recht kan er immers slechts een maatwerkvoorschrift worden gesteld, voor zover het Abm daartoe de bevoegdheid geeft. Onder de Omgevingswet wordt dat omgedraaid: de maatwerkvoorschriftbevoegdheid bestaat, tenzij in het Bal anders wordt bepaald.

Naast de algemene regels die op de verschillende lozingsactiviteiten op een oppervlaktewaterlichaam vanuit in het Bal aangewezen milieubelastende activiteiten van

¹¹⁰ Art. 4.6 lid 1 Wtw.

¹¹¹ Lozingen kunnen bij of krachtens amvb van vergunningplicht ex art. 6.2 lid 1 sub a Wtw worden vrijgesteld en daarvoor kunnen op grond van art. 6.6 Wtw algemene regels worden gesteld. Voor veel lozingen, waaronder lozingen vanuit agrarische activiteiten is dit gebeurd in het Abm (art. 1.6 Abm).

¹¹² Art. 2.1 Bal.

toepassing zijn, geldt voor deze lozingsactiviteiten ook de specifieke zorgplicht van art. 2.11 Bal.¹¹³ Deze zorgplicht houdt in dat degene die een lozingsactiviteit op een oppervlaktewaterlichaam verricht en weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat die activiteit nadelige gevolgen heeft of kan hebben voor de waterkwaliteit en drinkwaterfunctie van een oppervlaktewaterlichaam verplicht is:

- ‘a. alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van diegene kunnen worden gevraagd om die gevolgen te voorkomen;
- b. voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen: die gevolgen zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken; en
- c. als die gevolgen onvoldoende kunnen worden beperkt: die activiteit achterwege te laten voor zover dat redelijkerwijs van diegene kan worden gevraagd.

(...)

3. Voor lozingsactiviteiten op een oppervlaktewaterlichaam en lozingsactiviteiten op een zuiveringstechnisch werk houdt deze plicht in ieder geval in dat:

- a. alle passende preventieve maatregelen tegen milieuverontreiniging worden getroffen;
- b. de beste beschikbare technieken worden toegepast;
- c. geen significante milieuverontreiniging wordt veroorzaakt;
- d. alle passende maatregelen worden getroffen voor het voorkomen van ongewone voorvallen en de nadelige gevolgen daarvan, bedoeld in artikel 19.1, eerste lid, van de wet;
- e. lozingen op een oppervlaktewaterlichaam of een zuiveringstechnisch werk doelmatig kunnen worden bemonsterd;
- f. metingen representatief zijn en monsters niet worden verdund; en
- g. meetresultaten op geschikte wijze worden geregistreerd, verwerkt en gepresenteerd.’

Rechtstreekse handhaving van deze zorgplicht is, gelet op het rechtszekerheidsbeginsel, naar verwachting alleen mogelijk als het handelen of nalaten van een persoon onmiskenbaar in strijd is met de zorgplicht.¹¹⁴ De zorgplicht zal in veel gevallen dan ook moeten worden geconcretiseerd door de vaststelling van maatwerkvoorschriften of maatwerkregels bij die zorgplicht (te onderscheiden van de maatwerkvoorschriften of maatwerkregels bij de algemene regels uit het Bal), zodat rechtssubjecten weten wat er van hen wordt verwacht en tegen de overtreding van maatwerkvoorschriften of maatwerkregels handhavend kan worden opgetreden. Voor lozingsactiviteiten heeft het waterschapsbestuur de bevoegdheid om over de specifieke zorgplicht voor lozingsactiviteiten op regionale oppervlaktewaterlichamen maatwerkvoorschriften vast te stellen.¹¹⁵ In een maatwerkvoorschrift kan de zorgplicht voor een concreet geval worden geconcretiseerd.

¹¹³ De specifieke zorgplicht geldt ook voor de milieubelastende activiteiten waar vanuit de lozingsactiviteit plaatsvindt.

¹¹⁴ Vgl. ABRvS 10 augustus 2011, ECLI:NL:RVS:BR4631, *M en R* 2012/20 en ABRvS 13 november 2013, *AB* 2014/32.

¹¹⁵ Art. 2.13 Bal.

Het waterschapsbestuur kan alleen maatwerkvoorschriften stellen met het oog op de doelstellingen voor het waterbeheer, waaronder het beschermen en verbeteren van de chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen en de vervulling van maatschappelijke functies van watersystemen.¹¹⁶ Het vaststellen van een maatwerkvoorschrift mag er niet toe leiden dat niet aan de KRW-doelen wordt voldaan of dat er een achteruitgang in toestandsklasse van het oppervlaktewaterlichaam optreedt, tenzij een beroep op een KRW-uitzondering kan worden gedaan. Dit wordt ook wel het effectgerichte spoor genoemd. Daarnaast moeten ook de wettelijke eisen ten aanzien van het brongerichte spoor in acht worden genomen, zoals geldende emissiegrenswaarden voor bepaalde stoffen en de beste beschikbare technieken.¹¹⁷

Naast de maatwerkvoorschriftbevoegdheid ten aanzien van concrete lozingsactiviteiten op regionale oppervlaktewaterlichamen afkomstig vanuit in het Bal aangewezen milieubelastende (agrarische) activiteiten, heeft het waterschapsbestuur op grond van art. 2.12 Bal ook een zeer ruime bevoegdheid tot het stellen van maatwerkregels voor deze lozingsactiviteiten in de waterschapsverordening. Waterschapsbesturen kunnen immers maatwerkregels stellen over de zorgplicht en alle algemene regels die op deze lozingsactiviteiten van toepassing zijn, waar bij zij kunnen afwijken van al deze regels in het Bal, tenzij anders is bepaald.¹¹⁸ Het waterschapsbestuur kan maatwerkregels uitsluitend in de waterschapsverordening stellen met het oog op de doelstellingen voor het waterbeheer, waaronder de bescherming en verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen en de drinkwaterwinningsfunctie die aan een deel van het watersysteem in toegekend.

Bij het stellen van de regels of maatwerkregels ten aanzien van lozingsactiviteiten op een oppervlaktewaterlichaam in beheer bij het waterschap moet het waterschapsbestuur de instructieregels van hoofdstuk 6 Bkl in acht nemen.¹¹⁹ Deze instructieregels beogen te waarborgen dat de KRW volledig geïmplementeerd blijft. Kort gezegd komt het erop neer dat met de vaststelling van de waterschapsverordening ervoor zorg moet worden gedragen dat alle lozingsactiviteiten op regionale oppervlaktewaterlichamen conform art. 10 en art. 11 lid 3 onder g KRW voorafgaand gereguleerd moeten worden. Indien er een vergunningplicht in de waterschapsverordening wordt opgenomen, moet op grond van art. 6.2 Bkl in de beoordelingsregels worden opgenomen dat deze vergunning moet worden geweigerd als deze in strijd is met de KRW-doelstellingen van geen achteruitgang en het bereiken van een goede toestand of een goed ecologisch potentieel van waterlichamen.

Vanwege de decentralisering van de regulering van lozingsactiviteiten op regionale oppervlaktewaterlichamen, krijgen waterschapsbesturen meer bestuurlijke afwegingsruimte om deze lozingsactiviteiten te reguleren. Om te voorkomen dat de huidige rijksregels komen te vervallen, zonder dat de waterschapsbesturen daar over hebben nagedacht, worden de rijksregels die komen te vervallen van rechtswege opgenomen in de waterschapsverordening, de zogenaamde bruidsschat. Het waterschapsbestuur heeft de bevoegdheid om binnen de reikwijdte van de regelgevende bevoegdheid en de daarvoor geldende instructieregels van hoofdstuk 6 Bkl die regels uit de bruidsschat te wijzigen, aan te vullen of te laten vervallen.

¹¹⁶ Art. 2.13 lid 6 Bal jo. 8.84, 8.92 en 8.98 t/m 8.100 Bkl (effectgerichte spoor).

¹¹⁷ Zie 2.13 lid 6 Bal jo. art. 8.26 lid 2 t/m 4, 8.27, 8.30, 8.31 en 8.33 Bkl (brongerichte spoor).

¹¹⁸ Over aanwijzing van lozingsactiviteiten kunnen ingevolge art. bijvoorbeeld geen maatwerkregels worden gesteld, omdat het waterschapsbestuur daarmee de reikwijdte van het Bal zou kunnen wijzigen. Dat is uitsluitend voorbehouden aan de amvb-regelgever zelf.

¹¹⁹ Ook eventuele provinciale instructieregels zal het waterschapsbestuur daarbij in acht moeten nemen.

De waterschapsbesturen krijgen dus onder de Omgevingswet meer bestuurlijke afwegingsruimte voor regulering van lozingsactiviteiten. Daarmee is het instrumentarium van de waterschapsbesturen om een bijdrage te leveren aan het bereiken van de KRW-doelen versterkt. Dat wil echter niet zeggen dat het bereiken van de KRW-doelen voor oppervlaktewaterlichamen volledig bij de waterschapsbesturen komt te liggen. Ook op grond van de Omgevingswet is niet geregeld welke overheid welk deel van de KRW-opgaven realiseert. Het kan efficiënter en effectiever en ook meer in lijn met het subsidiariteitsbeginsel zijn dat een hogere (provincie of rijk) of andere overheid (gemeente, bijvoorbeeld waar het gaat om indirecte lozings) de activiteiten nader reguleert.

6.4 Rol provincie

6.4.1 Provinciale sturing en kaderstelling in het waterspoor

Onder de Omgevingswet behoudt het provinciebestuur de bevoegdheid om instructies en instructieregels te stellen ten aanzien van de uitoefening van taken en bevoegdheden door het waterschapsbestuur. Daarbij moeten het provinciebestuur het subsidiariteitsvereiste van art. 2.3 lid 2 sub b Ow in acht nemen op grond waarvan uitsluitend instructies of instructieregels geven als dat nodig is voor een doelmatige en doeltreffende uitoefening van de taken en bevoegdheden op grond van de Omgevingswet of de uitvoering van een internationaalrechtelijke verplichting.

De instructiebevoegdheid blijft vrijwel ongewijzigd ten opzichte van de aanwijzingsbevoegdheid uit de Waterwet. GS kunnen het waterschapsbestuur een instructie geven over de uitoefening van taken en bevoegdheden, indien dat nodig is voor een samenhangend en doelmatig regionaal waterbeheer.¹²⁰ Indien het waterschapsbestuur die instructieregels of instructies niet in acht neemt, dan kunnen GS in plaats daarvan de bevoegdheid of taak waarop de instructie betrekking heeft uitoefenen.¹²¹

De instructieregelbevoegdheid ziet niet op besluiten en plannen in algemene zin, maar uitsluitend op de waterschapsbesluiten die uitdrukkelijk in art. 2.23 lid 1 Ow zijn genoemd. Het betreft waterbeheerprogramma's, waterschapsverordeningen, maatwerkvoorschriften, projectbesluiten van het waterschapsbestuur, leggers in de zin van art. 2.39 Ow en peilbesluiten. Voor zover het gaat om het stellen van een instructieregel over de vaststelling van waterschapsverordeningen, wordt aangegeven dat deze bevoegdheid alleen kan zien op de daarin op te nemen of opgenomen regels over uitoefening van de waterschapstaken die op grond van art. 2.17 Ow aan het waterschap zijn toebedeeld.

6.4.2 De provincie als regionale gebiedsregisseur

Provincies dragen op het bovengemeentelijke en (inter)regionale niveau een verbindende en regisserende verantwoordelijkheid voor de fysieke leefomgeving, rekening houdend met de primaire verantwoordelijkheid van (samenwerkende) gemeenten en de functionele verantwoordelijkheid van de (samenwerkende) waterschappen.¹²² Vooralnog is de rol als gebiedsregisseur niet wettelijk verankerd. In de Omgevingswet is de gebiedsgerichte

¹²⁰ Art. 2.33 lid 2 sub c Ow.

¹²¹ Art. 2.36 lid 1 sub a jo. art. 2.33 Ow.

¹²² De rol van de provincie als gebiedsregisseur komt in verschillende beleidsdocumenten en bestuursakkoorden naar voren. Zie bijvoorbeeld het Bestuursakkoord 2011–2015 tussen Rijk, IPO, VNG, UvW, p. 4, de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte 2012, p. 11 en het regeerakkoord Rutte II, 'Bruggen slaan', *Kamerstukken II* 2012/13, 33 410, nr. 15, p. 39.

coördinatie van de overheidszorg nadrukkelijk als wettelijke taak van de provincie opgenomen vanwege de belangrijke verantwoordelijkheid die de provincie draagt voor de bescherming en de verbetering van de fysieke leefomgeving.¹²³ Op grond van art. 2.18 lid 1 sub a Ow heeft het provinciebestuur de taak om, met inachtneming van het subsidiariteitsvereiste van art. 2.3 lid 2 Ow de uitoefening van taken en bevoegdheden door gemeente- en waterschapsbesturen gebiedsgericht te coördineren. Om deze taak te kunnen vervullen verschaft de Omgevingswet het provinciebestuur ook juridische instrumenten. Het provinciebestuur kan namelijk op grond van art. 2.23 lid 1 sub b Ow instructieregels stellen over de uitoefening van taken en bevoegdheden van waterschapsbesturen en gemeentebesturen ter uitvoering van zijn in art. 2.18 Ow toebedeelde coördinerende taak. Indien dat voor een doelmatig en effectief beleid voor het bereiken van de KRW-doelen nodig is, kan het provinciebestuur ter uitoefening van zijn coördinerende taak instructieregels vaststellen voor uitoefening van de taken en bevoegdheden door de betrokken gemeente- en waterschapsbesturen. De wettelijke regietaak die aan provincies is toegekend is dan ook van belang voor de regionale gebiedsgerichte formulering, uitvoering en uitwerking van beleidsdoelstellingen ten aanzien het bereiken van de KRW-doelen.

¹²³ *Kamerstukken II 2013/14*, 33 962, nr. 3, p. 78, 113 en 416.

Memo

Aan
College van Dijkgraaf en Hoogheemraden

Kopie aan

hoogheemraadschap
**Hollands
Noorderkwartier**

Van
[Redacted]

Doorkiesnummer
[Redacted]

E-mail
[Redacted]@hnhk.nl

Onderwerp
Presentatie opmaat
maatregelenpakket Kaderrichtlijn
Water 2022-2027

Registratienummer
19.2269344

Datum
21 oktober 2019

Geacht college,

Op 27 november wil ik de Commissie Water & Wegen informeren over de opmaat naar een nieuw maatregelenpakket voor de derde planperiode van de Kaderrichtlijn Water 2022-2027 (KRW3) via de presentatie die is opgenomen in bijlage 1. Ter begeleiding van de presentatie ben ik van plan om de commissie vooraf de memo toe te sturen die is opgenomen in bijlage 2. De presentatie heeft als doel om verwachtingen over de doelen en onze inzet voor KRW3 bij te stellen. Dit wil ik nu doen om de volgende redenen:

- Hetzelfde verhaal wordt momenteel gedeeld met onze omgeving in het kader van het gebiedsproces KRW3. Dit kan leiden tot vragen aan/contact met bestuursleden.
- Enkele belangrijke bevindingen over ons gebied zijn meegenomen in de Nationale Analyse Waterkwaliteit van het Planbureau voor de Leefomgeving. De eerste conclusies worden op 11 november gedeeld met de Tweede Kamer¹.
- Mijn verwachting is dat de presentatie bijdraagt aan een vlotte besluitvorming over het ontwerp maatregelenpakket voor KRW3 in juni 2020.

Met vriendelijke groet,

[Redacted]

Portefeuillehouder Integraal Waterbeheer (landelijk gebied)

Bijlagen

1. Presentatie opmaat maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water 2022-2027 (19.2269416)
2. Toelichting opmaat maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water 2022-2027 (19.2240642)

¹ De eindrapportage van de Nationale Analyse Waterkwaliteit wordt in januari 2020 verwacht.

Besluit CHI

Registratienummer
20.0052022

Onderwerp
Ontwerp maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2022-2027

Het college van hoofdingelanden van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier;
gelezen het voorstel van dijkgraaf en hoogheemraden van 14 juli 2020, nr. 20.0047670;

b e s l u i t :

1. Het ontwerp maatregelenpakket derde planperiode Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2022-2027 voor inspraak vrij te geven en daarna te verankeren in het Waterprogramma 2022-2027;
2. De benodigde middelen voor de uitvoering van het maatregelenpakket op te nemen in het Meerjarenplan 2021-2024. Dit betreft € [redacted] G extra in de exploitatie voor het effect Gezond Water;
3. Het concept ontwerp waterkwaliteitsdoelen voor de derde planperiode Kaderrichtlijn Water vrij te geven voor vaststelling door de provincie Noord-Holland;
4. Het ontwerp maatregelenpakket derde planperiode Kaderrichtlijn Water vrij te geven voor opname in het nationale Stroomgebiedsbeheerplan 3.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 16 september 2020
van het college van hoofdingelanden,

de secretaris,

de voorzitter,

M.J. Kuipers

drs. L.H.M. Kohsiek

Verslag

Vergadering
Bespreking 4 maatregelpakketten en aanlevering PBL KRW
SGBP 2022-2027

Genodigden

[Redacted] J [Redacted] J
[Redacted] J

Kopie aan

Van [Redacted] J Doorkiesnummer [Redacted] J Registratienummer 19.0898961 Datum vergadering 10 april 2019

Nr.	Afspraken	Datum vergadering
1	In afwachting van bestuurlijke positiebepaling later dit jaar gaan we voorlopig uit van een 'realistische kijk' op de KRW.	
2	In de rapportage over de maatregelpakketten staat per waterlichaam een toelichting op de opgave en de maatregelen die per pakket zijn opgenomen. Ook is een onderbouwing opgenomen welke maatregelen niet zijn meegenomen.	
3	We sturen aan het PBL het max-pakket en het afgewogen pakket ¹ toe onder het voorbehoud dat bestuurlijke besluitvorming hierover nog moet plaatsvinden. Het is niet nodig vooraf D&H of andere portefeuillehouders te raadplegen. Op managementniveau is hierover overeenstemming met Waterketen via [Redacted] J	
4	De presentatie van [Redacted] J wordt aan alle deelnemers gestuurd. Hieraan wordt een overzicht toegevoegd met belangrijke mijlpalen in het proces voor de totstandkoming van het KRW SGBP 2022-2027.	
5	De inschatting van kosten van de pakketten is voor intern gebruik. Dit is gedaan aan de hand van kentallen van HHNK en uit literatuurbronnen. Hier wordt nog wat aan gesleuteld. Orde grootte zal niet wijzigen. De huidige begroting wordt ernaast gelegd. Meer ambitie betekent tariefstijging.	
6	De inschatting van kosten door derden ontbreekt nog. Dit inzicht is wel gewenst. Het gebiedsproces zal inzicht geven in bijdragen door derden.	
7	In een vervolgesprek wordt de routekaart met [Redacted] J besproken. Dan wordt besproken hoe we bestuurlijk draagvlak gaan creëren binnen HHNK.	
8	In de bijeenkomst voor het inwerkprogramma van het nieuwe bestuur over Schoon & Gezond Water op 4 mei wordt dit proces benoemd.	
9	We leiden op basis van het max-pakket nieuwe GEP's af en leveren deze volgens afspraak uiterlijk 15 mei aan bij PBL. Deze GEP's kunnen nog enigszins wijzigen als maatregelen afvallen (significante schade) of erbij komen (extra ambitie).	

¹ Dit pakket heette eerder afgewogen- pakket.

Memo

Aan
College van Hoofdingelanden

Kopie aan

hoogheemraadschap
**Hollands
Noorderkwartier**

Van

[Redacted]

Doorkiesnummer

[Redacted]

E-mail

[Redacted]@hnhk.nl

Onderwerp

Bestuurlijke reactie op artikel
Ecologische Watersysteemanalyses
Hollands Noorderkwartier

Registratienummer

22.0268037

Datum

16 februari 2022

Geachte leden,

Als eerste waterschap in Nederland heeft Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HhNK) ervoor gekozen om ter voorbereiding op de derde planperiode van de Kaderrichtlijn Water (KRW3 2022-2027) ecologische watersysteemanalyses uit te voeren. Hierbij is onder andere gebruik gemaakt van de STOWA-methodiek van ecologische sleutelfactoren¹, waarbij inzicht wordt verkregen in hoe het watersysteem functioneert op verschillende aspecten die bepalend zijn voor de waterkwaliteit. Dit meerjarige onderzoek heeft ons nieuwe kennis opgeleverd en vormt de basis voor onze huidige waterkwaliteitsaanpak. Via de watersysteemanalyses hebben we per gebied inzicht gekregen in de knelpunten, oorzaken hiervan en benodigde maatregelen. In het artikel 'Ecologische watersysteemanalyses van Hollands Noorderkwartier: knelpunten en maatregelen' (bijlage 1) geven de onderzoekers een toelichting op de aanpak van het onderzoek en op de belangrijkste conclusies. Inmiddels hebben diverse andere waterschappen, op verzoek van het Rijk, ons voorbeeld gevolgd.

Rigoureuze aanpassingen benodigd

Zoals in het artikel is vermeld kunnen de grootste knelpunten niet worden opgelost zonder rigoureuze aanpassingen van het landgebruik en peilbeheer. Wat betreft het peilbeheer is de waterkwaliteit gebaat bij het vasthouden van gebiedseigen water, met een hoog waterpeil in de winterperiode en een laag waterpeil in de zomerperiode. Veel gebieden zijn hier niet op ingericht, zodat deze aanpassingen naast economische schade grote gevolgen hebben voor het risico op wateroverlast, waterbeschikbaarheid en bodemdaling. De KRW vraagt niet van ons om aanpassingen te doen die leiden tot significante schade voor de huidige functies.² We passen het waterpeil daarom alleen aan in (deel)gebieden waarvoor hier ruimte is in het watersysteem. Daar waar zich in de toekomst nieuwe kansen voordoen voor aanpassing van het landgebruik en de inrichting, onderzoeken we of aanpassing van het waterpeil en verbetering van de waterkwaliteit wél mogelijk is.

Onderzoek naar maatregelen waterkwaliteitsverbetering

¹ <https://www.stowa.nl/onderwerpen/waterkwaliteit/ecologische-krw-doelen/stilstaand-water-esf>

² <https://www.stowa.nl/sites/default/files/assets/PUBLICATIES/Publicaties%202018/STOWA%202018-15%20handreiking%20defdefversie.pdf>

Datum
16 februari 2022

In de aanpak van KRW3 2022-2027 hebben we gezocht naar welke waterkwaliteitsverbetering haalbaar is. Naast de in de watersysteemanalyses voorgestelde maatregelen hebben we geïnterviewd welke andere maatregelen kansrijk en effectief zijn. Ook hebben we per gebied de haalbaarheid en inpasbaarheid van de maatregelen onderzocht. Hierbij zijn medewerkers van HHNK en vertegenwoordigers van externe partijen, zoals de landbouw, sport- en beroepsvissers, terreinbeheerders, PWN en recreatieschappen betrokken. De effectiviteit van alle maatregelen is doorgerekend. Maatregelen die slechts een beperkt effect hebben, zijn afgevoerd als ze heel duur zijn.³ Het door HHNK vastgestelde maatregelenpakket (21.0938905) is zowel gericht op de verbetering van de waterkwaliteit in de 51 KRW-waterlichamen als op de verhoging van biodiversiteit en lokale verbetering van waterkwaliteit in het overige water. Dit laatste betreft ook gebieden die geïsoleerd kunnen worden, bijvoorbeeld voor natuur- of recreatiedoeleinden. Naast de binnenduinrand en stadswateren zien wij hiervoor lokaal ook kansen in het veenweidegebied.

Met vriendelijke groeten,

Hoogheemraad

Bijlage(n)

1. Ecologische watersysteemanalyses van Hollands Noorderkwartier: knelpunten en maatregelen, auteurs: (adviseur Water en Natuur),   Aquatische Ecologie & fotografie), en (Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier), 2021.

³ <https://library.wur.nl/WebQuery/edepot/522807> en <https://library.wur.nl/WebQuery/edepot/516697>

Besluit CHI

Registratienummer

21.0948358

Onderwerp

Maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2022-2027

Het college van hoofdingelanden van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier;

gelezen het voorstel van dijkgraaf en hoogheemraden van 2 november 2021, nr. 21.0938905;

gehoord de commissie Water & Wegen

b e s l u i t :

- Het maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2022-2027 (ongewijzigd) vast te stellen;
- De inspraaknota maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2022-2027 vast te stellen;
- Het programmakrediet voor de watersysteemmaatregelen ter hoogte van € [redacted] ter beschikking te stellen.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 15 december 2021 van het college van hoofdingelanden,

de voorzitter,

[redacted] J

[redacted] J

M.J. Kuipers

drs. L.H.M. Konsiek

Voorstel CHI

(college van hoofdingelanden)

Registratienummer
21.0938905

Commissie Bestuur, Middelen & Waterketen

Datum behandeling D&H
2 november 2021

Commissie Water & Wegen
1 december 2021

Portefeuillehouder
[Redacted] J

Datum vergadering CHI
15 december 2021

Agendapunt
7

Onderwerp

Maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2022-2027 (definitief)

Voorstel

- het maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2022-2027 (ongewijzigd) vast te stellen;
- De inspraaknota maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2022-2027 vast te stellen;
- Het programmakrediet voor de watersysteemmaatregelen ter hoogte van € [Redacted] G ter beschikking te stellen.

Kern van de zaak

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is in 2000 in werking getreden. In Nederland is de KRW vertaald in de Waterwet. Doel van de richtlijn is dat uiterlijk in 2027 het water in alle Europese landen schoon en gezond is, of in KRW-termen een goede chemische en ecologische waterkwaliteit heeft. Om dit te bereiken voeren alle EU-lidstaten op nationaal en regionaal niveau maatregelen uit en stemmen die af per stroomgebied. De KRW kent drie planperiodes:

- KRW1: 2009-2015;
- KRW2: 2016-2021;
- KRW3: 2022-2027.

In september 2020 heeft het algemeen bestuur besloten het maatregelenpakket derde planperiode Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2022-2027 voor inspraak vrij te geven. Voor een nadere toelichting op het maatregelenpakket zie bijlage 1.

Het maatregelenpakket is inmiddels opgenomen in het Waterplan HHNK 2022-2027, wat eveneens op 15 december 2021 ter besluitvorming aan uw bestuur wordt voorgelegd. Verder heeft de provincie Noord-Holland de besluitvorming over de waterkwaliteitsdoelen gestart als onderdeel van het Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022-2027. Ook is het maatregelenpakket opgenomen in het Stroomgebiedsbeheerplan 3.

Het Regionaal Waterprogramma Noord-Holland heeft van 19 mei tot en met 29 juni 2021 ter inzage gelegen en het Stroomgebiedbeheerplan 3 lag ter inzage van 21 maart tot 21 september jl. Dit heeft geen aanleiding gegeven tot het aanpassen van het maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2022-2027 van HHNK.

Datum
2 november 2021

Het maatregelenpakket derde planperiode Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2022-2027 zelf heeft ter inzage gelegen van 19 mei tot en met 29 juni 2021. In die periode hebben wij vijf reacties ontvangen, waarvan vier zienswijzen. De nota van beantwoording is opgenomen in bijlage 2.

Voorgesteld wordt om het maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2022-2027 ongewijzigd vast te stellen, de inspraaknota maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2022-2027 vast te stellen en het programmakrediet voor de watersysteemmaatregelen (vismigratie, natuurvriendelijke oevers/inrichting en maatregelen defosfateren) ter beschikking te stellen.

Deltavisie

In de Deltavisie HHNK is vastgelegd dat de zorg voor schoon water een van de kerntaken is van het hoogheemraadschap en dat die zorg op dit moment vooral gericht is op de waterkwaliteit, het behalen van doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water en het zuiveren van afvalwater. Door uitvoering van het maatregelenpakket creëren we de basis voor het behalen van de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water.

Eerdere besluiten

11/02/2009 (CHI) KRW-programma 2009 (08.34171)
16/12/2009 (CHI) Programma investeringsmaatregelen Kaderrichtlijn Water (09.29448)
12/12/2012 (CHI) Restant resultaatverplichte KRW-maatregelen (12.38268)
15/12/2015 (CHI) Waterprogramma 2016-2021 (15.51198)
17/02/2016 (CHI) Tweede planperiode Kaderrichtlijn Water (KRW), aanvraag programmakrediet (15.54774)
06/05/2019 (CHI) Aanvullend investeringskrediet tweede planperiode Kaderichtlijn Water (KRW2) (20.0043624)
16/09/2020 (CHI) Ontwerp maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2020-2027 (20.0047670)

Risico's

Indien u instemt met dit voorstel:

- Kunnen indieners die niet tevreden zijn over de beantwoording van hun zienswijze bezwaar maken en daarna in beroep gaan tegen dit besluit.

Indien u niet instemt met dit voorstel:

- Kan het Rijk niet tijdig beschikken over het definitieve maatregelenpakket voor de vaststelling van het Stroomgebiedbeheerplan 3. Dit kan leiden tot imagoschade en geschade bestuurlijke verhoudingen.
- Worden in de betreffende gebieden de KRW-doelen in 2027 niet behaald. Daardoor voldoen we niet aan de resultaatverplichting aan de Europese Unie. De verwachting is dat we hierop aangesproken worden door het Rijk en de provincie. Er kunnen vervolgens ook boetes worden opgelegd.

Datum
2 november 2021

Financiële consequenties

De financiële consequenties uit het CHI besluit Ontwerp maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2020-2027 (20.0047670) zijn opgenomen in het meerjarenplan en de begroting. Samengevat gaat het om:

Maatregelenpakket KRW/Gezond Water 2022-2027 Investerings

Watersysteemmaatregelen (effect Gezond Water)	Totaal investering € [G]
Verhogen zuiveringsrendement nutriënten RWZI Eversteekooij Texel (effect Schoon Water)	Totaal investering € [G]

Maatregelenpakket KRW/Gezond Water 2022-2027 Exploitatie

Onderzoek en uitvoering	€ [G] [G] jaar	Totaal exploitatie € [G]
-------------------------	-------------------	-----------------------------

Cofinancieringsbijdrage door HHNK 2022-2027 Exploitatie

Doorzetten van het ANLB	Ca. € [G] [G] jaar	Totaal exploitatie € [G]
Cofinanciering Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB)	Ca. € [G] [G] jaar	Totaal exploitatie € [G]

In dit voorstel wordt gevraagd het investeringskrediet voor de watersysteemmaatregelen ter hoogte van € [G] ter beschikking te stellen. Deze investering en de middelen in exploitatie zijn op basis van uw besluitvorming in september 2020 (20.0047670) opgenomen in het 2022-2025 en de begroting 2022. De gemiddelde kapitaallasten bedragen € [G] per jaar.

De uitvoering van de maatregel verhogen zuiveringsrendement RWZI Texel is voorzien na 2025. Het CHI wordt in een latere fase gevraagd het investeringskrediet hiervoor beschikbaar te stellen.

Communicatieaspecten

Indieners van zienswijzen ontvangen de nota van beantwoording nadat deze is vastgesteld door D&H. De vaststelling van het maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2022-2027 wordt bekendgemaakt via het Waterschapsblad. Verder wordt meegelift op de communicatie rond het Waterplan HHNK 2022-2027.

Over het maatregelenpakket is een publieksvriendelijke digitale magazine ontwikkeld. Deze is verspreid onder stakeholders en wordt gebruikt bij publieksvoorlichting en evenementen, zie <https://hoogheemraadschap-hollands-noorderkwartier-3.foleon.com/nieuwsbrief/magazine-kaderrichtlijn-water/cover/>.

Maatschappelijk verantwoorde overheid (MVO)

Met het Maatregelenpakket KRW/Gezond Water voor de derde planperiode KRW wordt invulling gegeven aan de visie MVO. De maatregelen zijn op basis van een gedegen watersysteemanalyse conform de landelijke Handreiking KRW-doelen tot stand gekomen en afgestemd binnen de Samenwerking Rijn West en met relevante partners binnen ons beheersgebied. Hoe proactief HHNK zich opstelt in samenwerking met derden bij de uitvoering van maatregelen wordt bepaald door de opgave per gebied. Dit is nader uitgewerkt per waterlichaam in bijlage 1.

Datum
2 november 2021

Overige consequenties en vervolg

Besluitvorming over de doelen voor de derde planperiode van de Kaderrichtlijn Water 2022-2027 vindt plaats door de provincie Noord-Holland, als onderdeel van het Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022-2027.

De maatregelen en doelen voor KRW3 voor het beheergebied van HHNK zijn opgenomen in het Stroomgebiedbeheerplan. Definitieve besluitvorming hierover vindt plaats door de minister van Infrastructuur en Waterstaat parallel aan de regionale besluitvorming door de provincies en waterschappen en is voorzien in maart 2022. Wijzigingen in het maatregelenpakket als gevolg van definitieve bestuurlijke besluitvorming door het algemeen bestuur worden verwerkt in het definitieve Stroomgebiedbeheerplan.

De resultaatverplichting geldt voor de uitvoering van maatregelen om wetenschappelijk afgeleide waterkwaliteitsdoelen te halen. 2027 zal het ijk-jaar worden, waarin zal blijken of de maatregelen zorgen voor de verwachte verbetering van de waterkwaliteit. Indien het verwachte effect uitblijft of pas na langere tijd optreedt is er een mogelijkheid bij de Europese Unie te motiveren wat de oorzaken hiervan zijn en eventueel doelen te verlagen.

Bijlagen

1. Verantwoording en onderbouwing maatregelenpakket KRW/Gezond Water 2022-2027 (20.0051931)
2. Nota van beantwoording maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2022-2027 (21.0959734)
3. CHI-besluit (21.0948358)

College van dijkgraaf en hoogheemraden,

M.J. Kuipers

drs. L.H.M. Koksiek

Onderwerp Ontwerp maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2022-2027		Registratienummer 20.0047670	
Voorstel Aan het CHI voor te stellen: 1. Het ontwerp maatregelenpakket derde planperiode Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2022-2027 voor inspraak vrij te geven en daarna te verankeren in het Waterprogramma 2022-2027; 2. De benodigde middelen voor de uitvoering van het maatregelenpakket op te nemen in het Meerjarenplan 2021-2024. Dit betreft € G extra in de exploitatie voor het effect Gezond Water; 3. Het concept ontwerp waterkwaliteitsdoelen voor de derde planperiode Kaderrichtlijn Water vrij te geven voor vaststelling door de provincie Noord-Holland; 4. Het ontwerp maatregelenpakket derde planperiode Kaderrichtlijn Water vrij te geven voor opname in het nationale Stroomgebiedsbeheerplan 3.		Infocentrum Ja	
Routing	Paraaf	Besluitvormingstraject	Besluit
Steller J		Datum vergadering D&H 14 juli 2020	
Programmamanager		Agendapunt	
Afdeling Watersystemen		Commissie Water & Wegen 2 september 2020	
Hoofd afdeling J		Commissie Bestuur, Middelen & Waterketen	
Secretaris-directeur M.J. Kuipers		Ter kennisname	
Portefeuillehouder J		Datum vergadering CHI 16 september 2020	
Voorstel leidt tot begrotingswijziging	Nee	Codering:	
Voorstel leidt tot investeringsbesluit	Nee	Codering:	
Subsidie	Nee	Codering:	
Opmerkingen			

Voorstel CHI

(college van hoofdingelanden)

Registratienummer
20.0047670

Commissie Bestuur, Middelen & Waterketen

Datum behandeling D&H
14 juli 2020

Commissie Water & Wegen
2 september 2020

Portefeuillehouder
[REDACTED] J

Datum vergadering CHI
16 september 2020

Agendapunt

Onderwerp

Ontwerp maatregelenpakket derde planperiode Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2022-2027

Voorstel

1. Het ontwerp maatregelenpakket derde planperiode Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2022-2027 voor inspraak vrij te geven en daarna te verankeren in het Waterprogramma 2022-2027;
2. De benodigde middelen voor de uitvoering van het maatregelenpakket op te nemen in het Meerjarenplan 2021-2024. Dit betreft [REDACTED] G extra in de exploitatie voor het effect Gezond Water.
3. Het concept ontwerp waterkwaliteitsdoelen voor de derde planperiode Kaderrichtlijn Water vrij te geven voor vaststelling door de provincie Noord-Holland;
4. Het ontwerp maatregelenpakket derde planperiode Kaderrichtlijn Water vrij te geven voor opname in het nationale Stroomgebiedsbeheerplan 3.

Kern van de zaak

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is in 2000 in werking getreden. In Nederland is de KRW vertaald in de Waterwet. Doel van de richtlijn is dat uiterlijk in 2027 het water in alle Europese landen schoon en gezond is, of in KRW-termen een goede chemische en ecologische waterkwaliteit heeft. Om dit doel te bereiken moeten alle EU-lidstaten per stroomgebied een stroomgebiedbeheerplan (SGBP) opstellen. Binnen elk stroomgebied werken gemeenten, provincies, waterschappen en Rijkswaterstaat samen aan het doel van de KRW. Nederland kent vier stroomgebieden, namelijk de Rijn, Maas, Schelde en Eems. HHNK maakt onderdeel uit van het deelstroomgebied Rijn-West.

De KRW kent drie planperiodes:

- KRW1: 2009-2015;
- KRW2: 2016-2021;
- KRW3: 2022-2027.

Voor elke periode wordt een eigen SGBP opgesteld. Aan de hand van de KRW-uitgangspunten worden de chemische en ecologische doelen vastgesteld op basis van de dan geldende inzichten. Dit voorstel gaat in op de derde KRW periode 2022-2027.

In de KRW is het watersysteem verdeeld in KRW-waterlichamen. Een waterlichaam is een oppervlaktewater van aanzienlijke omvang, waarvoor KRW-doelen gedefinieerd zijn. Binnen het beheergebied van HHNK onderscheiden wij 51 KRW-waterlichamen. Strikt genomen gelden de KRW-doelen niet voor het watersysteem dat afwatert op het waterlichaam. Vanaf het Waterbeheerplan

Datum
14 juli 2020

2009-2015 is het beleid dat HHNK deze KRW-doelen hanteert voor het hele watersysteem, waarbij het voor de niet-waterlichamen een inspanningsverplichting betreft. Hieraan ligt ten grondslag dat kansen en bedreigingen voor de waterkwaliteit vooral zitten in de haarvaten van het watersysteem.

In ons beheergebied zijn voor een goede ecologische waterkwaliteit diverse factoren van belang. De belangrijkste hiervan zijn de belasting met nutriënten (stikstof en fosfaat), het lichtklimaat onder water en de productiviteit van de waterbodem. Pas als deze factoren op orde zijn is verbetering van de waterkwaliteit mogelijk. In grote delen van ons gebied hebben we te maken met een extreem hoge nutriëntenbelasting als gevolg van achtergrondbelasting en/of bronnen, die op korte termijn niet te beïnvloeden zijn¹. Dit heeft consequenties voor het te behalen doelbereik. Te hoge belasting leidt tot algenbloei of kroosdekken met troebel water en een lage ecologische waterkwaliteit met weinig vanuit de KRW gewenste soorten. Pas bij voldoende lage belasting wordt het water helderder. Om die reden heeft HHNK in 2014 voor veel waterlichamen de KRW-doelen hierop aangepast.

In de twee KRW-perioden tussen 2009 en 2021 zijn door HHNK veel maatregelen doorgevoerd op het gebied van inrichting en beheer van het watersysteem. Zo is er circa 250 km aan natuurvriendelijke oevers aangelegd, zijn circa 65 vismigratieknelpunten opgelost en is ingezet op natuurvriendelijker onderhoud en schouw. Ook heeft de landbouw samen met HHNK bijgedragen aan een gezonder en veerkrachtiger watersysteem. In dit licht is het Landbouwportaal Noord-Holland gelanceerd en heeft HHNK bijgedragen aan het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). Verder hebben we geïnvesteerd in monitoring van en kennisontwikkeling over vismigratie (voorzieningen, trekroutes), natuurvriendelijke oevers en zwemwaterlocaties. Tenslotte zijn lespakketten over waterkwaliteit gelanceerd op scholen in Zaanstad en Den Helder en is een gastles over gezond water ontwikkeld voor basis- en middelbaar onderwijs.

Er is 4 jaar gewerkt aan de watersysteemanalyses en de doelafleidingen. Dit heeft de inzichten in de opgave en het realisme in het te behalen doelbereik enorm versterkt. Dit is mede aanleiding geweest om bijvoorbeeld een splitsing aan te brengen tussen helder water en blijvend troebel watersystemen. Deze inzichten zijn vertaald in de KRW-doelen. Voor de afleiding van de doelen voor KRW3 is de Handreiking KRW-doelen van de STOWA gehanteerd. In deze aanpak wordt het doel bepaald door bij de huidige toestand het gezamenlijke effect van alle mogelijke maatregelen op te tellen. Uitzondering hierop vormen maatregelen die:

- onpraktisch zijn;
- een gering effect hebben;
- significante negatieve effecten hebben op andere functies.

Conform afspraken van Nederland met de Europese Unie wordt doelverlaging op basis van artikel 4 lid 5 van de KRW niet vóór 2027 uitgevoerd. Kostbare maatregelen die effectief zijn maken dus wel deel uit van de nieuwe doelen. De doelen voor KRW3 zijn opgenomen in factsheets in bijlage 1. Voor de uitvoering van maatregelen om de KRW-doelen te behalen geldt een resultaatverplichting. Alle maatregelen die bij de doelafleiding zijn meegenomen zijn daarom opgenomen in het maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2020-2027.

In 14 van de 51 gebieden is verbetering van de ecologische waterkwaliteit naar helder water met de vanuit de KRW gewenste soorten in principe haalbaar. Rekening houdend met bovengenoemde resultaatverplichting wordt voorgesteld om aan deze gebieden prioriteit te geven en actief in te zetten op het treffen van een mix aan maatregelen. Om het gewenste resultaat te behalen is het noodzakelijk dat naast eigen maatregelen ook derden een bijdrage leveren aan het verbeteren van de waterkwaliteit.

¹ Niet beïnvloedbare bronnen zijn: kwel, atmosferische depositie, infiltratiewater, historische bemesting en nalevering vanuit landbouwgebieden en natuurgebieden door bodemafbraak en uitloging.

Datum
14 juli 2020

Voor de overige 37 waterlichamen is een omslag naar helder water in principe onhaalbaar. Een gedetailleerde verantwoording en onderbouwing per waterlichaam kunt u vinden in bijlage 1. Conform de uitgangspunten van de Handreiking KRW-doelen worden de doelen voor deze waterlichamen aangepast naar een troebel watersysteem². Ondanks de geringe potentie behoudt HHNK de ambitie om ook in de troebele watersystemen de waterkwaliteit en ecologie te verbeteren. Maatregelen die de biodiversiteit van oevers vergroten of bijdragen aan verduurzaming van de landbouw leiden weliswaar niet tot een hogere ecologische waterkwaliteit volgens de maatstaven van de KRW, maar dragen wel bij aan biodiversiteit, schoon water, belevingswaarde en/of een gezonde bodem. Ook kunnen lokale initiatieven leiden tot een betere waterkwaliteit. In het maatregelenpakket hanteren we daarom een bredere context dan de KRW voorschrijft en zijn voor dit soort initiatieven stimuleringsmaatregelen opgenomen. Wij spreken daarom van het Maatregelenpakket KRW/Gezond Water 2022-2027.

In de laatste planperiode KRW 2022-2027 gaan we door met het implementeren van maatregelen op het gebied van de eigen kerntaken: beheer en onderhoud, inrichting, vergunningverlening en toezicht en handhaving. Daarnaast zetten we sterker in op het agenderen, initiëren, samenwerken met en laten bijdragen door anderen om de KRW-doelen te halen en uitvoering te geven aan de bredere context van Gezond Water in ons beheersgebied. In dit licht zijn de uitkomsten van de watersysteemanalyses KRW besproken met de relevante stakeholders in ons gebied. Er liggen diverse kansen om samen te werken op het gebied van de realisatie van het Natuur Netwerk Nederland (NNN), gebiedsontwikkelingen in Laag Holland, versterken van Natura 2000 en andere nog te ontwikkelen gebiedsgerichte plannen. Deze ontwikkelingen zijn echter nog niet concreet genoeg om op te nemen in de maatregelenpakketten. In plaats hiervan voorziet het maatregelenpakket in de ontwikkeling van een stimuleringsregeling gericht op de ecologische inrichtingsmaatregelen voor de oever en het watersysteem.

Nieuw in het maatregelenpakket is de verbinding met het effect Schoon Water. Vanuit de watersysteemanalyse komt naar voren dat RWZI's een belangrijke nutriëntenbron zijn. Het verhogen van het zuiveringsrendement van RWZI's is echter alleen op Texel een effectieve maatregel. Dit heeft te maken met de hoge achtergrondbelasting elders in ons gebied.

Voor enkele gebieden en voormalige stortplaatsen zijn nadere onderzoeken nodig, omdat de watersysteemanalyse om een specifieke lokale verdieping vraagt. Hierbij trekken we samen op met onder andere de provincie, terreinbeheerders, recreatieschappen, PWN en gemeenten. In het maatregelenpakket is hiervoor een onderzoeksbudget opgenomen.

Met de landbouw zijn de watersysteemanalyses gedeeld. De landbouw kan een substantiële bijdrage leveren aan het verder reduceren van de belasting van het watersysteem met nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen. Deels zal dit via wettelijke kaders zijn vervolg krijgen, deels zal dit met bovenwettelijke maatregelen moeten worden gerealiseerd. De intentie is inzet op de gezamenlijke (landbouw, provincie, waterbeheerder) ontwikkeling van een laagdrempelige stimuleringsregeling vanaf 2022 (doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0) voor agrarische bedrijven onder voorwaarde dat hier externe financiering (GLB of andere subsidie) voor wordt gevonden.

HHNK blijft zich inzetten op monitoring en het verbeteren van de connectiviteit en habitatgeschiktheid voor vis. Onze focus hierbij ligt op drie sporen:

- gemalenspoor: aanpakken van visonvriendelijke gemalen;
- routespoor: het vispasseer maken van kunstwerken in belangrijke historische en/of recreatieve routes (zie kaart bijlage 2);
- optimalisatiespoor: optimalisatie van bestaande vispassages.

² Genoemde inzichten zijn inmiddels opgenomen in de Landelijke Analyse KRW die is uitgevoerd door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) in 2019/2020. Ook zijn ze gedeeld met de samenwerkingspartners van het deelstroomgebied Rijn-West.

Datum
14 juli 2020

Daarnaast verkennen we voor het waterlichaam Waterdelen Verenigde Polders samen met de lokale visvereniging de mogelijkheden om de soortenrijkdom te vergroten door actief visstandsbeheer. Uitgangspunt is dat dit moet passen binnen de visserijwetgeving.

In bijlage 1 zijn alle maatregelen voor de 51 waterlichamen nader toegelicht en volgens de KRW-systematiek onderbouwd. Hierin is ook een generieke samenvatting van de type maatregelen en bijbehorende kosten voor HHNK opgenomen. Er is een onderscheid gemaakt tussen gebieden waar een substantiële KRW-doelverbetering mogelijk is (14 potentieel helderwatergebieden) en de overige 37 troebelwatergebieden waar de KRW-doelverbetering in 2027 nihil of gering is. Voor sommige maatregelen bepaalt dit onderscheid de mate van proactieve uitvoering en/of stimulering derden door HHNK.

Op de lange termijn (2050) termijn kan de waterkwaliteit een verdere impuls krijgen als nieuwe ontwikkelingen zoals hieronder aangegeven in de praktijk uitwerking krijgen:

- kringlooplandbouw zonder verliezen naar de omgeving;
- stoppen veenafbraak;
- stoppen uitspoeling bodems;
- verminderen waterinlaat/vasthouden schoon regenwater;
- verhogen zuiveringsrendement van RWZI's.

De verantwoordelijkheid van de waterschappen in de KRW betreft: monitoring, doelaflleiding, uitvoeren van de eigen maatregelen en het initiëren van samenwerking met derden om gezamenlijk bij te dragen aan de doelen in 2027. De provincie stelt de doelen vast en voert maatregelen uit op het gebied van de eigen kerntaken. Het Rijk stelt SGBP's op en is verantwoordelijk voor de afstemming met en de verantwoording aan de EU. We werken hierin samen volgens het landelijke Spoorboekje.

Opkomende stoffen zoals medicijnresten en microplastics vallen vooralsnog niet onder de KRW en zijn niet meegenomen in dit voorstel. Hiervoor wordt verwezen naar de strategienota microverontreinigingen die in ontwikkeling is voor het effect Schoon Water, waarin deze wel een plek krijgen.

Voorgesteld wordt om het ontwerp maatregelenpakket derde planperiode Kaderrichtlijn Water/Gezond Water 2022-2027 voor inspraak vrij te geven en daarna te verankeren in het Waterprogramma 2022-2027 en op te nemen in het Meerjarenplan 2021-2024, het concept ontwerp waterkwaliteitsdoelen voor de derde planperiode Kaderrichtlijn Water vrij te geven voor vaststelling door de provincie Noord-Holland en het ontwerp maatregelenpakket derde planperiode Kaderrichtlijn Water vrij te geven voor opname in het nationale Stroomgebiedsbeheersplan 3.

Deltavisie

De Deltavisie is het uitgangspunt voor het beleid van het hoogheemraadschap. In de Deltavisie is vastgelegd dat de zorg voor schoon water een van de kerntaken is van het hoogheemraadschap en dat die zorg op dit moment vooral gericht is op de waterkwaliteit, het behalen van doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water en het zuiveren van afvalwater. Dit voorstel geeft invulling aan de randvoorwaarden voor het behalen van de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water.

Eerdere besluiten

11/02/2009 (CHI) KRW-programma 2009 (08.34171)

16/12/2009 (CHI) Programma investeringsmaatregelen Kaderrichtlijn Water (09.29448)

12/12/2012 (CHI) Restant resultaatverplichte KRW-maatregelen (12.38268)

Datum
14 juli 2020

15/12/2015 (CHI) Waterprogramma 2016-2021 (15.51198)
17/02/2016 (CHI) Tweede planperiode Kaderrichtlijn Water (KRW),
aanvraag programmakrediet (15.54774)
06/05/2019 (CHI) Aanvullend investeringskrediet tweede planperiode Kaderrichtlijn Water (KRW2)
(20.0043624)

Risico's

Indien u instemt met dit voorstel:

- zetten we in op een bepaald doelbereik in de waterlichamen. Echter voor het behalen van de doelen zijn we sterk afhankelijk van inzet door derden in de uitvoering van maatregelen (landbouw, aanliggende eigenaren en terreinbeheerders), die achter kunnen blijven bij de benodigde inzet. Deze inzet stimuleren we actief in de gebieden waarin we een verbetering van de ecologische waterkwaliteit nastreven, om deelname te vergroten door middel van gebiedsprocessen.
- Stimuleren we bovenwettelijke maatregelen in de landbouw. Echter voor de financiering hiervan zijn we afhankelijk van het beschikbaar komen van externe financiering (GLB of andere subsidie). Om deze middelen in de toekomst laagdrempelig beschikbaar te krijgen, oefenen we momenteel invloed uit op de uitgangspunten in het Nationaal Strategisch Plan (NSP) in het kader van het nieuwe Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB).

Indien u niet instemt met dit voorstel:

- en u de ontwerp KRW-doelen niet vrijgeeft kan de provincie niet tijdig beschikken over de ontwerp KRW-doelen voor hun eigen besluitvormingsproces;
- en u niet akkoord gaat met bepaalde maatregelen worden in de betreffende gebieden de KRW-doelen in 2027 niet behaald. Daardoor voldoen we niet aan de resultaatverplichting richting de Europese Unie. De verwachting is dat we hierop aangesproken worden door het Rijk en de provincie. Er kunnen vervolgens ook boetes worden opgelegd.

Financiële consequenties

Hieronder zijn de financiële consequenties van het Maatregelenpakket KRW3/Gezond Water voor wat betreft de uitgavenkant uiteengezet. Er zijn geen inkomsten opgenomen, omdat hier nog geen concrete afspraken met derden over zijn gemaakt. We verwachten minder inkomsten te genereren dan in de KRW2-periode, omdat met name de samenwerkingsprojecten op het gebied van vismigratie met Rijkswaterstaat reeds zijn uitgevoerd. Aanvullend op dit maatregelenpakket zijn ook de externe cofinancieringsbijdrage vanuit HHNK voor Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLB, provincie, Agrarische collectieven) en het geschatte aandeel van HHNK in de nog komende landelijke cofinancieringsafspraken tussen de Unie van Waterschappen, Interprovinciaal Overleg en het Rijk over het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) (Unie van Waterschappen, Rijk, IPO) in het kader van het nieuwe Nationaal Strategisch Plan (NSP) opgenomen.

Maatregelenpakket KRW/Gezond Water 2022-2027 Investerings

<ul style="list-style-type: none">• Maatregelen vismigratiekelpunten en monitoring• Maatregelen oeverzone, aanleg HHNK/bijdrage aan derden (o.a. natuurvriendelijke oevers, oeverbescherming)• Maatregelen watersysteem, aanleg HHNK/bijdrage aan derden (o.a. herprofilering, peilwijziging/isoleren)• Verkennen en zo mogelijk uitvoeren: defosfateren inlaatwater	Totaal investering € <input type="text"/> G
<ul style="list-style-type: none">• Verhogen zuiveringsrendement nutriënten RWZI Everstekeog Texel (effect Schoon Water)	Totaal investering € <input type="text"/> G

Datum
14 juli 2020

Maatregelenpakket KRW/Gezond Water 2022-2027 Exploitatie

Onder andere:	€ G	Totaal exploitatie
<ul style="list-style-type: none"> Budget aanvullende analyses Watersysteem/relatie N2000 Communicatie Diverse bijdragen samenwerking KRW Rijn West Burgerparticipatie 	€ G	€ G
Het verder doorvoeren van reguliere maatregelen in onderhoud door HHNK (afvoeren maaisel, ruimte voor groei) is onderdeel van het maaibestek en is onderdeel van het MJP- en begrotingsproces 2022-2027		

Ingeschatte cofinancieringsbijdrage door HHNK 2022-2027 Exploitatie

Doorzetten van het ANLB	Ca. € G	Totaal exploitatie
	€ G	€ G
Verwachte voortzetting bijdrage GLB, afhankelijk van het bod van de Unie van Waterschappen voor de transitieperiode (2022) en in het kader van het nieuwe NSP (2023-2027)	Ca. € G	Totaal exploitatie
	€ G	€ G

U wordt in dit voorstel gevraagd een besluit te nemen om de financiële consequenties tussen 2022-2027 op te nemen in het Meerjarenplan 2021-2024 voor wat betreft de investeringen Schoon en Gezond Water, de exploitatie maatregelen KRW en cofinanciering GLB in het kader van het nieuwe NSP. De cofinancieringsbijdrage voor het ANLB is reeds opgenomen in het huidige MJP 2020-2023. Het maatregelenpakket wordt vrijgegeven voor inspraak, doelvaststelling door de provincie en input voor het SGBP3. In de onderstaande tabel zijn de financiële consequenties van dit voorstel voor de investeringen en exploitatiebegroting weergegeven per jaar.

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Totaal
Investerings Gezond Water	€						G
Investerings Schoon Water				€			G
Exploitatie Gezond Water	€						G

De bedragen in de tabel zijn gebaseerd op de meest recente inzichten. De investeringen passen binnen het MJP. Voor de exploitatiekosten is in het MJP rekening gehouden met € G per jaar en leidt dit voorstel tot hogere exploitatiekosten van € G per jaar. Dit leidt tot een belastingverhoging van 0,48%.

Communicatieaspecten

Over dit voorstel vindt naast de verplichte tervisielegging geen aparte communicatie plaats. Bij de definitieve besluitvorming wordt meegelift op de communicatie rond het Waterprogramma 2022-2027.

Maatschappelijk verantwoorde overheid (MVO)

Met het Maatregelenpakket KRW/Gezond Water voor de derde periode KRW wordt invulling gegeven aan de visie MVO. De maatregelen zijn op basis van een gedegen watersysteemanalyse conform de landelijke Handreiking KRW-doelen tot stand gekomen en afgestemd binnen de Samenwerking Rijn West en met relevante partners binnen ons beheersgebied. De proactiviteit van HHNK in samenwerking met derden bij de uitvoering van maatregelen wordt bepaald door de opgave per gebied. Deze is nader uitgewerkt per waterlichaam in bijlage 1.

Datum
14 juli 2020

Overige consequenties en vervolg

Besluitvorming over de doelen voor de derde planperiode van de Kaderrichtlijn Water 2022-2027 vindt plaats door de provincie Noord-Holland. Besluitvorming over de ontwerpdoelen vindt plaats in het vierde kwartaal van 2020. De ter visie legging van de maatregelen en doelen voor KRW3 stemmen we af met de provincie, met als doel dit gelijktijdig te laten plaatsvinden in het eerste halfjaar van 2021.

Na verwerking van zienswijzen worden de beide maatregelenpakketten verankerd in het nog op te stellen Waterbeheerprogramma 2022-2027. Definitieve besluitvorming over de maatregelenpakketten vindt plaats via het besluitvormingsproces van het Waterbeheerprogramma. De maatregelen en doelen voor KRW3 voor het beheergebied van HHNK worden opgenomen in het Stroomgebiedbeheerplan Rijn Delta. Besluitvorming hierover vindt plaats door de minister van Infrastructuur en Waterstaat parallel aan de regionale besluitvorming door de provincies en waterschappen. Wijzigingen in het maatregelenpakket als gevolg van definitieve bestuurlijke besluitvorming door het algemeen bestuur worden verwerkt in het definitieve Stroomgebiedbeheerplan. Het tijdschema van het landelijke besluitvormingsproces is opgenomen in bijlage 3.

De resultaatverplichting geldt voor de uitvoering van maatregelen om wetenschappelijk afgeleide waterkwaliteitsdoelen te halen. 2027 zal het ijk-jaar worden, waarin zal blijken of het verwachte effect is gerealiseerd. Zo niet dan is er een mogelijkheid dit te motiveren en eventueel doelen te verlagen.

Bijlagen

1. Verantwoording en onderbouwing maatregelenpakket KRW/Gezond Water 2022-2027 (20.0051931)
2. Kaart routespoor vismigratie (aangehecht)
3. Tijdschema voor de stroomgebiedbeheerplannen 2022 – 2027 Kaderrichtlijn Water (aangehecht)
4. CHI-besluit (20.0052022)

College van dijkgraaf en hoogheemraden,

de secretaris,

de dijkgraaf,

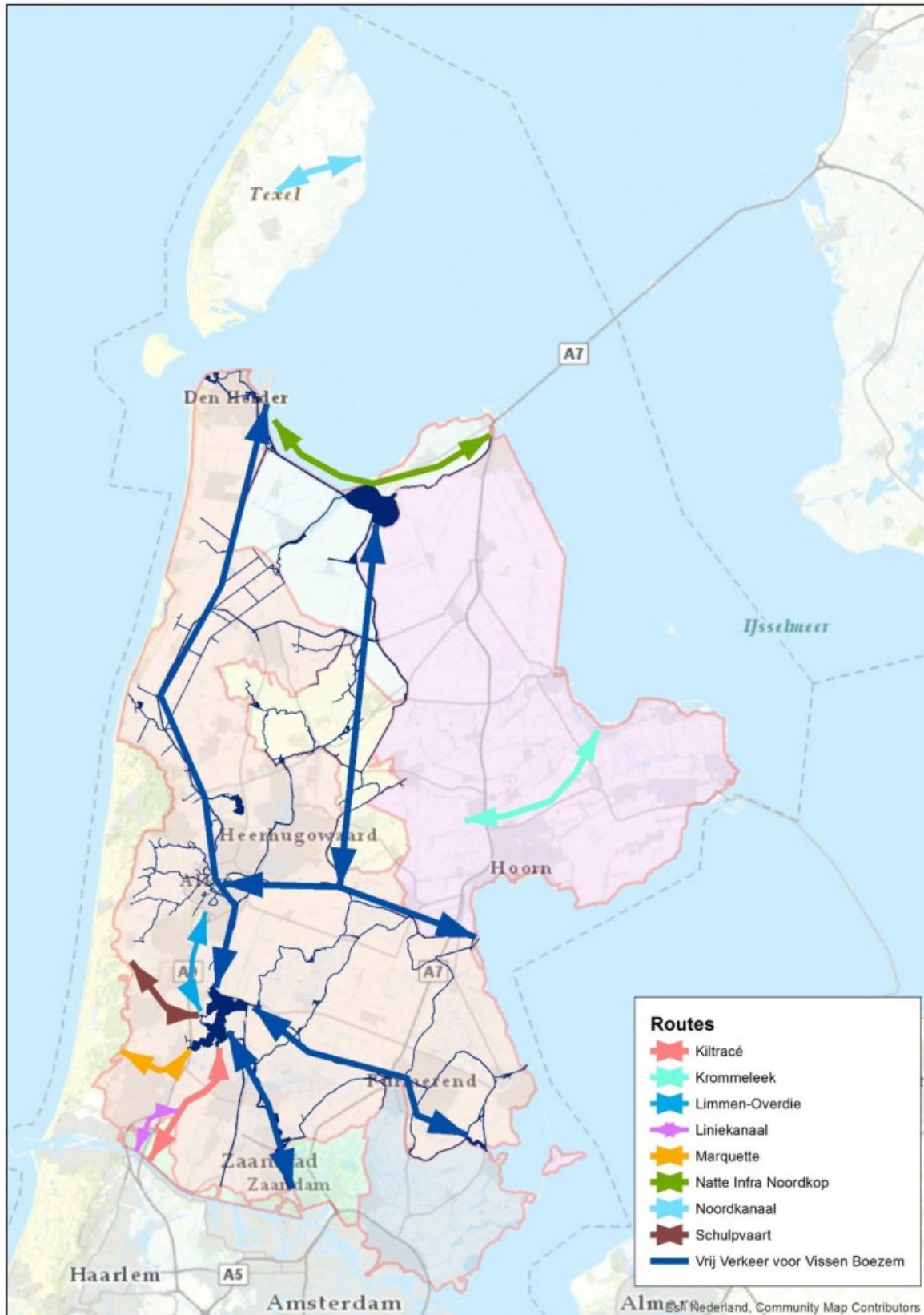
M.J. Kuipers

drs. L.H.M. Kohsiek

Datum
14 juli 2020

Bijlage 2 Kaart routespoor vismigratie

Datum
14 juli 2020

Bijlage 3 Tijdschema voor de stroomgebiedbeheerplannen 2022 – 2027 Kaderrichtlijn Water

Tabel 1 Tijdschema Nationaal (bron: Werkprogramma, Tijdschema en Belangrijke waterbeheerkwesties voor de stroomgebiedbeheerplannen 2022 – 2027 Kaderrichtlijn Water).

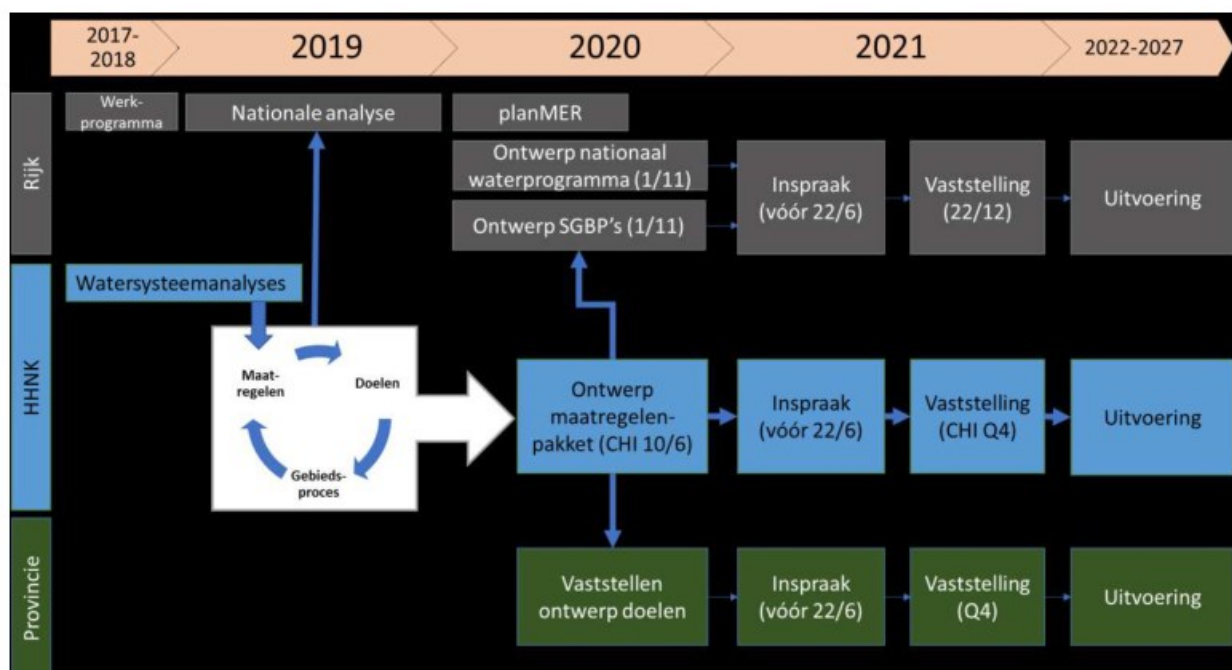
Nationaal	Mijlpaal	Besluitvorming
Rapportage uitvoering maatregelen		
Voortgangsrapportage (vanaf 2017)	mei (jaarlijks)	Stuurgroep Water
Conceptrapportage EC 2018	3 ^e kwartaal 2018	Stuurgroep Water
Rapportage EC 2018	22 dec 2018	Minister
Factsheet		
Jaarlijkse tussentijdse publicaties	september (jaarlijks)	
Actualisatie plannen		
Vaststelling werkprogramma	<22 december 2018	Stuurgroep Water
Landelijke (integratie regionale) analyses	2019	
Vaststelling ontwerp nationaal waterprogramma	1 november 2020	kabinet
Inspraak ontwerp nationaal waterprogramma	<22 juni 2021	
Vaststellen nationaal waterprogramma	22 december 2021	kabinet
Plan-MER	medio 2020	kabinet
Vaststelling ontwerp stroomgebiedbeheerplannen	1 november 2020	kabinet
Inspraak ontwerp stroomgebiedbeheerplannen	22 december 2020 – 22 juni 2021	
Concept stroomgebiedbeheerplannen	22 augustus 2021	
Vaststellen stroomgebiedbeheerplannen	1 november 2021	kabinet

Datum
14 juli 2020

Tabel 2 Tijdschema Regionaal (bron: Werkprogramma, Tijdschema en Belangrijke waterbeheerkwesties voor de stroomgebiedbeheerplannen 2022 – 2027 Kaderrichtlijn Water). Notabene: inmiddels is vastgesteld dat waterschappen geen Plan-mer hoeven op te stellen voor de regionale waterprogramma's.

Regionale partijen en Rijkswaterstaat		
	Mijlpaal	Besluitvorming
Werkzaamheden uitvoering maatregelen		
Aanleveren informatie voortgangsrapportage	1 maart (jaarlijks)	
Vaststellen voortgangsrapportage	1 april (jaarlijks)	RBO (optioneel)
Overige werkzaamheden		
Toestandbepaling	juli (jaarlijks)	waterbeheerders
Bijwerking factsheets	september (jaarlijks)	waterbeheerders
Actualisatie plannen		
Regionale analyse	2017 - 2018	
Regionaal gebiedsproces	2019	
Plan-mer	medio 2020	waterbeheerders
Vaststellen ontwerp regionale waterprogramma's	1 november 2020	provincies
Inspraak ontwerp regionale waterprogramma's	<22 juni 2021	
Vaststellen regionale waterprogramma's	29 oktober 2021	provincies
Vaststellen ontwerp waterbeheerprogramma's	1 november 2020	waterschappen
Inspraak ontwerp waterbeheerprogramma's	<22 juni 2021	
Vaststellen waterbeheerprogramma's	29 oktober 2021	waterschappen

Figuur 1 Planning KRW3 HHNK

Status polder 2027: Troebel watersysteem met lokaal langs binnenduinrand helder water. Te nemen maatregelen zijn gericht op versterken van biodiversiteit en in afwaterende polders lokaal vasthouden schoon duinwater en stimuleren van een gezonde duurzame bedrijfsvoering landbouw.

Waterkwaliteit	Ligging	Beeld water	Beeld oevers	Biologische kwaliteit in cijfers	Verontreinigende stoffen
Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie)	Bronnen verontreinigende stoffen
	<ol style="list-style-type: none"> Productiviteit water Belasting fosfor en stikstof te hoog Vrij hoge algenbiomassa Licht Matig doorzicht, matig diep water Weinig ondergedoken waterplanten Productiviteit bodem Bodem met vrij veel slib en veel sulfaat Vrij hoog aandeel bodemvoedselende vis, lage vegetatiebedekking Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, vrij ongunstige invloed zoutgehalte Vis indiceert 'kaal' water, vrij weinig snoek, vrij weinig plantminnende vis, diatomeeën indiceren licht-brak, vegetatie indiceert licht-brak Verspreiding Verwijdering Ongunstig maaibeheer, vrij weinig afvoer van maaisel Totaal aantal plantensoorten is gering, aantal waterplanten is gering Organische belasting Uit/afspoeling, mest; matige invloed effluent rwzi en overige lozingen Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie Toxiciteit Lozing, matige invloed vanuit landgebruik 				<p>(niet-waterlichaam specifiek)</p> <p>Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak</p> <p>Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens</p> <p>PAK's Gecreosoteerd hout Effluent Overstorten</p> <p>Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw</p>
Maatregelen	Huidig beleid	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)		Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)	
	<ol style="list-style-type: none"> Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat Visplan opstellen en uitvoeren Onderzoek (divers) Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc. 	<ol style="list-style-type: none"> Aanleg en onderhoud NVO's Fauna-uitbreedplaatsen aanleggen Kunstwerken vispasseerbaar maken Vermindering belasting RWZI 		<ol style="list-style-type: none"> Aanleg en onderhoud NVO's Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei Kunstwerken vispasseerbaar maken Onderzoek en zo nodig sanering waterbodembodem Transitie beheer zachte oevers 	
Maatregelen	Maatregelen SGBP3 (2022-2027)				
	Code	Omschrijving maatregel		Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK
	NL12_110-10	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei		Communicatiemaatregel	Stimuleren
	NL12_110-11	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei		Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Stimuleren
	NL12_110-12	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)		Ontwikkelen bijdrageroging	Stimuleren
	NL12_110-13	Inrichten van boezemlanden, inclusief overloopgebieden/nevengeulachtige watergangen. Vergroten areaal open water.		Nader bepalen kansrijke gebieden	Uitvoeren
	NL12_110-14	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten		Nader bepalen kansrijke gebieden	Uitvoeren
	NL12_110-3	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)		Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Stimuleren
	NL12_110-4	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)		Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Stimuleren
	NL12_110-9	Beperken beïnvloeding gebiedsvreemd water (lokale schaal)		Lokaal vasthouden schoon duinwater	Uitvoeren
NL12_110-15	Verbeteren waterbodembeheer Abtskolk		Reserveren voor maatregelen nav onderzoek 2021	Reserveren	
NL12_110-16	Saneren uitloging voormalige stortplaats		Betreft: Brededijk, Egmond aan den Hoef; Hempolder,	Actief stimuleren	
NL12_110-17	Vispasseerbaar maken provinciale schutsluis		Betreft Molenkolksluis en Koopvaardersschutsluis (uitvoering)	Uitvoeren	
Vooruitblik 2050					
Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat. Wanneer de bodemdaling in de veenweidegebieden wordt geremd, heeft dat ook positieve effecten op de waterkwaliteit in de boezem.					

Status polder 2027: Troebel watersysteem, omslag is niet te verwachten ivm achtergrondbelasting en intensieve landbouwkundige gebruik achterliggende gebied (polders). Maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en op stimuleren van een gezonde duurzame bedrijfsvoering landbouw.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																															
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie)		Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek)																													
<table border="1"> <tr> <td></td> <td>1. Productiviteit water Belasting fosfor en stikstof te hoog Hoge algenbiomassa</td> </tr> <tr> <td></td> <td>2. Licht Matig doorzicht, diep water Weinig ondergedoken waterplanten</td> </tr> <tr> <td></td> <td>3. Productiviteit bodem Veenbodem met veel slib en sulfaat Vrij hoog aandeel bodemvoedseletende vis, lage vegetatiebedekking</td> </tr> <tr> <td></td> <td>4. Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, vrij ongunstige invloed zoutgehalte Vis indiceert 'kaal' water, vrij weinig snoek, weinig plantminnende vis, diatomeeën indiceren licht-brak</td> </tr> <tr> <td></td> <td>5. Verspreiding</td> </tr> <tr> <td></td> <td>6. Verwijdering Vrij ongunstig maai-beheer, vrij weinig afvoer van maaisel Totaal aantal plantensoorten is vrij gering, aantal waterplanten is vrij gering</td> </tr> <tr> <td></td> <td>7. Organische belasting Uit/afspoeling, veenafbraak Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie, vrij veel zuurstoftolerante vis</td> </tr> <tr> <td></td> <td>8. Toxiciteit Lozing</td> </tr> </table>				1. Productiviteit water Belasting fosfor en stikstof te hoog Hoge algenbiomassa		2. Licht Matig doorzicht, diep water Weinig ondergedoken waterplanten		3. Productiviteit bodem Veenbodem met veel slib en sulfaat Vrij hoog aandeel bodemvoedseletende vis, lage vegetatiebedekking		4. Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, vrij ongunstige invloed zoutgehalte Vis indiceert 'kaal' water, vrij weinig snoek, weinig plantminnende vis, diatomeeën indiceren licht-brak		5. Verspreiding		6. Verwijdering Vrij ongunstig maai-beheer, vrij weinig afvoer van maaisel Totaal aantal plantensoorten is vrij gering, aantal waterplanten is vrij gering		7. Organische belasting Uit/afspoeling, veenafbraak Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie, vrij veel zuurstoftolerante vis		8. Toxiciteit Lozing			<table border="1"> <tr> <td>Gewasbeschermingsmiddelen</td> <td>Akkerbouw, Tuinbouw, Kassen, Onkruidbestijding verhard oppervlak</td> </tr> <tr> <td>Zware metalen</td> <td>Landbouw, Industrie, Verkeer, Huishoudens</td> </tr> <tr> <td>PAK's</td> <td>Geceosoteerd hout, Effluent, Overstorten</td> </tr> <tr> <td>Overige verontreinigende stoffen</td> <td>Diverse bronnen, Ammonium: landbouw</td> </tr> </table>		Gewasbeschermingsmiddelen	Akkerbouw, Tuinbouw, Kassen, Onkruidbestijding verhard oppervlak	Zware metalen	Landbouw, Industrie, Verkeer, Huishoudens	PAK's	Geceosoteerd hout, Effluent, Overstorten	Overige verontreinigende stoffen	Diverse bronnen, Ammonium: landbouw						
	1. Productiviteit water Belasting fosfor en stikstof te hoog Hoge algenbiomassa																																			
	2. Licht Matig doorzicht, diep water Weinig ondergedoken waterplanten																																			
	3. Productiviteit bodem Veenbodem met veel slib en sulfaat Vrij hoog aandeel bodemvoedseletende vis, lage vegetatiebedekking																																			
	4. Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, vrij ongunstige invloed zoutgehalte Vis indiceert 'kaal' water, vrij weinig snoek, weinig plantminnende vis, diatomeeën indiceren licht-brak																																			
	5. Verspreiding																																			
	6. Verwijdering Vrij ongunstig maai-beheer, vrij weinig afvoer van maaisel Totaal aantal plantensoorten is vrij gering, aantal waterplanten is vrij gering																																			
	7. Organische belasting Uit/afspoeling, veenafbraak Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie, vrij veel zuurstoftolerante vis																																			
	8. Toxiciteit Lozing																																			
Gewasbeschermingsmiddelen	Akkerbouw, Tuinbouw, Kassen, Onkruidbestijding verhard oppervlak																																			
Zware metalen	Landbouw, Industrie, Verkeer, Huishoudens																																			
PAK's	Geceosoteerd hout, Effluent, Overstorten																																			
Overige verontreinigende stoffen	Diverse bronnen, Ammonium: landbouw																																			
Maatregelen	Huidig beleid		Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)		Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)																															
	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen</td></tr> <tr><td>2</td><td>Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat</td></tr> <tr><td>3</td><td>Visplan opstellen en uitvoeren</td></tr> <tr><td>4</td><td>Onderzoek (divers)</td></tr> <tr><td>5</td><td>Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.</td></tr> </table>		1	Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen	2	Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat	3	Visplan opstellen en uitvoeren	4	Onderzoek (divers)	5	Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>Aanleg en onderhoud NVO's</td></tr> <tr><td>2</td><td>Beheer kunstwerken aanpassen t.b.v. vispassage</td></tr> <tr><td>3</td><td>Fauna-uittreedplaatsen aanleggen</td></tr> <tr><td>4</td><td>Inrichten boezemlanden</td></tr> <tr><td>5</td><td>Kunstwerken vispasseerbaar maken</td></tr> </table>		1	Aanleg en onderhoud NVO's	2	Beheer kunstwerken aanpassen t.b.v. vispassage	3	Fauna-uittreedplaatsen aanleggen	4	Inrichten boezemlanden	5	Kunstwerken vispasseerbaar maken	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>Aanleg en onderhoud NVO's</td></tr> <tr><td>2</td><td>Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei</td></tr> <tr><td>3</td><td>Kunstwerken vispasseerbaar maken</td></tr> <tr><td>4</td><td>Onderzoek en zo nodig sanering waterbodem</td></tr> <tr><td>5</td><td>Transitie beheer zachte oevers</td></tr> </table>			1	Aanleg en onderhoud NVO's	2	Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei	3	Kunstwerken vispasseerbaar maken	4	Onderzoek en zo nodig sanering waterbodem	5
1	Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen																																			
2	Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat																																			
3	Visplan opstellen en uitvoeren																																			
4	Onderzoek (divers)																																			
5	Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.																																			
1	Aanleg en onderhoud NVO's																																			
2	Beheer kunstwerken aanpassen t.b.v. vispassage																																			
3	Fauna-uittreedplaatsen aanleggen																																			
4	Inrichten boezemlanden																																			
5	Kunstwerken vispasseerbaar maken																																			
1	Aanleg en onderhoud NVO's																																			
2	Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei																																			
3	Kunstwerken vispasseerbaar maken																																			
4	Onderzoek en zo nodig sanering waterbodem																																			
5	Transitie beheer zachte oevers																																			
Maatregelen SGBP3 (2022-2027)																																				
Code	Omschrijving maatregel			Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																															
NL12_120-10	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling		Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																															
NL12_120-12	Inrichten van natuurvriendelijke oevers/boezemlandjes	Kansen in verbrede verlandte stroken rietland		HHNK	Uitvoeren																															
NL12_120-13	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten	Kansen in doodlopende stukken, verder geen ruimte in profiel		HHNK	Uitvoeren																															
NL12_120-2	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en		Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																															
NL12_120-6	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel		Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																															
NL12_120-7	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,		Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																															
NL12_120-8	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijdig)	Ontwikkelen bijdrageregeling		Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																															
NL12_120-18	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en		Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																															
NL12_120-19	Uitvoeren aanbevelingen watersysteemanalyse Kalverpolder	Reserveren voor maatregelen n.a.v. watersysteemanalyse		HHNK en Provincie	Reserveren																															
NL12_120-20	Aanpassen legger doodlopende boezemtakken met ondiep leggerprofiel	Aanpassen legger op waterkwaliteitsdoelen		HHNK	Uitvoeren																															
NL12_120-21	Saneren uitloging voormalige stortplaats	Betreft: Eiland Bloemendaal, Wormerveer; Poelweg, Wormerland		Vergunninghouder	Actief stimuleren																															
NL12_120-22	Vispasseerbaar maken provinciale schutsluis	Betreft Wilhelminasluis (uitvoering mogelijk al voor 2022)		Provincie	Uitvoeren																															
NL12_120-23	Onderzoek watersysteemanalyse Kalverpolder (Natura2000)	Kansen voor optimalisatie inlaatbeheer en verbetering		HHNK en Provincie	Uitvoeren																															
NL12_120-24	Oplossen knelpunten vismigratie	Betreft Gemaal Westwouderpolder		HHNK	Uitvoeren																															
Vooruitblik 2050																																				
Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat. Wanneer de bodemdaling in de veenweidegebieden wordt geremd, heeft dat ook positieve effecten op de waterkwaliteit in de boezem.																																				

Status polder 2027: Troebel watersysteem met lokaal in laag belaste delen van de boezem kansen op helder water. Te nemen maatregelen zijn gericht op versterken van biodiversiteit en op stimuleren van een gezonde duurzame bedrijfsvoering landbouw.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																															
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie)		Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek)																													
<table border="1"> <tr> <td></td> <td>1. Productiviteit water Belasting fosfor en stikstof te hoog Vrij hoge algenbiomassa</td> </tr> <tr> <td></td> <td>2. Licht Matig doorzicht, diep water Weinig ondergedoken waterplanten</td> </tr> <tr> <td></td> <td>3. Productiviteit bodem Bodem met geringe P-binding, vrij veel slib en veel sulfaat Vrij hoog aandeel bodemvoedseletende vis</td> </tr> <tr> <td></td> <td>4. Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, vrij veel slib, vrij ongunstige invloed zoutgehalte Vis indiceert vrij helder water met weinig structuur (planten), vrij weinig snoek, vrij weinig plantminnende vis</td> </tr> <tr> <td></td> <td>5. Verspreiding</td> </tr> <tr> <td></td> <td>6. Verwijdering Ongunstig maaibeheer, weinig afvoer van maaisel Totaal aantal plantensoorten is vrij gering, aantal waterplanten is vrij gering</td> </tr> <tr> <td></td> <td>7. Organische belasting Uit/afspoeling, mest Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie, vrij veel zuurstoftolerante vis</td> </tr> <tr> <td></td> <td>8. Toxiciteit</td> </tr> </table>				1. Productiviteit water Belasting fosfor en stikstof te hoog Vrij hoge algenbiomassa		2. Licht Matig doorzicht, diep water Weinig ondergedoken waterplanten		3. Productiviteit bodem Bodem met geringe P-binding, vrij veel slib en veel sulfaat Vrij hoog aandeel bodemvoedseletende vis		4. Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, vrij veel slib, vrij ongunstige invloed zoutgehalte Vis indiceert vrij helder water met weinig structuur (planten), vrij weinig snoek, vrij weinig plantminnende vis		5. Verspreiding		6. Verwijdering Ongunstig maaibeheer, weinig afvoer van maaisel Totaal aantal plantensoorten is vrij gering, aantal waterplanten is vrij gering		7. Organische belasting Uit/afspoeling, mest Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie, vrij veel zuurstoftolerante vis		8. Toxiciteit			<p>Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak</p> <p>Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens</p> <p>PAK's Gecreosoteerd hout Effluent Overstorten</p> <p>Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw</p>															
	1. Productiviteit water Belasting fosfor en stikstof te hoog Vrij hoge algenbiomassa																																			
	2. Licht Matig doorzicht, diep water Weinig ondergedoken waterplanten																																			
	3. Productiviteit bodem Bodem met geringe P-binding, vrij veel slib en veel sulfaat Vrij hoog aandeel bodemvoedseletende vis																																			
	4. Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, vrij veel slib, vrij ongunstige invloed zoutgehalte Vis indiceert vrij helder water met weinig structuur (planten), vrij weinig snoek, vrij weinig plantminnende vis																																			
	5. Verspreiding																																			
	6. Verwijdering Ongunstig maaibeheer, weinig afvoer van maaisel Totaal aantal plantensoorten is vrij gering, aantal waterplanten is vrij gering																																			
	7. Organische belasting Uit/afspoeling, mest Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie, vrij veel zuurstoftolerante vis																																			
	8. Toxiciteit																																			
Maatregelen	Huidig beleid		Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)		Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)																															
	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen</td></tr> <tr><td>2</td><td>Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat</td></tr> <tr><td>3</td><td>Visplan opstellen en uitvoeren</td></tr> <tr><td>4</td><td>Onderzoek (divers)</td></tr> <tr><td>5</td><td>Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.</td></tr> </table>		1	Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen	2	Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat	3	Visplan opstellen en uitvoeren	4	Onderzoek (divers)	5	Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>Aanleg en onderhoud NVO's</td></tr> <tr><td>2</td><td>Kunstwerken vispasseerbaar maken</td></tr> <tr><td>3</td><td>Verplaatsen van de inlaat</td></tr> <tr><td>4</td><td></td></tr> <tr><td>5</td><td></td></tr> </table>		1	Aanleg en onderhoud NVO's	2	Kunstwerken vispasseerbaar maken	3	Verplaatsen van de inlaat	4		5		<table border="1"> <tr><td>1</td><td>Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei</td></tr> <tr><td>2</td><td>Transitie beheer zachte oevers</td></tr> <tr><td>3</td><td></td></tr> <tr><td>4</td><td></td></tr> <tr><td>5</td><td></td></tr> </table>			1	Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei	2	Transitie beheer zachte oevers	3		4		5
1	Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen																																			
2	Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat																																			
3	Visplan opstellen en uitvoeren																																			
4	Onderzoek (divers)																																			
5	Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.																																			
1	Aanleg en onderhoud NVO's																																			
2	Kunstwerken vispasseerbaar maken																																			
3	Verplaatsen van de inlaat																																			
4																																				
5																																				
1	Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei																																			
2	Transitie beheer zachte oevers																																			
3																																				
4																																				
5																																				
Maatregelen SGBP3 (2022-2027)																																				
Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																
NL12_140-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Kansen in Langerijs en in afwaterende polders	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																																
NL12_140-5	Benutten ruimte primair systeem voor plantengroei	Ontwikkelen bijdragerегeling	HHNK	Uitvoeren																																
NL12_140-6	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (waterzijde)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																
NL12_140-7	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Ontwikkelen bijdragerегeling	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																																
NL12_140-8	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Betreft Braaksluis en Roskamsluis	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																
NL12_140-9	Vispasseerbaar maken provinciale schutsluis		Provincie	Uitvoeren																																
Vooruitblik 2050																																				
Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat. Wanneer de bodemdaling in de veenweidegebieden wordt geremd, heeft dat ook positieve effecten op de waterkwaliteit in de boezem.																																				

Status polder 2027: Troebel watersysteem, met deels heldere delen (mogelijk ivm guaggamossel), potentie watersysteem moet nader onderzocht worden. Maatregelen zijn gericht op verbeteren zwemwaterkwaliteit en vergroten biodiversiteit

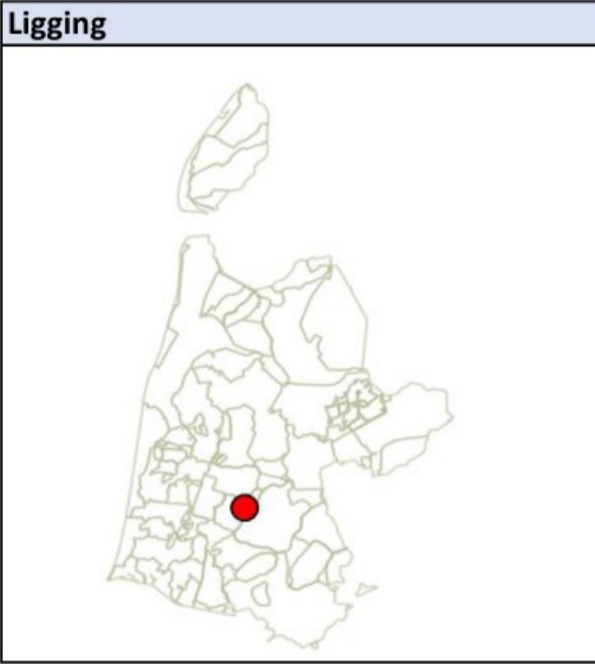
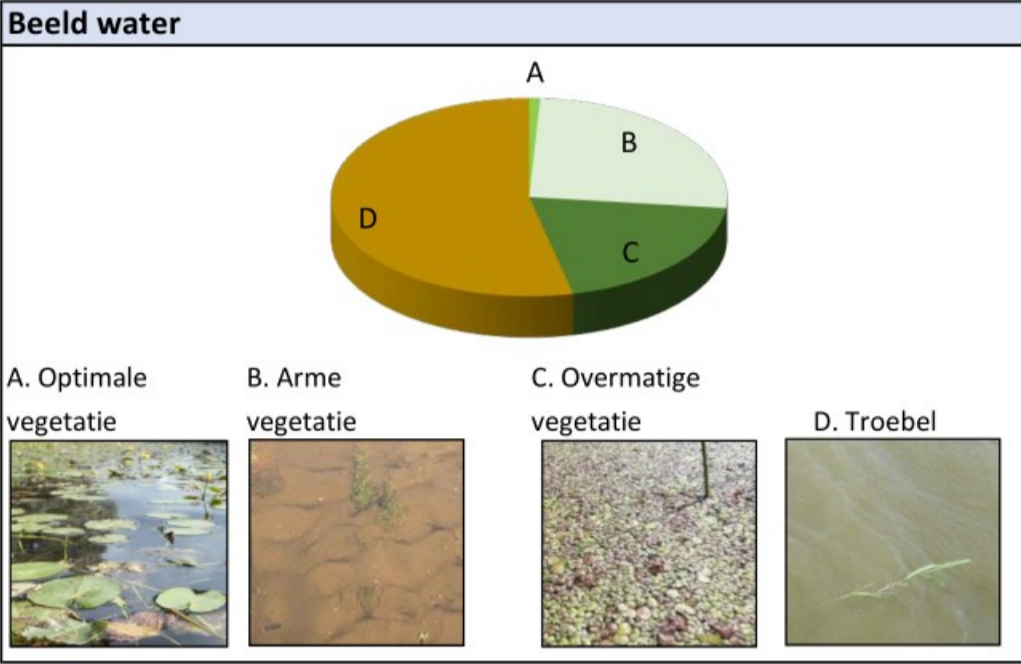
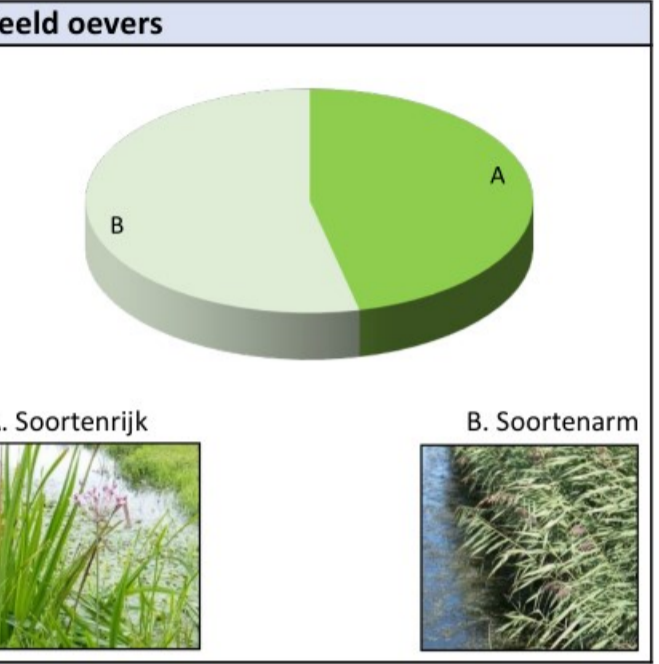
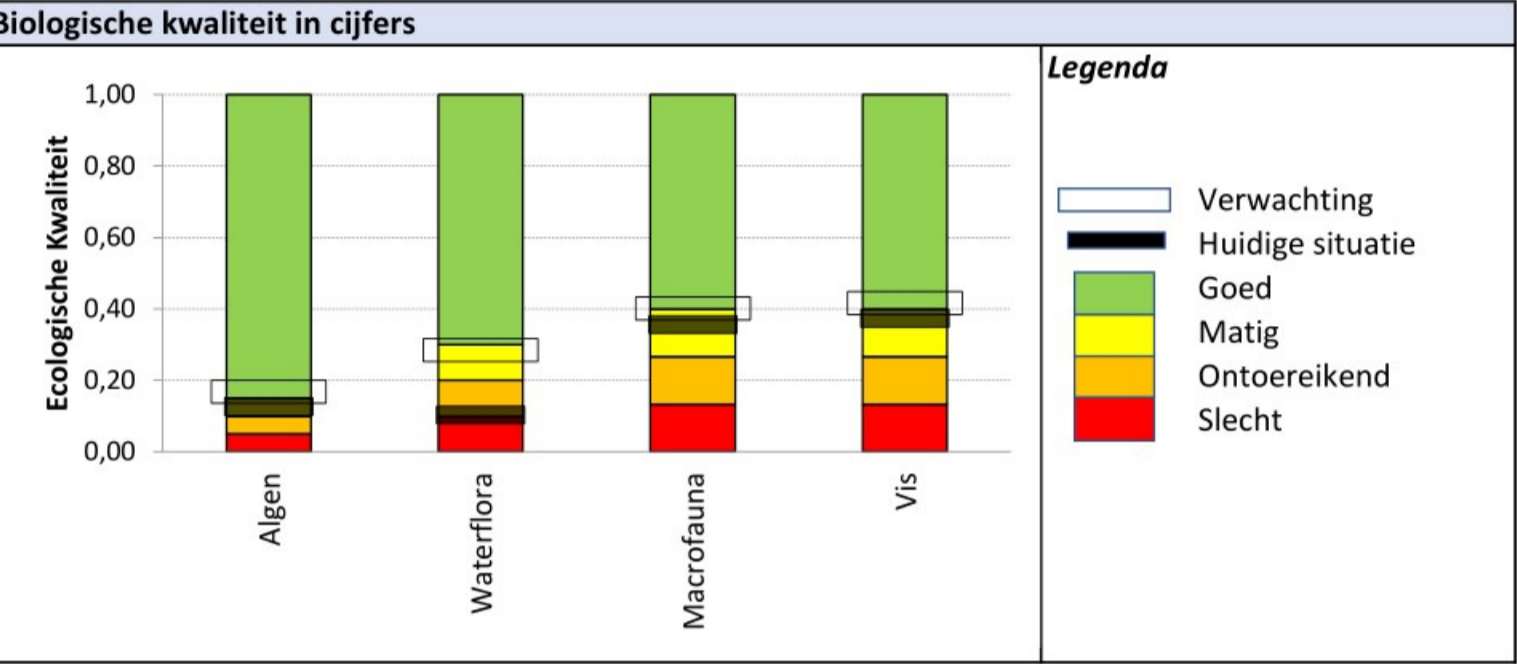
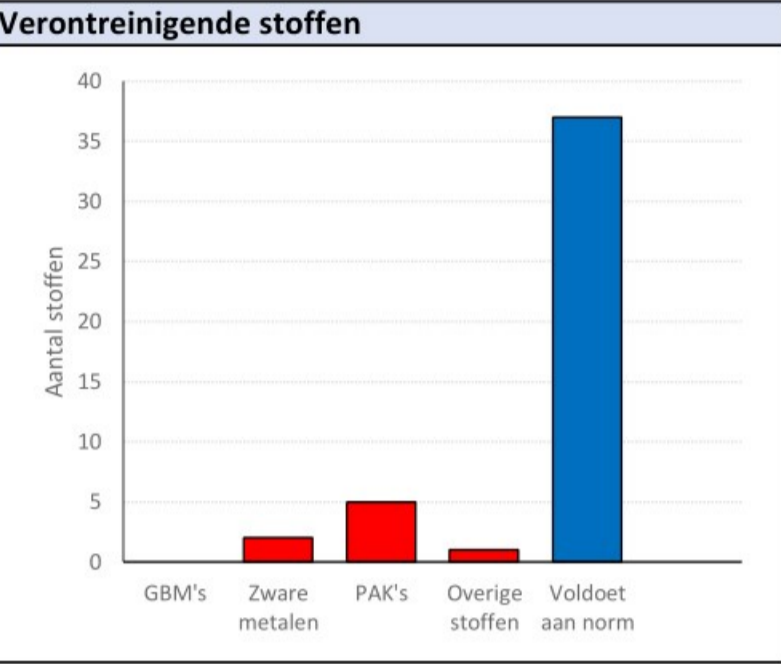
Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																														
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 	Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens PAK's Geceosoteerd hout Effluent Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw																													
Maatregelen		Huidig beleid	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)	Maatregelen SGBP3 (2022-2027)																														
	1 Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen 2 Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat 3 Visplan opstellen en uitvoeren 4 Onderzoek (divers) 5 Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	1 Kunstwerken vispasseerbaar maken 2 3 4 5	1 2 3 4 5	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_201-2</td> <td>Maatregelen overstort Dorrestein</td> <td>Afkoppelen stedelijke bebouwing van riolering</td> <td>Gemeente Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_201-3</td> <td>Aangepast maaibeheer (beperken overlast woekerende planten)</td> <td>Maaibeheer is al aangepast, gaat om monitoring en eventuele</td> <td>Recreatieschap Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_201-4</td> <td>Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_201-5</td> <td>Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten (ingrepen strijklengte)</td> <td>Lokaal verdiepen</td> <td>Recreatieschap Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_201-6</td> <td>Uitvoeren aanbevelingen systeemanalyse</td> <td>Reservering voor uitvoeren van aanbevelingen onderzoek</td> <td>HHNK en Recreatieschap Uitvoeren</td> </tr> <tr> <td>NL12_201-7</td> <td>Onderzoek systeemanalyse algemeen (water- en stoffenbalans)</td> <td>Inzicht vergroten in kansen en knelpunten waterkwaliteit</td> <td>HHNK Uitvoeren</td> </tr> <tr> <td>NL12_201-8</td> <td>Inrichting natuurvriendelijke oevers</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem Stimuleren</td> </tr> </tbody> </table>	Code	Omschrijving maatregel	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL12_201-2	Maatregelen overstort Dorrestein	Afkoppelen stedelijke bebouwing van riolering	Gemeente Actief stimuleren	NL12_201-3	Aangepast maaibeheer (beperken overlast woekerende planten)	Maaibeheer is al aangepast, gaat om monitoring en eventuele	Recreatieschap Actief stimuleren	NL12_201-4	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem Stimuleren	NL12_201-5	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten (ingrepen strijklengte)	Lokaal verdiepen	Recreatieschap Actief stimuleren	NL12_201-6	Uitvoeren aanbevelingen systeemanalyse	Reservering voor uitvoeren van aanbevelingen onderzoek	HHNK en Recreatieschap Uitvoeren	NL12_201-7	Onderzoek systeemanalyse algemeen (water- en stoffenbalans)	Inzicht vergroten in kansen en knelpunten waterkwaliteit	HHNK Uitvoeren	NL12_201-8	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling
Code	Omschrijving maatregel	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																
NL12_201-2	Maatregelen overstort Dorrestein	Afkoppelen stedelijke bebouwing van riolering	Gemeente Actief stimuleren																																
NL12_201-3	Aangepast maaibeheer (beperken overlast woekerende planten)	Maaibeheer is al aangepast, gaat om monitoring en eventuele	Recreatieschap Actief stimuleren																																
NL12_201-4	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem Stimuleren																																
NL12_201-5	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten (ingrepen strijklengte)	Lokaal verdiepen	Recreatieschap Actief stimuleren																																
NL12_201-6	Uitvoeren aanbevelingen systeemanalyse	Reservering voor uitvoeren van aanbevelingen onderzoek	HHNK en Recreatieschap Uitvoeren																																
NL12_201-7	Onderzoek systeemanalyse algemeen (water- en stoffenbalans)	Inzicht vergroten in kansen en knelpunten waterkwaliteit	HHNK Uitvoeren																																
NL12_201-8	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem Stimuleren																																
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water en een toename van de emissies naar het watersysteem. Voor (diepere) meren is dat erg belangrijk: een omslag naar helder water vraagt een grote teruggang in nutriëntenbelasting. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.																																			

Status polder 2027: Potentie helder water, maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en verminderen belasting via waterinlaat.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water <p>A. Optimale vegetatie B. Arme vegetatie C. Overmatige vegetatie D. Troebel</p>	Beeld oevers <p>A. Soortenrijk B. Soortenarm</p>	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																																
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 	Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens PAK's Geceosoteerd hout Effluent Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw																															
Maatregelen		Huidig beleid 1 Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen 2 Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat 3 Visplan opstellen en uitvoeren 4 Onderzoek (divers) 5 Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014) 1 Verwijderen drijfvlagen en kroos 2 3 4 5	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021) 1 Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei 2 3 4 5	Maatregelen SGBP3 (2022-2027) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_202-1</td> <td>Hogere frequentie baggeren inlaattracé (minder slibaanvoer plas)</td> <td>Opnemen in gebiedsbeheerplan (kostenneutraal maatwerk)</td> <td>HHNK</td> </tr> <tr> <td>NL12_202-2</td> <td>Optimaliseren peilbeheer (zuidelijke deel recreatiegebied)</td> <td>Reservering voor maatregelen nav onderzoek beperken</td> <td>HHNK en recreatieschap</td> </tr> <tr> <td>NL12_202-4</td> <td>Inrichting natuurvriendelijke oevers</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Recreatieschap en aanliggende eigenaren watersys</td> </tr> <tr> <td>NL12_202-5</td> <td>Defosfatering</td> <td>Verminderen belasting door inlaat</td> <td>HHNK</td> </tr> <tr> <td>NL12_202-6</td> <td>Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> </tr> <tr> <td>NL12_202-7</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> </tr> <tr> <td>NL12_202-8</td> <td>Onderzoek beperken gebiedsvreemd water</td> <td>Onderzoek naar vasthouden en circuleren</td> <td>HHNK en recreatieschap</td> </tr> </tbody> </table>		Code	Omschrijving maatregel	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL12_202-1	Hogere frequentie baggeren inlaattracé (minder slibaanvoer plas)	Opnemen in gebiedsbeheerplan (kostenneutraal maatwerk)	HHNK	NL12_202-2	Optimaliseren peilbeheer (zuidelijke deel recreatiegebied)	Reservering voor maatregelen nav onderzoek beperken	HHNK en recreatieschap	NL12_202-4	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Recreatieschap en aanliggende eigenaren watersys	NL12_202-5	Defosfatering	Verminderen belasting door inlaat	HHNK	NL12_202-6	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	NL12_202-7	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	NL12_202-8	Onderzoek beperken gebiedsvreemd water	Onderzoek naar vasthouden en circuleren
	Code	Omschrijving maatregel	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																	
NL12_202-1	Hogere frequentie baggeren inlaattracé (minder slibaanvoer plas)	Opnemen in gebiedsbeheerplan (kostenneutraal maatwerk)	HHNK																																		
NL12_202-2	Optimaliseren peilbeheer (zuidelijke deel recreatiegebied)	Reservering voor maatregelen nav onderzoek beperken	HHNK en recreatieschap																																		
NL12_202-4	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Recreatieschap en aanliggende eigenaren watersys																																		
NL12_202-5	Defosfatering	Verminderen belasting door inlaat	HHNK																																		
NL12_202-6	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem																																		
NL12_202-7	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden																																		
NL12_202-8	Onderzoek beperken gebiedsvreemd water	Onderzoek naar vasthouden en circuleren	HHNK en recreatieschap																																		
Vooruitblik 2050 Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water en een toename van de emissies naar het watersysteem: dit kan achteruitgang veroorzaken.																																					

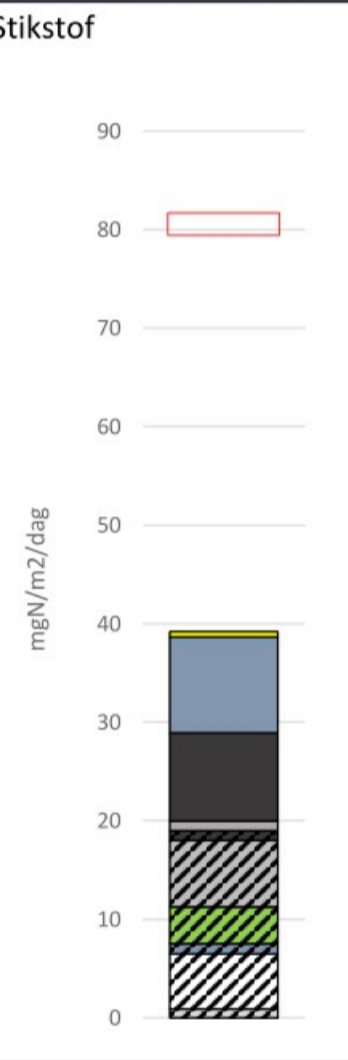
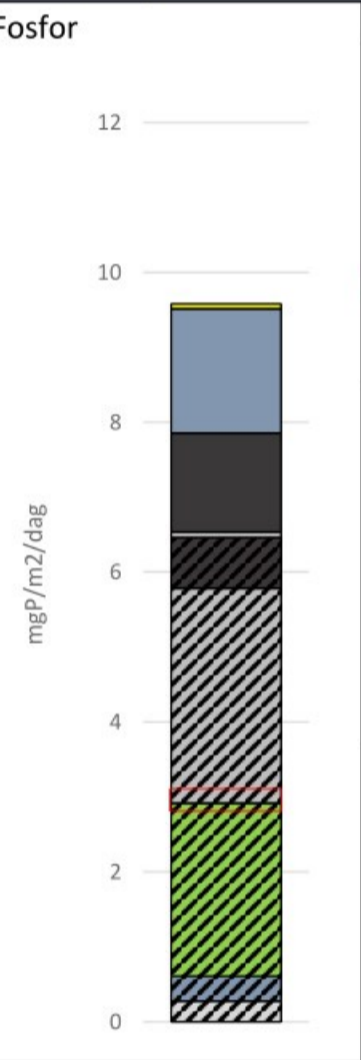
Status polder 2027: Troebel watersysteem, te nemen maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit. Een omslag naar helder water op lange termijn (2050) mogelijk, vraagt een ander peilbeheer, stoppen van bodemdaling.

Waterkwaliteit

Ligging	Beeld water	Beeld oevers	Biologische kwaliteit in cijfers	Verontreinigende stoffen
	 <p>A. Optimale vegetatie B. Arme vegetatie C. Overmatige vegetatie D. Troebel</p>	 <p>A. Soortenrijk B. Soortenarm</p>		

Watersysteemanalyse

Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren	
	1. Productiviteit water Belasting fosfor te hoog Hoge algenbiomassa, vrij hoge visbiomassa
	2. Licht Matig doorzicht, diep water Weinig ondergedoken waterplanten
	3. Productiviteit bodem Veenbodembodem met veel slib, geringe P-binding en veel sulfaat Vrij hoog aandeel bodemvoedselsetende vis, lage vegetatiebedekking
	4. Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, vrij geringe dieptevariatie, vrij veel slib, ongunstige invloed zoutgehalte Vis indiceert 'kaal' water, weinig of geen snoek, weinig plantminnende vis, diatomeeën indiceren licht-brak
	5. Verspreiding
	6. Verwijdering
	7. Organische belasting Uit/afspoeling, veenaafbraak Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie, vrij veel zuurstoftolerante vis
	8. Toxiciteit

Bronnen nutriënten (stikstoflimiet)	
Stikstof	Fosfor
	

Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek)	
Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak	Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens
PAK's Gecreosoteerd hout Effluent Overstorten	
Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw	

Maatregelen

Huidig beleid	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)
1 Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen	1 Aanleg en onderhoud NVO's	1 Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei
2 Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat	2 Verwijderen drijfslagen en kroos	2 Kunstwerken vispasseerbaar maken
3 Visplan opstellen en uitvoeren	3	3 Transitie beheer zachte oevers
4 Onderzoek (divers)	4	4
5 Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	5	5

Maatregelen SGBP3 (2022-2027)			
Code	Omschrijving maatregel	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK
NL12_210-3	Onderzoek peilbeheer (isolatie natuurdelen)	Onderzoeken kansen voor lokaal hogere waterpeilen en verminderen	HHNK Uitvoeren
NL12_210-4	Uitvoeren aanbevelingen uit onderzoek peilbeheer en systeemanalyse	Reservering voor uitvoering maatregelen nav onderzoeken	HHNK en terreinbeheerders Reserveren
NL12_210-5	Onderzoek systeemanalyse algemeen	Onderzoeken mogelijkheden Natura2000 doelstellingen irt	HHNK Uitvoeren
NL12_210-6	Uitvoeren actief vegetatiebeheer (oevervegetatie)	Kansen voor verplaatsen rietwortelstokken binnen het gebied	HHNK Uitvoeren
NL12_210-7	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem Stimuleren

Vooruitblik 2050

Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat. Door maatregelen om de bodemdaling te remmen in het veenweidegebied kan ook meer ruimte ontstaan voor een verbetering van de biodiversiteit in deze polder. Daardoor kan het watersysteem hier mogelijk helder worden.

Status polder 2027: Troebel watersysteem, te nemen maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en helder water in geïsoleerde en/of luwe delen. Op lange termijn (2050) geen omslag naar helder water in de rest van het waterlichaam.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																																									
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 	Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens PAK's Geceosoteerd hout Effluent Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw																																								
Maatregelen		Huidig beleid		Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)		Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)																																								
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Ontwikkelen bijdrageregeling</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_220-1</td> <td>Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_220-2</td> <td>Uitvoeren actief vegetatiebeheer</td> <td>Kansen voor verplaatsen rietwortelstokken binnen het gebied</td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> </tr> <tr> <td>NL12_220-3</td> <td>Onderzoek peilbeheer (aansluitend op lopend onderzoek)</td> <td>Richt zich op verminderen inlaat en uitlaat en creëren</td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> </tr> <tr> <td>NL12_220-4</td> <td>Uitvoeren aanbevelingen uit onderzoek peilbeheer</td> <td>Afhankelijk van uitkomsten onderzoek peilbeheer</td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> </tr> <tr> <td>NL12_220-5</td> <td>Landbouw bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_220-6</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_220-7</td> <td>Aangepast maaibeheer</td> <td>Uitlopend riet laten staan</td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> </tr> </tbody> </table>							Code	Omschrijving maatregel	Ontwikkelen bijdrageregeling	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL12_220-1	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_220-2	Uitvoeren actief vegetatiebeheer	Kansen voor verplaatsen rietwortelstokken binnen het gebied	HHNK	Uitvoeren	NL12_220-3	Onderzoek peilbeheer (aansluitend op lopend onderzoek)	Richt zich op verminderen inlaat en uitlaat en creëren	HHNK	Uitvoeren	NL12_220-4	Uitvoeren aanbevelingen uit onderzoek peilbeheer	Afhankelijk van uitkomsten onderzoek peilbeheer	HHNK	Uitvoeren	NL12_220-5	Landbouw bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren	NL12_220-6	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_220-7	Aangepast maaibeheer	Uitlopend riet laten staan	HHNK
Code	Omschrijving maatregel	Ontwikkelen bijdrageregeling	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																										
NL12_220-1	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																										
NL12_220-2	Uitvoeren actief vegetatiebeheer	Kansen voor verplaatsen rietwortelstokken binnen het gebied	HHNK	Uitvoeren																																										
NL12_220-3	Onderzoek peilbeheer (aansluitend op lopend onderzoek)	Richt zich op verminderen inlaat en uitlaat en creëren	HHNK	Uitvoeren																																										
NL12_220-4	Uitvoeren aanbevelingen uit onderzoek peilbeheer	Afhankelijk van uitkomsten onderzoek peilbeheer	HHNK	Uitvoeren																																										
NL12_220-5	Landbouw bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																																										
NL12_220-6	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																										
NL12_220-7	Aangepast maaibeheer	Uitlopend riet laten staan	HHNK	Uitvoeren																																										
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat. Wanneer de bodemdaling in de veenweidegebieden wordt geremd, heeft dat ook positieve effecten op de waterkwaliteit in de boezem.																																														

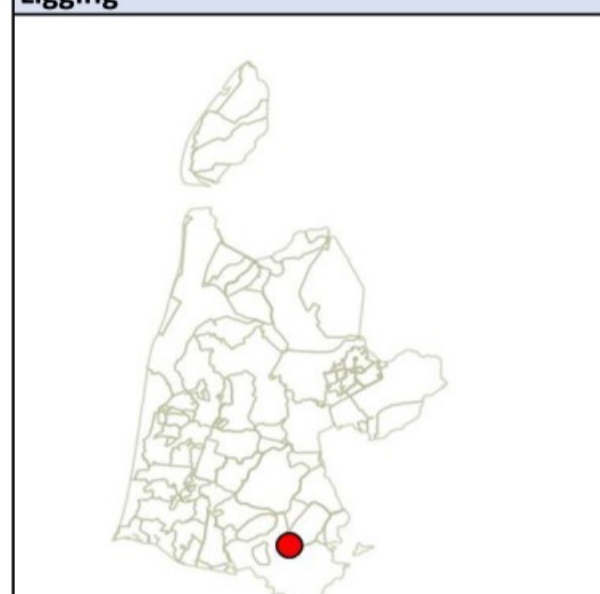
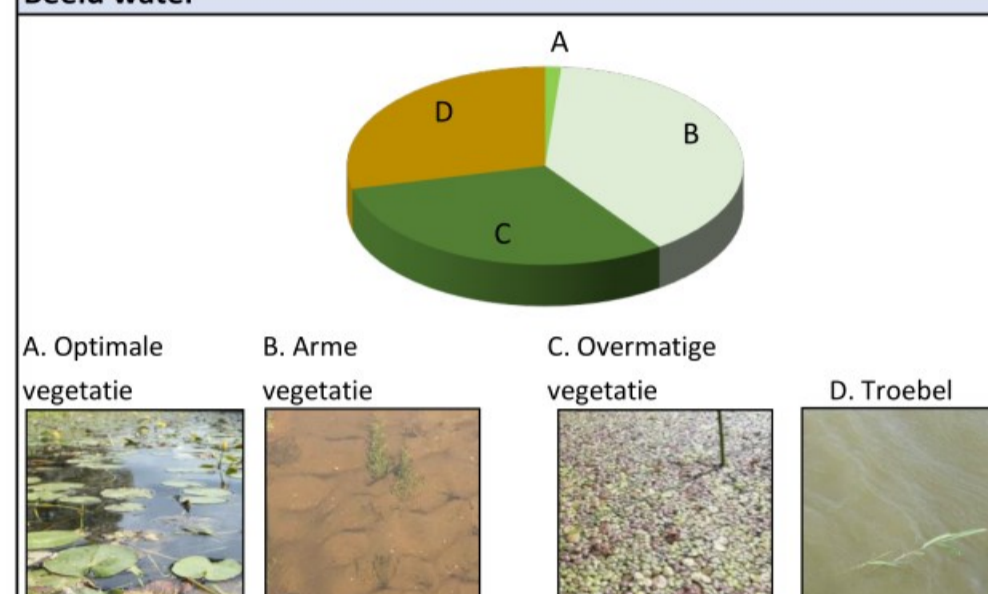
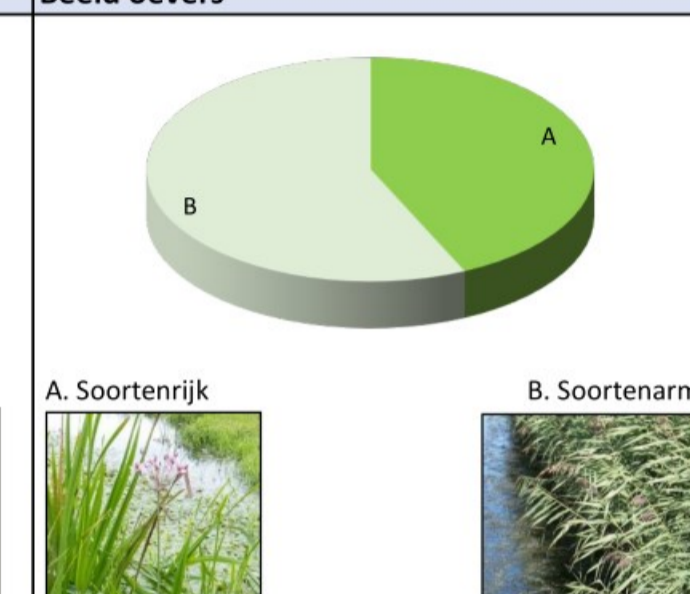
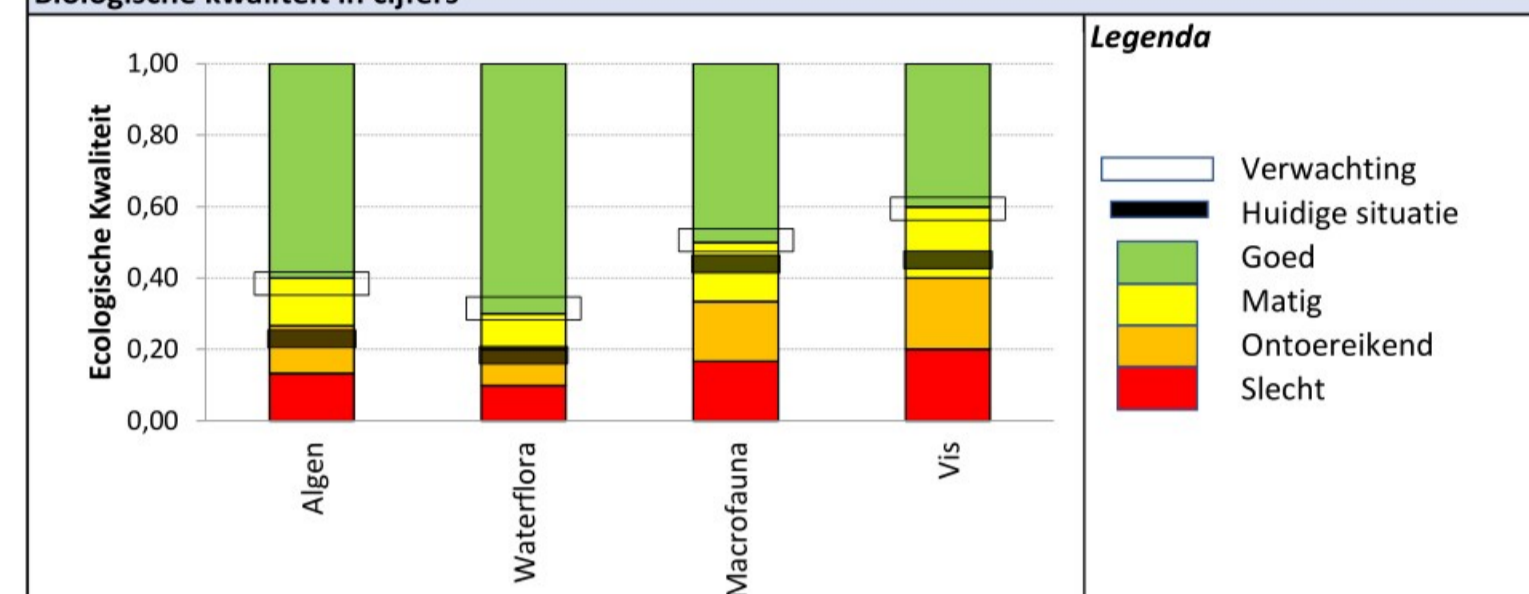
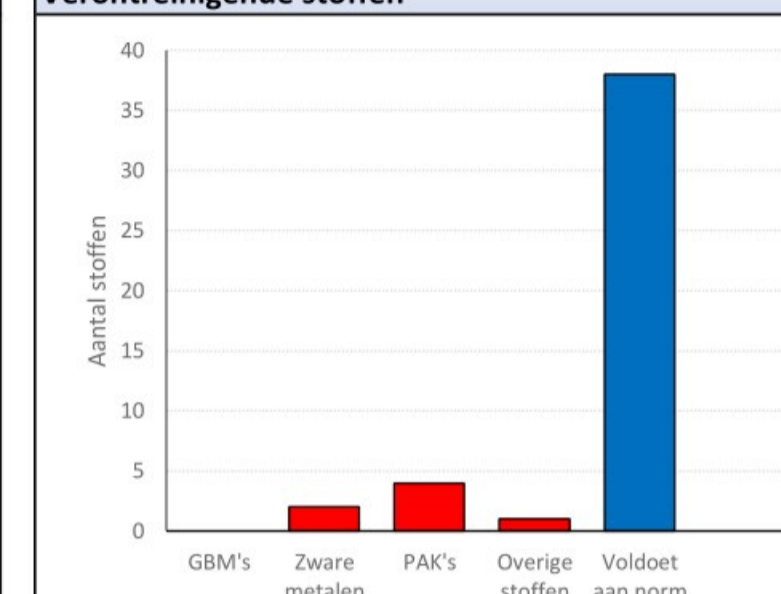
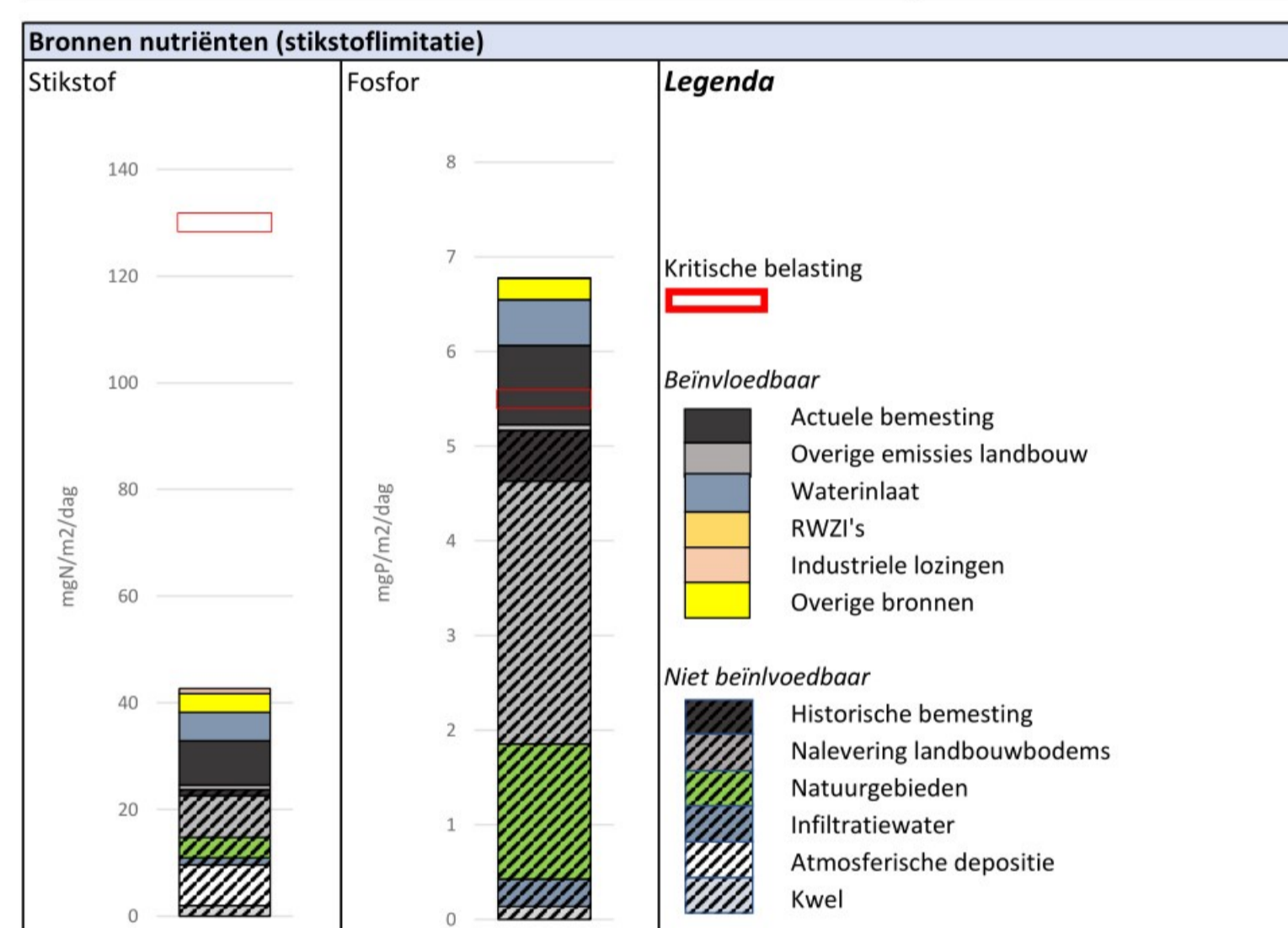
Status polder 2027: Troebel watersysteem. Te nemen maatregelen zijn gericht op verminderen van belasting door waterinlaat (ook voor waterinlaattracé De Kil, Wijkermeer en Uitgeester- en Heemskerkerbroek). Een omslag naar helder water op lange termijn (2050) mogelijk, vraagt stoppen van bodemdaling.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																													
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren <ol style="list-style-type: none"> Productiviteit water Belasting fosfor te hoog Hoge algenbiomassa, hoge visbiomassa Licht Matig doorzicht, matig diep water Weinig ondergedoken waterplanten Productiviteit bodem Veenbodem met veel slib, geringe P-binding en veel sulfaat Vrij hoog aandeel bodemvoedselende vis, lage vegetatiebedekking Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, matig ingerichte taluds, vrij geringe dieptevariatie, ongunstige invloed zoutgehalte Vis indiceert 'kaal' water, weinig of geen snoek, weinig plantminnende vis, diatomeeën indiceren licht-brak Verspreiding Verwijdering Organische belasting Toxiciteit 			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 	Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) <ul style="list-style-type: none"> Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens PAK's Gecreosoteerd hout Effluent Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw 																												
Maatregelen		Huidig beleid <ol style="list-style-type: none"> Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat Visplan opstellen en uitvoeren Onderzoek (divers) Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc. 	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014) <ol style="list-style-type: none"> Verwijderen drijfslagen en kroos 	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021) <ol style="list-style-type: none"> Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei Onderzoek en zo nodig sanering waterbodembodem 	Maatregelen SGBP3 (2022-2027) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_240-1</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageroging</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_240-5</td> <td>Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)</td> <td>Ook van belang voor inlaattracé Polder Assendelft, Wijkermeer en</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_240-6</td> <td>Onderzoek inlaatbeperking, defosfatering en blauwalgen via inlaat Alkmaardermeer</td> <td>Reserveren voor verminderen belasting door inlaat</td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> </tr> <tr> <td>NL12_240-7</td> <td>Defosfatering</td> <td>Reserveren voor maatregelen nav onderzoek inlaatbeperking en</td> <td>HHNK</td> <td>Reserveren</td> </tr> <tr> <td>NL12_240-8</td> <td>Uitvoeren aanbevelingen onderzoek (muv defosfatering)</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL12_240-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Ontwikkelen bijdrageroging	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren	NL12_240-5	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ook van belang voor inlaattracé Polder Assendelft, Wijkermeer en	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_240-6	Onderzoek inlaatbeperking, defosfatering en blauwalgen via inlaat Alkmaardermeer	Reserveren voor verminderen belasting door inlaat	HHNK	Uitvoeren	NL12_240-7	Defosfatering	Reserveren voor maatregelen nav onderzoek inlaatbeperking en	HHNK	Reserveren	NL12_240-8	Uitvoeren aanbevelingen onderzoek (muv defosfatering)		
	Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																													
NL12_240-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Ontwikkelen bijdrageroging	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																														
NL12_240-5	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ook van belang voor inlaattracé Polder Assendelft, Wijkermeer en	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																														
NL12_240-6	Onderzoek inlaatbeperking, defosfatering en blauwalgen via inlaat Alkmaardermeer	Reserveren voor verminderen belasting door inlaat	HHNK	Uitvoeren																														
NL12_240-7	Defosfatering	Reserveren voor maatregelen nav onderzoek inlaatbeperking en	HHNK	Reserveren																														
NL12_240-8	Uitvoeren aanbevelingen onderzoek (muv defosfatering)																																	
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat. Maatregelen die de bodemdaling remmen kunnen op termijn ook zorgen voor helder water in dit watersysteem.																																		

Status polder 2027: Troebel watersysteem met Natura 2000 doelstelling voor brakke natuur. Te nemen maatregelen zijn gericht op versterken van de biodiversiteit, verbrakking en flexibel peilbeheer. Bij verbrakking is een omslag naar helder water mogelijk, vraagt een transitie van het gebied. Actief stimuleren geldt alleen onder voorwaarde van verbrakking.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																																																
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 	Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens PAK's Gecreosoteerd hout Effluent Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw																																															
Maatregelen		Huidig beleid 1 Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen 2 Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat 3 Visplan opstellen en uitvoeren 4 Onderzoek (divers) 5 Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014) 1 Kunstwerken vispasseerbaar maken 2 Verwijderen drijfslagen en kroos 3 4 5	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021) 1 Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei 2 Kunstwerken vispasseerbaar maken 3 Onderzoek en zo nodig sanering waterbodembodem 4 Verbrakking watersysteem 5	Maatregelen SGBP3 (2022-2027) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_250-1</td> <td>Flexibel peilbeheer, optimaliseren peilbeheer</td> <td>Reservering voor maatregelen peilbeheer icm verbrakking van het</td> <td>HHNK</td> </tr> <tr> <td>NL12_250-10</td> <td>Verondiepen: aanleg van vooroevers</td> <td>Deze maatregel is alleen effectief als veenafbraak gestopt wordt</td> <td>Provincie</td> </tr> <tr> <td>NL12_250-11</td> <td>Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten</td> <td>Deze maatregel is alleen effectief als veenafbraak gestopt wordt</td> <td>Provincie</td> </tr> <tr> <td>NL12_250-12</td> <td>Verbrakking (zie beheerplan Natura 2000)</td> <td>Reservering voor uitvoeren maatregelen die zorgen voor</td> <td>Provincie</td> </tr> <tr> <td>NL12_250-14</td> <td>Onderzoek systeemanalyse algemeen (effecten wijziging landgebruik en peilbeheer)</td> <td>Verkennen kansen en effecten van transitie gebied</td> <td>HHNK en provincie</td> </tr> <tr> <td>NL12_250-4</td> <td>Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei</td> <td>Communicatiemaatregel</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> </tr> <tr> <td>NL12_250-5</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> </tr> <tr> <td>NL12_250-6</td> <td>Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageroging</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> </tr> <tr> <td>NL12_250-7</td> <td>Inrichting natuurvriendelijke oevers</td> <td>Ontwikkelen bijdrageroging</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> </tr> <tr> <td>NL12_250-15</td> <td>Verbeteren waterbodembodem Grote Braak/De Reef</td> <td>Reserveren voor maatregelen nav onderzoek 2021</td> <td>HHNK en Staatsbosbeheer</td> </tr> <tr> <td>NL12_250-16</td> <td>Saneren uitloging voormalige stortplaats</td> <td>Betreft: De Belt, Westzanerdijk, Zaandam; De Jong Zaandam</td> <td>Vergunninghouder</td> </tr> </tbody> </table>		Code	Omschrijving maatregel	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL12_250-1	Flexibel peilbeheer, optimaliseren peilbeheer	Reservering voor maatregelen peilbeheer icm verbrakking van het	HHNK	NL12_250-10	Verondiepen: aanleg van vooroevers	Deze maatregel is alleen effectief als veenafbraak gestopt wordt	Provincie	NL12_250-11	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten	Deze maatregel is alleen effectief als veenafbraak gestopt wordt	Provincie	NL12_250-12	Verbrakking (zie beheerplan Natura 2000)	Reservering voor uitvoeren maatregelen die zorgen voor	Provincie	NL12_250-14	Onderzoek systeemanalyse algemeen (effecten wijziging landgebruik en peilbeheer)	Verkennen kansen en effecten van transitie gebied	HHNK en provincie	NL12_250-4	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	NL12_250-5	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	NL12_250-6	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageroging	Aanliggende eigenaren watersysteem	NL12_250-7	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageroging	Aanliggende eigenaren watersysteem	NL12_250-15	Verbeteren waterbodembodem Grote Braak/De Reef	Reserveren voor maatregelen nav onderzoek 2021	HHNK en Staatsbosbeheer	NL12_250-16	Saneren uitloging voormalige stortplaats	Betreft: De Belt, Westzanerdijk, Zaandam; De Jong Zaandam
	Code	Omschrijving maatregel	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																																	
NL12_250-1	Flexibel peilbeheer, optimaliseren peilbeheer	Reservering voor maatregelen peilbeheer icm verbrakking van het	HHNK																																																		
NL12_250-10	Verondiepen: aanleg van vooroevers	Deze maatregel is alleen effectief als veenafbraak gestopt wordt	Provincie																																																		
NL12_250-11	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten	Deze maatregel is alleen effectief als veenafbraak gestopt wordt	Provincie																																																		
NL12_250-12	Verbrakking (zie beheerplan Natura 2000)	Reservering voor uitvoeren maatregelen die zorgen voor	Provincie																																																		
NL12_250-14	Onderzoek systeemanalyse algemeen (effecten wijziging landgebruik en peilbeheer)	Verkennen kansen en effecten van transitie gebied	HHNK en provincie																																																		
NL12_250-4	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem																																																		
NL12_250-5	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem																																																		
NL12_250-6	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageroging	Aanliggende eigenaren watersysteem																																																		
NL12_250-7	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageroging	Aanliggende eigenaren watersysteem																																																		
NL12_250-15	Verbeteren waterbodembodem Grote Braak/De Reef	Reserveren voor maatregelen nav onderzoek 2021	HHNK en Staatsbosbeheer																																																		
NL12_250-16	Saneren uitloging voormalige stortplaats	Betreft: De Belt, Westzanerdijk, Zaandam; De Jong Zaandam	Vergunninghouder																																																		
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water en een toename van de emissies naar het watersysteem. Verzilting is géén knelpunt voor dit waterlichaam: hier wordt juist ingezet op verbrakking. Daardoor ontstaan ook kansen voor een helder watersysteem. Maatregelen die de bodemdaling remmen dragen daar ook aan bij. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.																																																					

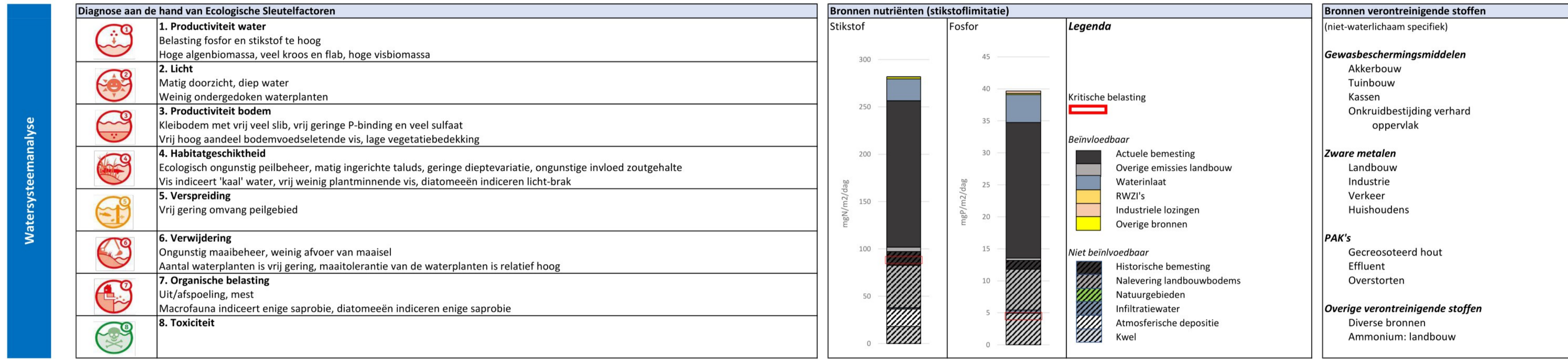
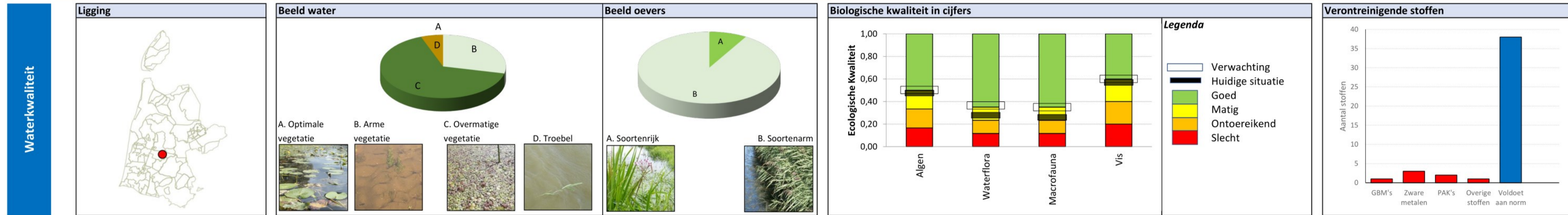
Status polder 2027: Troebel watersysteem, te nemen maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en helder water in geïsoleerde en/of luwe delen. Omslag naar helder water op lange termijn (2050) mogelijk, vraagt een transitie van het gebied.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																																																			
Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="text-align: center;"></td> <td>1. Productiviteit water Belasting fosfor rond kritische waarde Hoge algenbiomassa</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;"></td> <td>2. Licht Matig doorzicht, matig diep water Weinig ondergedoken waterplanten</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;"></td> <td>3. Productiviteit bodem Veenbodem met veel slib, geringe P-binding en veel sulfaat Vrij hoog aandeel bodemvoedseletende vis, lage vegetatiebedekking</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;"></td> <td>4. Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, matig ingerichte taluds, te veel slib, ongunstige invloed zoutgehalte Vis indiceert 'kaal' water, vrij weinig snoek, weinig plantminnende vis, diatomeeën indiceren licht-brak</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;"></td> <td>5. Verspreiding</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;"></td> <td>6. Verwijdering Vrij ongunstig maaibeheer Aantal waterplanten is vrij gering</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;"></td> <td>7. Organische belasting Uit/afspoeling, veenafbraak Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie, vrij veel zuurstoftolerante vis</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;"></td> <td>8. Toxiciteit</td> </tr> </table>					1. Productiviteit water Belasting fosfor rond kritische waarde Hoge algenbiomassa		2. Licht Matig doorzicht, matig diep water Weinig ondergedoken waterplanten		3. Productiviteit bodem Veenbodem met veel slib, geringe P-binding en veel sulfaat Vrij hoog aandeel bodemvoedseletende vis, lage vegetatiebedekking		4. Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, matig ingerichte taluds, te veel slib, ongunstige invloed zoutgehalte Vis indiceert 'kaal' water, vrij weinig snoek, weinig plantminnende vis, diatomeeën indiceren licht-brak		5. Verspreiding		6. Verwijdering Vrij ongunstig maaibeheer Aantal waterplanten is vrij gering		7. Organische belasting Uit/afspoeling, veenafbraak Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie, vrij veel zuurstoftolerante vis		8. Toxiciteit	Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 		Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens PAK's Geceosoteerd hout Effluent Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw																																	
	1. Productiviteit water Belasting fosfor rond kritische waarde Hoge algenbiomassa																																																							
	2. Licht Matig doorzicht, matig diep water Weinig ondergedoken waterplanten																																																							
	3. Productiviteit bodem Veenbodem met veel slib, geringe P-binding en veel sulfaat Vrij hoog aandeel bodemvoedseletende vis, lage vegetatiebedekking																																																							
	4. Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, matig ingerichte taluds, te veel slib, ongunstige invloed zoutgehalte Vis indiceert 'kaal' water, vrij weinig snoek, weinig plantminnende vis, diatomeeën indiceren licht-brak																																																							
	5. Verspreiding																																																							
	6. Verwijdering Vrij ongunstig maaibeheer Aantal waterplanten is vrij gering																																																							
	7. Organische belasting Uit/afspoeling, veenafbraak Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie, vrij veel zuurstoftolerante vis																																																							
	8. Toxiciteit																																																							
Maatregelen	Huidig beleid <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>1</td><td>Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen</td></tr> <tr><td>2</td><td>Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat</td></tr> <tr><td>3</td><td>Visplan opstellen en uitvoeren</td></tr> <tr><td>4</td><td>Onderzoek (divers)</td></tr> <tr><td>5</td><td>Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.</td></tr> </table>		1	Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen	2	Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat	3	Visplan opstellen en uitvoeren	4	Onderzoek (divers)	5	Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014) <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>1</td><td>Aanleg en onderhoud NVO's</td></tr> <tr><td>2</td><td>Kunstwerken vispasseerbaar maken</td></tr> <tr><td>3</td><td>Verwijderen drijfslagen en kroos</td></tr> <tr><td>4</td><td></td></tr> <tr><td>5</td><td></td></tr> </table>		1	Aanleg en onderhoud NVO's	2	Kunstwerken vispasseerbaar maken	3	Verwijderen drijfslagen en kroos	4		5		Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021) <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>1</td><td>Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei</td></tr> <tr><td>2</td><td>Onderzoek en zo nodig sanering waterbodem</td></tr> <tr><td>3</td><td>Transitie beheer zachte oevers</td></tr> <tr><td>4</td><td></td></tr> <tr><td>5</td><td></td></tr> </table>		1	Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei	2	Onderzoek en zo nodig sanering waterbodem	3	Transitie beheer zachte oevers	4		5																					
1	Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen																																																							
2	Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat																																																							
3	Visplan opstellen en uitvoeren																																																							
4	Onderzoek (divers)																																																							
5	Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.																																																							
1	Aanleg en onderhoud NVO's																																																							
2	Kunstwerken vispasseerbaar maken																																																							
3	Verwijderen drijfslagen en kroos																																																							
4																																																								
5																																																								
1	Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei																																																							
2	Onderzoek en zo nodig sanering waterbodem																																																							
3	Transitie beheer zachte oevers																																																							
4																																																								
5																																																								
Maatregelen SGBP3 (2022-2027) <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Communicatiemaatregel</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_260-3</td> <td>Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei</td> <td></td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_260-4</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_260-5</td> <td>Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_260-6</td> <td>Aanleg van vooroevers, luwtmaatregelen</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_260-7</td> <td>Isoleren/(her)inrichten deelgebied(en)</td> <td>Trekkerchap terreinbeheerders en/of provincie, deelname HHNK</td> <td>Projecten Amsterdam Wetlands</td> <td>Samenwerken</td> </tr> <tr> <td>NL12_260-8</td> <td>Kavelruil (mits mogelijk)</td> <td>Scheiden van functies tbv hydrologisch isoleren</td> <td>Projecten Amsterdam Wetlands</td> <td>Samenwerken</td> </tr> <tr> <td>NL12_260-9</td> <td>Verbeteren waterbodembeheer Oosterpoel</td> <td>Reserveren voor maatregelen nav onderzoek 2021</td> <td>HHNK, provincie en Staatsbosbeheer</td> <td>Reserveren</td> </tr> <tr> <td>NL12_260-10</td> <td>Landbouw bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en verwerving</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_260-11</td> <td>Oplossen knelpunten vismigratie</td> <td>Betreft optimalisatie VP De Waker en VP Kadoelen</td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> </tr> </tbody> </table>							Code	Omschrijving maatregel	Communicatiemaatregel	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL12_260-3	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei		Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_260-4	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_260-5	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_260-6	Aanleg van vooroevers, luwtmaatregelen	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_260-7	Isoleren/(her)inrichten deelgebied(en)	Trekkerchap terreinbeheerders en/of provincie, deelname HHNK	Projecten Amsterdam Wetlands	Samenwerken	NL12_260-8	Kavelruil (mits mogelijk)	Scheiden van functies tbv hydrologisch isoleren	Projecten Amsterdam Wetlands	Samenwerken	NL12_260-9	Verbeteren waterbodembeheer Oosterpoel	Reserveren voor maatregelen nav onderzoek 2021	HHNK, provincie en Staatsbosbeheer	Reserveren	NL12_260-10	Landbouw bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en verwerving	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren	NL12_260-11	Oplossen knelpunten vismigratie	Betreft optimalisatie VP De Waker en VP Kadoelen	HHNK	Uitvoeren
Code	Omschrijving maatregel	Communicatiemaatregel	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																																				
NL12_260-3	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei		Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																																				
NL12_260-4	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																																				
NL12_260-5	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																																				
NL12_260-6	Aanleg van vooroevers, luwtmaatregelen	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																																				
NL12_260-7	Isoleren/(her)inrichten deelgebied(en)	Trekkerchap terreinbeheerders en/of provincie, deelname HHNK	Projecten Amsterdam Wetlands	Samenwerken																																																				
NL12_260-8	Kavelruil (mits mogelijk)	Scheiden van functies tbv hydrologisch isoleren	Projecten Amsterdam Wetlands	Samenwerken																																																				
NL12_260-9	Verbeteren waterbodembeheer Oosterpoel	Reserveren voor maatregelen nav onderzoek 2021	HHNK, provincie en Staatsbosbeheer	Reserveren																																																				
NL12_260-10	Landbouw bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en verwerving	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																																																				
NL12_260-11	Oplossen knelpunten vismigratie	Betreft optimalisatie VP De Waker en VP Kadoelen	HHNK	Uitvoeren																																																				
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat. Maatregelen die de bodemdaling remmen kunnen op termijn ook zorgen voor helder water in dit watersysteem.																																																								

Status polder 2027: Troebel watersysteem, omslag is niet te verwachten i.v.m. achtergrondbelasting en landbouwkundige gebruik. Maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en op stimuleren van een gezonde duurzame bedrijfsvoering landbouw.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																																								
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 	Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw, Tuinbouw, Kassen, Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw, Industrie, Verkeer, Huishoudens PAK's Geceosoteerd hout, Effluent, Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen, Ammonium: landbouw																																							
Maatregelen		Huidig beleid 1 Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen 2 Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat 3 Visplan opstellen en uitvoeren 4 Onderzoek (divers) 5 Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014) 1 Aanleg en onderhoud NVO's 2 Verwijderen drijfslagen en kroos 3 4 5	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021) 1 Kunstwerken vispasseerbaar maken 2 Onderzoek en zo nodig sanering waterbodembodem 3 4 5	Maatregelen SGBP3 (2022-2027) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Voorwaarde</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_280-1</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_280-10</td> <td>Verondiepen: aanleg van vooroevers</td> <td>Ontwikkelen bijdragerogeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_280-5</td> <td>Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei</td> <td>Communicatiemaatregel</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_280-6</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_280-7</td> <td>Inrichting natuurvriendelijke oevers</td> <td>Ontwikkelen bijdragerogeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_280-8</td> <td>Maatregelen isoleren De Reef</td> <td>Uitvoeren diverse maatregelen De Reef</td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> </tr> <tr> <td>NL12_280-9</td> <td>Oplossen knelpunten vismigratie</td> <td>Betreft route Kiltracé Liniekanaal, locaties KGM-A-4097</td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> </tr> </tbody> </table>		Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL12_280-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren	NL12_280-10	Verondiepen: aanleg van vooroevers	Ontwikkelen bijdragerogeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_280-5	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_280-6	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_280-7	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdragerogeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_280-8	Maatregelen isoleren De Reef	Uitvoeren diverse maatregelen De Reef	HHNK	Uitvoeren	NL12_280-9	Oplossen knelpunten vismigratie	Betreft route Kiltracé Liniekanaal, locaties KGM-A-4097	HHNK
	Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																								
NL12_280-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																																									
NL12_280-10	Verondiepen: aanleg van vooroevers	Ontwikkelen bijdragerogeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																									
NL12_280-5	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																									
NL12_280-6	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																									
NL12_280-7	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdragerogeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																									
NL12_280-8	Maatregelen isoleren De Reef	Uitvoeren diverse maatregelen De Reef	HHNK	Uitvoeren																																									
NL12_280-9	Oplossen knelpunten vismigratie	Betreft route Kiltracé Liniekanaal, locaties KGM-A-4097	HHNK	Uitvoeren																																									
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.																																													

Status polder 2027: Troebel watersysteem, omslag is niet te verwachten ivm achtergrondbelasting en intensieve landbouwkundige gebruik. Maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en op stimuleren van een gezonde duurzame bedrijfsvoering landbouw.

Maatregelen	Huidig beleid	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)
	<ol style="list-style-type: none"> Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat Visplan opstellen en uitvoeren Onderzoek (divers) Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc. 	<ol style="list-style-type: none"> Verwijderen drijfslagen en kroos 	<ol style="list-style-type: none"> Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei Transitie beheer zachte oevers

Maatregelen SGBP3 (2022-2027)				
Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HNK
NL12_311-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren
NL12_311-10	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren
NL12_311-6	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren
NL12_311-7	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren
NL12_311-8	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren
NL12_311-11	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren

Vooruitblik 2050
Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.

Status polder 2027: Troebel watersysteem, omslag is niet te verwachten ivm achtergrondbelasting en intensieve landbouwkundige gebruik. Maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en op stimuleren van een gezonde duurzame bedrijfsvoering landbouw.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																																								
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 	Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw, Tuinbouw, Kassen, Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw, Industrie, Verkeer, Huishoudens PAK's Geceosoteerd hout, Effluent, Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen, Ammonium: landbouw																																							
Maatregelen		Huidig beleid 1 Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen 2 Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat 3 Visplan opstellen en uitvoeren 4 Onderzoek (divers) 5 Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014) 1 Verwijderen drijfvlagen en kroos 2 3 4 5	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021) 1 Transitie beheer zachte oevers 2 3 4 5	Maatregelen SGBP3 (2022-2027) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Voorwaarde</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL11_312-12</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_312-1</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_312-10</td> <td>Inrichting natuurvriendelijke oevers</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_312-13</td> <td>Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_312-6</td> <td>Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei</td> <td>Communicatiemaatregel</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_312-7</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_312-8</td> <td>Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> </tbody> </table>		Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL11_312-12	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren	NL12_312-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren	NL12_312-10	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_312-13	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_312-6	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_312-7	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_312-8	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem
	Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																								
NL11_312-12	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																																									
NL12_312-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																																									
NL12_312-10	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																									
NL12_312-13	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																									
NL12_312-6	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																									
NL12_312-7	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																									
NL12_312-8	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																									
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.																																													

Status polder 2027: Troebel watersysteem, omslag is niet te verwachten ivm diepe kwel (achtergrondbelasting), intensieve landbouwkundige gebruik en inrichtings- en beheerisen Unesco Wereld Erfgoed. Maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en op stimuleren van een gezonde duurzame bedrijfsvoering landbouw.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																																		
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren <ol style="list-style-type: none"> Productiviteit water Belasting fosfor en stikstof te hoog Hoge algenbiomassa, vrij hoge visbiomassa Licht Matig doorzicht, matig diep water Weinig ondergedoken waterplanten Productiviteit bodem Kleibodem met vrij geringe P-binding en veel sulfaat Vrij hoog aandeel bodemvoedselende vis, lage vegetatiebedekking Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, matig ingerichte taluds, geringe dieptevariatie, vrij ongunstige invloed zoutgehalte Vis indiceert 'kaal' water, vrij weinig snoek, vrij weinig plantminnende vis, diatomeeën indiceren licht-brak Verspreiding Verwijdering Organische belasting Uit/afspoeling, matige invloed mest Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie, vrij veel zuurstoftolerante vis Toxiciteit 			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 	Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) <ul style="list-style-type: none"> Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens PAK's Gecreosoteerd hout Effluent Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw 																																	
Maatregelen		Huidig beleid <ol style="list-style-type: none"> Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat Visplan opstellen en uitvoeren Onderzoek (divers) Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc. 	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014) <ol style="list-style-type: none"> Verwijderen drijfslagen en kroos 	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021) <ol style="list-style-type: none"> Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei 																																			
	Maatregelen SGBP3 (2022-2027) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Voorwaarde</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL_12_320-1</td> <td>Landbouw bovenwettelijke maatregelen (nutrienten)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_320-5</td> <td>Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei</td> <td>Communicatiemaatregel</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_320-6</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_320-7</td> <td>Inrichting natuurvriendelijke oevers</td> <td>Ontwikkelen bijdrageroging</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_320-8</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_320-9</td> <td>Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageroging</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> </tbody> </table>					Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL_12_320-1	Landbouw bovenwettelijke maatregelen (nutrienten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren	NL12_320-5	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_320-6	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_320-7	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageroging	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_320-8	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren	NL12_320-9	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageroging	Aanliggende eigenaren watersysteem
Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																			
NL_12_320-1	Landbouw bovenwettelijke maatregelen (nutrienten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																																			
NL12_320-5	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																			
NL12_320-6	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																			
NL12_320-7	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageroging	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																			
NL12_320-8	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																																			
NL12_320-9	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageroging	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																			
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.																																							

Status polder 2027: Troebel watersysteem, omslag is niet te verwachten ivm diepe kwel (achtergrondbelasting) en intensieve landbouwkundige gebruik. Maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en op stimuleren van een gezonde duurzame bedrijfsvoering landbouw.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																																							
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren <ol style="list-style-type: none"> Productiviteit water Belasting fosfor en stikstof te hoog Hoge algenbiomassa, hoge visbiomassa Licht Grote waterdiepte Weinig ondergedoken waterplanten Productiviteit bodem Kleibodem met veen en veel slib, matige binding P en veel sulfaat Vrij hoog aandeel bodemvoedseletende vis, lage vegetatiebedekking Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, matig ingerichte taluds, geringe dieptevariatie, vrij veel slib, ongunstige invloed zoutgehalte Vis indiceert 'kaal' water, weinig plantminnende vis, diatomeeën indiceren licht-brak Verspreiding Vrij geringomvang peilgebied Matige soortenrijkdom vis, er is maar één soort migrerende zoetwatervis aangetroffen Verwijdering Vrij ongunstig maai-beheer, vrij weinig afvoer van maaisel Totaal aantal plantensoorten is gering, aantal waterplanten is gering, maaitolerantie van de waterplanten is relatief hoog Organische belasting Uit/afspoeling, matige invloed veenafbraak Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie, vrij veel zuurstoftolerante vis Toxiciteit 			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 		Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens PAK's Geceosoteerd hout Effluent Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw																																					
Maatregelen		Huidig beleid <ol style="list-style-type: none"> Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat Visplan opstellen en uitvoeren Onderzoek (divers) Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc. 	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014) <ol style="list-style-type: none"> Verwijderen drijfvlagen en kroos 	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021) <ol style="list-style-type: none"> Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei 																																								
	Maatregelen SGBP3 (2022-2027) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_330-1</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_330-11</td> <td>Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten</td> <td>Communicatiemaatregel</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_330-5</td> <td>Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_330-6</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_330-7</td> <td>Inrichting natuurvriendelijke oevers</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_330-12</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_330-13</td> <td>Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>					Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL12_330-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren	NL12_330-11	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_330-5	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_330-6	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_330-7	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren	NL12_330-12	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_330-13	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)		
Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																								
NL12_330-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																																								
NL12_330-11	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																								
NL12_330-5	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																								
NL12_330-6	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																								
NL12_330-7	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																																								
NL12_330-12	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																								
NL12_330-13	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)																																											
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.																																												

Status polder 2027: Troebel watersysteem, omslag is niet te verwachten ivm achtergrondbelasting en intensieve landbouwkundige gebruik. Maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en op stimuleren van een gezonde duurzame bedrijfsvoering landbouw.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																																																																
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 	Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens PAK's Geceosoteerd hout Effluent Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw																																																															
Maatregelen		Huidig beleid		Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)		Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)																																																															
	<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="7">Maatregelen SGBP3 (2022-2027)</th> </tr> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Voorwaarde</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> <th colspan="2"></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_340-1</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Stimuleren</td> <td colspan="2"></td> </tr> <tr> <td>NL12_340-10</td> <td>Inrichting natuurvriendelijke oevers</td> <td>Ontwikkelen bijdragerегeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> <td colspan="2"></td> </tr> <tr> <td>NL12_340-12</td> <td>Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten</td> <td>Ontwikkelen bijdragerегeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> <td colspan="2"></td> </tr> <tr> <td>NL12_340-6</td> <td>Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei</td> <td>Communicatiemaatregel</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> <td colspan="2"></td> </tr> <tr> <td>NL12_340-7</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> <td colspan="2"></td> </tr> <tr> <td>NL12_340-8</td> <td>Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)</td> <td>Ontwikkelen bijdragerегeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> <td colspan="2"></td> </tr> <tr> <td>NL12_340-13</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Actief stimuleren</td> <td colspan="2"></td> </tr> </tbody> </table>							Maatregelen SGBP3 (2022-2027)							Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK			NL12_340-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren			NL12_340-10	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdragerегeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren			NL12_340-12	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten	Ontwikkelen bijdragerегeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren			NL12_340-6	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren			NL12_340-7	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren			NL12_340-8	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdragerегeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren			NL12_340-13	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren	
Maatregelen SGBP3 (2022-2027)																																																																					
Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																																																	
NL12_340-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																																																																	
NL12_340-10	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdragerегeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																																																	
NL12_340-12	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten	Ontwikkelen bijdragerегeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																																																	
NL12_340-6	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																																																	
NL12_340-7	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																																																	
NL12_340-8	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdragerегeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																																																	
NL12_340-13	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																																																																	
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.																																																																					

Status polder 2027: Troebel watersysteem, met lokaal heldere delen. Volledige omslag is niet te verwachten ivm achtergrondbelasting en intensieve landbouwkundige gebruik. Maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en op stimuleren van een gezonde duurzame bedrijfsvoering landbouw.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																																																						
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 	Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw, Tuinbouw, Kassen, Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw, Industrie, Verkeer, Huishoudens PAK's Geceosoteerd hout, Effluent, Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen, Ammonium: landbouw																																																					
Maatregelen		Huidig beleid		Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)		Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)																																																					
	<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="6">Maatregelen SGBP3 (2022-2027)</th> </tr> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Voorwaarde</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> <th></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_415-1</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Stimuleren</td> <td></td> </tr> <tr> <td>NL12_415-4</td> <td>Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei</td> <td>Communicatiemaatregel</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> <td></td> </tr> <tr> <td>NL12_415-5</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> <td></td> </tr> <tr> <td>NL12_415-7</td> <td>Uitvoeren aanbevelingen systeemanalyse</td> <td>Reservering voor maatregelen naar aanleiding van de</td> <td>HHNK en gemeente</td> <td>Actief stimuleren</td> <td></td> </tr> <tr> <td>NL12_415-8</td> <td>Onderzoek systeemanalyse algemeen (stedelijke bronnen)</td> <td>Actualiseren water- en stoffenbalans rekening houdend met</td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> <td></td> </tr> <tr> <td>NL12_415-9</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Actief stimuleren</td> <td></td> </tr> <tr> <td>NL12_415-10</td> <td>Inrichting natuurvriendelijke oevers</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Gemeente</td> <td>Stimuleren</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>						Maatregelen SGBP3 (2022-2027)						Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK		NL12_415-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren		NL12_415-4	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren		NL12_415-5	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren		NL12_415-7	Uitvoeren aanbevelingen systeemanalyse	Reservering voor maatregelen naar aanleiding van de	HHNK en gemeente	Actief stimuleren		NL12_415-8	Onderzoek systeemanalyse algemeen (stedelijke bronnen)	Actualiseren water- en stoffenbalans rekening houdend met	HHNK	Uitvoeren		NL12_415-9	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren		NL12_415-10	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Gemeente	Stimuleren
Maatregelen SGBP3 (2022-2027)																																																											
Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																																							
NL12_415-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																																																							
NL12_415-4	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																																							
NL12_415-5	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																																							
NL12_415-7	Uitvoeren aanbevelingen systeemanalyse	Reservering voor maatregelen naar aanleiding van de	HHNK en gemeente	Actief stimuleren																																																							
NL12_415-8	Onderzoek systeemanalyse algemeen (stedelijke bronnen)	Actualiseren water- en stoffenbalans rekening houdend met	HHNK	Uitvoeren																																																							
NL12_415-9	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																																																							
NL12_415-10	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Gemeente	Stimuleren																																																							
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.																																																											

Status polder 2027: Troebel watersysteem, met lokaal heldere delen. Volledige omslag is niet te verwachten ivm achtergrondbelasting en intensieve landbouwkundige gebruik. Maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en op stimuleren van een gezonde duurzame bedrijfsvoering landbouw.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie)
Maatregelen		Huidig beleid	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)	
	Maatregelen SGBP3 (2022-2027)				
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.					

Status polder 2027: Troebel watersysteem, omslag is niet te verwachten ivm achtergrondbelasting, hoge inlaatbehoefte en intensieve landbouwkundige gebruik. Maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en op stimuleren van een gezonde duurzame bedrijfsvoering landbouw.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																																																																					
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 	Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw, Tuinbouw, Kassen, Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw, Industrie, Verkeer, Huishoudens PAK's Geceosoteerd hout, Effluent, Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen, Ammonium: landbouw																																																																				
Maatregelen		<table border="1"> <tr> <th>Huidig beleid</th> <th>Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)</th> <th>Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)</th> </tr> <tr> <td>1 Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen</td> <td>1 Afvoeren maaisel</td> <td>1 Transitie beheer zachte oevers</td> </tr> <tr> <td>2 Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat</td> <td>2 Kunstwerken vispasseerbaar maken</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>3 Visplan opstellen en uitvoeren</td> <td>3 Vervangen duikers door grotere of ecoduikers</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>4 Onderzoek (divers)</td> <td>4</td> <td>4</td> </tr> <tr> <td>5 Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.</td> <td>5</td> <td>5</td> </tr> </table>			Huidig beleid	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)	1 Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen	1 Afvoeren maaisel	1 Transitie beheer zachte oevers	2 Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat	2 Kunstwerken vispasseerbaar maken	2	3 Visplan opstellen en uitvoeren	3 Vervangen duikers door grotere of ecoduikers	3	4 Onderzoek (divers)	4	4	5 Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	5	5	<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="5">Maatregelen SGBP3 (2022-2027)</th> </tr> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Voorwaarde</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_430-1</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_430-6</td> <td>Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei</td> <td>Communicatiemaatregel</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_430-7</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_430-8</td> <td>Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_430-8B</td> <td>Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (waterzijde)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_430-9</td> <td>Inrichting natuurvriendelijke oevers</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_430-10</td> <td>Saneren uitloging voormalige stortplaats</td> <td>Betreft: Grote Wallerweg Schagen; Halerweg Schagen</td> <td>Vergunninghouder</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_430-11</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> </tbody> </table>			Maatregelen SGBP3 (2022-2027)					Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL12_430-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren	NL12_430-6	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_430-7	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_430-8	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_430-8B	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (waterzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_430-9	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_430-10	Saneren uitloging voormalige stortplaats	Betreft: Grote Wallerweg Schagen; Halerweg Schagen	Vergunninghouder	Actief stimuleren	NL12_430-11	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden
	Huidig beleid	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)																																																																							
1 Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen	1 Afvoeren maaisel	1 Transitie beheer zachte oevers																																																																								
2 Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat	2 Kunstwerken vispasseerbaar maken	2																																																																								
3 Visplan opstellen en uitvoeren	3 Vervangen duikers door grotere of ecoduikers	3																																																																								
4 Onderzoek (divers)	4	4																																																																								
5 Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	5	5																																																																								
Maatregelen SGBP3 (2022-2027)																																																																										
Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																																																						
NL12_430-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																																																																						
NL12_430-6	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																																																						
NL12_430-7	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																																																						
NL12_430-8	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																																																						
NL12_430-8B	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (waterzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																																																						
NL12_430-9	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																																																						
NL12_430-10	Saneren uitloging voormalige stortplaats	Betreft: Grote Wallerweg Schagen; Halerweg Schagen	Vergunninghouder	Actief stimuleren																																																																						
NL12_430-11	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																																																																						
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.																																																																										

Status polder 2027: Troebel watersysteem, met lokaal heldere plantenrijke delen, itt verwachting water- en stoffenbalans. Te nemen maatregelen zijn gericht op terugdringen emissie nutriënten vanuit actuele bemesting landbouw en vergroten biodiversiteit.

Waterkwaliteit

Ligging

Beeld water

Beeld oevers

Biologische kwaliteit in cijfers

Verontreinigende stoffen

Watersysteemanalyse

Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren

	<p>1. Productiviteit water Belasting fosfor te hoog, belasting stikstof rond kritische waarde Hoge algenbiomassa, vrij veel kroos en flab, vrij hoge visbiomassa</p>
	<p>2. Licht Matig doorzicht, diep water Weinig ondergedoken waterplanten</p>
	<p>3. Productiviteit bodem Bodem met vrij veel klei en slib, geringe P-binding en veel sulfaat Lage vegetatiebedekking</p>
	<p>4. Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, vrij geringe dieptevariatie, vrij veel slib Vis indiceert vrij helder water met weinig structuur (planten), vrij weinig snoek, vrij weinig plantminnende vis</p>
	<p>5. Verspreiding Vrij gering omvang peilgebied Er is maar één soort migrerende zoetwatervis aangetroffen</p>
	<p>6. Verwijdering Ongunstig maaibeheer, weinig afvoer van maaisel Totaal aantal plantensoorten is vrij gering, aantal waterplanten is vrij gering, maaitolerantie van de waterplanten is relatief hoog</p>
	<p>7. Organische belasting</p>
	<p>8. Toxiciteit</p>

Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie)

Bronnen verontreinigende stoffen
(niet-waterlichaam specifiek)

Gewasbeschermingsmiddelen
Akkerbouw
Tuinbouw
Kassen
Onkruidbestijding verhard oppervlak

Zware metalen
Landbouw
Industrie
Verkeer
Huishoudens

PAK's
Geceosoteerd hout
Effluent
Overstorten

Overige verontreinigende stoffen
Diverse bronnen
Ammonium: landbouw

Maatregelen

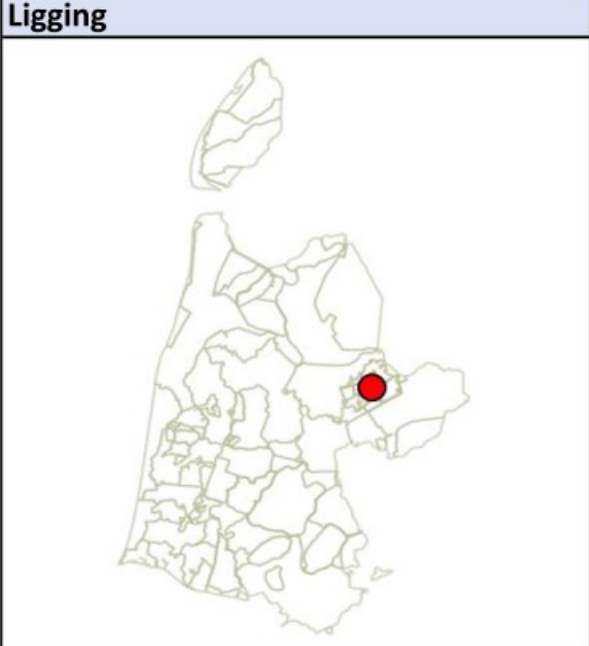
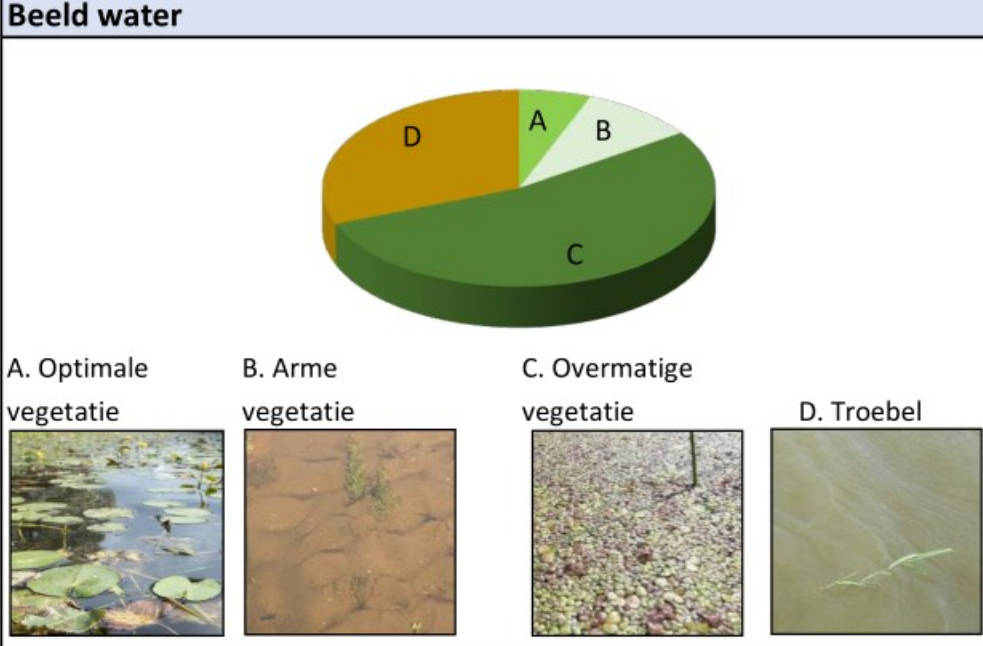
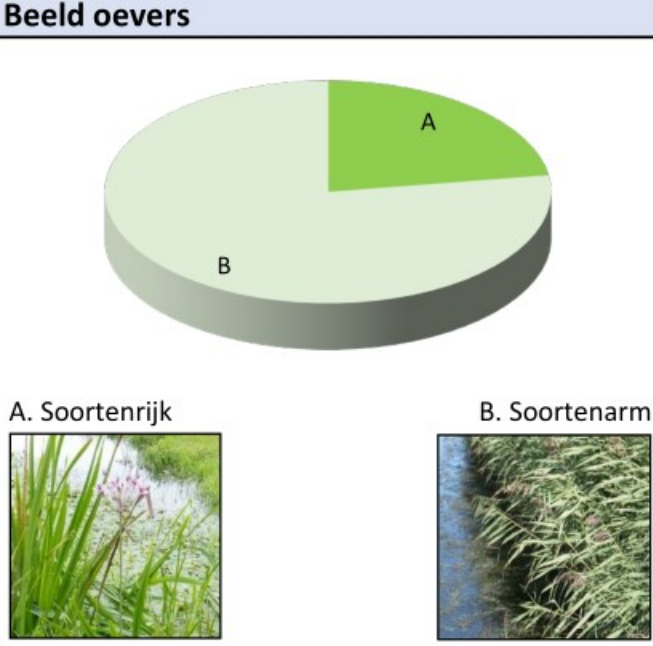
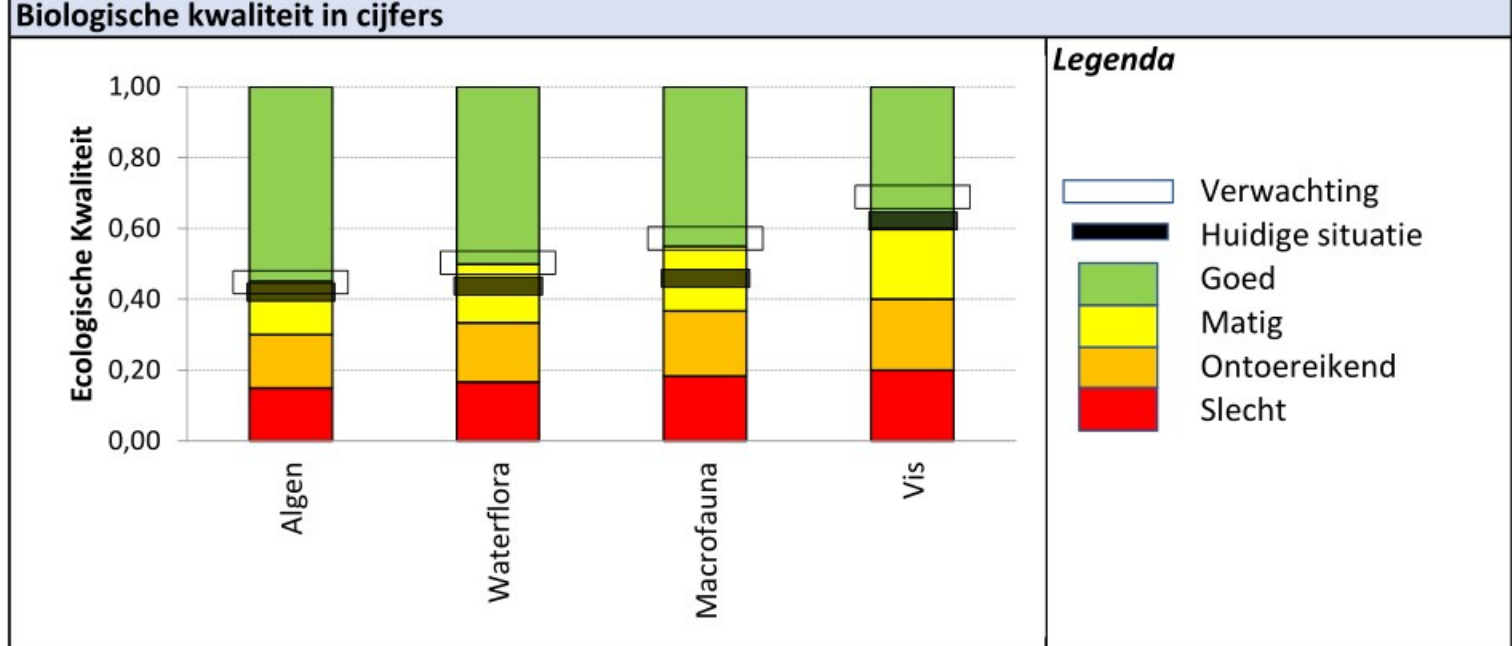
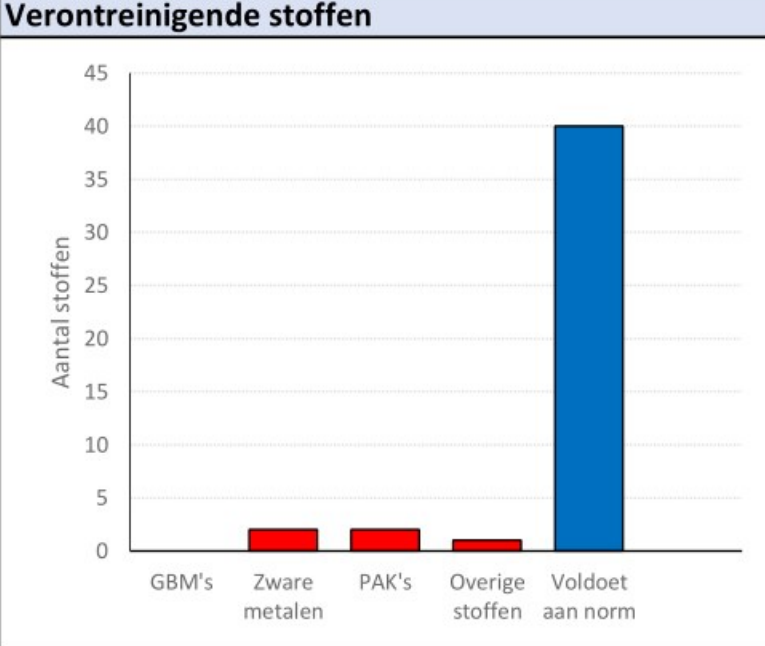
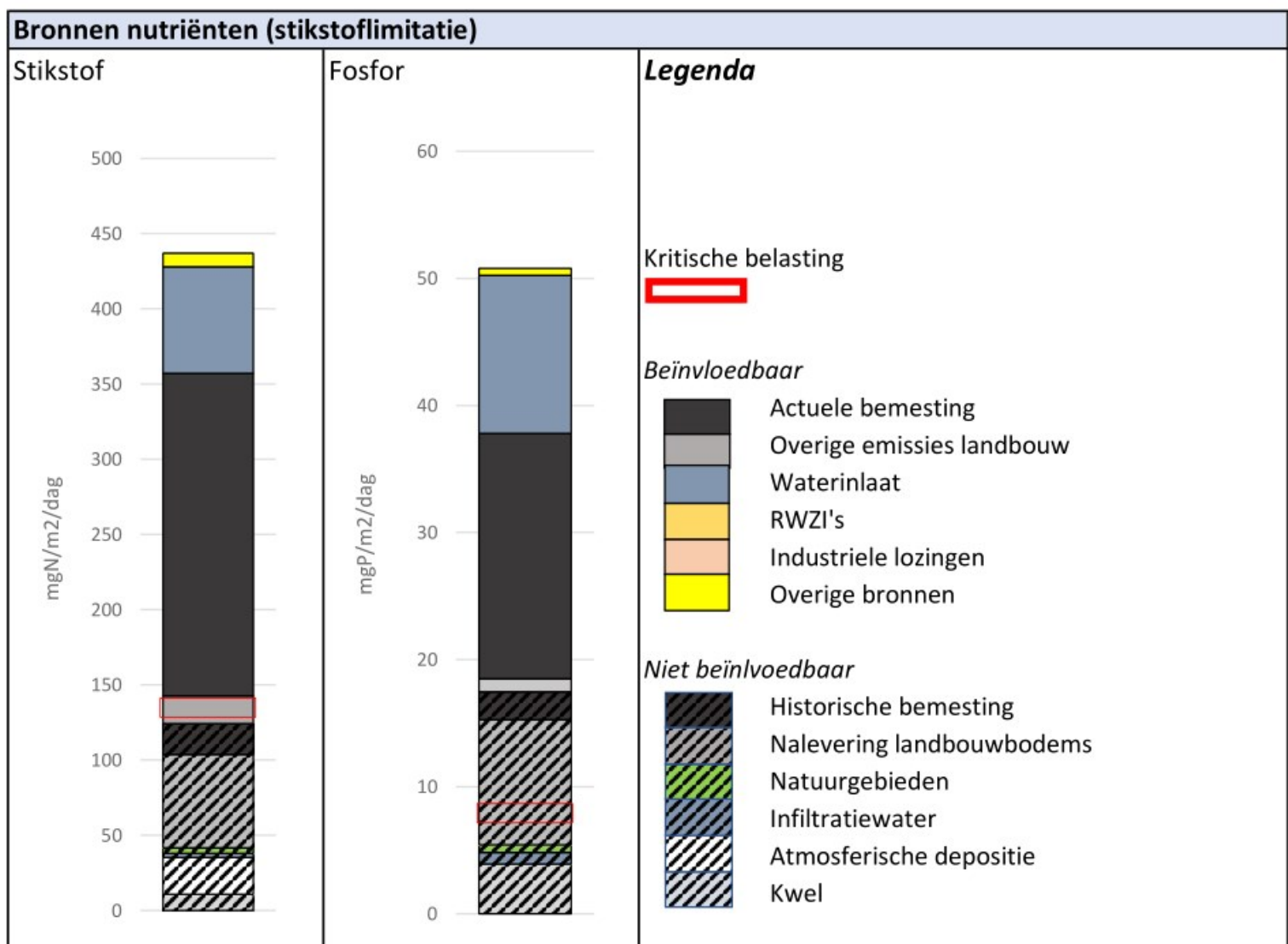
Huidig beleid	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)
1 Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen	1 Aanleg en onderhoud NVO's	1 Aanleg en onderhoud NVO's
2 Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat	2 Kunstwerken vispasseerbaar maken	2 Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei
3 Visplan opstellen en uitvoeren	3	3 Kunstwerken vispasseerbaar maken
4 Onderzoek (divers)	4	4 Onderzoek en zo nodig sanering waterbodembodem
5 Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	5	5 Transitie beheer zachte oevers

Maatregelen SGBP3 (2022-2027)			
Code	Omschrijving maatregel	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK
NL12_440-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en verwerving	Samenwerking landbouw en overheden
NL12_440-6	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem
NL12_440-7	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem
NL12_440-8	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem
NL12_440-9	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem
NL12_440-10	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en verwerving	Samenwerking landbouw en overheden

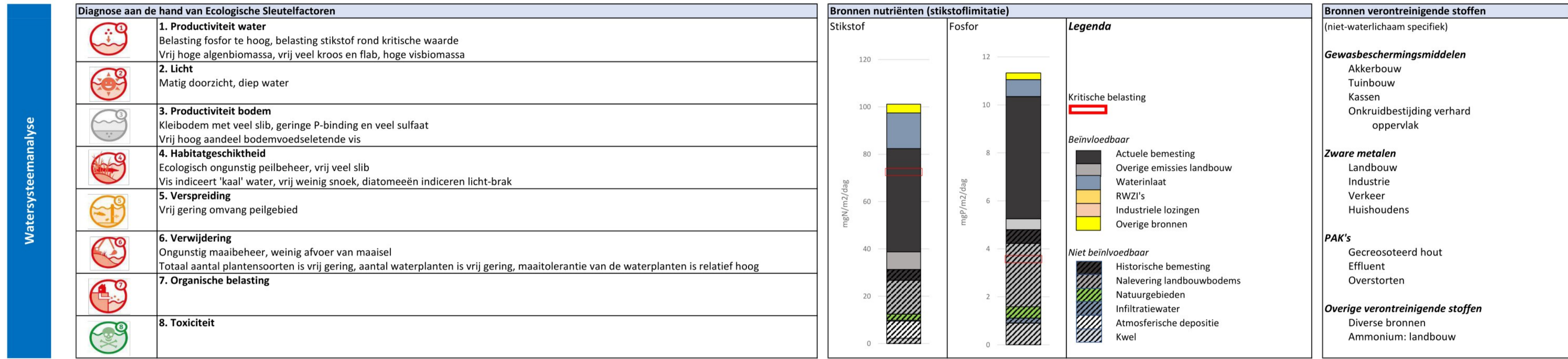
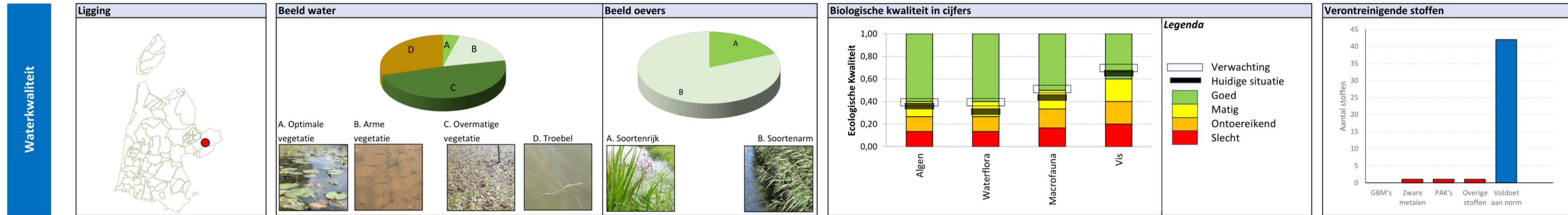
Vooruitblik 2050

Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.

Status polder 2027: Troebel watersysteem, met lokaal heldere plantenrijke delen, itt verwachting water- en stoffenbalans. Te nemen maatregelen zijn gericht op terugdringen emissie nutriënten vanuit actuele bemesting landbouw en vergroten biodiversiteit.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																																								
	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren <table border="1"> <tr> <td></td> <td>1. Productiviteit water Belasting fosfor en stikstof te hoog Hoge algenbiomassa, vrij veel kroos en flab, hoge visbiomassa</td> </tr> <tr> <td></td> <td>2. Licht Matig doorzicht, diep water Vrij weinig ondergedoken waterplanten, veel drijfbladplanten</td> </tr> <tr> <td></td> <td>3. Productiviteit bodem Kleibodem met veel slib en veel sulfaat Vrij hoog aandeel bodemvoedselende vis</td> </tr> <tr> <td></td> <td>4. Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, vrij geringe dieptevariatie Vis indiceert 'kaal' water, vrij weinig snoek, vrij weinig plantminnende vis</td> </tr> <tr> <td></td> <td>5. Verspreiding Vrij gering omvang peilgebied</td> </tr> <tr> <td></td> <td>6. Verwijdering Ongunstig maaibeheer, weinig afvoer van maaisel aantal waterplanten is vrij gering, maaitolerantie van de waterplanten is relatief hoog</td> </tr> <tr> <td></td> <td>7. Organische belasting Uit/afspoeling, matige invloed mest Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie</td> </tr> <tr> <td></td> <td>8. Toxiciteit</td> </tr> </table>		1. Productiviteit water Belasting fosfor en stikstof te hoog Hoge algenbiomassa, vrij veel kroos en flab, hoge visbiomassa		2. Licht Matig doorzicht, diep water Vrij weinig ondergedoken waterplanten, veel drijfbladplanten		3. Productiviteit bodem Kleibodem met veel slib en veel sulfaat Vrij hoog aandeel bodemvoedselende vis		4. Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, vrij geringe dieptevariatie Vis indiceert 'kaal' water, vrij weinig snoek, vrij weinig plantminnende vis		5. Verspreiding Vrij gering omvang peilgebied		6. Verwijdering Ongunstig maaibeheer, weinig afvoer van maaisel aantal waterplanten is vrij gering, maaitolerantie van de waterplanten is relatief hoog		7. Organische belasting Uit/afspoeling, matige invloed mest Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie		8. Toxiciteit	Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 	Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens PAK's Geceosoteerd hout Effluent Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw																										
	1. Productiviteit water Belasting fosfor en stikstof te hoog Hoge algenbiomassa, vrij veel kroos en flab, hoge visbiomassa																																												
	2. Licht Matig doorzicht, diep water Vrij weinig ondergedoken waterplanten, veel drijfbladplanten																																												
	3. Productiviteit bodem Kleibodem met veel slib en veel sulfaat Vrij hoog aandeel bodemvoedselende vis																																												
	4. Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, vrij geringe dieptevariatie Vis indiceert 'kaal' water, vrij weinig snoek, vrij weinig plantminnende vis																																												
	5. Verspreiding Vrij gering omvang peilgebied																																												
	6. Verwijdering Ongunstig maaibeheer, weinig afvoer van maaisel aantal waterplanten is vrij gering, maaitolerantie van de waterplanten is relatief hoog																																												
	7. Organische belasting Uit/afspoeling, matige invloed mest Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie																																												
	8. Toxiciteit																																												
Watersysteemanalyse	Huidig beleid <table border="1"> <tr><td>1</td><td>Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen</td></tr> <tr><td>2</td><td>Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat</td></tr> <tr><td>3</td><td>Visplan opstellen en uitvoeren</td></tr> <tr><td>4</td><td>Onderzoek (divers)</td></tr> <tr><td>5</td><td>Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.</td></tr> </table>		1	Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen	2	Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat	3	Visplan opstellen en uitvoeren	4	Onderzoek (divers)	5	Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014) <table border="1"> <tr><td>1</td><td>Kunstwerken vispasseerbaar maken</td></tr> <tr><td>2</td><td>Vermindering belasting RWZI</td></tr> <tr><td>3</td><td></td></tr> <tr><td>4</td><td></td></tr> <tr><td>5</td><td></td></tr> </table>		1	Kunstwerken vispasseerbaar maken	2	Vermindering belasting RWZI	3		4		5		Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021) <table border="1"> <tr><td>1</td><td>Aanleg en onderhoud NVO's</td></tr> <tr><td>2</td><td>Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei</td></tr> <tr><td>3</td><td>Kunstwerken vispasseerbaar maken</td></tr> <tr><td>4</td><td>Transitie beheer zachte oevers</td></tr> <tr><td>5</td><td></td></tr> </table>		1	Aanleg en onderhoud NVO's	2	Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei	3	Kunstwerken vispasseerbaar maken	4	Transitie beheer zachte oevers	5										
	1	Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen																																											
2	Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat																																												
3	Visplan opstellen en uitvoeren																																												
4	Onderzoek (divers)																																												
5	Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.																																												
1	Kunstwerken vispasseerbaar maken																																												
2	Vermindering belasting RWZI																																												
3																																													
4																																													
5																																													
1	Aanleg en onderhoud NVO's																																												
2	Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei																																												
3	Kunstwerken vispasseerbaar maken																																												
4	Transitie beheer zachte oevers																																												
5																																													
Maatregelen	Maatregelen SGBP3 (2022-2027) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_445-2</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Communicatiemaatregel</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_445-5</td> <td>Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_445-6</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_445-7</td> <td>Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_445-8</td> <td>Inrichting natuurvriendelijke oevers</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_445-9</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)</td> <td>Betreft route Krommeleek, locaties: Stuw Krommeleek, Stuw</td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> </tr> <tr> <td>NL12_445-10</td> <td>Oplossen knelpunten vismigratie</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>					Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL12_445-2	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Communicatiemaatregel	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren	NL12_445-5	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_445-6	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_445-7	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_445-8	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren	NL12_445-9	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Betreft route Krommeleek, locaties: Stuw Krommeleek, Stuw	HHNK	Uitvoeren	NL12_445-10	Oplossen knelpunten vismigratie			
	Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																								
NL12_445-2	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Communicatiemaatregel	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																																									
NL12_445-5	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																									
NL12_445-6	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																									
NL12_445-7	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																									
NL12_445-8	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																																									
NL12_445-9	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Betreft route Krommeleek, locaties: Stuw Krommeleek, Stuw	HHNK	Uitvoeren																																									
NL12_445-10	Oplossen knelpunten vismigratie																																												
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.																																													

Status polder 2027: Troebel watersysteem, met lokaal heldere plantenrijke delen, itt verwachting water- en stoffenbalans. Te nemen maatregelen zijn gericht op terugdringen emissie nutriënten vanuit actuele bemesting landbouw en vergroten biodiversiteit.

Maatregelen	Huidig beleid	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)
	<ol style="list-style-type: none"> Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat Visplan opstellen en uitvoeren Onderzoek (divers) Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc. 	<ol style="list-style-type: none"> Opheffen kopsloten 	<ol style="list-style-type: none"> Aanleg en onderhoud NVO's Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei Kunstwerken vispasseerbaar maken Transitie beheer zachte oevers

Maatregelen SGBP3 (2022-2027)				
Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HNK
NL12_450-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren
NL12_450-10	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren
NL12_450-13	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren
NL12_450-2	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren
NL12_450-8	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren
NL12_450-9	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren
NL12_450-14	Saneren uitloging voormalige stortplaatsen	Betreft: Kleiput Oosterdijk, Enkhuizen; 't Zittend, Westwoud	Vergunninghouder	Actief stimuleren
NL12_450-15	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren

Vooruitblik 2050
Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.

Status polder 2027: Troebel watersysteem, met lokaal heldere plantenrijke delen, itt verwachting water- en stoffenbalans. Te nemen maatregelen zijn gericht op terugdringen emissie nutriënten vanuit actuele bemesting landbouw en vergroten biodiversiteit.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																																					
	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren <ol style="list-style-type: none"> Productiviteit water Belasting fosfor en stikstof te hoog Hoge algenbiomassa, veel kroos en flab Licht Matig doorzicht, diep water Vrij veel drijvende waterplanten Productiviteit bodem Bodem met vrij veel klei en slib en veel sulfaat Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, matig ingerichte taluds, vrij geringe dieptevariatie Diatomeeën indiceren licht-brak Verspreiding Vrij gering omvang peilgebied Er is maar één soort migrerende zoetwatervis aangetroffen Verwijdering Ongunstig maaibeheer, weinig afvoer van maaisel Totaal aantal plantensoorten is vrij gering, aantal waterplanten is vrij gering, maaitolerantie van de waterplanten is relatief hoog Organische belasting Toxiciteit Matige invloed vanuit landgebruik 	Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 	Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) <ul style="list-style-type: none"> Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens PAK's Gecreosoteerd hout Effluent Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw 																																							
Watersysteemanalyse	Huidig beleid <ol style="list-style-type: none"> Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat Visplan opstellen en uitvoeren Onderzoek (divers) Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc. 	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014) <ol style="list-style-type: none"> 	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021) <ol style="list-style-type: none"> Kunstwerken vispasseerbaar maken 																																							
	Maatregelen SGBP3 (2022-2027) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_460-1</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_460-4</td> <td>Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei</td> <td>Communicatiemaatregel</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_460-5</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_460-6</td> <td>Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_460-7</td> <td>Inrichting natuurvriendelijke oevers</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_460-8</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_460-9</td> <td>Onderzoek herkomst toxiciteit stedelijk gebied</td> <td>Opsporen bronnen om maatregelen te kunnen treffen</td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> </tr> </tbody> </table>			Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL12_460-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren	NL12_460-4	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_460-5	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_460-6	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_460-7	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_460-8	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren	NL12_460-9	Onderzoek herkomst toxiciteit stedelijk gebied	Opsporen bronnen om maatregelen te kunnen treffen	HHNK
Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																						
NL12_460-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																																						
NL12_460-4	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																						
NL12_460-5	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																						
NL12_460-6	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																						
NL12_460-7	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																						
NL12_460-8	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																																						
NL12_460-9	Onderzoek herkomst toxiciteit stedelijk gebied	Opsporen bronnen om maatregelen te kunnen treffen	HHNK	Uitvoeren																																						
Maatregelen	Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.																																									

Status polder 2027: Troebel watersysteem, te nemen maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en terugdringen emissie nutriënten actuele bemesting landbouw. Omslag naar helder water op lange termijn (2050) mogelijk, vraagt om een verduurzaming van de landbouw in relatie tot bemesting.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																																								
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren <ol style="list-style-type: none"> Productiviteit water Belasting fosfor te hoog, belasting stikstof rond kritische waarde Hoge algenbiomassa, vrij veel kroos en flab, vrij hoge visbiomassa Licht Slecht doorzicht, matig diep water Vrij weinig ondergedoken waterplanten, veel drijfbladplanten Productiviteit bodem Bodem met vrij veel klei, veen en slib, geringe P-binding en veel sulfaat Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, vrij geringe dieptevariatie, vrij veel slib, vrij ongunstige invloed zoutgehalte Diatomeeën indiceren licht-brak Verspreiding Vrij gering omvang peilgebied Verwijdering Ongunstig maaibeheer, weinig afvoer van maaisel Maaitolerantie van de waterplanten is relatief hoog Organische belasting Toxiciteit Matige invloed vanuit landgebruik 			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 	Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) <ul style="list-style-type: none"> Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens PAK's Gecreosoteerd hout Effluent Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw 																																							
Maatregelen		Huidig beleid <ol style="list-style-type: none"> Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat Visplan opstellen en uitvoeren Onderzoek (divers) Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc. 	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014) <ol style="list-style-type: none"> 	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021) <ol style="list-style-type: none"> Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei Kunstwerken vispasseerbaar maken Transitie beheer zachte oevers 	Maatregelen SGBP3 (2022-2027) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Voorwaarde</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_480-1</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_480-4</td> <td>Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei</td> <td>Communicatiemaatregel</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_480-5</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_480-6</td> <td>Inrichting natuurvriendelijke oevers</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_480-9</td> <td>Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten</td> <td>Kansen in natuurgebieden</td> <td>Terreinbeheerders</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_480-10</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_480-11</td> <td>Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> </tbody> </table>		Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL12_480-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren	NL12_480-4	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_480-5	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_480-6	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_480-9	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten	Kansen in natuurgebieden	Terreinbeheerders	Actief stimuleren	NL12_480-10	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren	NL12_480-11	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem
	Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																								
NL12_480-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																																									
NL12_480-4	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																									
NL12_480-5	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																									
NL12_480-6	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																									
NL12_480-9	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten	Kansen in natuurgebieden	Terreinbeheerders	Actief stimuleren																																									
NL12_480-10	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																																									
NL12_480-11	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																									
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat. Op langere termijn is mogelijk wel een omslag van troebel naar helder mogelijk vanwege ontwikkelingen op andere beleidsthema's.																																													

Status polder 2027: Troebel watersysteem, omslag is niet te verwachten ivm achtergrondbelasting en intensieve landbouwkundige gebruik. Maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en op stimuleren van een gezonde duurzame bedrijfsvoering landbouw.

Waterkwaliteit	Ligging 		Beeld water 		Beeld oevers 		Biologische kwaliteit in cijfers 		Verontreinigende stoffen 			
	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren		Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie)		Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek)		Legenda		Legenda			
Watersysteemanalyse	1. Productiviteit water Belasting fosfor en stikstof te hoog Hoge algenbiomassa, hoge visbiomassa		Stikstof		Fosfor		Beïnvloedbaar		Gewasbeschermingsmiddelen			
	2. Licht Matig doorzicht, diep water		Actuele bemesting		Overige emissies landbouw		Niet beïnvloedbaar		Akkerbouw			
3. Productiviteit bodem Kleibodem met vrij veel slib, geringe P-binding en veel sulfaat Vrij hoog aandeel bodemvoedselende vis		Overige emissies landbouw		Waterinlaat		Historische bemesting		Tuinbouw				
4. Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, vrij geringe dieptevariatie, vrij veel slib Vis indiceert 'kaal' water, weinig plantminnende vis, diatomeeën indiceren licht-brak		Waterinlaat		RWZI's		Nalevering landbouwbodems		Kassen				
5. Verspreiding Gering omvang peilgebied Er is maar één soort migrerende zoetwatervis aangetroffen		Industriele lozingen		Overige bronnen		Natuurgebieden		Onkruidbestijding verhard oppervlak				
6. Verwijdering Ongunstig maaibeheer, weinig afvoer van maaisel Totaal aantal plantensoorten is vrij gering, aantal waterplanten is vrij gering, maaitolerantie van de waterplanten is relatief hoog		Infiltratiewater		Kwel		Landbouw		Zware metalen				
7. Organische belasting Uit/afspoeling, matige invloed mest Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie		Atmosferische depositie		Landbouw		Industrie		Verkeer				
8. Toxiciteit		Kwel		Landbouw		Huishoudens		PAK's				
Huidig beleid		Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)		Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)		Geceosoteerd hout		Overige verontreinigende stoffen				
1 Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen 2 Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat 3 Visplan opstellen en uitvoeren 4 Onderzoek (divers) 5 Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.		1 2 3 4 5		1 2 3 4 5		1 2 3 4 5		Diverse bronnen Ammonium: landbouw				
Maatregelen	Maatregelen SGBP3 (2022-2027)		Code		Omschrijving maatregel		Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en		Primair verantw. voor uitvoering		Actie HHNK	
	NL12_490-1 Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten) NL12_490-4 Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei NL12_490-5 Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei NL12_490-6 Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen) NL12_490-7 Inrichting natuurvriendelijke oevers		Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en Communicatiemaatregel Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,		Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en Ontwikkelen bijdrageregeling		Samenwerking landbouw en overheden Aanliggende eigenaren watersysteem Aanliggende eigenaren watersysteem Samenwerking landbouw en overheden Aanliggende eigenaren watersysteem		Stimuleren Stimuleren Stimuleren Actief stimuleren Stimuleren			
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.												

Status polder 2027: Troebel watersysteem, omslag is niet te verwachten ivm diepe kwel (achtergrondbelasting) en intensieve landbouwkundige gebruik. Maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en op stimuleren van een gezonde duurzame bedrijfsvoering landbouw.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																																		
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren <ol style="list-style-type: none"> Productiviteit water: Belasting fosfor en stikstof te hoog, Hoge algenbiomassa Licht: Matig doorzicht, diep water, Weinig ondergedoken waterplanten Productiviteit bodem: Kleibodem met veel slib en veel sulfaat, Lage vegetatiebedekking Habitatgeschiktheid: Ecologisch ongunstig peilbeheer, vrij ongunstige invloed zoutgehalte, Vis indiceert vrij weinig structuur (planten), vrij weinig plantminnende vis, diatomeeën indiceren maar beperkt brak, vegetatie indiceert geen brak Verspreiding: Slechte zoet-zoutverbinding, Matige soortenrijkdom vis, vrij weinig mariene vissoorten Verwijdering: Maaisel wordt niet afgevoerd, Oevervegetatie is verruigd Organische belasting: Uit/afspoeling, mest, Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie, vrij veel zuurstoftolerante vis Toxiciteit: Matige invloed vanuit landgebruik 			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 	Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) Gewasbeschermingsmiddelen : Akkerbouw, Tuinbouw, Kassen, Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen : Landbouw, Industrie, Verkeer, Huishoudens PAK's : Geceosoteerd hout, Effluent, Overstorten Overige verontreinigende stoffen : Diverse bronnen, Ammonium: landbouw																																	
Maatregelen		Huidig beleid <ol style="list-style-type: none"> Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat Visplan opstellen en uitvoeren Onderzoek (divers) Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc. 	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014) <ol style="list-style-type: none"> Aanleg en onderhoud NVO's 	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021) <ol style="list-style-type: none"> Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei Kunstwerken vispasseerbaar maken Transitie beheer zachte oevers 	Maatregelen SGBP3 (2022-2027) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Voorwaarde</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_510-1</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_510-10</td> <td>Inrichting natuurvriendelijke oevers</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_510-13</td> <td>Onderzoek van toezicht en handhaving naar herkomst toxische stoffen</td> <td>Inzicht in bronnen en handelingsperspectief</td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> </tr> <tr> <td>NL12_510-2</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_510-8</td> <td>Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei</td> <td>Communicatiemaatregel</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_510-9</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> </tbody> </table>	Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL12_510-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren	NL12_510-10	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_510-13	Onderzoek van toezicht en handhaving naar herkomst toxische stoffen	Inzicht in bronnen en handelingsperspectief	HHNK	Uitvoeren	NL12_510-2	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren	NL12_510-8	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_510-9	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem
	Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																		
NL12_510-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																																			
NL12_510-10	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																			
NL12_510-13	Onderzoek van toezicht en handhaving naar herkomst toxische stoffen	Inzicht in bronnen en handelingsperspectief	HHNK	Uitvoeren																																			
NL12_510-2	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																																			
NL12_510-8	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																			
NL12_510-9	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																			
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.																																							

Status polder 2027: Troebel watersysteem, omslag is niet te verwachten ivm diepe kwel (achtergrondbelasting) en intensieve landbouwkundige gebruik. Maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en op stimuleren van een gezonde duurzame bedrijfsvoering landbouw.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																																			
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 	Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens PAK's Geceosoteerd hout Effluent Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw																																		
Maatregelen		Huidig beleid 1 Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen 2 Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat 3 Visplan opstellen en uitvoeren 4 Onderzoek (divers) 5 Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014) 1 Aanleg en onderhoud NVO's 2 Kunstwerken vispasseerbaar maken 3 4 5	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021) 1 Aanleg en onderhoud NVO's 2 Transitie beheer zachte oevers 3 4 5	Maatregelen SGBP3 (2022-2027) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_520-1</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageroging</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_520-10</td> <td>Inrichting natuurvriendelijke oevers</td> <td>Opnemen in monitoring nader onderzoek</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_520-15</td> <td>Onderzoek naar herkomst toxische stoffen</td> <td></td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> </tr> <tr> <td>NL12_520-2</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_520-8</td> <td>Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei</td> <td>Communicatiemaatregel</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_520-9</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> </tbody> </table>		Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL12_520-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Ontwikkelen bijdrageroging	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren	NL12_520-10	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Opnemen in monitoring nader onderzoek	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_520-15	Onderzoek naar herkomst toxische stoffen		HHNK	Uitvoeren	NL12_520-2	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren	NL12_520-8	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_520-9	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem
	Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																			
NL12_520-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Ontwikkelen bijdrageroging	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																																				
NL12_520-10	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Opnemen in monitoring nader onderzoek	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																				
NL12_520-15	Onderzoek naar herkomst toxische stoffen		HHNK	Uitvoeren																																				
NL12_520-2	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																																				
NL12_520-8	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																				
NL12_520-9	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																				
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.																																								

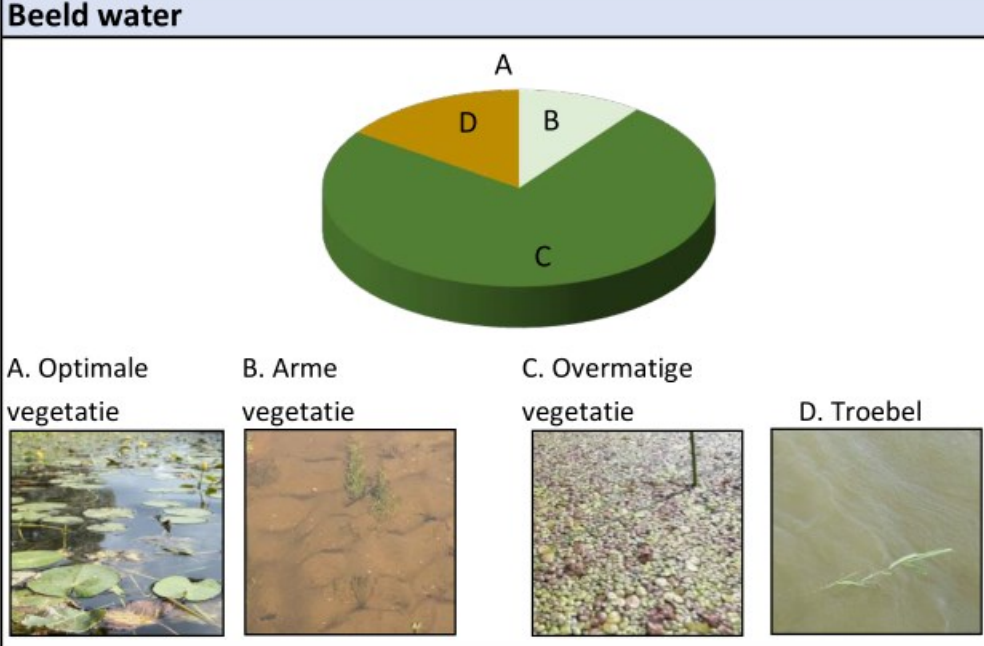
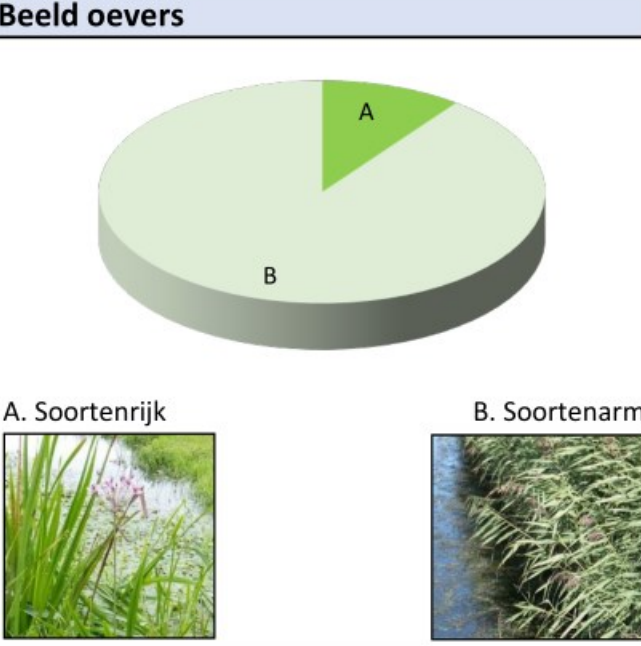
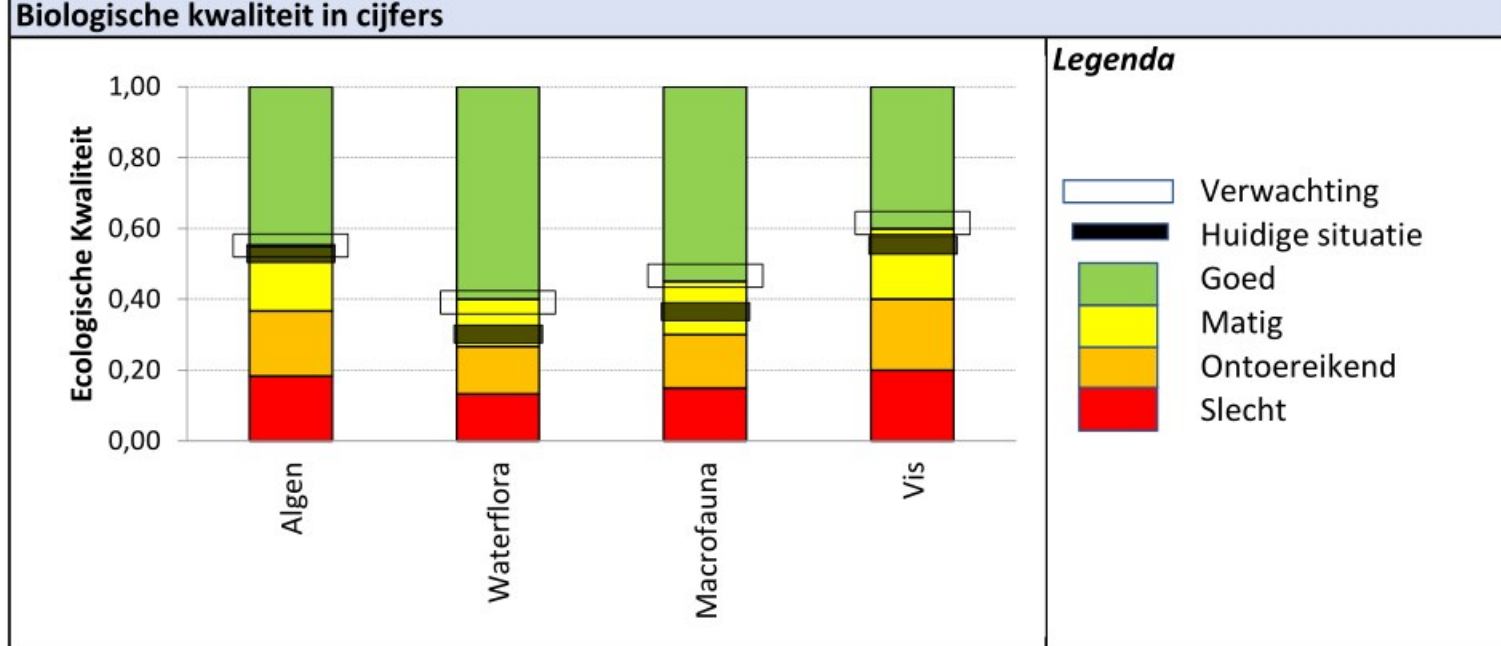
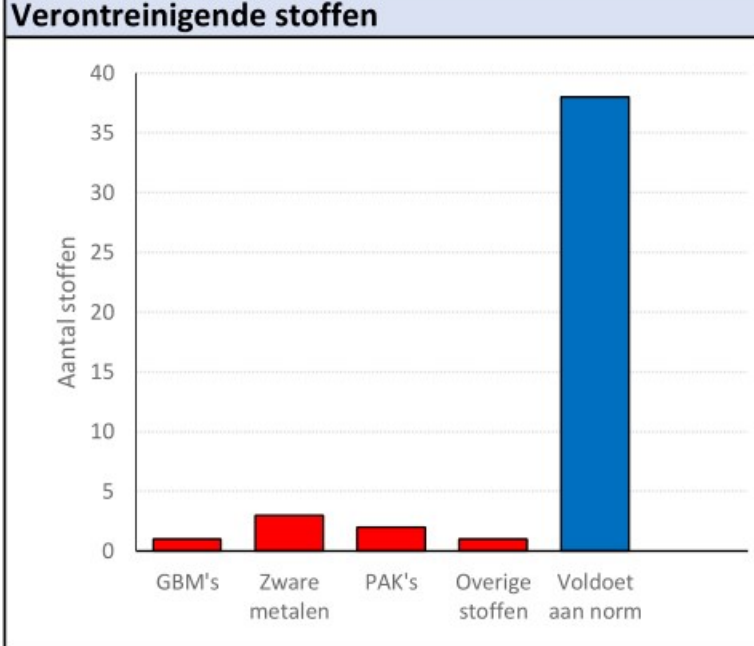
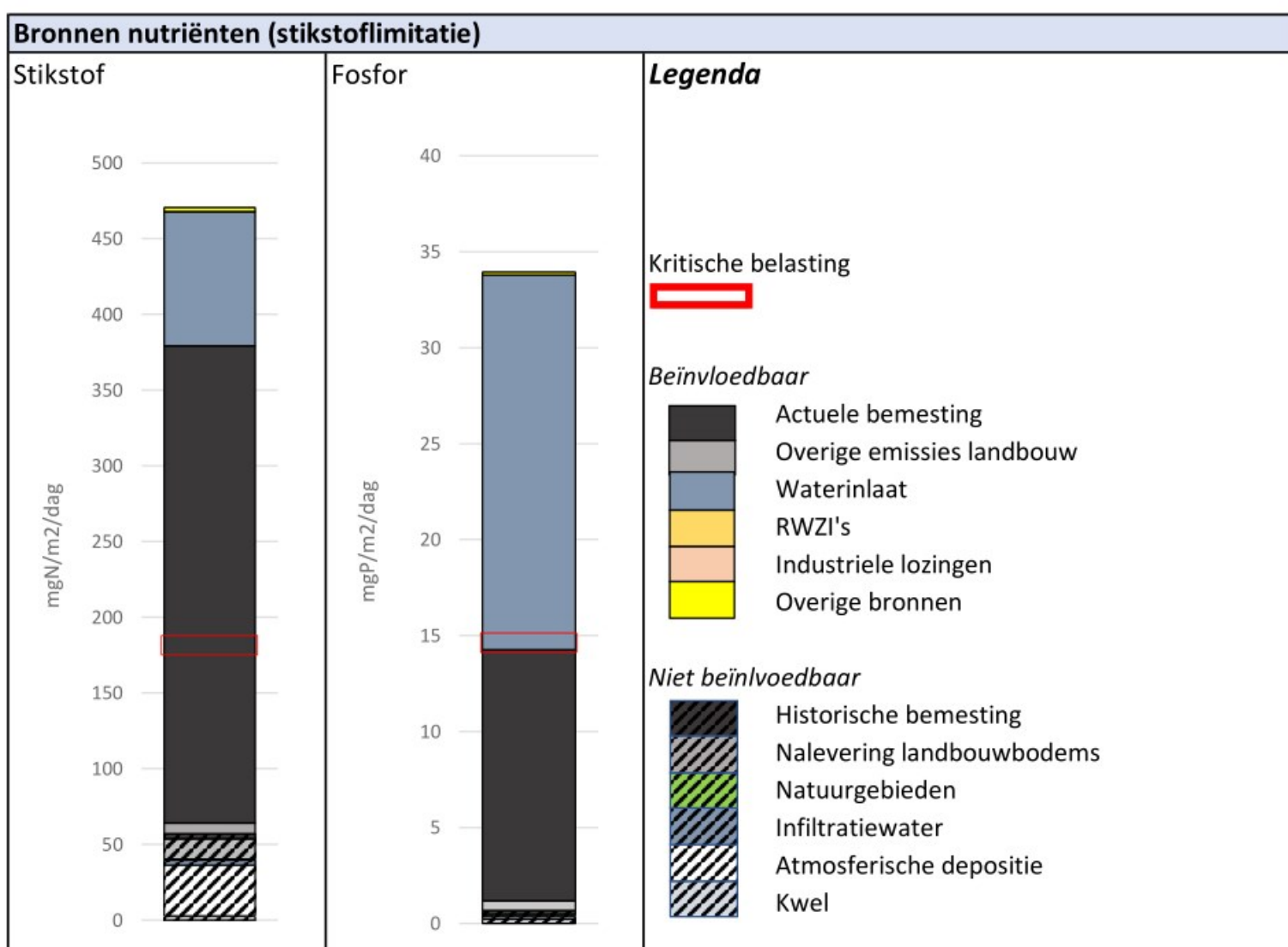
Status polder 2027: Troebel watersysteem, omslag is niet te verwachten ivm diepe kwel (achtergrondbelasting) en intensieve landbouwkundige gebruik. Maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en op stimuleren van een gezonde duurzame bedrijfsvoering landbouw.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																														
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 	Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens PAK's Geceosoteerd hout Effluent Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw																													
Maatregelen		Huidig beleid 1 Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen 2 Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat 3 Visplan opstellen en uitvoeren 4 Onderzoek (divers) 5 Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014) 1 2 3 4 5	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021) 1 Kunstwerken vispasseerbaar maken 2 3 4 5	Maatregelen SGBP3 (2022-2027) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Voorwaarde</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_530-1</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_530-2</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_530-3</td> <td>Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei</td> <td>Communicatiemaatregel</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_530-4</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_530-5</td> <td>Inrichting natuurvriendelijke oevers</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> </tbody> </table>		Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL12_530-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren	NL12_530-2	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren	NL12_530-3	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_530-4	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_530-5	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem
	Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																														
NL12_530-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																															
NL12_530-2	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																															
NL12_530-3	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																															
NL12_530-4	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																															
NL12_530-5	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																															
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.																																			

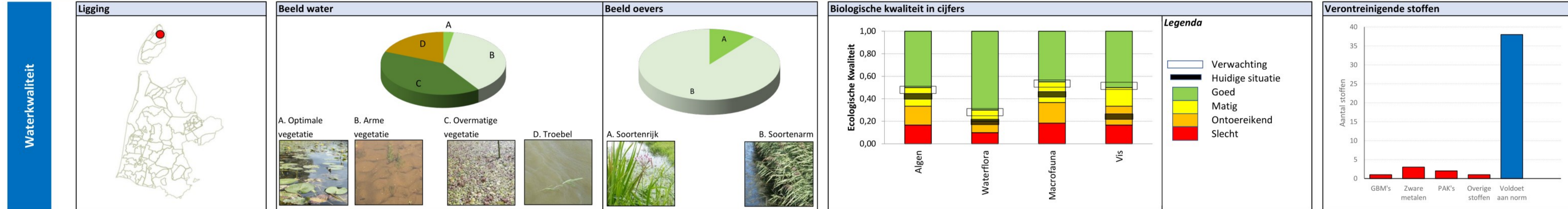
Status polder 2027: Troebel watersysteem, omslag is niet te verwachten ivm achtergrondbelasting, hoge inlaatbehoefte en intensieve landbouwkundige gebruik. Maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en op stimuleren van een gezonde duurzame bedrijfsvoering landbouw.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																																													
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 	Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens PAK's Geceosoteerd hout Effluent Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw																																												
Maatregelen		Huidig beleid 1 Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen 2 Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat 3 Visplan opstellen en uitvoeren 4 Onderzoek (divers) 5 Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014) 1 Aanleg en onderhoud NVO's 2 Kunstwerken vispasseerbaar maken 3 Vervangen duikers door grotere of ecodeikers 4 Wijzigen gebruiksfunctie 5	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021) 1 Transitie beheer zachte oevers 2 3 4 5	Maatregelen SGBP3 (2022-2027) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_540-1</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Communicatiemaatregel</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_540-4</td> <td>Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_540-5</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_540-6</td> <td>Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_540-7</td> <td>Inrichting natuurvriendelijke oevers</td> <td>Maatregelen om oeverontwikkeling te stimuleren</td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> </tr> <tr> <td>NL12_540-8</td> <td>Optimaliseren bestaande natuurvriendelijke oevers langs Lage Oude Veer</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_540-9</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)</td> <td>Monitoring en advies beheer</td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> </tr> <tr> <td>NL12_540-10</td> <td>Onderzoek effectiviteit helofytenfilter Hollands Bloementuin</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL12_540-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Communicatiemaatregel	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren	NL12_540-4	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_540-5	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_540-6	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_540-7	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Maatregelen om oeverontwikkeling te stimuleren	HHNK	Uitvoeren	NL12_540-8	Optimaliseren bestaande natuurvriendelijke oevers langs Lage Oude Veer	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren	NL12_540-9	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Monitoring en advies beheer	HHNK	Uitvoeren	NL12_540-10	Onderzoek effectiviteit helofytenfilter Hollands Bloementuin		
	Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																													
NL12_540-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Communicatiemaatregel	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																																														
NL12_540-4	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																														
NL12_540-5	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																														
NL12_540-6	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																														
NL12_540-7	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Maatregelen om oeverontwikkeling te stimuleren	HHNK	Uitvoeren																																														
NL12_540-8	Optimaliseren bestaande natuurvriendelijke oevers langs Lage Oude Veer	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																																														
NL12_540-9	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Monitoring en advies beheer	HHNK	Uitvoeren																																														
NL12_540-10	Onderzoek effectiviteit helofytenfilter Hollands Bloementuin																																																	
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.																																																		

Status polder 2027: Troebel watersysteem, te nemen maatregelen zijn gericht op versterken van biodiversiteit en op stimuleren van een gezonde duurzame bedrijfsvoering landbouw. Op lange termijn (2050) is een omslag naar helder water mogelijk, vraagt om een verduurzaming van de landbouw in relatie tot bemesting en een sterke reductie van de belasting via inlaatwater.

Waterkwaliteit	<p>Ligging</p> 	<p>Beeld water</p> <p>A. Optimale vegetatie B. Arme vegetatie C. Overmatige vegetatie D. Troebel</p>	<p>Beeld oevers</p> <p>A. Soortenrijk B. Soortenarm</p>	<p>Biologische kwaliteit in cijfers</p> 	<p>Verontreinigende stoffen</p> 																																							
	Watersysteemanalyse	<p>Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren</p> <table border="1"> <tr> <td></td> <td>1. Productiviteit water Belasting fosfor en stikstof te hoog Vrij hoge algenbiomassa, veel kroos en flab, vrij hoge visbiomassa</td> </tr> <tr> <td></td> <td>2. Licht</td> </tr> <tr> <td></td> <td>3. Productiviteit bodem Bodem met veel slib, geringe P-binding en veel sulfaat Vrij hoog aandeel bodemvoedselende vis</td> </tr> <tr> <td></td> <td>4. Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, vrij geringe dieptevariatie, vrij veel slib, vrij ongunstige invloed zoutgehalte Vis indiceert 'kaal' water, vrij weinig snoek, weinig plantminnende vis</td> </tr> <tr> <td></td> <td>5. Verspreiding Matige soortenrijkdom vis</td> </tr> <tr> <td></td> <td>6. Verwijdering Ongunstig maaibeheer, weinig afvoer van maaisel Totaal aantal plantensoorten is vrij gering, aantal waterplanten is vrij gering, maaitolerantie van de waterplanten is relatief hoog</td> </tr> <tr> <td></td> <td>7. Organische belasting Uit/afspoeling Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie</td> </tr> <tr> <td></td> <td>8. Toxiciteit Invloed vanuit landgebruik</td> </tr> </table>				1. Productiviteit water Belasting fosfor en stikstof te hoog Vrij hoge algenbiomassa, veel kroos en flab, vrij hoge visbiomassa		2. Licht		3. Productiviteit bodem Bodem met veel slib, geringe P-binding en veel sulfaat Vrij hoog aandeel bodemvoedselende vis		4. Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, vrij geringe dieptevariatie, vrij veel slib, vrij ongunstige invloed zoutgehalte Vis indiceert 'kaal' water, vrij weinig snoek, weinig plantminnende vis		5. Verspreiding Matige soortenrijkdom vis		6. Verwijdering Ongunstig maaibeheer, weinig afvoer van maaisel Totaal aantal plantensoorten is vrij gering, aantal waterplanten is vrij gering, maaitolerantie van de waterplanten is relatief hoog		7. Organische belasting Uit/afspoeling Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie		8. Toxiciteit Invloed vanuit landgebruik	<p>Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie)</p> 	<p>Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek)</p> <p>Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak</p> <p>Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens</p> <p>PAK's Gecreosoteerd hout Effluent Overstorten</p> <p>Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw</p>																						
		1. Productiviteit water Belasting fosfor en stikstof te hoog Vrij hoge algenbiomassa, veel kroos en flab, vrij hoge visbiomassa																																										
	2. Licht																																											
	3. Productiviteit bodem Bodem met veel slib, geringe P-binding en veel sulfaat Vrij hoog aandeel bodemvoedselende vis																																											
	4. Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, vrij geringe dieptevariatie, vrij veel slib, vrij ongunstige invloed zoutgehalte Vis indiceert 'kaal' water, vrij weinig snoek, weinig plantminnende vis																																											
	5. Verspreiding Matige soortenrijkdom vis																																											
	6. Verwijdering Ongunstig maaibeheer, weinig afvoer van maaisel Totaal aantal plantensoorten is vrij gering, aantal waterplanten is vrij gering, maaitolerantie van de waterplanten is relatief hoog																																											
	7. Organische belasting Uit/afspoeling Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie																																											
	8. Toxiciteit Invloed vanuit landgebruik																																											
Maatregelen	<p>Huidig beleid</p> <table border="1"> <tr><td>1</td><td>Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen</td></tr> <tr><td>2</td><td>Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat</td></tr> <tr><td>3</td><td>Visplan opstellen en uitvoeren</td></tr> <tr><td>4</td><td>Onderzoek (divers)</td></tr> <tr><td>5</td><td>Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.</td></tr> </table>		1	Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen	2	Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat	3	Visplan opstellen en uitvoeren	4	Onderzoek (divers)	5	Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	<p>Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)</p> <table border="1"> <tr><td>1</td><td>Kunstwerken vispasseerbaar maken</td></tr> <tr><td>2</td><td></td></tr> <tr><td>3</td><td></td></tr> <tr><td>4</td><td></td></tr> <tr><td>5</td><td></td></tr> </table>		1	Kunstwerken vispasseerbaar maken	2		3		4		5		<p>Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)</p> <table border="1"> <tr><td>1</td><td>Aanleg en onderhoud NVO's</td></tr> <tr><td>2</td><td>Transitie beheer zachte oevers</td></tr> <tr><td>3</td><td></td></tr> <tr><td>4</td><td></td></tr> <tr><td>5</td><td></td></tr> </table>		1	Aanleg en onderhoud NVO's	2	Transitie beheer zachte oevers	3		4		5									
	1	Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen																																										
2	Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat																																											
3	Visplan opstellen en uitvoeren																																											
4	Onderzoek (divers)																																											
5	Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.																																											
1	Kunstwerken vispasseerbaar maken																																											
2																																												
3																																												
4																																												
5																																												
1	Aanleg en onderhoud NVO's																																											
2	Transitie beheer zachte oevers																																											
3																																												
4																																												
5																																												
<p>Maatregelen SGBP3 (2022-2027)</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_550-1</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_550-4</td> <td>Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei</td> <td>Communicatiemaatregel</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_550-5</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_550-6</td> <td>Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_550-7</td> <td>Inrichting natuurvriendelijke oevers</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_550-8</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_550-9</td> <td>Oplossen knelpunten vismigratie</td> <td>Betreft optimalisatie stuwen Middenvliet/Zandvaart</td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> </tr> </tbody> </table>					Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL12_550-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren	NL12_550-4	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_550-5	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_550-6	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_550-7	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_550-8	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren	NL12_550-9	Oplossen knelpunten vismigratie	Betreft optimalisatie stuwen Middenvliet/Zandvaart	HHNK	Uitvoeren
Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																								
NL12_550-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																																								
NL12_550-4	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																								
NL12_550-5	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																								
NL12_550-6	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																								
NL12_550-7	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																								
NL12_550-8	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																																								
NL12_550-9	Oplossen knelpunten vismigratie	Betreft optimalisatie stuwen Middenvliet/Zandvaart	HHNK	Uitvoeren																																								
<p>Vooruitblik 2050</p> <p>Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Op langere termijn is er hier potentie voor helder water door ontwikkelingen op andere beleidsthema's. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.</p>																																												

Status polder 2027: Troebel watersysteem, te nemen maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en terugdringen emissie nutriënten actuele bemesting landbouw (grote opgave). Omslag naar helder water op lange termijn (2050) mogelijk, vraagt om een verduurzaming van de landbouw in relatie tot bemesting.

Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren

- 1. Productiviteit water**
Belasting fosfor en stikstof te hoog
Hoge algenbiomassa, hoge visbiomassa
- 2. Licht**
Matig doorzicht, matig diep water
Vrij weinig ondergedoken waterplanten
- 3. Productiviteit bodem**
Bodem met vrij veel klei en slib, geringe P-binding en veel sulfaat
Hoog aandeel bodemvoedseleerende vis, lage vegetatiebedekking
- 4. Habitatgeschiktheid**
Ecologisch ongunstig peilbeheer, matig ingerichte taluds, vrij geringe dieptevariatie, vrij veel slib
Vis indiceert 'kaal' water, weinig of geen snoek, weinig plantminnende vis, diatomeeën indiceren maar beperkt brak, vegetatie indiceert maar beperkt
- 5. Verspreiding**
Vrij slechte zoet-zoutverbinding, vrij gering omvang peilgebied
Matige soortenrijkdom vis, vrij weinig mariene vissoorten
- 6. Verwijdering**
Ongunstig maaibeheer, weinig afvoer van maaisel
Totaal aantal plantensoorten is gering, aantal waterplanten is gering
- 7. Organische belasting**
Uit/afspoeling, mest
Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie, vrij veel zuurstoftolerante vis
- 8. Toxiciteit**
Matige invloed vanuit landgebruik

Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie)

Bronnen verontreinigende stoffen
(niet-waterlichaam specifiek)

Gewasbeschermingsmiddelen
Akkerbouw
Tuinbouw
Kassen
Onkruidbestijding verhard oppervlak

Zware metalen
Landbouw
Industrie
Verkeer
Huishoudens

PAK's
Gecreosoteerd hout
Effluent
Overstorten

Overige verontreinigende stoffen
Diverse bronnen
Ammonium: landbouw

Huidig beleid	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)
1 Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen	1 Aanleg en onderhoud NVO's	1 Aanleg en onderhoud NVO's
2 Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat	2 Afvoeren maaisel	2 Kunstwerken vispasseerbaar maken
3 Visplan opstellen en uitvoeren	3 Kunstwerken vispasseerbaar maken	3 Transitie beheer zachte oevers
4 Onderzoek (divers)	4 Vervangen duikers door grotere of ecoduikers	4
5 Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	5	5

Maatregelen SGBP3 (2022-2027)				
Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en verwerving	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK
NL12_610-2	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en verwerving	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren
NL12_610-5	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren
NL12_610-6	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren
NL12_610-7	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren
NL12_610-8	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en verwerving	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren

Vooruitblik 2050
Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Op langere termijn is er hier potentie voor helder water door ontwikkelingen op andere beleidsthema's. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.

Status polder 2027: Potentie helder water, al veel inrichtingsmaatregelen getroffen, te nemen maatregelen zijn gericht op terugdringen emissie nutriënten vanuit rwzi en actuele bemesting landbouw (grote opgave).

Waterkwaliteit	Ligging 		Beeld water 		Beeld oevers 		Biologische kwaliteit in cijfers 		Verontreinigende stoffen 																																														
	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren		Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 		Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens PAK's Geceosoteerd hout Effluent Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw																																																		
Watersysteemanalyse	1. Productiviteit water Belasting fosfor te hoog, belasting stikstof rond kritische waarde Hoge algenbiomassa, veel kroos en flab		2. Licht		3. Productiviteit bodem Bodem met vrij veel klei en slib, geringe P-binding en veel sulfaat		4. Habitatgeschiktheid Ecologisch ongunstig peilbeheer, matig ingerichte taluds, vrij geringe dieptevariatie, vrij veel slib Vis indiceert vrij helder water met weinig structuur (planten), weinig of geen snoek, weinig plantminnende vis, vegetatie indiceert maar beperkt		5. Verspreiding Vrij slechte zoet-zoutverbinding, vrij geringe omvang peilgebied Matige soortenrijkdom vis, vrij weinig mariene vissoorten																																														
	6. Verwijdering Ongunstig maaibeheer, weinig afvoer van maaisel Totaal aantal plantensoorten is gering, aantal waterplanten is gering		7. Organische belasting Uit/afspoeling, matige invloed mest Macrofauna indiceert enige saprobie, vrij veel zuurstoftolerante vis		8. Toxiciteit Lozing, matige invloed vanuit landgebruik		Huidig beleid		Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)		Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)																																												
Maatregelen	Huidig beleid		Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)		Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)		Maatregelen SGBP3 (2022-2027)																																																
	1 Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen 2 Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat 3 Visplan opstellen en uitvoeren 4 Onderzoek (divers) 5 Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.		1 Aanleg en onderhoud NVO's 2 Aanleg helofytenfilter 3 Kunstwerken vispasseerbaar maken 4 Vermindering belasting RWZI 5		1 Kunstwerken vispasseerbaar maken 2 3 4 5		<table border="1"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Voorwaarde</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_620-1</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en Communicatiemaatregel</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_620-5</td> <td>Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei</td> <td></td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_620-6</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_620-7</td> <td>Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)</td> <td>Ontwikkelen bijdragerregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_620-8</td> <td>Verminderen belasting RWZI</td> <td>Extra verwijderen nutriënten</td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> </tr> <tr> <td>NL12_620-9</td> <td>Waterlichaambegrenzing aanpassen</td> <td>Voorafgaand aan KRW3 al uitvoeren</td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> </tr> <tr> <td>NL12_620-10</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_620-11</td> <td>Oplossen knelpunten vismigratie</td> <td>Betreft route Noordkanaal Texel, locaties Gemaal Krassekeet</td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> </tr> </tbody> </table>					Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL12_620-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en Communicatiemaatregel	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren	NL12_620-5	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei		Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_620-6	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_620-7	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdragerregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_620-8	Verminderen belasting RWZI	Extra verwijderen nutriënten	HHNK	Uitvoeren	NL12_620-9	Waterlichaambegrenzing aanpassen	Voorafgaand aan KRW3 al uitvoeren	HHNK	Uitvoeren	NL12_620-10	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren	NL12_620-11	Oplossen knelpunten vismigratie	Betreft route Noordkanaal Texel, locaties Gemaal Krassekeet	HHNK
Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																																			
NL12_620-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en Communicatiemaatregel	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																																																			
NL12_620-5	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei		Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																																			
NL12_620-6	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																																			
NL12_620-7	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdragerregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																																			
NL12_620-8	Verminderen belasting RWZI	Extra verwijderen nutriënten	HHNK	Uitvoeren																																																			
NL12_620-9	Waterlichaambegrenzing aanpassen	Voorafgaand aan KRW3 al uitvoeren	HHNK	Uitvoeren																																																			
NL12_620-10	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																																																			
NL12_620-11	Oplossen knelpunten vismigratie	Betreft route Noordkanaal Texel, locaties Gemaal Krassekeet	HHNK	Uitvoeren																																																			
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Het watersysteem heeft potentie voor helder water, maar klimaatverandering kan zorgen voor een achteruitgang. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.																																																							

Status polder 2027: Potentie helder water (stikstoflimitatie). Er zijn al veel inrichtingsmaatregelen getroffen, de te nemen maatregelen zijn gericht op terugdringen van emissie nutriënten vanuit actuele bemesting landbouw (grote opgave). Weinig vegetatieontwikkeling (vanwege brak water?). Het effluent van RWZI wordt vanuit de polder Waal en Burg ingelaten, dit is een belangrijke bron van zoet water voor de Gemeenschappelijke Polders.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																																																																	
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 	Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens PAK's Gecreosoteerd hout Effluent Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw																																																																
Maatregelen		Huidig beleid	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)	Maatregelen SGBP3 (2022-2027)																																																																	
	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen</td></tr> <tr><td>2</td><td>Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat</td></tr> <tr><td>3</td><td>Visplan opstellen en uitvoeren</td></tr> <tr><td>4</td><td>Onderzoek (divers)</td></tr> <tr><td>5</td><td>Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.</td></tr> </table>	1	Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen	2	Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat	3	Visplan opstellen en uitvoeren	4	Onderzoek (divers)	5	Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>Aanleg en onderhoud NVO's</td></tr> <tr><td>2</td><td>Afvoeren maaisel</td></tr> <tr><td>3</td><td>Vervangen duikers door grotere of ecoduikers</td></tr> <tr><td>4</td><td></td></tr> <tr><td>5</td><td></td></tr> </table>	1	Aanleg en onderhoud NVO's	2	Afvoeren maaisel	3	Vervangen duikers door grotere of ecoduikers	4		5		<table border="1"> <tr><td>1</td><td>Kunstwerken vispasseerbaar maken</td></tr> <tr><td>2</td><td></td></tr> <tr><td>3</td><td></td></tr> <tr><td>4</td><td></td></tr> <tr><td>5</td><td></td></tr> </table>	1	Kunstwerken vispasseerbaar maken	2		3		4		5		<table border="1"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_630-10</td> <td>Inrichting natuurvriendelijke oevers</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_630-12</td> <td>Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_630-2</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en verwerving</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_630-6</td> <td>Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei</td> <td>Communicatiemaatregel</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_630-7</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_630-8</td> <td>Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_630-13</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en verwerving</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_630-14</td> <td>Saneren uitloping voormalige stortplaats</td> <td>Betreft: Kleiputten Dijkmanhuizen, Texel</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> </tbody> </table>		Code	Omschrijving maatregel	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HNK	NL12_630-10	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Stimuleren	NL12_630-12	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten	Ontwikkelen bijdrageregeling	Stimuleren	NL12_630-2	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en verwerving	Actief stimuleren	NL12_630-6	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Stimuleren	NL12_630-7	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Stimuleren	NL12_630-8	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Stimuleren	NL12_630-13	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en verwerving	Actief stimuleren	NL12_630-14	Saneren uitloping voormalige stortplaats	Betreft: Kleiputten Dijkmanhuizen, Texel
1	Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen																																																																					
2	Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat																																																																					
3	Visplan opstellen en uitvoeren																																																																					
4	Onderzoek (divers)																																																																					
5	Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.																																																																					
1	Aanleg en onderhoud NVO's																																																																					
2	Afvoeren maaisel																																																																					
3	Vervangen duikers door grotere of ecoduikers																																																																					
4																																																																						
5																																																																						
1	Kunstwerken vispasseerbaar maken																																																																					
2																																																																						
3																																																																						
4																																																																						
5																																																																						
Code	Omschrijving maatregel	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HNK																																																																			
NL12_630-10	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Stimuleren																																																																			
NL12_630-12	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten	Ontwikkelen bijdrageregeling	Stimuleren																																																																			
NL12_630-2	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en verwerving	Actief stimuleren																																																																			
NL12_630-6	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Stimuleren																																																																			
NL12_630-7	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Stimuleren																																																																			
NL12_630-8	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (landzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Stimuleren																																																																			
NL12_630-13	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en verwerving	Actief stimuleren																																																																			
NL12_630-14	Saneren uitloping voormalige stortplaats	Betreft: Kleiputten Dijkmanhuizen, Texel	Actief stimuleren																																																																			
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting (belangrijk voor Texel) en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat. De behoefte aan zoet water zal toenemen; mogelijk zijn er meekoppelkansen om dit gelijktijdig met verbetering van de kansen voor biodiversiteit op te pakken.																																																																						

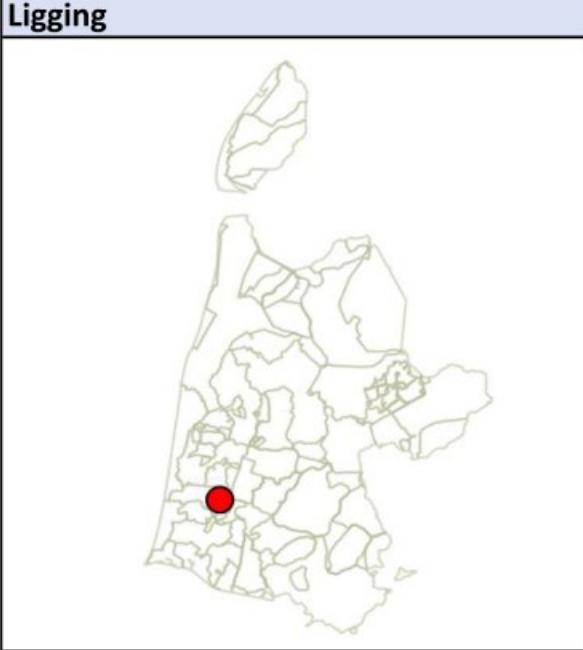
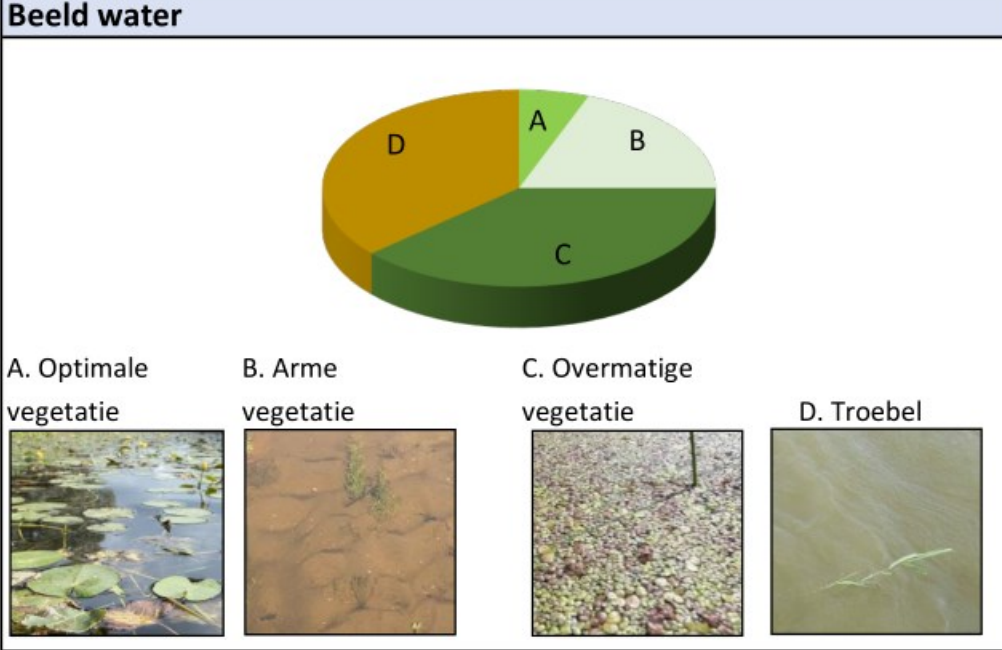
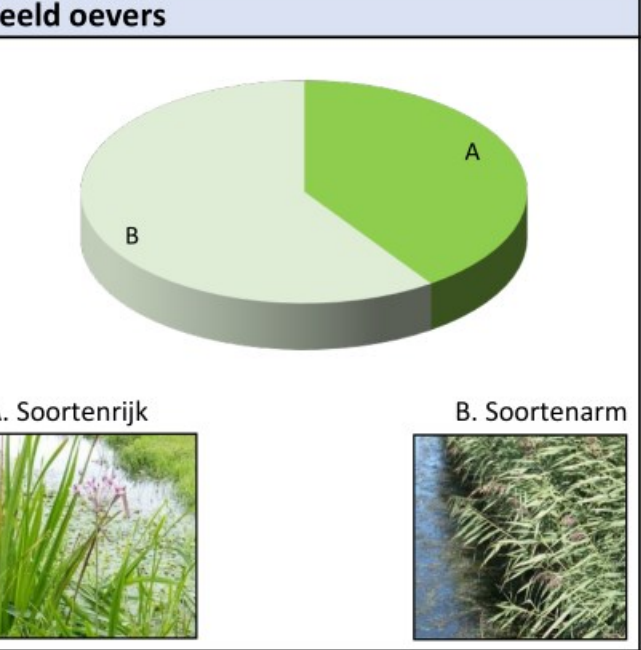
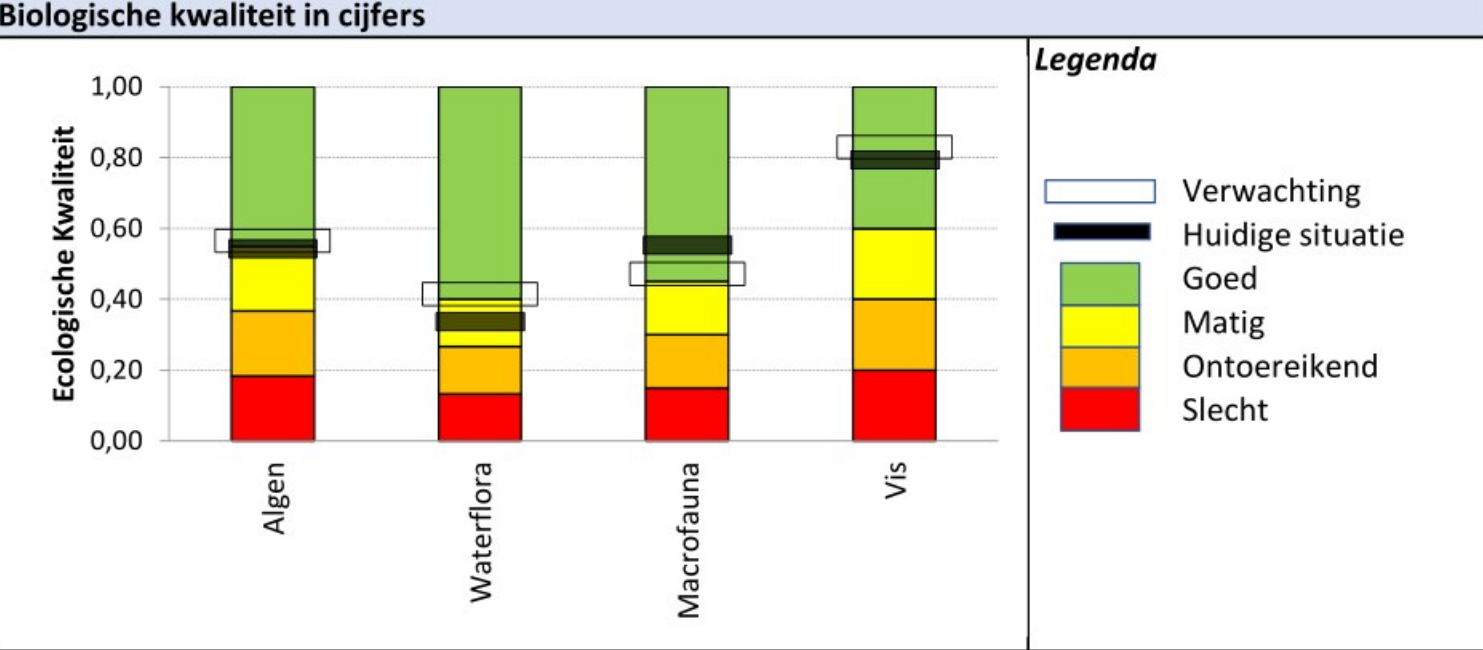
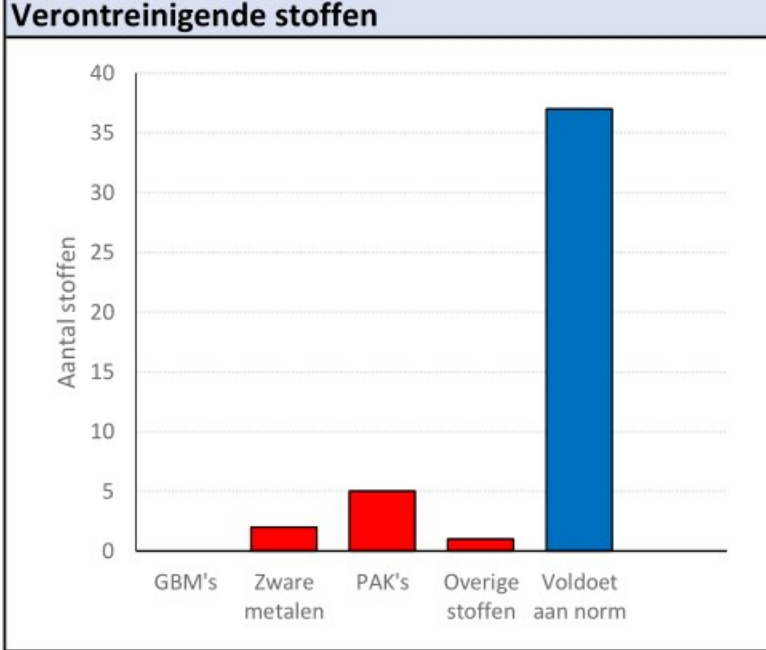
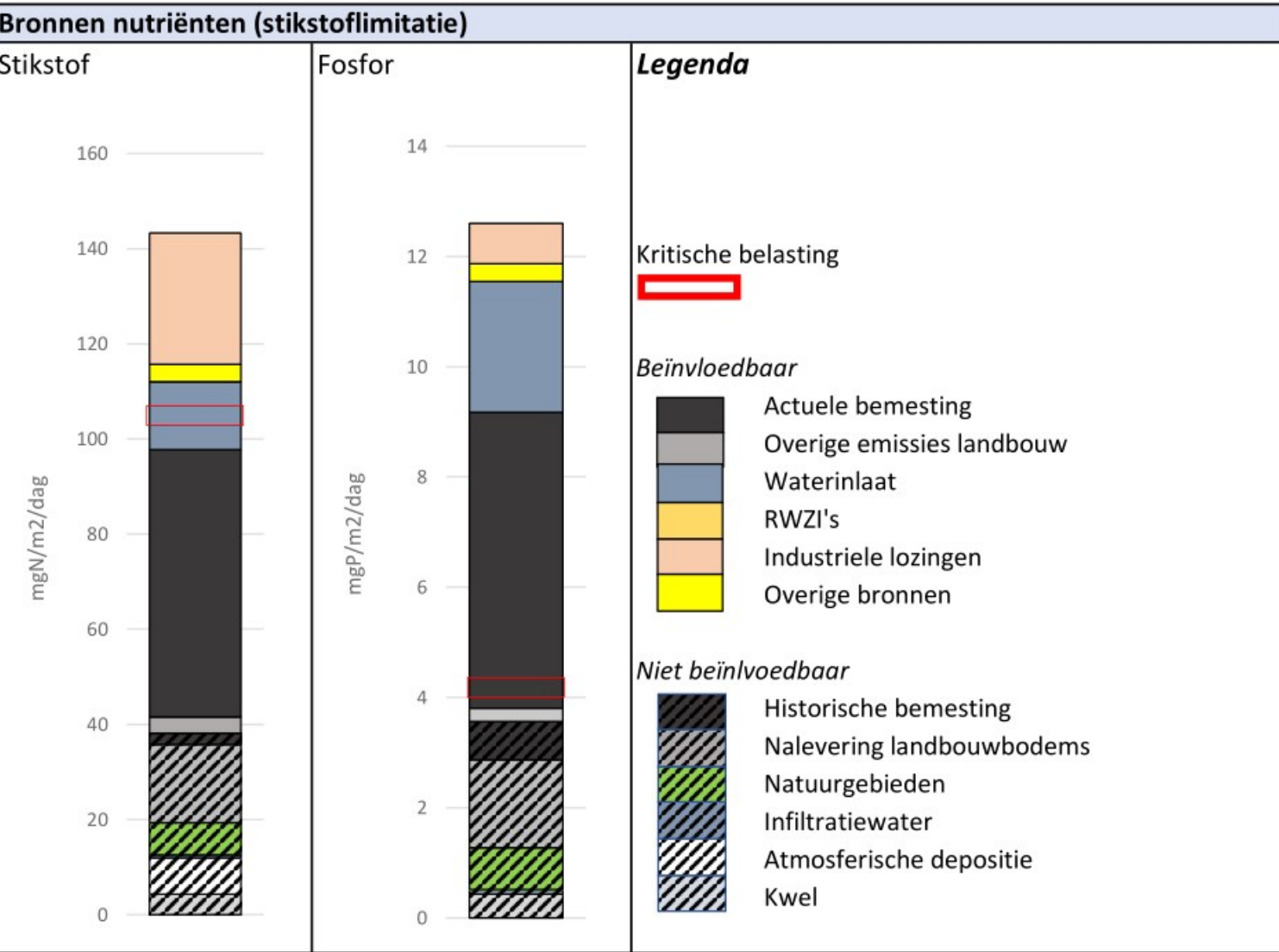
Status polder 2027: Deels helder, rest potentie helder water. Maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en op stimuleren van een gezonde duurzame bedrijfsvoering landbouw. Pilotgebied waarin extra aandacht is voor proces om doelen te behalen.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																																																												
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 	Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw, Tuinbouw, Kassen, Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw, Industrie, Verkeer, Huishoudens PAK's Geceosoteerd hout, Effluent, Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen, Ammonium: landbouw																																																											
Maatregelen		Huidig beleid 1 Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen 2 Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat 3 Visplan opstellen en uitvoeren 4 Onderzoek (divers) 5 Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014) 1 Aanleg en onderhoud NVO's 2 Kunstwerken vispasseerbaar maken 3 4 5	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021) 1 Aanleg en onderhoud NVO's 2 Beschikbare hydraulische ruimte benutten voor plantengroei 3 Kunstwerken vispasseerbaar maken 4 5	Maatregelen SGBP3 (2022-2027) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_710-1</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageroging</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_710-10</td> <td>Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (waterzijde)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageroging</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_710-11</td> <td>Inrichting natuurvriendelijke oevers</td> <td>Ontwikkelen bijdrageroging</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_710-14</td> <td>Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten</td> <td>Ontwikkelen bijdrageroging</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_710-15</td> <td>Defosfatering</td> <td>Gaat om inlaat vanuit de Castricumerpolder nav onderzoek</td> <td>HHNK</td> <td>Reserveren</td> </tr> <tr> <td>NL12_710-16</td> <td>Onderzoek systeemanalyse algemeen</td> <td>Bepalen haalbaarheid en dimensionering maatregelen</td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> </tr> <tr> <td>NL12_710-4</td> <td>Beperken gebiedsvreemd water</td> <td>Reservering voor maatregelen peilregulering nav onderzoek</td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> </tr> <tr> <td>NL12_710-8</td> <td>Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei</td> <td>Communicatiemaatregel</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_710-9</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_710-18</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_710-17</td> <td>Oplossen knelpunten vismigratie</td> <td>Betreft routes: Kiltracé Liniekanaal (locatie Aagtendijk), Marquette-</td> <td>HHNK</td> <td>Uitvoeren</td> </tr> </tbody> </table>		Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL12_710-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Ontwikkelen bijdrageroging	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren	NL12_710-10	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (waterzijde)	Ontwikkelen bijdrageroging	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_710-11	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageroging	Aanliggende eigenaren watersysteem	Actief stimuleren	NL12_710-14	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten	Ontwikkelen bijdrageroging	Aanliggende eigenaren watersysteem	Actief stimuleren	NL12_710-15	Defosfatering	Gaat om inlaat vanuit de Castricumerpolder nav onderzoek	HHNK	Reserveren	NL12_710-16	Onderzoek systeemanalyse algemeen	Bepalen haalbaarheid en dimensionering maatregelen	HHNK	Uitvoeren	NL12_710-4	Beperken gebiedsvreemd water	Reservering voor maatregelen peilregulering nav onderzoek	HHNK	Uitvoeren	NL12_710-8	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Actief stimuleren	NL12_710-9	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Actief stimuleren	NL12_710-18	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren	NL12_710-17	Oplossen knelpunten vismigratie	Betreft routes: Kiltracé Liniekanaal (locatie Aagtendijk), Marquette-	HHNK
	Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																																												
NL12_710-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Ontwikkelen bijdrageroging	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																																																													
NL12_710-10	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (waterzijde)	Ontwikkelen bijdrageroging	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																																													
NL12_710-11	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageroging	Aanliggende eigenaren watersysteem	Actief stimuleren																																																													
NL12_710-14	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten	Ontwikkelen bijdrageroging	Aanliggende eigenaren watersysteem	Actief stimuleren																																																													
NL12_710-15	Defosfatering	Gaat om inlaat vanuit de Castricumerpolder nav onderzoek	HHNK	Reserveren																																																													
NL12_710-16	Onderzoek systeemanalyse algemeen	Bepalen haalbaarheid en dimensionering maatregelen	HHNK	Uitvoeren																																																													
NL12_710-4	Beperken gebiedsvreemd water	Reservering voor maatregelen peilregulering nav onderzoek	HHNK	Uitvoeren																																																													
NL12_710-8	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Actief stimuleren																																																													
NL12_710-9	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Actief stimuleren																																																													
NL12_710-18	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																																																													
NL12_710-17	Oplossen knelpunten vismigratie	Betreft routes: Kiltracé Liniekanaal (locatie Aagtendijk), Marquette-	HHNK	Uitvoeren																																																													
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Op langere termijn is er hier potentie voor helder water door ontwikkelingen op andere beleidsthema's. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.																																																																	

Status polder 2027: Troebel watersysteem, lokaal heldere delen. Volledige omslag is niet te verwachten ivm achtergrondbelasting, hoge inlaatbehoefte en intensieve landbouwkundige gebruik. Maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en op stimuleren van een gezonde duurzame bedrijfsvoering landbouw, en verminderen inlaatbehoefte.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																																								
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie) 	Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek) Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens PAK's Geceosoteerd hout Effluent Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw																																							
Maatregelen		Huidig beleid 1 Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen 2 Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat 3 Visplan opstellen en uitvoeren 4 Onderzoek (divers) 5 Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014) 1 Aanleg en onderhoud NVO's 2 Kunstwerken vispasseerbaar maken 3 4 5	Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021) 1 Aanleg en onderhoud NVO's 2 3 4 5	Maatregelen SGBP3 (2022-2027) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Code</th> <th>Omschrijving maatregel</th> <th>Voorwaarde</th> <th>Primair verantw. voor uitvoering</th> <th>Actie HHNK</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NL12_720-1</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_720-10</td> <td>Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei</td> <td>Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_720-11</td> <td>Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (waterzijde)</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_720-12</td> <td>Inrichting natuurvriendelijke oevers</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_720-15</td> <td>Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten</td> <td>Ontwikkelen bijdrageregeling</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_720-9</td> <td>Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei</td> <td>Communicatiemaatregel</td> <td>Aanliggende eigenaren watersysteem</td> <td>Stimuleren</td> </tr> <tr> <td>NL12_720-16</td> <td>Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)</td> <td>Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en</td> <td>Samenwerking landbouw en overheden</td> <td>Actief stimuleren</td> </tr> </tbody> </table>		Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK	NL12_720-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren	NL12_720-10	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_720-11	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (waterzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_720-12	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_720-15	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_720-9	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren	NL12_720-16	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden
	Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																								
NL12_720-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																																									
NL12_720-10	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																									
NL12_720-11	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (waterzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																									
NL12_720-12	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																									
NL12_720-15	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																									
NL12_720-9	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																									
NL12_720-16	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																																									
Vooruitblik 2050 Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.																																													

Status polder 2027: Troebel watersysteem met heldere delen. Maatregelen zijn gericht op versterken biodiversiteit en op stimuleren van een gezonde duurzame bedrijfsvoering landbouw. Omslag naar helder water op lange termijn (2050) mogelijk, vraagt om een verduurzaming van de landbouw in relatie tot bemesting en aanpak van de waterinlaat.

Waterkwaliteit	Ligging 	Beeld water 	Beeld oevers 	Biologische kwaliteit in cijfers 	Verontreinigende stoffen 																															
	Watersysteemanalyse	Diagnose aan de hand van Ecologische Sleutelfactoren			Bronnen nutriënten (stikstoflimitatie)		Bronnen verontreinigende stoffen (niet-waterlichaam specifiek)																													
<table border="1"> <tr> <td></td> <td>1. Productiviteit water Belasting fosfor te hoog, belasting stikstof rond kritische waarde Vrij hoge algenbiomassa, vrij hoge visbiomassa</td> </tr> <tr> <td></td> <td>2. Licht Matig doorzicht, matig diep water Vrij veel drijfbladplanten</td> </tr> <tr> <td></td> <td>3. Productiviteit bodem Bodem met vrij veel klei en veel sulfaat</td> </tr> <tr> <td></td> <td>4. Habitatgeschiktheid Vrij geringe dieptevariatie, vrij ongunstige invloed zoutgehalte Diatomeeën indiceren licht-brak</td> </tr> <tr> <td></td> <td>5. Verspreiding</td> </tr> <tr> <td></td> <td>6. Verwijdering Ongunstig maaibeheer, weinig afvoer van maaisel Maaitolerantie van de waterplanten is relatief hoog</td> </tr> <tr> <td></td> <td>7. Organische belasting Uit/afspoeling Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie, vrij veel zuurstoftolerante vis</td> </tr> <tr> <td></td> <td>8. Toxiciteit</td> </tr> </table>				1. Productiviteit water Belasting fosfor te hoog, belasting stikstof rond kritische waarde Vrij hoge algenbiomassa, vrij hoge visbiomassa		2. Licht Matig doorzicht, matig diep water Vrij veel drijfbladplanten		3. Productiviteit bodem Bodem met vrij veel klei en veel sulfaat		4. Habitatgeschiktheid Vrij geringe dieptevariatie, vrij ongunstige invloed zoutgehalte Diatomeeën indiceren licht-brak		5. Verspreiding		6. Verwijdering Ongunstig maaibeheer, weinig afvoer van maaisel Maaitolerantie van de waterplanten is relatief hoog		7. Organische belasting Uit/afspoeling Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie, vrij veel zuurstoftolerante vis		8. Toxiciteit			<ul style="list-style-type: none"> Gewasbeschermingsmiddelen Akkerbouw Tuinbouw Kassen Onkruidbestijding verhard oppervlak Zware metalen Landbouw Industrie Verkeer Huishoudens PAK's Gecreosoteerd hout Effluent Overstorten Overige verontreinigende stoffen Diverse bronnen Ammonium: landbouw 															
	1. Productiviteit water Belasting fosfor te hoog, belasting stikstof rond kritische waarde Vrij hoge algenbiomassa, vrij hoge visbiomassa																																			
	2. Licht Matig doorzicht, matig diep water Vrij veel drijfbladplanten																																			
	3. Productiviteit bodem Bodem met vrij veel klei en veel sulfaat																																			
	4. Habitatgeschiktheid Vrij geringe dieptevariatie, vrij ongunstige invloed zoutgehalte Diatomeeën indiceren licht-brak																																			
	5. Verspreiding																																			
	6. Verwijdering Ongunstig maaibeheer, weinig afvoer van maaisel Maaitolerantie van de waterplanten is relatief hoog																																			
	7. Organische belasting Uit/afspoeling Macrofauna indiceert enige saprobie, diatomeeën indiceren enige saprobie, vrij veel zuurstoftolerante vis																																			
	8. Toxiciteit																																			
Maatregelen	Huidig beleid		Specifieke maatregelen SGBP1 (2009-2014)		Specifieke maatregelen SGBP2 (2015-2021)																															
	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen</td></tr> <tr><td>2</td><td>Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat</td></tr> <tr><td>3</td><td>Visplan opstellen en uitvoeren</td></tr> <tr><td>4</td><td>Onderzoek (divers)</td></tr> <tr><td>5</td><td>Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.</td></tr> </table>		1	Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen	2	Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat	3	Visplan opstellen en uitvoeren	4	Onderzoek (divers)	5	Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>Aanleg en onderhoud NVO's</td></tr> <tr><td>2</td><td>Kunstwerken vispasseerbaar maken</td></tr> <tr><td>3</td><td></td></tr> <tr><td>4</td><td></td></tr> <tr><td>5</td><td></td></tr> </table>		1	Aanleg en onderhoud NVO's	2	Kunstwerken vispasseerbaar maken	3		4		5		<table border="1"> <tr><td>1</td><td></td></tr> <tr><td>2</td><td></td></tr> <tr><td>3</td><td></td></tr> <tr><td>4</td><td></td></tr> <tr><td>5</td><td></td></tr> </table>			1		2		3		4		5
1	Natuurvriendelijk baggeren en natuurvriendelijk schonen																																			
2	Optimalisatie peilbeheer, beperken waterinlaat																																			
3	Visplan opstellen en uitvoeren																																			
4	Onderzoek (divers)																																			
5	Financiële impuls handhaving, innovatie landbouw, etc.																																			
1	Aanleg en onderhoud NVO's																																			
2	Kunstwerken vispasseerbaar maken																																			
3																																				
4																																				
5																																				
1																																				
2																																				
3																																				
4																																				
5																																				
Maatregelen SGBP3 (2022-2027)																																				
Code	Omschrijving maatregel	Voorwaarde	Primair verantw. voor uitvoering	Actie HHNK																																
NL12_730-1	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (nutriënten)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Stimuleren																																
NL12_730-10	Beschermen van oevers om de vegetatiegroei op gang te brengen (waterzijde)	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																
NL12_730-11	Inrichting natuurvriendelijke oevers	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																
NL12_730-14	Habitatgeschiktheid van watergangen vergroten	Ontwikkelen bijdrageregeling	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																
NL12_730-16	Onderzoek systeemanalyse algemeen	Onderzoek naar kansen scheiden waterstromen langs	HHNK	Uitvoeren																																
NL12_730-3	Beperken gebiedsvreemd water	Scheiden waterstromen langs binnenduinrand, nav onderzoek	HHNK	Uitvoeren																																
NL12_730-8	Benutten ruimte secundair systeem voor plantengroei	Communicatiemaatregel	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																
NL12_730-9	Benutten ruimte tertiair systeem voor plantengroei	Deze maatregel is al doorgevoerd in schouwbeleid,	Aanliggende eigenaren watersysteem	Stimuleren																																
NL12_730-17	Landbouw: bovenwettelijke maatregelen (gewasbeschermingsmiddelen)	Voorwaarde is doorontwikkeling Landbouwportaal 2.0 en	Samenwerking landbouw en overheden	Actief stimuleren																																
NL12_730-18	Oplossen knelpunten vismigratie	Betreft routes: Limmer-Overdie-route (locatie Gemaal GLP-zuid)	HHNK	Uitvoeren																																
Vooruitblik 2050																																				
<p>Op termijn verbetert de waterkwaliteit steeds verder doordat met name de nutriëntenmaatregelen een na-ijleffect kennen. Klimaatverandering bedreigt de waterkwaliteit door warmer water, verdere verzilting en een toename van de emissies naar het watersysteem. Op langere termijn is er hier potentie voor helder water door ontwikkelingen op andere beleidsthema's. Klimaatadaptatie kan kansen bieden, bijvoorbeeld doordat er meer ruimte voor water ontstaat.</p>																																				